

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI

TÜKETİCİ HUKUKUNDA BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Rabia Sanem ÜZELER

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Çiğdem Kırca

Ankara 2011

TEZ ONAY SAYFASI

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI**

TÜKETİCİ HUKUKUNDA BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Çiğdem Kırca

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (.../.../2011)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜKETİCİ HUKUKU AÇISINDAN TÜKETİCİ KREDİSİ SÖZLEŞMELERİ ve BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMELERİNİN FİİLİ TEMELLERİ ile HUKUKİ GELİŞİMİ

§ 1. TÜKETİCİ HUKUKU AÇISINDAN TÜKETİCİ KREDİSİ SÖZLEŞMELERİNİN YERİ ve ÖNEMİ İLE TÜKETİCİ KREDİSİNİN TANIMI	4
I. Tüketici Hukuku Kapsamında Tüketici Kredisi Sözleşmesinin Yeri ve Önemi ..	4
A. Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Kapsamında Tüketici Hukukunun Ortaya Çıkışı	4
B. Tüketici Hukukunda Tüketici Kredisi Sözleşmelerinin Yeri ve Önemi	11
II. Tüketici Kredisinin Tanımı	17
§ 2. BAĞLI KREDİNİN FİİLİ TEMELLERİ VE KAVRAMIN GELİŞİMİ....	20
I. Bağlı Kredilerin Fiili Temelleri	20
II. Bağlı Kredilerin Ortaya Çıkarttığı Hukuki Sorunlar	26
III. Bağlı Kredilerde Kredi Veren Sorumlu Olması Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	31
IV. Türk Hukukunda Bağlı Kredi Düzenlemesinin Yasal Gelişimi	37
V. Terminoloji Sorunu	44

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, UNSURLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ ve BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

§ 3. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN TANIMI ve ÇEŞİTLİ GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ	47
I. Genel Olarak Bağlı Kredi ve Üç Taraflı İlişki.....	47
II. Bağlı Kredi Sözleşmesinin Tanımı.....	50
III. Bağlı Kredi Sözleşmesinin Çeşitli Görünüm Biçimleri.....	54
A. A Tür İşlem (Königsberger System).....	55
B. B Tür İşlem (Berliner System).....	57
C. C Tür İşlem.....	61
§ 4. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI.....	62
I. Bir Malın/Hizmetin Finansmanı Unsuru	62
II. Ekonomik Birlik Unsuru	65
§ 5. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİ İLE FİNANSE EDİLEBİLEN SÖZLEŞMELER	72
I. Taşınır Mal ya da Hizmet Teminini İçeren Sözleşmeler	72
II. Konut ya da Tatil Amaçlı Taşınmaz Malların Teminini İçeren Sözleşmeler....	74
A. Konut Finansmanının Tanımı ve Türleri.....	76
B. Konut Kredisi Kapsamında Bağlı Kredi Sözleşmesi	77
§ 6. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ	79
§ 7. BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI	88

I. Kredi Açma Sözleşmesi ile Karşılaştırılması	88
II. Taksitle Satım Sözleşmesi ile Karşılaştırılması	93
III. Finansal Kiralama Sözleşmesi ile Karşılaştırılması.....	95
IV. Kredi Kartları Sözleşmesi ile Karşılaştırılma	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI, HÜKÜMLERİ,

KREDİ VERENİN MÜTESELSİL SORUMLULUĞU

ve SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

§ 8. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI.....	108
I. Bağlı Kredi Sözleşmesinin Kurulması.....	108
II. Sözleşmenin Şekli	112
III. Sözleşmenin İçeriğinde Yer Alması Gereken Şartlar	114
§ 9. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ.....	116
I. Kredi Veren Hak ve Borçları.....	116
A. Kredi Veren Borçları.....	117
1. Kredi Tutarının Ödenmesi	117
2. Kredi Şartlarının Tüketici Aleyhine Değiştirilememesi	120
3. Satıcının/Sağlayıcının Borcunu Hiç, Geç ya da Ayıplı İfa Etmesi	
Nedeniyle Kredi Veren Sorumluluğu	121
a. Satıcı Tarafından Ayıplı Mal İfa Edilmesi Halinde Kredi Veren	
Sorumluluğu.....	123

b. Sağlayıcı Tarafından Ayıplı Hizmet İfa Edilmesi Halinde Kredi Veren Sorumluluğu.....	125
c. Satıcının/Sağlayıcının Borcunu Hiç ya da Zamanında İfa Etmemesi Nedeniyle Kredi Veren Sorumluluğu	126
4. Kredi Veren Aldığı Teminatları İade Borcu	127
5. Kredi Veren Sır Saklama Borcu	128
B. Kredi Veren Hakları	129
1. Teminat Talep Etme Hakkı	129
2. Kredi Bedelinin İadesini Talep Etme Hakkı	131
3. Faiz ve Sair Masrafların Karşılmasını Talep Etme Hakkı	132
II. Kredi Alanın Hak ve Borçları	133
A. Kredi Alanın Borçları.....	133
1. Kredi Bedelinin Kredi Verene Ödenmesi Borcu	133
2. Faiz ve Sözleşmeden Doğan Sair Masrafları Ödeme Borcu.....	135
B. Kredi Alanın Hakları	136
1. Kalan Kredi Borcunu Ödemekten Kaçınma, Zararın Tazmini ve Verilenlerin İadesini Talep Edebilme Hakkı	136
2. Krediyi Erken Ödeme Hakkı.....	138
§ 10. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNDE KREDİ VERENİN MÜTESELSİL SORUMLULUĞU.....	139
I. Bağlı Kredi Sözleşmesinde Defi ve İstirdat Müdahalesi Sorunu	141
A. Defi Müdahalesi Sorunu	141
B. İstirdat Müdahalesi Sorunu	147

II. Bağlı Kredi Sözleşmesinde Satıcı/Sağlayıcı ile Kredi Verenin Müteselsil Sorumluluğu ve Sonuçları.....	153
A. Müteselsil Borçluluk Kavramı ve Sonuçları.....	153
B. Bağlı Kredi Sözleşmesi Kapsamında Kredi Verenin Müteselsil Sorumlu Olmasının Sonuçları.....	155
C. Bağlı Konut Kredisinde Kredi Verenin Müteselsil Sorumluluğunun Sınırı	161
§ 11. BAğLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ.....	166
SONUÇ.....	172
KAYNAKÇA	176
ÖZET.....	183
SUMMARY	184

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
Aufl.	: Auflage (Bası)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BD	: Bankacılar Dergisi
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
BK	: Borçlar Kanunu
BKR	: Zeitschrift für Bank- und Kapitalmarktrecht
Bkz.	: Bakınız
BnK	: Bankacılık Kanunu
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: dipnot
E.	: Esas
FKK	: Finansal Kiralama Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
m.	: madde
NJW	: Neue Juristische Wochenschrift
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
T.	: Tarih
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun
TKK	: (Alman) Tüketici Kredisi Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
YBK	: Yeni Borçlar Kanunu

GİRİŞ

Sanayi devriminden sonra tüketime yöneltilen bireylerin, tüketim ihtiyaçları sürekli bir artış ve çeşitlilik içerisinde olmuştur. Bu durum ise, ihtiyaçlardan daha fazlasına sahip olma anlayışının egemen olduğu ve “tüketim toplumu” olarak adlandırılan bir toplumun oluşmasına neden olmuştur. Toplumun tüketime yönelik ihtiyaçlarının karşılanması doğrultusunda sözleşmeler hukuku alanındaki işlemler de çeşitlenmeye ve farklılaşmaya başlamıştır. Bağlı kredi sözleşmeleri de bu kapsamda ortaya çıkmış olan sözleşmeler arasındadır. Nitekim bağlı kredi sözleşmeleri, kişilerin ihtiyaç duydukları malların ya da yararlanmak istedikleri hizmetlerin bedellerinin tamamını o anda ödeyemeyecek olmalarına karşın, onlara söz konusu mal ya da hizmetten derhal yararlanma ve bedelini sonradan kısım kısım ödeme imkanı sağlayan hukuki işlemlerden bir tanesidir. Bağlı kredi sözleşmesi mal ya da hizmetlerin, onları sunan kişi dışındaki bir üçüncü kişi tarafından finansmanını sağlayan ve bu doğrultuda üç taraflı bir yapılanma içerisinde ortaya çıkan bir sözleşmedir.z

Bağlı kredi sözleşmesi kapsamında kullanılan “bağlı kredi” bu ilişkide yer alan üç taraf bakımından da önemli çıkarlar sağladığı için uygulaması zaman içerisinde artmış ve toplumun tüketim ihtiyaçlarının finanse edilmesinde yaygın olarak kullanılan bir araç haline gelmiştir. Buna karşın, bağlı kredilerinin kurduğu üçlü yapılanma, bünyesinde birden fazla sözleşmeyi birden barındırması nedeniyle karmaşık bir ilişki oluşturmakta ve hukuken çözümlenmesi gereken bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Zira bu üçlü ilişki uyarınca bağlı kredi kullanmak isteyen tüketici, bir yandan satıcı/sağlayıcı ile satım ya da hizmet temini sözleşmesi kurmakta, diğer yandan da bu ilişkiye üçüncü bir kişi konumunda olan kredi verenle

bağlı kredi sözleşmesi kurmakta ve bu kredi sözleşmesi ile satım/hizmet temini sözleşmesini finanse etmektedir. Öte yandan kredi verenin, satıcının müşterilerine avantajlı koşullarda kredi kullandırmasına yönelik olarak genelde kredi veren ve satıcı/sağlayıcı arasında da bir çerçeve sözleşme kurulmaktadır.

Bağlı kredi, 4822 sayılı Kanun ve 5582 sayılı Kanun ile değişik 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un başta 10. maddesinin 5. fıkrasında ve (konut kredileri açısından) 10/B maddesinin 9. fıkrasında düzenlenmiş olan bir tüketici kredisi türüdür. Bağlı krediye ilişkin 4077 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemenin yeterli açıklıkta olmaması, bu kredi türünün doğurduğu üç taraflı ilişkinin ve satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasında Kanun'en düzenlenmiş olan müteselsil sorumluluğun sonuçları gibi konuların incelenmesi ve açıklanması ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, öğretilerde finanse edilmiş taksitle satım olarak da adlandırılan "bağlı kredi" çerçevesinde, kredi veren kurum ile tüketici arasında kurulan "bağlı kredi sözleşmesi" incelenmiştir.

İncelememiz giriş ve sonuç bölümleri dışında, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümün ilk kısmında tüketici hukuku açısından genel olarak tüketici kredilerinin yeri ile önemi ele alınmış ve tüketici kredisi tanımlanmıştır. Bu bölümün ikinci kısmında bir tüketici kredisi türü olan bağlı kredilerin fiili temelleri üzerinde durulmuş ve hukuki gelişimine yer verilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise bağlı kredi sözleşmesi incelenmiş olup, bu kapsamda öncelikle bağlı kredinin yarattığı üç taraflı ilişki belirlenmiş ve bağlı kredi sözleşmesi tanımlanmıştır. Ardından, bağlı kredi sözleşmesinin çeşitli görünüm biçimlerine değinilmiş ve sözleşmesinin unsurları belirlenmiştir. Bu belirlemeden sonra bağlı kredi

sözleşmesinin hangi sözleşmelerin finansmanı kapsamında kurulabileceği, özellikle konut finansmanı sistemi dikkate alınmak suretiyle belirlenmiştir. Bu bölümde bağlı kredi sözleşmesi ile ortaya çıkan üçlü ilişkinin hukuki niteliği doktrindeki görüşler doğrultusunda incelendikten sonra, son olarak bağlı kredi sözleşmesi benzer sözleşmelerle karşılaştırılmıştır. Üçüncü ve son bölümde öncelikle bağlı kredi sözleşmesinin kurulması, şekli, içeriği ve sözleşmenin hükümleri üzerinde durulmuştur. Bölümün devamında, bağlı kredi sözleşmesinin finanse ettiği sözleşmeden doğan borçların hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi halinde kredi verenin sorumluluğunun kapsamını belirleyen “defi müdahalesi” ve “istirdat müdahalesi” sorunları ele alınmış ve kredi verenin satıcı/sağlayıcı ile olan müteselsil sorumluluğunun niteliği ve sonuçları incelenmiştir. Üçüncü bölümün son kısmında, bağlı kredi sözleşmesinin sona ermesi kısaca ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜKETİCİ HUKUKU AÇISINDAN TÜKETİCİ KREDİSİ SÖZLEŞMELERİ ve BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMELERİNİN FİİLİ TEMELLERİ ile HUKUKİ GELİŞİMİ

§ 1. TÜKETİCİ HUKUKU AÇISINDAN TÜKETİCİ KREDİSİ SÖZLEŞMELERİNİN YERİ ve ÖNEMİ ile TÜKETİCİ KREDİSİNİN TANIMI

I. Tüketici Hukuku Kapsamında Tüketici Kredisi Sözleşmesinin Yeri ve Önemi

A. Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Kapsamında Tüketici Hukukunun Ortaya Çıkışı

19. yüzyılda değişen sosyal ve ekonomik koşullar pek çok hukuki sorunu da beraberinde getirmiştir. 19. yüzyılda yaşanan gelişim ve değişimlere bağlı olarak ele alınıp, gözden geçirilmesi gereken konulardan birisi de, modern özel hukuk sistemlerinin temelinde yatan sözleşme özgürlüğü ilkesi olmuştur. Sözleşme özgürlüğü, hukuken eşit ve hür olan bireylerin sosyal ilişkilerini kendi sorumlulukları altında en iyi şekilde düzenleyebilecekleri düşüncesini temel alan bir ilkedir¹. Tüm Avrupa'da olduğu gibi, İsviçre-Türk Borçlar Kanunu da sözleşme özgürlüğü ve

¹ **Sirmen**, Lale; "Modern Hukukta Sözleşme Kavramı ve Türk Hukuku", Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara 1972, s.444; **Enders**, Germar; Neuerungen im Recht der Verbraucherdarlehensverträge, Berlin 2004, s.36,39.

sözleşmeye sadakat (ahde vefa) ilkelerine dayanmaktadır². Bu doğrultuda kişilere istediği kişi ile istediği şekil ve içerikte bir sözleşmeyi meydana getirme imkanı veren geniş bir sözleşme serbestisi tanınmıştır³. Böylesine geniş bir sözleşme serbestisinin tanınmasının nedeni, ekonomik güdülerle hareket eden sözleşme taraflarının kendileri için en iyi olanı bilecek olmaları ve kendi menfaatlerini en iyi şekilde gözeterek sözleşme kuracak olmaları anlayışıdır (*homo economicus*)⁴.

Buna karşın 19. yüzyılda dahi, sözleşme serbestisi ilkesi kapsamında tarafların menfaatlerinin en iyi şekilde dengelenebileceği ve adil bir sözleşmenin ortaya çıkacağı düşüncesinin, ancak sözleşmenin içeriğinin eşit pazarlık gücüne sahip kişilerin görüşmeleri sonucunda oluşması halinde anlam taşıdığı, ancak gerçekte kişilerin pazarlık güçlerinin eşit olmadığı anlaşılmıştır⁵. Nitekim toplumsal ilişkilerin geçirdiği hızlı sosyal ve ekonomik değişimler neticesinde sözleşme özgürlüğü ilkesinin tanıdığı olanaklar ekonomik ve sosyal açıdan güçlü kişilerce kötüye kullanılabilir hale gelmiştir. Bunun sonucunda ise şekli sözleşme özgürlüğü ilkesinin benimsenmiş olmasının hiçbir şekilde maddi sözleşme özgürlüğünü de

² **Atamer**, Yeşim; “Tüketici Hukukunun Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını”, Tüketicinin Korunması Semineri (2-4 Kasım 2006) Ankara 2007, s.21.

³ **Enders**, s.35 dn. 44’teki yazarlar.

⁴ **Atamer**, Tüketici, s.21; **Enders**, s. 62 dn.143’teki yazarlar.

⁵ **Atamer**, Yeşim; Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi, İstanbul 2001, s.20; **Pechtold**, Wolfram; Der Tatbestand des verbundenen Geschäfts zwischen normierter Rechtsprechung und Regelungskonzeption des § 9 VerbrKrG, Aachen 2000, s.22-23. Aynı yönde; **Güngör**, Gülin, Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması, Ankara 2000, s.36 dn.54’deki yazarlar; **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip; Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Cilt 1, İstanbul 2008, s.504; **Atamer**, GİŞ, s. 20; **Küçükyalçın**, Arzu; “Karşılaştırmalı Hukukta Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması”, AÜHFD 2004, C.53, S.4, s.101.

beraberinde getirmediği, genelde sözleşmenin ekonomik bakımdan güçlü olan tarafının sözleşmenin içeriğini belirlediği ve karşı tarafın ise kendisine dayatılan bu koşullara boyun eğerek kabul ettiği anlaşılmıştır⁶. Gerçekten de, kişilerin hukuken eşit olduklarının kabul edilmesi uygulamada sosyal ve ekonomik eşitliği sağlayamamakta olduğundan, sözleşme özgürlüğü ilkesi, zaman içerisinde adeta ekonomik üstünlüğün suiistimal edilerek ekonomik bakımdan güçsüz tarafın baskı altına alınmasının bir aracı haline gelmiştir⁷. Bu noktada, liberal ekonomik düzenin temelini oluşturan sınırsız bir sözleşme serbestisinin aslında beklenen faydayı sağlamaktan uzak olduğu ve sosyal devlet ilkesi gereğince ekonomik açıdan zayıf kişilerin korunmasına yönelik önlemlerin alınması gerektiği anlaşılmıştır⁸.

19. yüzyılın “sözleşme yılları” olarak tabir edilmesine karşın⁹, hukuk tarihi bakımından 20. yüzyılın belirleyici özelliklerinden biri mutlak liberalizm modeli ile

⁶ **Atamer**, GİŞ, s.20 dn. 67’deki yazarlar. Dolayısıyla, taraflar arasındaki eşitlik düşüncesinin yalnızca şekli olduğu anlaşılmış, irade özerkliğinin bir gelişmişlik göstergesi olduğu düşüncesinin de yanlıtıcı olduğu ortaya çıkmıştır (**Atamer**, GİŞ, s.20 dn. 68’deki yazarlar).

⁷ **Atamer**, GİŞ, s.20 dn. 70; **Pechtold**, s.22-23; **Güngör**, s.39; **Tandoğan**, Haluk; Tüketicilerin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açıdan Sınırlanması, Ankara 1977, s.25. **Ozanoğlu** da, sosyal hayatta bir taraftan güçlülerin, diğer tarafta da güçsüzlerin yer aldığını ve kanun koyucuların düzenleme yaparken bireysel ve özel durumları dikkate almaksızın yalnızca tamamlayıcı kurallar öngörmesinin toplumsal adaleti sağlamak bakımından her zaman yeterli olmadığını belirtmiştir (**Ozanoğlu**, Hasan Seçkin; Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara 1999, s.24).

⁸ **Tandoğan**, Tüketici, s.25; **Sirmen**, Sözleşme, s.441; **Rehbinder**, Manfred; “Genel İşlem Şartları ve Tüketicinin Korunması: Genel İşlem Şartları Hukukunun Düzenlenmesine İlişkin Yeni Alman Yasası Üstüne”; (Çeviren Ömer Teoman) Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan Özel Sayı, 1977, s. 641 vd.

⁹ **Küçükyalçın**, s.105.

onun getirdiği hukuk düzeninin yeniden gözden geçirilmesidir¹⁰. Nitekim her ne kadar sosyal düşünceler İsviçre Borçlar Kanunu'nun metnine yansımışsa da¹¹, tarafların ikisinin de *filen* sözleşmeyi şekillendirme özgürlüğüne sahip olup olmamaları sorunu ile Kanun'un hiç ilgilenmemiş olması nedeniyle, sözleşmelerin zayıf tarafının korunması amacıyla sözleşmeler hukuku alanına özel kanunlarla müdahale edilmesi gereği ortaya çıkmıştır¹². Gerçekten de, sözleşmeler hukukunda özgürlükçü yaklaşımının ilerici bir düzen yarattığı fikrinin gerçeklerle bağdaşmadığı anlaşıldığında, sosyal adaletin sağlanması amacıyla devletin sözleşmeler hukuku alanına müdahale ederek sözleşme serbestisi ilkesine kısıtlamalar getirmesi kaçınılmaz olmuştur¹³. Sözleşmeler hukukuna sosyal nedenlerle müdahale edilmesi gereğinin ortaya çıktığı alanların başında iş hukuku ve gayrimenkul kiralari hukuku gelmektedir¹⁴. Ancak 1970'li yıllarda "tüketim toplumu"nun ortaya çıkışıyla, işçi ve kiracının yanı sıra korunması gereken yeni bir sözleşen kategorisi olarak "tüketici"

¹⁰ **Atamer**, GİŞ, s.21.

¹¹ **Tandoğan**, Tüketici, s.12; **Atamer**, Tüketici, s.23; **Atamer**, GİŞ, s.19 dn.59'daki yazar.

¹² **Atamer**, Tüketici, s.23; **Atamer**, GİŞ, s.19. Bu doğrultuda kural olarak sözleşme özgürlüğünün sınırlarını yalnızca ahlaka aykırılık, kamu düzeni ve gabin belirlemektedir. Buna karşın böylesine geniş bir sözleşme özgürlüğü ilkesinin dayanağı olan yaklaşımın iyimserliği ortaya çıktıktan sonra sözleşme özgürlüğü ilkesi kapsamında ekonomik gücün kötüye kullanılmasına mani olacak tedbirlerin alınması gündeme gelmiştir (**Atamer**, Tüketici, s.23; **Ozanoğlu**, s.24; **Uzbark**, Hamide; "Dogmatik ve Sosyolojik Bakımdan Hususi Hukukta İltihaki Akidler Meselesi", AÜHFD, C.3, S.1, Ankara 1946, s.494).

¹³ **Sirmen**, Sözleşme, s.455 dn. 37'deki yazar; **Uzbark**, s.494. 19. yüzyılda hakim olan tarafların kendi hukuki ilişkilerini en iyi şekilde serbestçe düzenleyebilecekleri fikrinin, liberal devlet modelinden sosyal devlete geçiş sürecinde değerini yitirdiği kabul edilmektedir (**Gezder**, Ümit; Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İstanbul 1998, s.172).

¹⁴ **Atamer**, Tüketici, s.23.

gündeme gelmiştir¹⁵. Tüketicinin korunmasını gerektiren nedenlerin başında tüketicilerin sözleşmesel ilişkiye girdiği taraflara göre çoğu zaman ekonomik bakımdan güçsüz ve diğer tarafa göre bilgisiz olmasına¹⁶ karşın, sözleşmenin diğer tarafının güçlü sermayelere sahip ve belki de emrinde bir çok uzman hukukçuyu çalıştıran büyük bir kurum olması gelmektedir¹⁷.

19. yüzyılın medeni ve borçlar kanunlarının, sözleşmelerin zayıf tarafını korumak konusunda yetersiz olmaları nedeniyle, özel bir tüketici mevzuatı gelişmiştir¹⁸. Bir başka deyişle “tüketici hukuku” olarak anılan bir hukuk dalının doğması, özellikle BK’nun sözleşmenin zayıf tarafını korumak konusundaki yetersizliğinin bir sonucudur¹⁹. Nitekim, Borçlar Hukuku kapsamındaki düzenlemelerin büyük çoğunluğunu oluşturan yedek hukuk kuralları, sözleşmenin güçlü tarafı tarafından kendi menfaatlerine uygun şekilde değiştirilebilmekte olduğundan bu kurallar sözleşmenin ekonomik ve sosyal bakımdan güçsüz olan tarafını korumaya elverişli değildir. Bu kapsamda tüketicilerin taraf oldukları

¹⁵ **Atamer**, Tüketici, s.24; **Güngör**, s.12; **Serozan**, Tüketici, s.581.

¹⁶ Gerçekten de, tüketiciler yalnızca ekonomik ve sosyal yönden değil, aynı zamanda bilgisizlikten kaynaklanan zihinsel ve psikolojik nedenlerle de teşebbüslerin karşısında zayıf konumdadırlar (**Sirmen**, Lale; “Banka Kredi Kartı Hamillerinden Yıllık Kart Ücreti Alınmasına İlişkin Sözleşme Hükümünün Denetlenmesi”, BATİDER C.XXXV, S.4, Ankara 2009, s.54).

¹⁷ **Uzbark**, s.471.

¹⁸ **Atamer**, Tüketici, s.25.

¹⁹ **Atamer**, Tüketici, s.21. Buna karşın 1.1.2011 tarihinde RG.’de yayınlanan ve 1.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülen 6098 sayılı Yeni Borçlar Kanunu’nun (YBK) içeriğinde özellikle genel işlem şartları/koşulları bakımından sözleşmenin zayıf tarafını koruyucu düzenlemeler yer almaktadır (YBK m.20 vd.). Öte yandan “tüketici hukuku”nun genel hukuk sistemi içerisindeki yeri için bkz. **Aslan**, Yılmaz; Tüketici Hukuku Dersleri, Bursa 2010, s.26.

sözleşmeler alanının emredici hukuk kuralları ile düzenlenmesi suretiyle tüketicilerin korunmasını amaçlayan bir hukuk dalı doğmuştur²⁰. Buna karşın, tüketicilerin korunması, “kira” veya “iş” sözleşmelerindeki durumun aksine, yalnızca belirli bir sözleşme türünün düzenlenmesiyle sağlanamayacak olduğundan, bu alanın hukuken düzenlenmesi bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir²¹. Gerçekten de modern hayatta tüketicinin korunması gereken pek çok alan olup, bu durumun yarattığı zorluklar karşısında, 20. yüzyılda medeni ve borçlar kanununun yanında ve sık sık onlarla çatışacak şekilde tüketicinin korunmasına yönelik düzenlemeler gelişmiştir²².

²⁰ **Atamer**, Tüketici, s.21 vd. Böylece devlet, sözleşmenin zayıf tarafını koruma ödevini yüklenmiştir (**Güngör**, s.23 dn.11’deki yazar).

²¹ **Atamer**, Tüketici, s.24. Gerçekten de, tüketicilerin korunmasının, ekonomik bakımdan güçsüz olanların korunması sorununun önemli bir bölümünü teşkil ettiği belirtilmektedir (**Tandoğan**, Tüketici, s.11). Öte yandan tüketici sözleşmelerinin, kişilerin her gün girdiği hukuki işlemleri ifade etmesi nedeniyle tüketiciler en geniş ekonomik topluluk olarak kabul edilmektedir (**Güngör**, s.12).

²² **Atamer**, Tüketici, s.29. Tüketiciyi korucuyu bu düzenlemeler, bazı ülkelerde temelde tek bir kanunun içerisinde düzenlenmişken, bazı ülkelerde de farklı farklı kanunlarda düzenlenmiştir. Bu çerçevede, 21. yüzyıl kanun koyucusunun önündeki sorunlardan birinin, klasik borçlar hukuku ile tüketici hukuku arasında zaman içerisinde ortaya çıkmış bu ikiliği devam ettirip ettirmemek konusunda bir seçim yapmak olduğu kabul edilmektedir. Bu seçim doğrultusunda 2002’de Alman BGB’sinde yapılan kapsamlı bir değişiklikle tüketicinin korunmasına ilişkin düzenlemelerin neredeyse tamamı BGB’ye entegre edilmiştir. Böylelikle 19. yüzyılın “homo economicus”unu temel olarak yazılmış BGB, 20. ve 21. yüzyılın gerçeklerine uygun olarak tüketiciyi de dikkate alacak şekilde modernize edilmiştir (**Atamer**, Tüketici, s.30). Öğretide, YBK’nun pek çok hükmünün tüketici hukuku ile senkronizasyon sağlamaktan uzak olduğu belirtilmektedir (bu husus Atamer tarafından tasarı henüz kanunlaşmadan önce vurgulanmıştır; bkz. **Atamer**, Tüketici, s.32).

Ülkemizde 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un (TKHK) 1995 yılında yürürlüğe girmesiyle²³, geç de olsa tüketici işlemlerinin hemen hepsini içerisine alacak şekilde bir kanun oluşturulmuştur²⁴. TKHK'nun genel amacı Avrupa Birliği (AB) ile Gümrük Birliği'nin kurulması için gerekli bazı alanlarda yasal uyumu sağlamak olduğundan, TKHK'nun metninin esin kaynağı ilgili AB Direktifleridir²⁵. 1995 yılında yürürlüğe giren Kanun'un çeşitli maddelerindeki eksikliklerin fark edilmesi ve TKHK'nun sonradan yürürlüğe giren yeni Direktiflerle uyumlaştırılması kapsamında Kanun 2003 yılında ciddi değişikliklere uğramıştır²⁶. Öte yandan, 2007 yılında 5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Tasarısı'nın kabul edilerek yürürlüğe girmesiyle²⁷ Kanun'a "konut finansmanı" başlıklı 10/B maddesi eklenmiş ve bu kapsamda ilgili maddelerde bazı değişikliklere gidilmiştir. Türk hukukunda 1995 yılından itibaren tüketicilerin korunması çeşitli tarihlere değişikliğe uğrayan 4077 sayılı Kanun ile sağlanmaktadır.

²³ **RG.** 2.4.2003, **S.** 25067.

²⁴ **Akipek**, Şebnem; Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi, Ankara 1999, s.112.

²⁵ **Atamer**, Yeşim; "Tüketici Kredisi Hukukunda Reform Projeleri ve Avrupa Birliği Hukuku ile Uyumu", Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu, İstanbul 2010, s.242-3; **Akipek**, s.118; **Kuntalp**, Erden; "Finansal Kiralama Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Tüketim ve Yatırım Malı Ayırımı", Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998, s.288.

²⁶ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.243.

²⁷ **RG.** 06.03.2007, **S.** 26454

B. Tüketici Hukukunda Tüketici Kredisi Sözleşmelerinin Yeri ve Önemi

Bilindiği gibi tüketici hukukunun emredici kurallarla düzenlenmesi gereğinin doğmasının başlıca sebeplerinden birisi, tüketicilerin kendisinden mal/hizmet temin etmek istediği işletmenin/kuruluşun borçlar hukukunun yedek hükümlerini tamamen kendi menfaatleri doğrultusunda değiştirerek, tüketicileri hukuken savunmasız bırakmış olmalarıdır. Bu tip sözleşmelerle en sık olarak karşılaşılan alanlardan birisi de, tüketici kredileri sözleşmeleridir. Gerçekten de, genel işlem şartlarını kullanan piyasa aktörlerinin başında bankalar ve finansman şirketleri gelmektedir. Esasında genel işlem şartları²⁸, mal veya hizmet sunan işletmelerin hukuki ilişkilerini rasyonel biçimde düzenlemeleri ihtiyacı nedeniyle ortaya çıkmıştır²⁹. İşletmelerin müşterileri ile kuracakları sözleşmelerde önceden tek taraflı olarak belirlediği genel işlem şartlarına yer vermesi ile hukuki ilişkilerin rasyonel bir şekilde düzenlenmesi ihtiyacı büyük ölçüde karşılanmıştır³⁰. Nitekim gerek bankaların gerekse finansman şirketlerinin kendileri ile sözleşme ilişkisine girmek isteyen her kişiyle tek tek sözleşme müzakere ederek aynı konuda sürekli farklı içerikte sözleşmeler kurmalarının, ticari hayatın gerekliliklerine uymayacağı ortadadır. Kredi veren kurumun iş yoğunluğu dikkate alındığında, modern hayatta yaygın bir rolü bulunan tüketici kredisi sözleşmesinin karşılıklı müzakere ederek kurulması büyük emek ve

²⁸ Genel işlem şartları kavramı ve unsurları hakkında bilgi için bkz. **Atamer**, GİŞ, s.61 vd. Öte yandan YBK'da genel işlem koşulları ifadesi kullanılmaktadır (m.20 vd.).

²⁹ **Havutçu**, Ayşe; Açık İçerik Denetimi Yoluyla Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması, İzmir 2003, s.5. Aynı yönde; **Güngör**, s.35 dn. 55'deki yazarlar.

³⁰ Zira genel işlem şartlarını hazırlayan işletme, kendi iş deneyimlerine dayanarak ileride ortaya çıkması muhtemel olan sorunları genel işlem şartları kapsamında kendi lehine olarak düzenleyebilmek ve böylece hukuki ilişkilerini rasyonel bir biçimde düzenleme imkanını elde etmektedir (**Havutçu**, s.6).

zaman kaybına yol açacaktır³¹. Buna karşın sözleşmenin içeriğinde genel işlem şartları kullanılması sözleşmelerin kurulmasını hızlandırmakta, basitleştirmekte ve aynı konuda farklı içerikteki sözleşmelerin kurulmasını önlemekte olduğundan özellikle bazı sözleşmeler bakımından vazgeçilmez bir kullanım alanına sahip hale gelmiştir³².

Buna karşılık genel işlem şartlarını kullanan kredi verenler ve diğer kuruluşlar, çalıştırdıkları uzman hukukçular aracılığıyla hazırladıkları genel işlem şartlarında, BK'nun sözleşmenin kural olarak her iki tarafının da menfaatlerini gözeterek yedek hükümlerini tamamen kendi çıkarları doğrultusunda, ayrıntılarıyla düzenlemektedirler³³. Böylelikle sözleşmenin ekonomik bakımdan güçlü olan ve genel işlem şartlarını kullanarak sözleşmeyi kendi menfaatleri doğrultusunda şekillendirebilen taraf, aynı zamanda çok güçlü bir hukuki konuma da sahip olabilmektedir³⁴. Buna karşın, kendilerine sunulan genel işlem şartlarını içeren uzun metni çoğu zaman okumadan (ya da okusa da hukuki sonuçlarını tümüyle anlayamadan) imzalayan tüketicinin söz konusu sözleşmeyle ilgili neredeyse tüm

³¹ **Akipek**, s.236.

³² **Havutçu**, s.5; **Kocayusufpaşaoğlu**, s.228 dn. 5'teki yazarlar. Öte yandan genel işlem şartlarının kullanılması yoluyla, müzakere edilerek kurulan sözleşmeler kapsamında, sözleşmelerin içeriğinde yer alması gerekli bazı hükümlerin unutulması veya iyi bir şekilde kaleme alınamaması gibi sorunların önüne geçildiği belirtilmektedir (**Akman**, G. Sermet; Sorumsuzluk Anlaşması, İstanbul 1976, s.90 dn. 15; **Kocayusufpaşaoğlu**, s.228). Ayrıca genel işlem şartlarının sözleşmenin bütün esaslı noktalarını kapsayan geniş içerikleri sayesinde uyuşmazlık ve davaların doğumunu önleyici bir etkiye sahip oldukları da iddia edilmiştir (**Akman**, s.91 dn. 16'daki yazarlar).

³³ **Güngör**, s.39.

³⁴ Bu yönde bkz. **Akman**, s.91.

haklarından feragat etmesi sonucu gündeme gelmektedir³⁵. Gerçekten de, karşı sözleşene göre hemen her zaman gerek ekonomik olarak gerekse pazarlık gücü yönünden zayıf, giriştikleri işlemin anlam ve mahiyetini anlamak bakımından yeterli bilgiden yoksun, tecrübesiz, zaman zaman da ilgisiz olan tüketicilerin³⁶, genel işlem şartlarında yer alan düzenlemeler ile mağdur edilmeleri söz konusu olmuştur.

Uygulamada yaşanan bu sorunların dikkat çekmesiyle genel işlem şartlarının denetlenmesi ve tüketicilerin taraf oldukları sözleşmeler bakımından emredici kurallarla korunması büyük önem kazanmıştır³⁷. Tüketicilerin emredici hukuk kuralları ile korunması gereken alanların başında tüketici kredisi sözleşmelerinin geldiğine kuşku yoktur. Nitekim tüketiciler, ihtiyaç duydukları malın finansmanı için yeterli mali imkanları olmadığı için kendilerinden ekonomik bakımdan güçlü olan kredi verene başvurmakta olup, söz konusu kredi sözleşmesi bakımından kredi veren karşısında her zaman güçsüz ve tecrübesizdirler. Öte yandan tüketiciler genelde ihtiyaç duydukları bir malın/hizmetin finansmanını temin etmek üzere, gecikmeksizin kredi sözleşmesi kurma endişesi taşıdıklarından, kendilerine dayatılan genel işlem şartları içeren sözleşmeleri çoğu zaman okumaksızın kabul etmekte ve okusalar bile karmaşık bir şekilde kaleme alınan sözleşmenin içeriğini ve hükümlerin doğurduğu sonuçları tam olarak anlamamakta ve önemsememektedir. Bunun yanı

³⁵ Aynı yönde bkz. **Akipek**, s.240; **Serozan**, Rona; “Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemesinin Eleştirisi”, Yasa Hukuk Dergisi 1996, C. XV, S.173/4, s.580.

³⁶ **Güngör**, s.22 dn.5'teki yazarlar; **Uzbark**, s.494.

³⁷ Hukukumuzda, tüketicinin genel işlem şartlarına karşı korunması TKHK'da 2003 yılında yapılan değişiklikle kanuni bir temele dayandırılmıştır. Bu hususun ayrıntıları TKHK m.6 uyarınca çıkartılan Tüketici Sözleşmelerindeki Haksız Şartlar Hakkındaki Yönetmelik'te düzenlenmiştir.

sıra, tüketicinin varlığından haberdar dahi olmadığı ve hukuken çok ağır sonuçlar doğuran bu hükümler, tüketicinin mağdur olmasına, hatta ekonomik bakımdan yıkımına dahi sebep olabilmektedir. Bu nedenlerle, toplumsal refahı önemli ölçüde ilgilendiren tüketici kredisi sözleşmelerinin hukuken emredici şekilde düzenlenmesine ayrı bir önem atfedilmektedir³⁸.

Bir başka ifadeyle, tüketici kredilerinin toplumun büyük bir kesimini ilgilendirmesi ve yaygın olarak kullanılması nedeniyle, sözleşme özgürlüğü ilkesi adı altında ekonomik gücün kötüye kullanılmasının önüne geçilebilmesi için sözleşmenin içeriğinin ve hükümlerinin emredici hükümlerle düzenlenmesinin ayrı bir önemi bulunmaktadır³⁹. Nitekim gerek bir tüketici kredisi kullandırdığı kabul edilen kredi kartlarının yaygınlaşması ile olsun, gerekse de tüketicilerin günlük hayatları bakımından önem taşıyan beyaz eşya, mobilya, elektrikli ev eşyası, taşıt ya

³⁸ Tüketici kredilerinin toplumsal refahın artması yönünde olumlu etkilerinin olduğu hakkında bkz. **İnal**, Tamer; Açıklamalı-İçtihatlı Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İstanbul 2005, s.311. Öte yandan sosyal ve ekonomik bir öneme sahip olduğu kabul edilen tüketici kredisi sözleşmelerinin Türk hukukunda gereği gibi düzenlenmediği dönemde, sözleşmede yer alan ağır hükümler ve bunların sosyal ve ekonomik sonuçları hakkında bilgi için bkz. **Zevkliler**, Aydın/**Aydoğdu**, Murat; Tüketicinin Korunması Hukuku, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Ankara 2004, s.282.

³⁹ Tüketici kredilerinden genelde düzenli bir gelire sahip olan memurlar, işçiler, emekliler, serbest meslek çalışanları ve esnaflar yararlanmaktadır (**Arkan**, Sabih; “Tüketici Kredileri”, BATİDER 1995, C.XVII, S.1-2, s.22). Öte yandan Türkiye Bankalar Birliği'nin istatistik verileri incelendiğinde, tüketici kredilerinin ne kadar yaygın olduğu ve giderek artan bir kullanıma sahip olduğu dikkat çekmektedir. Tüketici kredileri ve konut kredilerinin 2010 yılının Eylül ayındaki değerlendirmesi şu şekildedir: Temmuz-Eylül 2010 döneminde 2.009.853 kişiye, 24,8 milyar TL tutarında tüketici kredisi ve konut kredisi kullanılmıştır. Kredi kullanan kişi sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19 oranında artış göstermiştir. Önceki istatistiki raporlar ve daha detaylı bilgi için bkz. http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tum_Raporlar.aspx (16.04.2010)

da konut edinmek amacıyla kullandıkları krediler bakımından olsun, tüketici kredileri toplumsal hayatın bir gerçeğidir. Bu nedenle, tüketiciyle işletmenin arasındaki yapısal çıkar çatışması ile eşitsizliğin⁴⁰ en bariz olduğu tüketici kredisi sözleşmelerinde, “özellikli ve nitelikli” bir korumaya ihtiyaç duyan tüketiciler⁴¹, tüm gelişmiş ülkelerde özel olarak korunmaktadırlar. Tüketici kredisi sözleşmeleri bakımından serbest piyasa ekonomisinin zayıf ve korunmasız tarafı olan tüketicinin korunması, ancak sözleşme özgürlüğüne sınırlandırma getirmek suretiyle, sözleşmenin içeriğinin emredici olarak düzenlemesiyle mümkün olmaktadır⁴².

Bu doğrultuda Türk hukukunda geçmişte tüketici kredileri bakımından tüketici aleyhine bozulan dengenin yeniden tesis edilebilmesi amacıyla 4077 sayılı TKHK'nun değişik 10. maddesi ile tüketici kredisi sözleşmeleri *emredici* (ya da nispi emredici) *kurullarla düzenlenmiş* ve kredi kurumuna bazı yükümlülükler yüklenmiştir. Gerçekten de, ülkemizde gerek 4077 sayılı Kanun'un yürürlüğe

⁴⁰ Bu ifade için bkz. **Serozan**, Tüketici, s.580.

⁴¹ **Ozanoğlu**, s.20; **Tandoğan**, Tüketici, s.11 vd.

⁴² **Gezder**, s.172. Bu noktada tüketici kredilerinin tüketimi arttırması sebebiyle (tüketimin artmasının üretimi teşvik etmesine bağlı olarak) ülke ekonomisi için önemli bir rol oynadığı ve bu nedenle sosyal ve ekonomik anlamda önem taşımakta olup, bu konunun düzenlenmesinde iki önemli hususun göz önünde tutulması gerektiğinden söz edilebilir. Gerçekten de tüketici kredileri, ekonomik ve sosyal hayatın en önemli aktörlerinden olan tüketicileri ve bankaları (ve kredi veren diğer kuruluşları) ilgilendiren bir konu olup, konunun tüketicileri koruma yönünün yanında, tüketiciyi korurken banka ve finansman şirketlerinin zarar görmemesini sağlamak ve onları tüketici kredisi vermekten vazgeçirmemek gibi bir diğer yönü daha mevcuttur (**Akipek**, s. 138; **Canaris**, Claus-Wilhelm; Avrupa'da Tüketici Kredisi Alanında Hukuki Uyumlaşmayı Temin Açısından 22.12.1986 Tarihli Avrupa Topluluğu Yönergesi'nin Getirdikleri, Altıncı Avrupa Hukuku Haftası, Avrupa Topluluğunda Banka Hukuku (İstanbul, 5-7 Mart 1993), Çev. Yeşim Atamer, Ankara 1991, s.12).

girmesinden önce gerekse de Kanun'un tüketici kredilerini düzenleyen 10. maddesinde 2003 yılında değişiklik yapılmasından önce, tüketiciler tüketici kredisi alanında ciddi mağduriyetler yaşamaktaydılar. Nitekim, Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce uygulamada kredi sözleşmeleri yazılı olarak yapılmaktaysa da, sözleşmenin her koşulunun yazılı olarak yapılması zorunluluğunun bulunmaması nedeniyle, kredi sözleşmesi kurulurken tüketicilere bazı haklarının olduğundan söz edilmekteydi⁴³. Buna rağmen sözleşme metinlerinde bu hakların yer almaması nedeniyle, ellerinde herhangi bir yazılı belge olmayan kişilerin kendilerine ne gibi vaatlerde bulunulduğunu ya da ne gibi güvenceler verildiğini ispatlamaları mümkün olmamaktaydı⁴⁴. Öte yandan tüketici kredisi sözleşmelerinin çok küçük ve sık puntolarla yazılması nedeniyle ortalama bir kişi tarafından okunamaması, imzalanan sözleşme nüshasının tüketiciye verilmekten kaçınılması, banka ve finansman şirketlerinin sözleşmede tek taraflı değişiklik yapma haklarını saklı tutmak suretiyle sözleşmenin kurulmasından sonraki aşamada sözleşmede değişiklik yaparak tüketicinin durumunu ağırlaştırması, kredinin güvence altına alınması için verilen kişisel teminatın garanti sözleşmesinin unsurlarını barındırması nedeniyle sınırsız bir sorumluluğa yol açması da sıkça yaşanan sorunlar arasındaydı⁴⁵. Söz konusu sorunların, TKHK'nun 10. maddesinin mevcut düzenlemesiyle, büyük ölçüde ortadan kalktığı söylenmesi mümkündür⁴⁶.

⁴³ **Zevkliler/Aydoğdu**, s.281.

⁴⁴ **Zevkliler/Aydoğdu**, s.281.

⁴⁵ **Zevkliler/Aydoğdu**, s.281.

⁴⁶ Buna karşın bu düzenlemenin hala eksiklikleri mevcuttur. Özellikle tüketicinin tüketici kredisi sözleşmesinden cayma hakkının ayrıca düzenlenmemiş olması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (**Akipek**, s.326; **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.38; **Serozan**,

II. Tüketici Kredisinin Tanımı

Kişilerin satın alma arzusunda oldukları eşyaların sayısının sürekli bir artış içerisinde olmasına rağmen, gelirlerinin aynı ölçüde artmaması nedeniyle tüketici kredisi adı verilen, kişilerin tüketim ihtiyaçlarını finanse edebilmelerini sağlayan bir kredi türü ortaya çıkmıştır. Bir tüketici kredisi türü olan bağlı kredinin ve bu kredinin kullanılmasını sağlayan bağlı kredi sözleşmesinin açıklanmasına geçilmeden önce, genel olarak tüketici kredisinin tanımının belirlenmesi önem taşımaktadır. 4077 sayılı TKHK'nun "Tanımlar" başlıklı değişik 3. maddesinin (e) fıkrasına göre tüketici; bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişidir. Aynı maddenin (h) fıkrasında tüketici işlemleri ise mal veya hizmet piyasalarında tüketici ile satıcı-sağlayıcı arasında yapılan her türlü hukuki işlem olarak tanımlanmışken kredi veren ise; "mevzuatları gereği tüketicilere nakit kredi vermeye yetkili olan banka, özel finans kuruluşu ve finansman şirketleri" olarak tanımlanmıştır. Burada hemen belirtelim ki 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun (BnK.) 2005 yılında yürürlüğe girmesiyle, önceden özel finans kuruluşu olarak adlandırılan kurumlar, "katılım bankası" adını almıştır. Bir başka deyişle katılım bankası, özel finans kuruluşunun yeni adıdır⁴⁷. Dolayısıyla TKHK uyarınca "kredi veren" mevduat ve katılım bankaları ile finansman şirketleridir. Öte yandan Türk hukukunda finansman şirketlerinin yalnızca

Tüketici, s.583 vd.; **Aslan**, s.214; **Ceylan**, Ebru; "Tüketici Kredileri", Tüketicinin Korunması Semineri (2-4 Kasım 2006, Ankara) Ankara 2007, s.95; **Gezder**, s.84). Tüketici kredisi sözleşmeleri bakımından cayma hakkının önemi ve yararları hakkında bkz. **Canaris**, s.15-16.

⁴⁷ **Tekinalp**, Ünal; Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 2009, s.120.

bağlı kredi vermesinin mümkün olduğu kabul edilmiş olup, bu şirketlerin serbest kredi kullandırması mümkün değildir⁴⁸.

4077 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği ilk halinde, tüketici kredisi için önem taşıyan pek çok kavramın kanunda tanımlanmış olmasına karşın, tüketici kredisinin tanımı yer almamaktaydı. Bu kapsamda *Akipek*⁴⁹ tüketici kredisini; "herhangi bir mal veya hizmetin satın alınması/tedarik edilmesi amacıyla ve mutlaka ticari amaçlar dışında yararlanılmak kaydıyla, gerçek veya tüzel kişilere –onlara duyulan kişisel güven ve gelir ile malvarlıksal durumları dikkate alınarak-, banka veya finans kurumları tarafından, ödünç, avans veya mali yardım şeklinde, önceden belirlenmiş koşullarla geri ödenmek üzere verilen kredi" olarak tanımlamıştır. 4077 sayılı TKHK'da 2003 yılında yapılan değişiklikle, kanun koyucu tüketici kredisini tanımlamıştır. TKHK'nun "Tüketici Kredileri" başlıklı 10. maddesinin ilk fıkrasındaki tanıma göre tüketici kredileri, "tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıkları" kredidir. 4077 sayılı Kanun'un tüketici kredisini tanımlamış olması bir gelişme olmakla beraber, özellikle tanımın kapsamının çok dar olması, tanımın eleştirilmesine neden olmuştur⁵⁰.

⁴⁸ Hukukumuzda finansman şirketleri bakımından satıcı/sağlayıcılarla önceden genel bir sözleşme yapma zorunluluğunun bulunması ve bu şirketlerin kredi tutarını doğrudan ilgili satıcıya/sağlayıcıya ödemekle yükümlü olmaları nedeniyle, bu şirketlerin *yalnızca* bağlı kredi vermelerinin mümkün olduğu çıkartılmaktadır (Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. **Akipek**, s.199-200).

⁴⁹ **Akipek**, s. 144.

⁵⁰ **Baykan**, Renan; Tüketici Hukuku Mevzuatına İlişkin Yorum-Eleştiri-Öneri, İstanbul 2005, s.383; **Atamer**, s.249. *Tekinalp*, Kanun'un ifadesinde mal veya hizmet temin edilmesi unsurunun ön planda olması nedeniyle, bu tanım ile yalnızca bağlı kredilerin ifade edildiğini ileri sürmektedir (**Tekinalp**, s.500). Bu görüşün eleştirisi için bkz.**Atamer**, Tüketici Kredileri, s.249.

Eleştirilerin temel sebebi, söz konusu tanımın bir mal veya hizmet edinmek amacıyla ön plana alması ve benzer finansman metotlarını⁵¹ kapsam dışında bırakması ile tüketici kredilerini düzenleyen ve kavramı geniş olarak ele alan 2008/48 sayılı Avrupa Birliği Direktifi⁵² ile uyumsuz olmasıdır⁵³. Gerçekten 2008/48 sayılı AB Direktifi'nin 3,c maddesi uyarınca tüketici kredisi sözleşmesi, bir kredi verenin bir tüketiciye ödemenin geri bırakılması, ödünç verilmesi veya başka benzeri diğer bir finansman desteği aracılığıyla kredi açtığı veya açmayı taahhüt ettiği bir sözleşme olarak tanımlanmıştır⁵⁴. *Baykan'a* göre⁵⁵, tüketici kredisi, “bedelinin tamamı veya kalan kısmı daha sonra ödenecek olan bir edimin hemen elde edilmesine imkan veren bir işlem” olarak tanımlanmalıdır⁵⁶.

⁵¹ Özellikle finansal kiralama ya da ödemenin ertelenmesi gibi metotların 4077 sayılı Kanun'un tüketici kredisi tanımı uyarınca kapsam dışında kalması bir eksikliktir (**Atamer**, *Tüketici Kredileri*, s.249; **Baykan**, s.383).

⁵² AB'de tüketici kredileri ilk olarak 1987 yılında yürürlüğe giren 1987/102/EEC sayılı Direktif ile düzenlenmiştir. Söz konusu Direktif, tüketici kredisi alanındaki yeni gelişmeler ve Direktif'in eksik yönleri göz önüne alınarak revize edilmiş ve 2008 tarihinde, AB üyesi devletlerin tüketici kredisi alanındaki düzenlemelerinin tam harmonizasyonu ilkesini benimsemiş olan yeni bir Direktif yürürlüğe girmiştir.

⁵³ **Atamer**, *Tüketici Kredileri*, s.249.

⁵⁴ **Atamer**, *Tüketici Kredileri*, s.249; **Baykan**, s.398. Aynı cümle içerisinde getirilen istisna için bkz. Direktif m.3,c. Direktif'te tüketici kredisi olabildiğince geniş ele alınmış olmakla beraber bu kapsamdaki tüm krediler aynı hükümlere tabi tutulmamış olup, bu tanımın kapsamında yer alan bazı krediler de özel hükümle (m.2/2) Direktif'in uygulama alanı dışında bırakılmıştır. Bu konuda bilgi için bkz. **Atamer**, *Tüketici Kredileri*, s.247.

⁵⁵ **Baykan**, s. 383.

⁵⁶ Tüketici kredisinin türleri hakkında bilgi için bkz. **Akipek**, s.159 vd.

§ 2. BAĞLI KREDİNİN FİİLİ TEMELLERİ VE KAVRAMIN GELİŞİMİ

Bağlı kredisi sözleşmesinin incelenmesine geçilmeden önce bu kredi sözleşmesi ile sağlanan kredi türünün ortaya çıkışının fiili temellerine ve hukuki gelişimine değinmek yerinde olacaktır. Bağlı kredinin temelinde yatan düşünce, bir malın bedelinin tamamının derhal o anda ödenmesi yerine, zaman içerisinde taksitlerle ödenmesidir. Çok eski tarihlere dayanan bu düşünce ilk olarak taksitle satım işleminde kendini göstermiştir⁵⁷. Taksitle satım sözleşmesi ile aynı ihtiyacı karşılayan bağlı kredi sözleşmesinin tüketiciler için daha farklı riskler içerdiğinin anlaşılmasıyla tüm gelişmiş ülkeler bağlı tüketici kredisi türünü diğer tüketici kredilerinden de ayrı olarak düzenleme ve tüketiciyi bu işlemler bakımından özel olarak koruma yoluna gitmişlerdir. Aşağıda, bağlı kredilerin ortaya çıkışının fiili temelleri ele alınmış, ardında bağlı krediler bakımından tüketicilerin karşı karşıya kaldığı riskler ve tehlikeler belirlendikten sonra, bunların hukuken önüne geçilmesinde izlenen yol konuyu çok uzun zamandan beri değerlendiren Alman hukukundaki gelişim ele alınmak suretiyle incelenmiş ve ardından “bağlı kredi” bakımından söz konusu olan teriminoloji sorununa kısaca değinilmiştir.

I. Bağlı Kredilerin Fiili Temelleri

Sanayi devriminin getirdiği yeni tekniklerin ilerlemesi ve kentleşmenin hız kazanması ile toplumun daha iyi hayat koşullarına yönelik arayışı ve bu doğrultudaki

⁵⁷ Teufel, A. Julia; Der finanzierte Verbrauchsgüterkauf im deutschen und französischen Recht, Baden-Baden 2008, s.37.

ihtiyaçları çoğalmıştır⁵⁸. Buna karşın, şehirlerde yaşayan kişilerin hızla artan ihtiyaçlarını peşin ödemelerle karşılaması çoğu zaman mümkün olmamıştır⁵⁹. Gerçekten de, özellikle sanayi devriminden sonra seri üretime geçilmiş, ancak kişilerin gelirlerinin yetersiz olması nedeniyle piyasadaki talep miktarı, arzı karşılamakta yetersiz kalmış ve bu nedenle, piyasadaki tüm tarafların menfaatlerinin tatmin edilebilmesi amacıyla kredili işlemler ile taksitli işlemler gibi yeni metotların gündeme gelmesi kaçınılmaz olmuştur⁶⁰. Bu metotlar çerçevesinde, kişilerin aslında halihazırda maddi imkanları olmamasına rağmen tüketim yapabilmeleri yaygın bir hadise haline gelmiş ve tüketim artmıştır⁶¹. Gerek taksitle satım işlemleri gerekse de aynı ihtiyacı karşılayan bağlı krediler, söz konusu metotlar dahilinde ortaya çıkmıştır⁶². Aslında “finanse edilmiş taksitle satım” olarak da adlandırılan “bağlı kredi sözleşmesi” klasik taksitle satım sözleşmesiyle büyük ölçüde benzer bir amaca hizmet eden bir sözleşmedir. Bu iki sözleşme arasındaki yakın ilişkinin kurulabilmesi için öncelikle taksitle satım sözleşmesinin tanımlanması gerekmektedir.

Taksitle satım sözleşmesi, bir malın (ya da hizmetin) para ile değişimini amaçlayan iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olup satıcıya, alıcıya menkul bir malı satış bedelinin tamamının ödenmesinden önce devretmek ve aynı zamanda alıcıya bir mal kredisi temin etmek borcunu yüklerken, alıcıya ise kredilendirilmiş para edimini taksitler halinde ödemek yükümlülüğünü yükleyen bir sözleşmedir⁶³.

⁵⁸ Teufel, s.43.

⁵⁹ Pehtold, s.9.

⁶⁰ Teufel, s.40.

⁶¹ Teufel, s.52.

⁶² Teufel, s.43.

⁶³ Tanım ve detaylı bilgi için bkz. **Ozanoğlu**, s. 45 vd.

Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere, taksitle satım sözleşmesi de, tıpkı tüketici kredisi sözleşmeleri gibi bir kredi işlemidir⁶⁴. Bu nedenle taksitle satım sözleşmesinin gerek genel anlamda tüketici kredilerinin gerekse özellikle bağlı kredilerin öncüsü olduğu kabul edilmektedir⁶⁵. Tarihi gelişimi bakımından da taksitle satım sözleşmesini takiben kullanılmaya başlanan bağlı kredi sözleşmeleri ile taksitli satım sözleşmeleri arasında, her iki sözleşmede de kredilendirme fonksiyonunun yer almasının ötesinde de bazı benzerlikler bulunmaktadır. Gerçekten de, bağlı tüketici kredisinde yalnızca tüketiciyi *kredilendiren kişi* değişmekte, ancak sözleşme esas itibariyle taksitle satım sözleşmesi ile aynı kalmaktadır. Daha açık bir ifadeyle taksitle satım sözleşmesinde tüketiciye “kredi veren” taraf sıfatı satıcınınken, bağlı kredi sözleşmesinde “kredi veren” taraf sıfatı bir üçüncü kişinin, yani bir banka veya finansman şirketindedir⁶⁶. Diğer bir deyişle taksitle satım sözleşmesi ile ortaya çıkan hukuki yapıya kredi veren olarak bir banka veya finansman şirketinin katılması halinde, ortaya bağlı kredi sözleşmesi çıkmaktadır. Bu noktada iki sözleşmeyi birbirinden ayıran en önemli hususlardan biri, klasik taksitle satım sözleşmesinde, taksitle mal satmak suretiyle tüketiciyi kredilendiren kişinin bir *mal kredisi* vermekte olmasına karşın, üçüncü kişinin finanse ettiği satımlarda, yani bağlı kredi sözleşmelerinde tüketiciye verilen kredinin niteliğinin *para kredisi* olmasıdır⁶⁷.

Özellikle Amerikan otomobil satıcılarının mallarını Avrupa’da taksitle satışa sunması üzerine, Alman ve Fransız satıcıları da işletme stratejilerinde taksitle satım

⁶⁴ **Ozanoğlu**, s. 38,62 dn. 83’teki yazarlar; **Aslan**, s.190.

⁶⁵ Bu konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. **Ozanoğlu**, s.83; **Teufel**, s.37 vd.

⁶⁶ **Ozanoğlu**, s.83; **Gezder**, s.31.

⁶⁷ **Ozanoğlu**, s.63, 83.

işlemlerine yer vermeyi gerekli görmeye başlamışlardır⁶⁸. Ancak birinci dünya savaşının başlamasıyla Almanya’da taksitli işlemler yüzde elliden fazla gerilemiş⁶⁹ ve savaş sonrası dönemde ise kişilerin mallara olan talebinin artmasına karşın, işletmelerin mallarını tedarik etmek isteyen herkesi kredilendirmelerini sağlayacak yeterli sermaye kaynaklarının olmaması nedeniyle, işletmeler mallarının bedellerini kendileri finanse etmeye devam edemez hale gelmiştir⁷⁰. Öte yandan, klasik taksitle satımda, malın finansmanı satıcı tarafından yapılmakta olduğundan satıcının malı teslim etmesine karşın malın bedeline ancak taksitlerin bitmesinden sonra kavuşabilmesi nedeniyle bu işlem satıcılar için oldukça masraflı olmuş ve satıcılar da ya taksitle satım yapmamayı ya da taksitle satım bedelini mal bedelinin çok üstünde belirlemeyi seçmek zorunda kalmışlardır⁷¹. Bu durum karşısında, taksitle satım sözleşmesinin karşıladığı ihtiyacı temin eden farklı sözleşme yapıları ile tüketici kredileri verilmeye başlanmıştır⁷². Bir başka deyişle, değişen piyasa şartları ile uyumlu olacak yeni finansman imkanları arayışı doğrultusunda taksitle satım sözleşmesinin üçüncü kişi tarafından finanse edilmesi fikri ortaya çıkmıştır⁷³. Bu iş kurulan bankalar ve finansman şirketleri tarafından üstlenilmiş ve bağlı kredi

⁶⁸ **Teufel**, s.45. 1894’te Almanya’da tüketici hukuku bakımından çok büyük bir adım olarak kabul edilen Taksitli İşlemler Kanunu’nu yürürlüğe girmiştir (**Teufel**, s.43; **Pechtold**, s.23 vd.).

⁶⁹ **Teufel**, s.44 dn.52’deki yazar.

⁷⁰ **Teufel**, s.45; **Tröster**, Michael; *Verbundene Geschäfte*, Berlin 2001, s.14.

⁷¹ **Akipek**, s.183. Bu açıdan, taksitle satımın pahalı bir kredi yöntemi olduğu ileri sürülmüştür (**Ozanoğlu**, s.39).

⁷² Tüketim yapmak istediği anda gerekli maddi kaynaklara sahip olmayan kişilere başta klasik taksitle satım sözleşmesi ile bu maddi imkanlar yaratılmışsa da, kısa bir süre içerisinde bu işlemin yerini, tüketici kredileri almıştır (**Ozanoğlu**, s.99).

⁷³ **Tröster**, s.14.

uygulamasına geçilmiştir⁷⁴. Bu kapsamda öncelikle A tür işlem adı verilen bağlı kredi türü, ardından B ve C tür işlem gibi çeşitli bağlı işlemler ortaya çıkmış ancak bu işlemler arasında B tür işlem hızla öne çıkmıştır⁷⁵.

Taksitle satım sözleşmesinin yol açtığı sakıncaları ve zorlukları önleyen bir işlem türü olarak bağlı krediler⁷⁶, 20. yüzyılda artan tüketim ihtiyaçlarının karşılanması doğrultusunda tüketim toplumu tarafından sıkça kullanılan bir araç olmuştur⁷⁷. Nitekim 1990'lı yıllarda, özellikle araba üreticilerinin kendi finansman şirketlerini kurarak bağlı kredi kullandırmaları nedeniyle, bağlı krediler önemli bir kullanım alanına sahip olmuşlardır⁷⁸. Günümüzde de büyük şirketler mallarının geniş kitleler tarafından satın alınabilmesi için, ya kendi finansman şirketlerini kurmak suretiyle ya da başka kredi kuruluşlarıyla ilişki kurmak suretiyle mallarının bağlı kredilerle satın alınmasını sağlamaktadırlar⁷⁹. Satıcıların/üreticilerin mallarının

⁷⁴ **Teufel**, s.45.

⁷⁵ **Tröster**, s.14; **Teufel**, s.45-7. Bu konuda bkz. § 3, III.

⁷⁶ Bağlı kredilerin bu sakıncaları ve zorlukları ortadan kaldırarak ilişkide yer alan taraflara önemli avantajlar sağladığı hakkında bkz. **Akipek**, s.183; **Kapağan**, Gönül; Bağlı Tüketici Kredileri, İstanbul 2004 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.39.

⁷⁷ **Teufel**, s.37. Taksitle satım imkanını sağlamak üzere, bağlı kredi sözleşmeleri gibi başka finansman yöntemlerine başvurulması, tüketiciler bakımından oldukça faydalı olmuştur (**Ozanoğlu**, s.38-39).

⁷⁸ **Pechtold**, s.2.

⁷⁹ **Teufel**, s.53. Almanya'dan bu duruma örnek olarak "Siemens Financial Service", "DaimlerChrysler-Bank", Fransa'dan "Renault Financements&Services" gibi şirketlerin gösterilmesi mümkündür (**Teufel**, s.53). Bu uygulamaya otomobil firmaları tarafından sıklıkla başvurulduğu hakkında bkz. **Tröster**, s.61. Öte yandan Türkiye'de bu türden finansman şirketlerine örnek olarak Volkswagen Doğuş Tüketici Finansmanı A.Ş., Koç Fiat Kredi Tüketici Finansmanı A.Ş., Mercedes-Benz Finansman Türk A.Ş. gibi şirketler gösterilebilir.

kendi kurdukları finansman şirketleri ile ya da aralarında bir iş birliği ilişkisi bulunan bir kredi verenin kullandığı bağlı kredi ile finanse etmesi halinde, bağlı kredi ilişkisinde yer alan üç taraf açısından da çeşitli imkanlar/avantajlar söz konusu olmaktadır. Nitekim bağlı kredi uygulaması ile satıcı arkasına banka veya finansman şirketi gibi mali yönden güçlü bir kurumu alarak daha fazla tüketiciye ulaşma ve mallarını daha geniş kitlelere satma imkanı bularak satışlarını arttırabilme imkanı elde etmektedir⁸⁰. Bunun yanı sıra, mallarını anlaşmalı olduğu bir kredi verenden sağlanan kredi ile satma imkanı olan satıcının, diğer satıcılarla olan rekabet gücü artmaktadır⁸¹. Benzer şekilde banka ya da finansman şirketi de, belirli bir satıcı veya markanın satış gücünü kullanarak, kredi verecek müşteri bulmak için çaba sarf etmesine gerek kalmaksızın daha fazla kişiye kredi kullandırarak iş hacmini genişletmekte ve bu kredilerden faiz geliri elde edebilmektedir⁸². Gerçekten de, bu türden kredilerde satıcı, müşterilerini doğrudan kredi verenle sözleşme yapmak doğrultusunda yönlendirmektedir ve kredi kullanmak isteyen kişinin başka kredi verenlerden kredi kullanmasının önüne geçilmektedir. Diğer yandan tüketici ise, böylelikle peşin ödeme yapmak suretiyle alamayacağı ya da taksitle satım

⁸⁰ **Kapağan**, s.39. Öte yandan doktrinde bağlı krediler ile aslında işletme veya satıcının da kredilendirildiği ifade edilmiştir (**Baykan**, s.396; **Aslan**, s.212).

⁸¹ Nitekim satıcı bu imkanı tüketiciye teklif etmekle tüketicinin kendisine kredi kullandırabilecek bir kredi veren araması ve kullanacağı kredi miktarı gibi hususlar üzerine düşünmesi gerekmekte olup, tüketicinin bu zaman zarfı içerisinde satım sözleşmesini yapmaktan vazgeçmesi ihtimali hayli azalmaktadır (**Gezder**, s. 171-172 dn.1'deki yazar). Böylelikle satıcının mallarına olan talep artmakta olduğundan satıcı hem malını satmakta hem de aynen peşin satımda olduğu gibi satım bedelinin tamamına aynı anda kavuşmaktadır. Tek fark ise mal bedelinin satıcıya tüketici tarafından değil, bir kredi veren tarafından ödenmesi olmaktadır (**Akipek**, s.183 dn.143'teki yazarlar).

⁸² **Kapağan**, s.39; **Gezder**, s.172 dn. 1'deki yazar; **Akipek**, s.185.

sözleşmesi kapsamında satıcının/sağlayıcının malın bedelini peşin bedelinin çok üstünde belirlemesi nedeniyle pahalıya gelecek olan bir mala/hizmete, kredi veren kurumun aracılığıyla avantajlı faiz oranlarından yararlanarak kredi kullanmak suretiyle ulaşabilmektedir⁸³. Zira hemen her zaman, kredi veren bu türden bağlı krediler için serbest krediler bakımından öngörülenden daha düşük faiz oranları belirlemektedir. Kuşkusuz bu husus, kredi veren ile satıcı/sağlayıcı arasındaki çerçeve sözleşme doğrultusunda belirlenen bir konudur⁸⁴.

II. Bağlı Kredilerin Ortaya Çıkarttığı Hukuki Sorunlar

TKHK m.10/5 uyarınca tüketicinin bir malın finanse edilmesine ihtiyaç duyduğu hallerde, kredi verenin yalnızca belirli bir marka malın (veya hizmetin) satın alınması ya da belirli bir satıcıyla (sağlayıcıyla) sözleşme yapılması şartı ile kredi vermesi durumunda, verilen kredi türünün “bağlı kredi” olduğu kabul edilmektedir. Zira bu kredi, tüketicinin serbestçe tasarruf etmesine yönelik olarak değil, tüketicinin belirli marka bir malı almasına ya da belirli bir satıcı ile sözleşme yapmasına “bağlı” olarak verilmektedir. Aynı husus konut alımını finanse eden kredi sözleşmeleri bakımından TKHK’nun 10/B maddesinin 9. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu tür kredilerde, tüketicinin malın markasını ya da belirli bir malı hangi satıcıdan satın alacağını seçmesi sınırlandırılmış olup, tüketici büyük ölçüde kredi verenin sağladığı avantajlı kredi imkanı doğrultusunda yönlendirilmektedir. Tüketicilere bu tür bir imkanın tanındığı durumlarda tüketici bir yandan malı temin edebilmek için satıcıyla satın sözleşmesi kuracak, diğer yandan da malın bedelini karşılayabilmek için kredi verenle kredi sözleşmesi kuracaktır.

⁸³ Akipek, s.183.

⁸⁴ Çabri, Sezer; Konut Finansmanı Sözleşmeleri, İstanbul 2010, s.174.

Tüketici bağılı kredi kullanmak doğrultusunda, her ne kadar iki farklı kişiyle kural olarak iki ayrı sözleşme kuruyorsa da, bağılı krediler bakımından özellik arz eden husus, *hukuken bağımsız* sözleşmelerin ekonomik bir birlik teşkil etmesidir. Sözleşmeler arasındaki bu “ekonomik birlik”, kredi veren ile satıcının bir iş birliği içerisinde olmasına bağılı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ilişki genellikle kredi veren ile satıcının daha önceden çerçeve sözleşme yapması olarak karşımıza çıkmaktaysa da, modern eğilim kredi veren ile satıcı arasında bir çerçeve sözleşmenin bulunmasını mutlak bir öge olarak aramayıp⁸⁵, bu iki kişinin herhangi bir şekilde iş birliği yapması nedeniyle, kredi kurumunun yalnızca belirli bir marka malın satın alınması halinde ya da tüketicinin belirli bir satıcının müşterisi olması halinde avantajlı koşullarda kredi kullandırmasını yeterli kabul etmektedir. Bağılı kredilerde de sorun bu noktada kendisini göstermektedir. Nitekim tüketiciye kredi kullandıran taraf ile tüketiciyle satım sözleşmesi yapan taraf hukuken farklı kişiler olup tüketicinin bu farklı kişilerle yaptığı her bir sözleşme bağımsız niteliktedir ve hukuken birbirinden ayrıdır. Ancak bu sözleşmeler hukuken bağımsız olsalar da, ekonomik anlamda birbirine bağılıdır. Zira kredinin verilmesinin nedeni, kredi verenin iş birliği içerisinde olduğu bir satıcıdan tüketicinin aldığı belirli bir malın finanse edilmesini sağlamaktır. Bir başka deyişle, tüketicinin kredi verenle yaptığı kredi sözleşmesi, doğrudan bir satım sözleşmesine izafe edilen bir sözleşmedir.

Tüketicinin bağılı kredi sözleşmesi ile kullandığı krediyi farklı bir amaçla kullanmasının söz konusu olmadığı gibi, kredi miktarını kullanarak dilediği satıcıdan dilediği malı da satın alamamaktadır. Bu sayılan nedenlerden ötürü, bağılı kredi sözleşmeleri bakımından tüketicinin korunması, diğer tüketici kredisi

⁸⁵**Fikentscher**, Wolfgang/**Heinemann**, Anderas; Schuldrecht, 10. Aufl., Berlin 2006, s.554.

sözleşmelerine göre özellik arz etmektedir. Nitekim bağlı kredi sözleşmelerinde tüketicinin, diğer tüketici kredisi sözleşmelerinde olduğu gibi sözleşmenin içeriğine etki etme imkanının olmamasının da ötesinde, satın almak istediği mal ya da hizmet için avantajlı koşullarda kredi kullanabilmesi çoğu zaman yalnızca belli bir kredi verenden kredi kullanması halinde mümkün olduğundan, tüketicinin sözleşmenin karşı tarafını seçme özgürlüğü veya krediyi hangi malın/hizmetin temininde ya da hangi satıcıdan alacağı bir malın temininde kullanabileceğini seçme özgürlüğü de büyük ölçüde sınırlandırılmıştır⁸⁶.

Tüketicinin temin etmek istediği bir malın finansmanının satım ilişkisine üçüncü bir kişi konumunda olan kredi veren tarafından sağlanması durumunda, tüketici bakımından sakıncalı olabilecek bazı hukuki sonuçlar doğmaktadır. Nitekim, malın finansmanı bağlı kredi ile sağlandığı durumlarda tüketici kural olarak tarafları *ayrı* olan iki farklı sözleşme kurmak durumunda kalmaktadır. Söz konusu sözleşmelerden biri, satıcı ile kurulan satım sözleşmesi iken diğeri de bu satımı finanse etmek için kredi verenle kurulan bağlı kredi sözleşmesidir. Sözleşmelerin hukuken birbirinden bağımsız olmasının anlamı, sözleşmelerin biri kapsamında doğan hakların, diğer sözleşme kapsamında ileri sürülememesi ve bu nedenle, satıcının satım konusu malı hiç ya da gereği gibi tüketiciye ifa etmemesine rağmen, bu durumu kredi sözleşmesi kapsamında ileri süremeyen tüketicinin kredi verenin, kredinin geri ödenmesi talebine karşı savunmasız kalmasıdır. Nitekim bağlı krediler kapsamında genelde malın bedeli sözleşmelerin kurulmasını takiben doğrudan kredi veren tarafından satıcıya ödenmektedir. Dolayısıyla, sözleşmelerin kurulmasından

⁸⁶ **Pechtold**, s.224. Bağlı kredi sözleşmeleri kapsamında tüketiciler bakımından söz konusu olan riskler ve bunun nedenleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Pechtold**, s.224.

sonra satıcı edimini tüketiciye ifa etmemişse de, kredi veren bağılı kredi sözleşmesi ile üstlendiği edim yükümlülüğünü kredi tutarını satıcıya ödemek suretiyle yerine getirdiğinden, tüketiciden kredi taksitlerinin ödenmesini talep etme hakkı bulunacaktır. Gerçekten de, özel hukukun temelinde yatan ilkelere biri olan sözleşmelerin nispiyeti ilkesi gereği, satıcının satım sözleşmesinden doğan borcunu tüketiciye karşı ifa edip etmemiş olması, bağılı kredi sözleşmesi kapsamında tüketicinin kredi verene olan geri ödeme borcunu etkilemeyecektir. Bu nedenle, bağılı kredi sözleşmesi ile bir malın finansmanını sağlayan tüketici bakımından mevcut olan en büyük tehlike, kredi veren tarafından kredinin geri ödenmesinin talep edilmesi durumunda tüketicinin malın ifa edilmediği ya da ayıplı ifa edildiği defini, kredi verene karşı ileri süremeyecek olmasıdır⁸⁷.

Bağılı kredi sözleşmelerinin hukuk düzeni tarafından özel olarak emredici şekilde düzenlenmemesi halinde, tüketicinin finanse edilmesi için kredi kullandığı mala kavuşamaması ya da malın kendisine ayıplı olarak teslim edilmesine rağmen, sözleşmelerin nispi olduğunu ileri süren kredi verene karşı herhangi bir hak iddiasında bulunamaması ve hukuken savunmasız kalarak kredinin taksitlerini ödemek zorunda kalması gündeme gelebilecektir⁸⁸. Bu nedenle, bağılı kredinin bir finansman metodu olarak kullanılmasına karşın bu konuda yasal bir düzenlemenin olmadığı dönemlerde, bağılı kredi kullanan tüketici, klasik taksitle satım sözleşmesine kıyasla haklarını ileri sürerek gerekli sonuçları elde etme bakımından hukuken

⁸⁷ **Iossa/Palumbo**, s.2.

⁸⁸ **Tröster**, s.15.

oldukça elverişsiz bir konuma düşmüştür⁸⁹. Nitekim temelinde taksitle satım işleminin yatmasına karşın, bu işlemin hukuken ikiye ayrılmış olması nedeniyle, tüketici normalde sahip olduğu bazı imkanlardan yoksun kalmıştır. Gerçekten de, klasik anlamda bir taksitle satım sözleşmesinde, örneğin satıcının malı teslim etmemesi halinde, tüketici de ödemezlik defini (BK m.81) ileri sürerek malın bedelini ödemekten kaçınması mümkün olduğu gibi, malın kendisine ayıplı olarak teslim edilmesi halinde de süresi içerisinde ayıp ihbarında bulunmak suretiyle ayıba karşı tekeffülden doğan haklarını doğrudan doğruya satıcıya karşı ileri sürerek, taksitlerin ödemesini yapmaktan hukuka uygun olarak kaçınabilecektir⁹⁰.

Hukuk düzeninde özel bir düzenlemenin bulunmaması halinde, belirli bir malın bedelinin üçüncü bir kişi tarafından finanse edildiği sözleşmeler bakımından taksitle satım sözleşmesindeki alıcı bakımından söz konusu olan imkanlar kredi ile malı satın alan alıcı için söz konusu değildir. Bir başka deyişle, bağlı krediler bakımından, tüketici taksitle satım sözleşmesinde mevcut olan karşılıklılık (sinallagmatik) ilişkisinin sağladığı korumadan (Schutz des Synallagmas) yoksundur⁹¹. Nitekim ortada tarafları ve konuları birbirinden ayrı olan sözleşmeler bulunmakta olup, nispi nitelikteki sözleşmelerin birinden kaynaklanan defilerin diğer sözleşme kapsamında ileri sürülmesi hukuken herhangi bir sonuç doğurmadığı için,

⁸⁹ *Aslan*, kredilendirmenin üçüncü kişi tarafından yapıldığı hallerde tüketicinin durumunun zorlaştığını ifade etmiştir (**Aslan**, s.189-190).

⁹⁰ Nitekim, taksitle satım sözleşmesinde tüketicinin karşısında tek bir kişi bulunmakta olduğundan, tüketici tüm haklarına bu kişiye karşı ileri sürebilecek ve kalan taksitlerin ödemesini yapmaktan kaçınabilecektir (**Schmidt**, Alpmann; Schuldrecht BT 2, 15. Aufl., Münster 2008, s.250).

⁹¹ **Rehberg**, Jürgen; Der Rückforderungsdurchgriff als Instrument des Verbraucherschutzes beim drittfinanzierten Abzahlungskauf, Mainz 1990, s.132.

tüketicinin ihtiyaç duyduğu mala kavuşamaması ya da gereği gibi kavuşamamasına rağmen, kredi geri ödemesine devam etmek zorunda kalabilecektir.

III.Bağlı Kredilerde Kredi Veren Sorumlu Olması Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Bağlı kredi ilişkisi kapsamında, kredi sözleşmesi ile satım sözleşmesinin, taksitle satım sözleşmesinden farklı olarak birbirinden bağımsız olduğu kabul edilen iki sözleşmeye ayrılmış olması ile tüketicinin durumu taksitle satım sözleşmesindeki durumuna göre daha kötü hale gelmiştir. Oysaki bu tür sözleşmelerde tüketicinin taksitle satım sözleşmesine göre daha fazla korunmaya ihtiyacı bulunmaktadır⁹². Bu doğrultuda, bağlı krediyi temin eden kredi sözleşmesinin, sözleşmelerin nispiyeti kapsamında prensip olarak bağımsız olmasının yarattığı sonuçların kısmen aşılması gerektiği ortaya çıkmıştır⁹³. Modern hukuk düzenleri bağlı kredilerde tüketicinin karşısında bir yandan satıcının diğer yandan da kredi verenin bulunması nedeniyle tüketicinin mağdur olmamasını sağlamak amacıyla çeşitli çözümler bulma arayışına girmişlerdir. Bağlı krediler konusunda tüketicinin korunmasına yönelik yasal adım başta 1974 tarihli İngiliz Tüketici Kredisi Kanunu ile atılmıştır⁹⁴. Daha sonra ise AB'nin 1987 yılında yayınlanan 87/102 sayılı Tüketici Kredileri Direktifi kapsamında da (m.11) konu özel olarak düzenlenmiştir. Böylelikle AB'ne üye devletlerde, tüketicinin hukuki durumu bağlı kredi sözleşmesi bakımından ayrıca ele

⁹² **Rehberg**, s.74, 132; **Enders**, s.85.

⁹³ **Pechtold**, s.224. *Serozan* da, tüketicinin kredilendirilmesi için satıcı/sağlayıcı ile arasında yapılan işbölümü nedeniyle tüketicinin taksitle satım göre elverişsiz bir konuma düşmemesi gerektiğini ifade etmiştir (**Serozan**, Tüketici, s.594).

⁹⁴ **Iossa/Palumbo**, s.2.

alınmış ve satım sözleşmesinden doğan hakların gerekli koşullar gerçekleştiği takdirde kredi verene karşı da ileri sürülmesi hukuken mümkün hale gelmiştir⁹⁵.

Öte yandan Almanya’da, ikinci dünya savaşından sonra bağlı kredilerin klasik taksitle satım sözleşmesine göre daha yaygın olarak kullanılmış olması nedeniyle, bağlı işlemler nedeniyle ortaya çıkan problemler ve alıcılar bakımından ortaya çıkan riskler bu düzenlemelerden çok daha önce fark edilmeye başlanmıştır⁹⁶. Bağlı kredi konusu, 1950’lerden itibaren Alman Federal Mahkemesi’ni meşgul etmeye başlamış ve Mahkeme, Alman hukukunda konuyu doğrudan düzenleyen bir hükmün bulunmamasına rağmen, belirli hallerde kredi verenin de malın hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesinden sorumlu tutulması gerektiğine hükmetmiştir⁹⁷. Gerçekten Alman Federal Mahkemesi’nin 1950’lerden itibaren konuya ilişkin kararlarında, *istisnai* durumlarda, satım sözleşmesinden doğan defilerin alıcı/kredi alan tarafından doğrudan kredi kurumuna karşı da ileri sürülebileceği kabul edilmiştir⁹⁸. Mahkeme, alıcının bağlı işlemler nedeniyle korunması için zaman içerisinde çeşitli “koruma mekanizmaları” geliştirmiştir⁹⁹. Alman Federal Mahkemesi, satım sözleşmesinden kaynaklanan defilerin istisnaen kredi verene karşı

⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Akipek**, s.288 vd.

⁹⁶ **Pechtold**, s.125.

⁹⁷ Alman Federal Mahkemesi’nin bağlı işlemlerin yasal düzenlemeye kavuşturulmasından önce soruna çeşitli zaman dilimlerindeki yaklaşımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Tröster**, s.20 vd.

⁹⁸ **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.43; **Tröster**, s.20 vd.

⁹⁹ Bu ifade için bkz. **Tröster**, s.24. Alıcıyı korumak üzere kullanılan mekanizmalara örnek olarak sözleşmeler arası “ekonomik birlik”, “işsel bağlantı”, “culpa in contrahendo” ve “aydınlatma yükümlülüğü” gösterilmektedir. Bu kararlar hakkında bilgi için bkz. **Tröster**, s.20-25, 45-48; **Pechtold**, s.124 vd.

ileri sürülmesini başlıca iki hukuki müesseseye dayanarak kabul etmiştir¹⁰⁰. Bunlardan ilki Alman BGB'sinin (Bürgerliches Gesetzbuch) 242. paragrafında yer alan “doğruluk ve güven kuralı” olup, diğeri ise bilgi ve aydınlatma yükümünün ihlal edilmesi nedeniyle “culpa in contrahendo” kurumudur¹⁰¹.

Alman Federal Mahkemesi'nin alıcının satım sözleşmesiyle ilgili defileri “doğruluk ve güven kuralı” uyarınca kredi kurumuna karşı ileri sürebilmesini kabul ettiği durumlara esas teşkil eden husus, ekonomik açıdan bir bütün oluşturan satım ve kredi sözleşmelerinin, hukuki açıdan bağımsız sözleşmeler olarak kabul edilmeleri nedeniyle, işlemin klasik anlamda taksitle satım sözleşmesi şeklinde tek bir sözleşme olarak yapıldığı durumlara oranla alıcıyı daha kötü duruma düşürmemesi (Verbot der Schlechterstellung)¹⁰² ya da onu hukuki korumadan yoksun bırakmaması (Verbot der Rechtlosstellung) düşüncesidir¹⁰³. Bir başka deyişle, yalnızca taksitle satım ilişkisine kredi kurumunun dahil olmuş olması nedeniyle, alıcının taksitle satım sözleşmesinde bulunduğu durumdan daha kötü bir hukuki duruma düşmesi veya hukuki korumadan yoksun kalması söz konusu olduğu takdirde, BGB § 242 uyarınca satım sözleşmesinden doğan defilerin kredi verene karşı da ileri sürülebilmesi kabul edilmiştir¹⁰⁴. Bu noktada Federal Mahkeme'nin hangi hallerde alıcının hukuken kötü duruma düşmesi veya hukuki korumadan yoksun kalması nedeniyle “doğruluk ve

¹⁰⁰ **Ozanoğlu**, s.119.

¹⁰¹ **Ozanoğlu**, s.120; **Tröster**, s.18-19; **Pechtold**, s.180. 1971'den itibaren verilen çoğu kararda BGB § 242'den faydalanılmıştır (**Pechtold**, s.180).

¹⁰² **Teufel**, s.100. Federal Mahkeme'nin bu yöndeki kararları için bkz. **Teufel**, s.100 dn.9; **Pechtold**, s.126 dn. 614.

¹⁰³ **Tröster**, s.45. Alman Federal Mahkemesi'nin söz konusu kararları için bkz. **Pechtold**, s.226 dn.987.

¹⁰⁴ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi ve söz konusu kararlar için bkz. **Pechtold**, s.127-128.

güven kuralı” uyarınca alıcının satım sözleşmesinden doğan defileri kredi verene karşı ileri sürebileceğini kabul ettiğinin belirlenmesi gerekmektedir. Federal Mahkeme bu konuda çeşitli ölçütler benimsemiş görünmektedir.

Federal Mahkeme'nin bu ölçütler doğrultusunda değerlendirme yaptığı kararlardan birinde¹⁰⁵, alıcı bankadan bağlı kredi almak suretiyle belirli bir mal almış ancak ayıplı mal teslim eden satıcının iflas etmesinden sonra, alıcı son kredi taksitini bankaya ödemekten kaçınmıştır. Buna karşın banka, alıcının maldaki ayıplar nedeniyle takas-mahsup iddiasında bulunamayacağına dair kredi sözleşmesinde hüküm bulunmasına dayanarak taksitin ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Federal Mahkeme'nin yaptığı değerlendirmede, satıcının iflas etmiş olması nedeniyle, alıcının ayıplı maldan doğan haklarını ona karşı kullanması halinde bir sonuç elde etmesi oldukça güç olduğundan, bu durumda bankanın kredi sözleşmesinde kendi lehine koyduğu hükme dayanarak alıcıyı ayıplı mal teslimi karşısında hukuki korumadan yoksun bırakmasının (ya da hukuken daha kötü duruma düşürmesinin) BGB § 242 ile bağdaşmadığı tespit edilmiş ve alıcının satım sözleşmesinden doğan defileri, satım sözleşmesi ile ekonomik birlik arz eden kredi sözleşmesi kapsamında kredi verene karşı da ileri sürebilmesi gerektiğini kabul etmiştir.

Federal Mahkeme bazı kararlarında da¹⁰⁶, kredi kurumuna karşı defii ileri sürülebilmesini, esasında doğruluk ve güven ilkesinin ayrı bir görünüm biçimi olan (kredi veren tarafından) “hakkın caiz olmayan bir şekilde kullanımı”na dayandırmıştır. Mahkemeye göre, alıcı, kredi verenin taksitlerin ödenmesi talebine

¹⁰⁵ Bu karar ve daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.43-44.

¹⁰⁶ NJW 1967 1028; NJW 1973 453; NJW 1971 2303,2306.

hakkın caiz olmayan şekilde kullanımı defini ileri sürerek engel olabilir¹⁰⁷. Bunun yanı sıra, bazı kararlarında¹⁰⁸ Federal Mahkeme esas itibariyle taksitle satım işleminin iki ayrı sözleşmeye ayrılması sonucu ortaya çıkan ayrılma rizikosunun (Aufspaltungsrisko) BGB § 242 uyarınca makul bir şekilde bölüşülmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁰⁹. Bu durumda Mahkeme, ekonomik anlamda bütünlük arz eden işlemin hukuken birbirinden bağımsız sayılmasının sonuçlarının tamamen kredi alana yüklenmesinin doğruluk ve güven ilkesiyle bağdaşmayacağını, belirli durumların gerçekleşmesi halinde (iflas gibi) alıcının hukuki korumadan yoksun kalması nedeniyle kredinin geri ödemesinden kaçınabileceğini kabul etmiştir¹¹⁰. Mahkeme, aynı doğrultuda satım sözleşmesinin (alıcı tarafından) feshedildiği ya da satıcının malı teslim etmediği durumlarda da kredi alanın/tüketicinin ödeme yapmaktan kaçınabileceğini belirlemiştir¹¹¹.

¹⁰⁷ **Ozanoğlu**, s.123.

¹⁰⁸ NJW 1978 1427,1428; NJW 1973 611.

¹⁰⁹ **Tröster**, s.38; **Ozanoğlu**, s.123.

¹¹⁰ **Tröster**, s.38; **Ozanoğlu**, s.123.

¹¹¹ *Ozanoğlu*, mahkemenin BGB § 242'ye dayandığı bu kararların bazılarında doğrudan, bazılarında ise dolaylı olarak (o zamanlar yürürlükte bulunan) Taksitli İşlemler Kanunu (Abzahlungsgesetz) § 6'dan hareket edildiğini belirtmiştir. Yazar, söz konusu maddenin kanuna karşı hileleri önleme amacı taşıdığını ve bu kapsamda buna örnek teşkil edebilecek olan, taksitle satım işleminin iki ayrı sözleşmeye ayrılması yoluyla alıcının taksitle satıma ilişkin olarak düzenlenen emredici kurallardan yararlanmamasını sağlayacak girişimlerin önlenmesi olduğunu ifade etmiştir. Yazar Federal Mahkeme'nin bu hususu kararlarında açıkça dile getirmeksizin üstü kapalı ifadelerle BGB § 242'yi ön plana çıkartmasını ve asıl gerekçeyi oluşturabilecek hükmü göz ardı etmesini eleştirmiştir (**Ozanoğlu**, s.123 dn. 120'ye ilişkin metin). Federal Mahkeme'nin kimi zaman söz konusu Kanun'un 6. paragrafını uyguladığı hakkında ayrıca bkz. **Pechtold**, s.3.

Kredi alanın satım sözleşmesinden kaynaklanan defilerini kredi verene karşı ileri sürebilmesinin Alman Federal Mahkemesi tarafından kabul edilmesine dayanak olan ikinci ilke ise, “aydınlatma yükümünün” (Aufklaerungspflichten) ihlali ve “culpa in contrahendo” kurumudur. Kural olarak her sözleşmesel ilişkide farklı derecelerde bulunan açıklama ve aydınlatma yükümü, bağlı kredilerde, genelde eş zamanlı olarak imzalanan sözleşmelerin söz konusu olması ve kredi tutarının doğrudan satıcıya ödenmesi nedeniyle, temelde ekonomik açıdan bir, ancak hukuken iki ayrı sözleşmenin bulunması nedeniyle özel anlam ifade etmektedir. Nitekim, Mahkeme’ye göre, tüketicide, sanki karşısında birlikte hareket eden tek bir kişinin olduğu izlenimi yaratılmakta olduğundan, tüketicinin farklı iki sözleşme kurmanın hukuki sonuçlarını tam olarak bilemeyeceği kredi veren tarafından hesaba katılmalıdır¹¹². Mahkeme, taksitle satım sözleşmesinin iki ayrı sözleşmeye ayrılması nedeniyle doğabilecek tehlikelere karşı kredi kurumunun alıcıyı uyarmasının gerekmesine rağmen, bu yükümlülüğü yerine getirmeyen kredi kurumlarının sözleşme öncesi kusur ilkesi (culpa in contrahendo) gereği sorumlu olacağını ve alıcının/tüketicinin menfi zararını tazminle yükümlü olacağını ifade etmiştir¹¹³. Bu kapsamda Federal Mahkeme kredi veren tarafından sunulan sözleşmenin ortalama bir kişi tarafından hızlı ve yüzeysel bir biçimde okunduğunda, sözleşmenin iki tarafının olmasının doğurabileceği tehlikelerin anlaşılır şekilde kaleme alınmış bir uyarının bulunmasını yeterli kabul etmiştir¹¹⁴.

¹¹² Tröster, s.26, 42.

¹¹³ NJW 1979 2092; NJW 1979 2194; Arkan, Sabih; “Tüketici Kredisi ve Uygulaması”, BATİDER 1989, C.XV, S.1, s.46, dn.105’teki yazarlar.

¹¹⁴ NJW 1973 454; NJW 1967 1024. Bu hususta Arkan, Tüketici Kredisi, s.45 dn.99’daki yazarlar. Örneğin, Mahkeme’ye göre, “Dikkat! Malın elde edilememesi ya da ayıplı olarak

Alman hukukunda 1950'lerden itibaren, gerek Taksitli İşlemler Kanunu m.6'dan gerekse BGB § 242 ya da aydınlatma yükümü gibi diğer kurumlardan yararlanılmak suretiyle bağlı kredi kullanan tüketici korunmuşsa da, tüketicinin bu tür işlemler bakımından kanunen açıkça korunmasını sağlayan ilk yasal düzenleme 1987/102 sayılı AB Direktifi ile uyum dahilinde çıkartılan ve 1991 yılında yürürlüğe giren Tüketici Kredisi Kanunu (TKK) ile olmuştur¹¹⁵. Bu Kanun'un 9. paragrafında yer alan düzenleme ile tüketiciler, bağlı işlemlerin neden olabileceği sakıncalara karşı büyük ölçüde korunmuştur. Alman hukukunda BGB'nin modernizasyonu kapsamında 2002 yılında yapılan değişiklikle, bu kanun büyük ölçüde BGB'ye (§§ 359,359) aktarılmış ve yürürlükten kaldırılmıştır¹¹⁶.

IV. Türk Hukukunda Bağlı Kredi Düzenlemesinin Yasal Gelişimi

Türk hukukunda bağlı krediler 1990'lı yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Satıcıların mallarının tüketiciler tarafından teminini finanse etmek için taksitle satım işlemi yerine bağlı krediyi tercih etmelerinin bir nedeni işletmelerin

elde edilmesi durumunda dahi kredi alan krediyi tam olarak iade etmek zorundadır" kaydına benzer, koyu harflerle yazılmış bir kayıdın bulunması halinde, kredi kurumunun aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmiş olduğu kabul edilecektir (NJW 1967 1024; NJW 1982 1694) Mahkeme esas itibariyle, sözleşmelerin birbirinden hukuken tamamen bağımsız olduğunun vurgulanmasını aramıştır (Tröster, s.27).

¹¹⁵ **Pechtold**, s.1.

¹¹⁶ **Oetker**, Harmut/**Maultzsch**, Felix; Vertragliche Schuldverhaeltnisse, 2. Aufl., Heidelberg 2004, s.257. Daha önce Alman hukukunda bağlı işlemler hakkında yapılan düzenlemelerin TKK ve diğer Kanun'lar kapsamında dağınık olarak düzenlenmesine karşın, bu düzenlemeler BGB § 358 ve 359'da bir araya getirilmiştir (**Hohloch**, Gerhard; "Das Verbraucherkredirecht in der Reform des Schuldrechts-Kodifizierung und Europaisierung des Konsumentkreditrechts", Tüketici Kredilerinde Yeni Gelişmeler, İstanbul 2004, s.79; **Enders**, s.268).

mallarını finanse edebilecek yeterli kaynaklarının bulunmaması olup, bir diğer nedeni de müşterilerden olan alacaklarını takip etmekten kurtulmak isteğidir¹¹⁷. Türk hukukunda, bağlı kredi ilişkisi kapsamında yer alan hukuken bağımsız iki sözleşme bulunması nedeniyle tüketicinin mağdur olması tehlikesi karşısında kanun koyucu tarafından ilk adım 1994 yılında yürürlüğe giren (*Mülga*) Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına Dair Yönetmelik¹¹⁸ ile atılmıştır. Bu Yönetmeliğin 13/II (a) maddesinde tüketicinin kredi sözleşmesinden doğan yükümlülüğünün, kredi konusu malın ve hizmetin tesliminden önce başlamayacağı belirlenmiş ve ayrıca Yönetmelik m.12/III'te de kredi veren tarafından kredi tutarının, ancak finanse edilen mal/hizmetin tüketiciye tesliminden sonra ödenebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerle tüketiciye sadece kendisine karşı satıcı/sağlayıcının mal veya hizmet yerine getirmesine kadar kredi verene kredinin geri ödemesini yapmaktan kaçınabilmesi hakkı tanınmış olup, ayıplı ifa gibi durumlara yönelik herhangi bir düzenleme yapılmamıştır¹¹⁹. Buna karşın, TKHK'nun yürürlüğe girmesinden önce kredi kurumlarından bazıları otomobil, beyaz eşya vb. satın almak isteyen müşterilerine belirli bir markayı satan firmadan ya da kendilerinin belirledikleri listelerde gösterilen ürünlerden satın alınması halinde daha uygun koşullarda kredi verilmek suretiyle, aslında benzer mallara göre daha kalitesiz ya da çok pahalı olan malların satışı arttırılmaktaydı¹²⁰. Ancak düşük kaliteli ve kısa sürede arızalanabilen bu malların ayıplı olduğu ortaya çıktığında, tüketicinin kredi verene başvurma

¹¹⁷ **Baykan**, s.395.

¹¹⁸ **RG. 9.11.2001, S. 24578.**

¹¹⁹ **Akipek**, s.292.

¹²⁰ **Zevkliler/Aydoğdu** s.291.

imkanı bulunmamakta olduğundan tüketici malın bedelini ödemek zorunda kalmakta ve çoğu zaman zararının tamamını satıcıdan tahsil edememekteydi¹²¹.

1995 yılında yürürlüğe giren TKHK’da ise, kredi verenin kredi kullanılarak satın alınan ayıplı mal/hizmetler bakımından müteselsil sorumluluğu düzenlenmişti (m.10/4). Buna karşılık ifa edilmeme/geç ifa edilme haliyle ilgili maddede bir düzenleme olmaması doktrinde eleştirilmekteydi¹²². Diğer yandan, söz konusu düzenlemenin eleştirildiği bir diğer nokta da, madde metninin bağlı kredilerin tedarik kredilerini de kapsayacak şekilde kaleme alınmış olmasıydı. Gerçekten, 4077 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği ilk halinde bağlı tüketici kredileri hakkındaki yasal düzenlemede yalnızca ayıplı ifaya ilişkin kredi verenin sorumluluğu düzenlenmiş ve hiç/geç ifa dikkate almamıştı. Diğer yandan ise, söz konusu maddenin bağlı kredilerin kapsamını tedarik kredilerine kadar genişleten bir düzenleme içermesi de modern eğilimlerle uyumsuzdu. Söz konusu madde şu şekildeydi:

“Banka veya finans kurumlarının, tüketici kredisini, belirli bir mal veya hizmetin satın alınması ya da belirli bir satıcı ile yapılacak hukukî işlem koşulu ile vermeleri durumunda bunlar, satılan malın ayıbından ötürü tüketiciye karşı satıcı ile müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.”

Söz konusu maddede geçen “belirli bir mal veya hizmetin satın alınması” ifadesi, bağlı kredi kapsamına “tedarik kredileri”nin de alınması gerektiği sonucunu

¹²¹ **Zevkliler/Aydoğdu**, s.291; **Aydos**, O. Sadık; “Bağlı Kredi Verenin Ayıplı Mal Nedeniyle Sorumluluğu”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.III, Ankara 2009, s.126.

¹²² **Akipek**, s.292; **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.42; **Ozanoğlu**, s.103 dn.49; **Serozan**, Tüketici, s.595.

doğurmakta olduğundan, düzenlemenin problemlili yanlarının başında gelmekteydi¹²³. Nitekim bu ifade, bağlı kredilere ilişkin korumaların tedarik kredileri bakımından da uygulanmasını gerektirmekte olduğundan sakıncalı bir durum yaratmaktaydı. Gerçekten de bağlı kredilerde tüketiciye sağlanan korumanın, diğer bir ifade ile kredi veren ile mal/hizmet satan/sağlayanın müteselsil sorumlu olmasının temel nedeni, kredi kurumları ile mal satan/sağlayanların iş birliği içerisinde hareket etmek suretiyle tüketicinin durumunu ağırlaştırmalarının önlenmesidir¹²⁴. Ancak tedarik kredilerinde kredi veren ile satıcı/sağlayıcının iş birliği içerisinde hareket ettiklerinden söz edilmesi mümkün değildir zira, tedarik kredisinde kredi veren kural olarak sadece ismen belirli bir mal (veya hizmet) belirlemekte (örneğin otomobil alımı) ancak bu malın kimden tedarik edileceğine karışmamaktadır¹²⁵. Bu nedenle kredi verenin tüketiciyi belirli marka bir malı almaya ya da belirli bir satıcıyla sözleşme yapmaya yönlendirmediği bu türden durumlarda¹²⁶, kredi kuruluşuna müteselsil sorumluluk gibi ağır bir sorumluluğun yüklenmesi tedarik kredisinin sözleşmesinin menfaatler dengesi ile bağdaşmayan bir çözüm olmaktadır¹²⁷. Gerçekten de, tedarik kredilerinde, gerçek anlamda bağlı kredi olan kredi ilişkisinin

¹²³ **Ozanoğlu**, s.104 dn. 45; **Akipek**, s.180. Aksi görüş için bkz. **Gezder**, s.181-182; **Aslan**, s.212.

¹²⁴ **Aslan**, s.212-213.

¹²⁵ Hatta kural olarak tüketicinin ikinci el mal alması dahi mümkündür (**Akipek**, s.299).

¹²⁶ **Akipek**, s.299-301; **Aslan**, s.212.

¹²⁷ Nitekim bağlı krediler bakımından kredi verene belirli sorumlulukların yüklenilmesinin temel sebebi, hukuken bağımsız olduğu kabul edilen sözleşmelerin tarafları arasında, yani kredi veren ile satıcı/sağlayıcı arasında bir ilişkinin bulunmasıdır. Nitekim, AB'nin yürürlükten kalkan 1987/102 sayılı Direktif'inde, kredi verenin satıcı/sağlayıcı ile bir sözleşme ilişkisi (pre-existing agreement) içerisinde olması hususu vurgulamıştı (**Akipek**, s.299). 2008/48 sayılı Direktif'te ise tarafların arasında (sözleşmeler arasında objektif bir ekonomik birliğin oluşmasına elverişli) bir iş birliği aranmıştır.

aksine, kredi verenle satıcı ya da sağlayıcı arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmadığı gibi¹²⁸, bir iş birliğinden de söz edilemez¹²⁹.

Tedarik kredisinin bağlı kredi ile taşıdığı temel farklılıklar karşısında, bağlı kredileri düzenleyen bu maddenin, tedarik kredilerini de kapsayacak bir şekilde kaleme alınmış olması doktrin tarafından eleştirilmiş ve tedarik kredilerinin bağlı kredi kapsamına alınmasının yasanın ruhu ve dünyadaki modern eğilimlerle bağdaşmadığı vurgulanmıştır¹³⁰. Gerçekten de, o tarihte yürürlükte bulunan 87/102 sayılı önceki Direktif'te (halihazırda yürürlükte bulunan 2008/48 sayılı Direktif'te olduğu gibi), tedarik kredileri bağlı kredi sözleşmeleri olarak ele alınmamıştı¹³¹. 2003 yılında Kanun'da yapılan değişiklikte, doktrindeki eleştiriler dikkate alınmak suretiyle¹³² maddede, kredinin bağlı kredi sayılması için kredi verenle yapılan anlaşma çerçevesinde tüketici tarafından "belirli *marka* bir mal veya hizmet satın alınması" gerektiği ifade edilmiştir. Bu değişiklikle maddenin içeriği önceki haline göre daha açık bir hale gelmiştir.

Buna karşın, 2003 yılında Kanun'da yapılan değişiklikten sonra dahi halen doktrinde bağlı krediler kapsamında "tedarik kredisi" ve "finanse edilmiş taksitle

¹²⁸ **Akipek**, s.180; **Baykan**, s. 399; **Öztek**, Selçuk; "Genel Olarak Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredilerinde Kişisel Teminatlar", BD, S.67; Y.2008, s.9.

¹²⁹ *Aslan*, satıcı/sağlayıcı ile arasında herhangi bir menfaat ilişkisinin bulunmadığını vurgulamaktadır (**Aslan**, s.212).

¹³⁰ **Ozanoğlu**, s.104 dn. 45; **Akipek**, s.299.

¹³¹ **Ozanoğlu**, s.114; **Aydos**, s.125-126.

¹³² Tedarik kredilerinin kapsama alınması sonucunu doğuran düzenlemeyi eleştiren *Akipek*'e göre, Kanun'dan anlaşılması gereken, mal veya hizmetin açıkça "marka"sının belirtildiği durumlardır (**Akipek**, s.299-301). Benzer görüş için bkz. **Gezder**, s.182.

satım” olarak iki kredi türü bulunduğunu belirtilen yazarlar¹³³ bulunmaktadır. Diğer yandan, söz konusu maddenin 2003 yılında değişikliğe uğramasından sonra, tedarik kredisinin bağlı tüketici kredisinin bir türü olmaktan çıktığını ifade eden yazarlar¹³⁴ olduğu gibi tedarik kredisini bağlı kredi başlığı altında incelemeksizin tamamen ayrı bir tüketici kredisi türü olarak inceleyen yazarlar da mevcuttur¹³⁵. Bu doğrultuda çalışmamızda, tedarik kredileri bir bağlı kredi türü olarak incelenmemiş ve yalnızca, doktrinde eskiden beri “gerçek anlamda bağlı kredi” olarak nitelendirilen¹³⁶ “finanse edilmiş taksitle satım” olarak da isimlendirilen kredi türünün tüketiciye kullandırılmasını sağlayan bağlı kredi sözleşmesi incelenmiştir. Gerçekten de, kanun koyucunun iradesinin, dünyadaki ve Avrupa Birliği Direktif’lerindeki düzenlemelere uygun olarak bağlı kredinin kredi verenlere yüklediği sorumluluğa yalnızca “finanse edilmiş taksitle satım” sözleşmelerinde yer vermek olduğunun kabul edilmesi yerinde olacaktır. Nitekim, 2003 yılında yapılan Kanun değişikliğinde bağlı krediler bakımından “marka” belirtilmesi gereğinin ortadan kalması ile birlikte, artık tedarik

¹³³ **Zevkililer/Aydoğdu**, s.283; **Aydos**, s.124; **Kapağan**, s.35. *Aydos*, tedarik kredisinin bir bağlı kredi olarak kabul edilmesinin adalete aykırı ve diğer ülke yasalarıyla çelişkili olduğunu kabul etmekle beraber, değişikliğe uğrayan düzenlemenin de tedarik kredilerini bağlı tüketici kredisi olmaktan çıkartmadığı kanaatindedir (**Aydos**, s.125-6).

¹³⁴ **Yavuz**, Nihat; Öğretinin ve Uygulamanın Işığında Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Ankara 2007, s.670. *Serozan* 2003 değişikliği ile bağlı krediler bakımından söz konusu olan sorumluluğun kredinin belirli bir “marka” mal için verilmesi ek koşuluna bağlanarak kredi verenin sorumluluğunun tedarik kredileri bakımından kaldırılmasını eleştirmiştir (**Serozan**, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 2006, s.65).

¹³⁵ Bkz. **Baykan**, s.399; **İnal**, s.411; **Öztek**, s.9. *Ceylan* da, ihtiyaç kredileri ile tedarik kredilerinin serbest krediler olduğunu, bir başka deyişle bağlı kredi olmadıklarını belirtmektedir (**Ceylan**, s.87). *Aslan da* tedarik kredilerinin bağlı kredi olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını vurgulamaktadır (**Aslan**, s.212).

¹³⁶ Bu konuda bkz. **Akipek**, s.301; **Köksal**, Mehmet; Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, İstanbul 1995, s.94-95; **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.40 vd.

kredilerinin bağılı krediler kapsamında çıkartıldığıının kabul edilmesi Kanun'un amacına, ruhuna ve modern eğilimlere de uygun düşecektir.

2003 yılında yapılan değişiklikle bağılı kredi düzenlemesi bakımından kaydedilen gelişmelerden birisi de, bu krediler bakımından kredi verenin sorumluluğunun yalnızca ayıplı mala ilişkin olarak değil, aynı zamanda hiç ifa edilmeme ya da zamanında ifa edilmeme hallerinin de düzenlenmenin kapsamına alınmış olmasıdır. TKHK'da bağılı kredilere ilişkin düzenleme 2007 tarihinde Kanun'a konut finansmanı sisteminin eklenmesiyle son şeklini almıştır. Bu kapsamda, bağılı kredinin hangi hallerde kabul edileceği taşınır mal ve hizmetler bakımından Kanun'un "Tüketici Kredileri" başlıklı 10. maddenin 5. fıkrasında, konut finansmanı kapsamındaki bağılı krediler bakımından da "Konut Finansmanı" başlıklı 10/B maddesinin 9. fıkrasında düzenlenmektedir. Öte yandan bağılı krediler bakımından kredi verenin sorumluluğuna dair hususlar ayrıca Kanun'un 4., 4/A ve 7. maddelerinin 3. fıkralarında da özel olarak düzenlenmiştir.

Türk hukukunda bağılı krediler konusunda bazı Yönetmeliklerde de düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelerden ilki 2006 yılında yürürlüğe giren, değişik Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışmaları Hakkındaki Yönetmeliğin¹³⁷ 20. maddesinde yer almakta olup, bağılı kredilere ilişkin mevzuatımızda yer alan bir diğer düzenleme de konut finansmanı kapsamındaki bağılı krediler bakımından Değişken Faizi İçeren Konut Finansmanı Sözleşmelerine Dair Tüketicilerin Bilgilendirilmesi Usul ve Esasları Hakkında

¹³⁷RG. 10.10.2006, S. 26315. Bundan sonra "Yönetmelik" olarak anılacaktır.

Yönetmelik'in¹³⁸ 6. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendinde ve Mesafeli Satışlara Dair Yönetmelik¹³⁹ m.7/5'te yer almaktadır. Hukukumuzda TKHK kapsamında bir kredinin bağlı kredi olmasının hukuken ifade ettiği anlam, kredi verenin de belli hallerde tarafı olmadığı bir satım ya da hizmet temini sözleşmesine bağlanması ve bu sözleşmenin tarafı olan satıcı/sağlayıcıyla müteselsil sorumlu olmasıdır.

V. Terminoloji Sorunu

Hukukumuzda bağlı kredinin esas olarak TKHK m.10/5'te ve konut kredileri bakımından 10/B maddesinin 9. fıkrasında düzenlenmiş olmasına karşın bu maddelerde açıkça “bağlı kredi” ifadesi kullanılmamıştır. Buna rağmen bu maddeler ile “bağlı kredi” ilişkisinin düzenlendiği Türk hukukunda tartışmasız olarak kabul edilmektedir¹⁴⁰. Buna karşılık hukukumuzda aynı zamanda “üçüncü kişinin finanse ettiği taksitle satım” ifadesi de bağlı krediyi ifade etmek için kullanılan bir ifadedir¹⁴¹. Yukarıda da belirtildiği gibi, Türk öğretisinde özellikle 2003 tarihinde TKHK m.10'da değişiklik yapılmadan önce, “bağlı kredi” tedarik kredisi ve finanse edilmiş taksitle satım olarak ikiye ayrılarak incelenmiştir¹⁴². Buna karşılık Kanun'da yapılan değişiklik neticesinde, artık tedarik kredilerinin de bağlı kredi olarak kabul edilmesi imkanı hayli zayıflamış durumdadır. Bu nedenle biz de bu çalışmada

¹³⁸ **RG.** 31.05.2007, **S.** 26538.

¹³⁹ **RG.** 6.3.2011, **S.** 27866.

¹⁴⁰ Yargıtay'ın “bağlı kredi” ifadesini kullandığı bazı kararlar şunlardır: 13. HD., E. 2006/11331, K. 2006/15280, T. 22.11.2006; 13. HD., E. 2006/14920, K. 2007/4783, T. 5.4.2007; 13. HD., E. 2009/14676, K. 2010/4491, T. 29.4.2010. (www.kazanci.com)

¹⁴¹ **Akipek**, s.182 vd.; **Ozanoğlu**, s.104 dn.49; **Serozan**, Özel, s.63. *Baykan*, bağlı kredi işlemini “kredili satış” olarak da ifade etmektedir (**Baykan**, s.398).

¹⁴² **Akipek**, s.180; **Ozanoğlu**, s.104 dn.49.

dünyadaki modern eğilimlere uygun olarak bağlı kredinin tedarik kredisini kapsamadığını ve doktrinde kimi zaman kullanılan finanse edilmiş taksitle satım ifadesinin bağlı kredi ile aynı hukuki ilişkiyi ifade ettiğini ve bu kapsamda başka bir kredi türünün yer almadığını kabul etmekteyiz.

Kavram sorunu hakkında yabancı literatüre baktığımızda, Alman hukukunda da, Türk hukukunda “bağlı kredi” olarak ifade ettiğimiz ilişki için birbirine benzer çeşitli kavramların kullanıldığı söylenebilecektir. Gerçekten Alman literatüründe bu ilişkiyi ifade etmek için özellikle bu konu hakkında hüküm içeren Tüketici Kredisi Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden önce, “üçüncü kişinin finanse ettiği taksitli işlem” (drittfinanzierte Abzahlungsgeschäfte) ya da “üçüncü kişinin finanse ettiği işlem” (drittfinanzierten Geschäfte) ifadesi kullanılırken¹⁴³, 1991 tarihinde yürürlüğe giren Kanun’un 9. paragrafı konuyu “Bağlı İşlemler” (verbundene Geschäfte) başlığı altında düzenlemiştir. Buna karşın 2002 yılında BGB’de yapılan modernizasyondan sonra Türk hukukunda “bağlı kredi” olarak ifade edilen ilişki BGB’nin “Bağlı Sözleşmeler” (verbundene Verträge) başlığı altında § 358 359’da düzenlemiştir¹⁴⁴. Öte yandan 2008/48 sayılı tüketici kredilerine ilişkin Direktif’te “bağlı kredi sözleşmesi” ifadesi kullanılmakta ve tanımlanmaktadır (m.3,n; m.15).

¹⁴³ **Rehberg**, s.14 vd. Öte yandan “üçüncü kişinin finanse ettiği sözleşme” (drittfinanzierten Vertrag) ifadesi ve bunun gibi farklı ifadeler de kullanılmaktaydı (**Rehberg**, s.117 vd.; **Enders**, s.85).

¹⁴⁴ Alman hukukunda üçüncü kişinin finanse ettiği taksitle satım ifadesi de halen kullanılmaktadır (**Bülow, Peter/Artz, Markus; Heidelberger Kommentar zum Verbraucherkreditrecht**, 6. Aufl., Heidelberg 2006, s.262 vd.).Türk hukukunda da “bağlı işlemler” ya da “bağlı sözleşmeler” ifadesinin kullanılmasına bir engel olmamakla beraber, öğretilde bağlı kredi ifadesi yerleşmiş görünmektedir. Buna karşın Türk hukukunda *Atamer*,

Türk hukukunda “bağlı kredi”, bir mal ya da hizmetin temin edilmesi amacıyla tüketicinin satıcı ya da sağlayıcı ile yaptığı sözleşme doğrultusunda, bu mal/hizmetin finanse edilebilmesi için, satıcı/sağlayıcı ile arasında anlaşma bulunan kredi veren ile yaptığı tüketici kredisi sözleşmesi ile kullanılan kredi türünü ifade etmektedir. Esasında bu durumda, tüketicinin yaptığı bu iki ayrı ve bağımsız sözleşme, aralarındaki sıkı ilişki nedeniyle “bağlı” kabul edilmekte ve bağlı kredi ifadesiyle *üçlü ilişki* içerisinde verilen bir kredi belirlenmektedir¹⁴⁵. Diğer yandan, Türk hukukunda tüketici hukuku kapsamındaki bağlı krediler “bağlı tüketici kredisi” olarak ifade edilebilmektedir¹⁴⁶. Aşağıda, “bağlı kredi” veya “bağlı tüketici kredisi” olarak ifade edilen kredinin tüketiciye kullandırılmasını sağlayan sözleşme, “bağlı kredi sözleşmesi” adı altında incelenmiştir.

bağlı işlemler ifadesini tercih etmiştir (**Atamer**, Tüketici Kredileri, s.265). Aynı yönde **Gezder**, s.171.

¹⁴⁵ Tüketicinin bir malı satın almak için öncelikle bir satım sözleşmesi yapması ardından da kredi verenle bu satımı finanse etmek için kredi sözleşmesi yapması halinde malın “bağlı kredi” kullanılarak finanse edildiğinden bahsedilebilmektedir (Bu yönde bkz. 13. HD., E. 2006/11331, K. 2006/15280, T. 22.11.2006; 13. HD., E. 2006/14920, K. 2007/4783, T. 5.4.2007; 13. HD., E. 2009/14676, K. 2010/4491, T. 29.4.2010). (www.kazanci.com)

¹⁴⁶ **İnal**, s.311; **Gezder**, s.59; **Ozanoğlu**, s.111; **Aslan**, s.212; **Öztek**, s.8.

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, UNSURLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ ve BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

§ 3. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN TANIMI ve ÇEŞİTLİ GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ

I. Genel Olarak Bağlı Kredi ve Üç Taraflı İlişki

Bağlı kredinin tipik özelliği, basit taksitle satım sözleşmesinde satıcının üstlendiği kredilendirme fonksiyonunun üçüncü bir kişi olan banka ya da bir finansman şirketi tarafından üstlenilmesidir¹⁴⁷. Bir başka deyişle, bağlı krediler kural olarak üç taraflı bir hukuki ilişki kuran bir yapılanmayı ifade etmektedir. Söz konusu üç taraflı ilişkinin tarafları tüketici, mal satıcısı/hizmet sağlayıcısı ve kredi verendir. Bu üç taraflı ilişkide kural olarak birbirinden hukuken bağımsız en az iki sözleşme bulunur. Bu sözleşmelerden ilki satıcı/sağlayıcı ile tüketici arasında kurulan mal/hizmet temini sözleşmesi iken, ikinci sözleşme ise, tüketicinin satıcı/sağlayıcı ile kurduğu sözleşmeyi finanse etmek üzere kredi veren ile kurduğu kredi sözleşmesidir. Bağlı kredi ilişkisi kapsamında kurulan bu kredi sözleşmesine “bağlı kredi sözleşmesi” adı verilmektedir. Bu iki sözleşmenin yanı sıra, bağlı tüketici kredileri kapsamında ortaya çıkan ilişkide genelde satıcı/sağlayıcı ile kredi veren

¹⁴⁷ **Oğuzoğlu**, s.102 dn. 45. *Serozan*, bağlı kredilerde tüketicinin krediyi satıcıdan almak yerine onun yandaşı olan bankadan aldığını ve bu durumda tüketicinin karşısında olan kişinin yapay ve rastlantısal şekilde ikiye ayrıldığını belirtmekte olup, neredeyse satıcı ve yandaşı olan bankanın BK m.100 anlamında ifa yardımcısı bile sayılabileceklerini ifade etmiştir (**Serozan**, Özel, s.63).

arasında yapılan bir “çerçeve sözleşme” de bulunmaktadır¹⁴⁸. Bağlı kredi ilişkisi kapsamında yer alan bu üç tarafın hepsi arasında bir ilişki bulunmaktadır ve kredi veren ile satıcı/sağlayıcı arasındaki ilişki nedeniyle, tüketici belirli bir marka malı almaya ya da belirli bir kişiyle sözleşme yapmaya yönlendirilmektedir¹⁴⁹.

Hukuk düzenleri, yapay ve rastlantısal şekilde birbirinden ayrılmış olan sözleşmelerin¹⁵⁰, hukuken bağımsız olmasına rağmen ekonomik birlik oluşturacak şekilde bir araya gelmesine özel önem atfetmiş ve bu ilişkiyi özel bazı kurallarla düzenleme yoluna gitmiştir. Nitekim kanun koyucular, tüketiciyi belirli tehlikelere karşı korumak için hukuken bağımsız olan bu sözleşmeleri belirli yönlerden birbirine bağlı hale getirmiştir. Böylelikle, söz konusu düzenlemeler kapsamında, içerikleri birbiri ile ilişkili olan ancak farklı tarafları olan birden fazla sözleşmenin, ekonomik birlik teşkil edecek şekilde birbirine bağlanarak belirli koşulların gerçekleşmesi halinde, bir sözleşmede ortaya çıkan hukuki durumların/hakların (Rechtspositionen) diğer sözleşme kapsamında da ileri sürülebilmesi¹⁵¹ mümkün hale gelmiştir.

¹⁴⁸ **Pechtold**, s.2; **Öztek**, s.8; **Akipek**, s.184. Satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasında yapılan çerçeve sözleşmede, genellikle kredi veren, satıcının/sağlayıcı tarafından seçilen, değerlendirilen ve kredi verene bildirilen “müşteriler”e, kredi kullanılmayı taahhüt eder. Bununla beraber, kredi veren genellikle kendi tek taraflı iradeisiyle, bazı müşterilerle kredi sözleşmesi kurmayı reddetme hakkını da saklı tutar. Çerçeve sözleşme ile, kredi sözleşmesi doğrultusunda tüketiciye sağlanan kredinin satıcıya/sağlayıcıya ne suretle ödeneceği belirlenir ve örneğin havale suretiyle kredi tutarının satıcı/sağlayıcıya kredi alan adına ödenmesi kararlaştırılmışsa, bu ödemenin yapılacağı hesap numarasına sözleşmede yer verilebilir.

¹⁴⁹ **İnal**, s.332; **Ozanoğlu**, s.112.

¹⁵⁰ **Serozan**, Özel, s.63.

¹⁵¹ **Larenz**, Karl/**Wolf**, Manfred; Allgemeiner Teil Des Bürgerlichen Rechts Verlag C.H.Beck 9. Aufl., München 2004, s.431

Hukuken bağımsız olduğu kabul edilen sözleşmelerde tüketici üzerinde kalan risklerden bazılarının kredi verene aktarılmasının hukuki temeli, bağımsız olduğu kabul edilen bu sözleşmelerin aslında ekonomik bir birlik oluşturmasıdır¹⁵².

Sözleşmelerin aralarında ekonomik birlik bulunması sebebiyle bağlı sayılmasının Türk hukuku bakımından yarattığı hukuki sonuç, TKHK'nun 10. maddesinin 5. fıkrası, 10/B maddesinin 9. fıkrası ile Kanun'un 4, 4/A ve 7. maddelerinin 3. fıkralarında düzenlenmiştir. Buna göre, kredi sözleşmesinin mal/hizmet/konut temini sözleşmesini finanse ettiği ve bu iki sözleşmenin ekonomik birlik oluşturduğu durumlarda, kredi veren de tüketicinin satıcı/sağlayıcıya karşı ileri sürmeye yetkili olduğu haklar bakımından müteselsil sorumludur¹⁵³. Üç taraflı ilişki ve bu ilişkide yer alan satım/hizmet temini sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesinin “bağlı” olmalarının hukuken ifade ettiği anlam bu şekilde belirlendikten sonra

¹⁵² **Pechtold**, s.314.

¹⁵³ Buna karşın örneğin 2008/48 sayılı AB Direktifi bakımından bir kredi sözleşmesinin bağlı kredi sözleşmesi olarak kabul edilmesinin yarattığı sonuç, tüketicinin süresi içerisinde satım/hizmet temini sözleşmesinden cayması halinde, kredi sözleşmesinin de kendiliğinden sonra ermesi (m.15/1) ve belirli koşullar gerçekleştiğinde tüketicinin (haklarını satıcı/sağlayıcıdan elde edememiş olması halinde) satım/hizmet temini sözleşmesinden doğan hakların kredi verene karşı da ileri sürülebilmesidir (m.15/2). BGB’de (§§ 358, 359) de sözleşmelerin bağlı olduğunun kabul edilmesinin sonucu benzer şekilde iki yönden düzenlenmiştir (**Larenz/Wolf**, s.431; **Pechtold**, s.184; **Fikentscher/Heinemann**, s.553; **Oetker/Maultzsch**, s.259. Türk hukukunda TKHK’da tüketici kredileri bakımından “cayma hakkı” düzenlenmemiştir. Buna karşın Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmelik m. 7/5’te mesafeli sözleşmeden cayılması halinde bunu finanse eden bağlı kredi sözleşmesinden de cayılabileceği düzenlenmiştir. Tasarı’da tüketici kredileri ve özel olarak bağlı krediler bakımından düzenlenen cayma hakkı için bkz. **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.258, 267-268; **Reisoğlu**, Seza; “Tüketici Kredisi Hukuki Sorunlar: 4077 Sayılı Yasa’da Değişiklik Öngören Taslak”, BD, S. 2009/69, s.64.

aşağıda bağlı kredisi sözleşmesinin tanımı üzerinde durulmuş ve çeşitli görünüm biçimleri ele alınmıştır. Ardından bağlı kredi sözleşmesinin unsurları incelenmiş olup, bağlı kredi sözleşmesinin hangi sözleşmelerin finansmanında kullanılabildiği ve bu çerçevede konut finansmanı sistemi kapsamında yer alan bağlı krediler kısaca incelenmiştir. Bölümün devamında, bağlı kredi sözleşmesinin ve bu sözleşme ile ortaya çıkan üçlü yapılanmanın hukuki niteliği doktrindeki görüşler çerçevesinde incelenmiştir. Bölümün son kısmında, bağlı kredi sözleşmeleri bakımından benzer hukuki kurumlar ve sözleşmeler ele alınmıştır.

II. Bağlı Kredi Sözleşmesinin Tanımı

Değişik 4077 sayılı Kanun'un bağlı krediye ilişkin 10. maddesinin 5. fıkrasında ya da 10/B maddesinin 9. fıkrasında "bağlı kredi sözleşmesi" ismen zikredilmediği gibi, açık bir tanımı da verilmemiştir. Söz konusu maddelerde yalnızca hangi durumlarda bir tüketici kredisinin bağlı kredi sayılacağı ve bu kredi türünün doğuracağı sonuç belirlenmektedir. TKHK m.10/5'te "kredi verenin, tüketici kredisini, belirli marka bir mal veya hizmet satın alınması ya da belirli bir satıcı veya sağlayıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı ile vermesi..." ifadesi ile bağlı kredi ifade edilmiştir. Benzer düzenleme TKHK'nun 10/B maddesinin 9. fıkrasına da yer almakta ancak "bağlı kredi" ya da "bağlı kredi sözleşmesi" ifadesi kullanılmamaktadır. Buna karşın mevzuatımızda "bağlı kredi"yi konut finansmanı sözleşmeleri kapsamında tanımlayan ve ismen zikreden bir düzenleme Değişken Faizi İçeren Konut Finansmanı Sözleşmelerine Dair Tüketicilerin Bilgilendirilmesi Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te "Tanımlar" başlıklı 4. maddede yer almaktadır. Bu maddeye göre "bağlı kredi"; "belirli bir konutun satın alınması ya da

belirli bir satıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı ile verilen krediyi” ifade etmektedir.

4077 sayılı TKHK’da bağlı kredi sözleşmesinin tanımlanabilmesini sağlayacak hususların net olarak belirlenmemiş olması nedeniyle, tanımlama yapılırken karşılaştırmalı hukuk verilerinin de dikkate alınması gerekmektedir. AB’nin Tüketici Kredilerine ilişkin 2008/48 sayılı Direktifi’nin “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinin (n) bendinde “bağlı kredi sözleşmesi” tanımlanmıştır. Söz konusu maddeye göre; bir kredinin münhasıran belirli/spesifik bir malın satın alınması ya da bir hizmetin sağlanmasını finanse etmek amacıyla verilmesi ve kredi sözleşmesi ile satım/hizmet tedariki sözleşmesinin objektif olarak “ekonomik birlik” oluşturması halinde “bağlı kredi sözleşmesi” söz konusu olur. Böylelikle, Direktif’te, bir tüketici kredisinin satım (ya da hizmetin temini) sözleşmesini finanse etmek üzere verilmesi ve söz konusu satım sözleşmesi ile kredi sözleşmesinin ekonomik bir birlik oluşturması halinde “bağlı kredi sözleşmesi” olarak nitelendirileceği belirlenmiştir¹⁵⁴. Ekonomik birliğin hangi şartlarda kabul edileceği de maddenin devamında sıralanan koşullara göre belirlenmektedir. AB’nin 87/102 sayılı önceki direktifinde bağlı kredinin kapsamının dar bir biçimde belirlenmesine karşın¹⁵⁵, 2008/48 tarihli Direktif’te bağlı kredinin tanımının genişletilmesinde Avrupa

¹⁵⁴ Direktif’in girişinde yer alan metnin 10. paragrafında, üye ülkelerin hukukundaki tanımların harmonizasyonunun bu Direktif’te yer alan tanımların kapsamı ile belirlendiği ifade edilmiştir. Buna karşın bağlı kredi sözleşmeleri bakımından üye ülkelerin daha geniş tanımlar öngörmesinin mümkün olduğu ayrıca belirlenmiştir.

¹⁵⁵ 2008 yılında yürürlükten kalkmış bulunan 87/102 Direktifi’nin bağlı kredi düzenlemesi (m.11) hakkında bilgi için bkz.Özsunay, Ergun; “AB Hukukunda Tüketici Kredileri”, Tüketici Hukukunda Yeni Gelişmeler, İstanbul 2004; s.16 vd.; Akipek, s.286 vd.

Topluluğu Adalet Divanı'nın (ATAD) Rampion kararı olarak bilinen kararı¹⁵⁶ etkili olmuştur¹⁵⁷. Gerçekten, ATAD bu kararında 87/102 sayılı Direktif'in bağlı kredi sözleşmesine ilişkin 11. maddesini geniş yorumlayarak, bir kredi sözleşmesinin satım sözleşmesine bağlı olduğunun kabul edilebilmesi için mutlaka malın/hizmetin adının, markasının vs. sözleşmede yer almasına gerek olmadığı yönünde karar vermiştir¹⁵⁸. Bu kapsamda yürürlükteki Direktif'e göre, sözleşmede marka isminin yer alması ekonomik birlik için yalnızca bir gösterge niteliği taşımakta olup, bir kredi sözleşmesinin bağlı kredi sözleşmesi olarak kabul edilebilmesi bakımından ön koşul olma niteliği taşımamaktadır¹⁵⁹.

Bağlı kredi sözleşmesinin tanımı konusunda Alman hukukundaki düzenlemeye de değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Bu noktada tekrar belirtelim ki BGB'de AB Direktifi'ndeki düzenlemeden farklı olarak doğrudan "bağlı kredi sözleşmesi" ifadesi geçmemekte, düzenlemede tüketim ödünç sözleşmesi¹⁶⁰ ile

¹⁵⁶ ATAD, C-429/05, 4.10.2007.

¹⁵⁷ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.266.

¹⁵⁸ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.266.

¹⁵⁹ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.266. Nitekim, 1987/102 sayılı Direktif'in yürürlükte bulunduğu sırada, ATAD tarafından 2006'da verilen "Rampion kararı" olarak anılan kararda, kredi sözleşmesinde malın belirtilmemiş olması halinde de sözleşmenin bağlı kredi sözleşmesi olarak kabul edilebileceği belirlenmişti (Karar'ın 50. paragrafı; **Werro**, Franz; Tüketici Kredisi Hukuku Alanında Bazı Yeni Gelişmeler, Çev. Gönen, Doruk, s.236-238).

¹⁶⁰ Almanya'da "Borçlar Hukukunun Modernleştirilmesi Hakkında Kanun"la tüketici kredileri 1.1.2002 tarihinden itibaren BGB'de düzenlenmiş olup, yeni düzenlemede 1991 tarihli Tüketici Kredisi Kanunu'nun (Verbrauchercreditgesetz) hükümleri bazen aynen bazen de önemli değişikliklerle BGB § 491 vd hükümlerinde "tüketici ödünç sözleşmesi" adı altında yer almıştır. Böylelikle tüketici kredileri BGB'nin ödünç sözleşmesine (Darlehensvertrag) ilişkin hükümlerinin içine aktarılmış (§ 488-498) ve önceden tüketici kredisi sözleşmesi (Verbrauchercreditvertrag) olarak anılan sözleşme "tüketici ödünç

satım/hizmet temini sözleşmesinin “bağlı sözleşmeler” olmasından bahsedilmekte ve bağlı sözleşme kavramı tanımlanmaktadır. BGB’nin “Bağlı Sözleşmeler” başlığını taşıyan 358. paragrafının 3. fıkrasında; bir satım sözleşmesi veya bir hizmetin tedarikine ilişkin bir sözleşmenin tüketici ödünçü sözleşmesi ile bağlı olması için, ödünçün bu sözleşmeyi tamamen ya da kısmen finanse etmesi ve bu iki sözleşmenin (ödünç sözleşmesi ve mal ya da hizmet temini için yapılan sözleşme) ekonomik bir birlik oluşturması aranmıştır. Bir başka deyişle Alman hukukuna göre, belirli malın finansmanı amacıyla iki ya da daha fazla sözleşmenin ortak bir amaç doğrultusunda ekonomik birlik oluşturacak şekilde kurulması halinde bu sözleşmelerin bağlı olduğu kabul edilecektir¹⁶¹.

4077 sayılı Kanun’da bağlı kredi sözleşmesi açık şekilde tanımlanmamış olmakla beraber, AB Direktifi ile uyum sağlanması doğrultusunda hazırlanan Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 2009 tarihli Tasarı’da tüketici kredileri bakımından yer alan gelişmelerden bir tanesi de¹⁶², bağlı kredi sözleşmesinin ismen zikredilerek, tanımına yer verilmiş olması ve bağlı

sözleşmesi”(Verbraucherdarlehensvertrag) olarak anılmaya başlanmıştır. Gerçekten de TTK’nun bazı hükümlerine tüketici ödünçü sözleşmesine ilişkin hükümlerinde yer verilmiş, bir bölüm çözümler ise, BGB’nin diğer maddelerine kaydırılmıştır. (Özsunay, s.11). Daha sonra söz konusu düzenlemeler, 2008 tarihinde çıkartılan Direktif’le uyum doğrultusunda 30.07.2010 tarihinde tekrar bazı değişikliklere uğramıştır.

¹⁶¹ **Larenz/Wolf**, s.38. Buna karşın BGB § 359a’da bağlı sözleşmelerin kapsamı bakımından bazı istisnalar düzenlenmiştir. Örneğin bağlı sözleşme özelliklerini taşıyan ancak 200 Euro’yu geçmeyen alımlar bakımından bağlı sözleşmeler için öngörülen hukuki sonuçlar doğmayacaktır. Diğer istisnalar hakkında bkz. BGB § 359a.

¹⁶² Bu Tasarı’da tüketici kredileri bakımında yer alan düzenlemeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.266; **Reisoğlu**, Tüketici Kredileri, s.50 vd. <https://www.sanayi.gov.tr/DefaultDis.aspx>

kredinin kapsamının genişletilmiş olmasıdır¹⁶³. AB Direktifi'nde yer alan tanımın büyük ölçüde Türkçeye aktarılması ile TKHK m.10'da değişiklik yapılmasını öngören tanım şu şekildedir:

“Tüketici kredisinin kısmen veya tamamen mal veya hizmet tedarikine ilişkin bir sözleşmenin finansmanı için verildiği ve bu sözleşme ile kredi sözleşmesinin objektif açıdan ekonomik bir birlik oluşturduğu hallerde bağlı kredi sözleşmesi söz konusu olur. Özellikle tüketici kredisinin, belirli marka mal veya hizmet tedarik edilmesi veya belirli bir müteşebbis ile sözleşme kurulması şartı ile verilmesi halinde bu tür bir ekonomik birliğin varlığı kabul edilir.”

Çalışmamızda, bağlı kredi sözleşmesinin (gelecekte kanunlaşması öngörülen) Tasarı'da yer alan ve yabancı hukuklardaki modern düzenlemelere uygun şekilde kaleme alınmış olan tanımını esas almaktayız. Buna göre “bağlı kredi sözleşmesi”, mal veya hizmet tedarikine ilişkin bir sözleşmenin finansmanı için yapılan ve bu sözleşme ile objektif açıdan ekonomik bir birlik oluşturan bir tüketici kredisi sözleşmesidir.

III. Bağlı Kredi Sözleşmesinin Çeşitli Görünüm Biçimleri

Bağlı kredi tüketim toplumunun tüketime yönelik ihtiyaçlarını karşılamak üzere ortaya çıkmış bir kredi türüdür. Bu kredi türünün ve bu krediyi sağlayan bağlı kredi sözleşmesinin zaman içerisinde çeşitli görünüm biçimleri ortaya çıkmıştır. Bağlı kredi sözleşmesinin bu görünüm biçimlerine Alman literatüründeki isimlendirilmesi doğrultusunda Türk hukukunda da A tür işlem, B tür işlem ve C tür

¹⁶³ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.267.

işlem adı verilmektedir. Buna karşın modern uygulamada yalnızca “B tür işlem” yaygın olarak kullanılmaktadır¹⁶⁴. Buna rağmen aşağıda A tür işlem ve C tür işleme de kısaca değinilmiştir.

A. A Tür İşlem (Königsberger System)

A tür işlem, özellikle Almanya’da bir süre kullanılmış ancak günümüzde önemini büyük ölçüde kaybetmiştir¹⁶⁵. Buna karşın bağlı kredi sisteminin anlaşılması konusunda hala öneme sahip olduğundan kısaca değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Bu sistemde, kredi alan kişi, satıcının aracılığı olmaksızın kredi kurumuna başvurarak bir kredi talep eder¹⁶⁶. A tür işlemde, doğrudan kredi kurumuna başvurarak kredi talep eden kişiyle, kredi veren arasında yapılan bağlı kredi sözleşmesi uyarınca kredi veren tarafından sadece belirli firmalardan yapılacak alışverişlerde kullanılmak üzere belli bir meblağı içeren bir *emtia çeki* (*Warenscheck*) verilmektedir¹⁶⁷. Bir başka deyişle, kredi kurumu tüketicinin ihtiyacına yönelik bu krediyi, kendisinin iş birliği içerisinde olduğu bir işletmeden yapılacak alışverişlerde kullanılmak üzere, belirli bir tutarı içeren mal senedi veya bir emtia çeki düzenlemek suretiyle kullanır¹⁶⁸. A tür işlemde, kredi veren ile satıcı

¹⁶⁴ **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.263. Günümüzde Almanya ve İsviçre’de de B tür işlem daha yaygındır (**Pechtold**, s.26; **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.40 dn.80’deki yazarlar). Günümüzde yalnızca B tür işlemin yaygın bir kullanımı olması sebebiyle yasal düzenlemelerde de esas olarak bu işlem göz önünde tutularak düzenleme yapılmaktadır (**Pechtold**, s.2).

¹⁶⁵ **Ozanoğlu**, s.104.

¹⁶⁶ **Ozanoğlu**, s.104.

¹⁶⁷ **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.41; **Tröster**, s.14. Emtia çekinin hukuki niteliği hakkında bilgi için bkz. **Arkan**, Tüketici Kredisi , s.41 dn. 81; **Ozanoğlu**, s.104 dn.52.

¹⁶⁸ **Ozanoğlu**, s.104; **Teufel**, s.46. A tür işlem kapsamında, kredi verenin tüketiciye bir kredi kartı vermesinin söz konusu olabileceği hakkında bkz. **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.263-264.

arasında daha önceden yapılmış bir çerçeve sözleşme uyarınca satıcı, kredi verenin düzenlemiş olduğu mal senedini (ya da emtia çekini) malın bedelinin ödenmesi yerine geçmek üzere (an Erfüllung Statt) kabul etmekle yükümlüdür¹⁶⁹. Satıcı, kredi kurumu ile yapmış olduğu sözleşme uyarınca sonradan çek bedelini kredi kurumundan tahsil etmekte olup¹⁷⁰, böylelikle malın bedelinin ödenmemesi/geç ödenmesi riskini yalnızca kredi kurumu üstlenmiş olmaktadır¹⁷¹.

Bağlı kredinin bir görünümü olan A tür işlem, tüketicinin kredi almak üzere kredi kurumuna başvurduğu hallerde, kredi alanın daha uygun koşullarda kredi kullanabilmesi için tüketiciye, sadece belirli bir grup satıcıyla sözleşme yapması ve kredi tutarının doğrudan satıcı firmaya ödenmesi şeklinde kayıtlar içeren sözleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁷². A tür işlemlerde kredi, tüketici/alıcı tarafından temin edilmekte ancak kredinin kullanımına kredi veren tarafından sınırlama getirilmektedir. Nitekim kredi sadece belirli bir grup satıcıdan yapılacak alışverişler için kullanılabilmekte olup, alıcının kredi üzerindeki serbest tasarrufu büyük ölçüde sınırlandırılmış olmaktadır¹⁷³.

¹⁶⁹ **Teufel**, 46; **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.41 dn.82'deki yazarlar; **Ozanoğlu**, s.105 dn. 56'daki yazar. Kredi kurumları, satıcılardan, kredi tutarının belirli bir yüzdesini (örneğin % 1-4 arasında) hizmet komisyonu olarak tahsil etmektedir (**Arkan**, Tüketici Kredisi, s.41 dn.83'teki yazarlar).

¹⁷⁰ **Tröster**, s.14.

¹⁷¹ **Teufel**, s.46.

¹⁷² **Ozanoğlu**, s.105.

¹⁷³ **Ozanoğlu**, s.117 dn. 107.

B. B Tür İşlem (Berliner System)

Uygulamada daha sıklıkla karşılaşılan bağlı kredi türü öğretide B tür işlem olarak adlandırılan bağlı tüketici kredisidir¹⁷⁴. Satıcı ile kredi veren arasındaki iş birliğinin de daha yoğun düzeyde bulunduğu bu kredi türünde, kredi verenle satıcı genelde öncelikle bir çerçeve sözleşme yapmaktadırlar¹⁷⁵. Bu sözleşme ile kredi kurumu alıcının satıcıya ödemekle yükümlü olduğu bakiye satış parası oranındaki¹⁷⁶ para ödücünü (satıcı ile alıcı arasında) kararlaştırılan en üst tutara kadar finanse etmeye hazır olduğunu beyan eder¹⁷⁷. Tüketici, satıcıya belirli bir malı taksitle satın almak üzere gittiğinde, satıcı tarafından kendisine sunulan satım sözleşmesinin yanında kredi veren tarafından yöneltilen kredi teklifini içeren sözleşme de sunulur¹⁷⁸. Bu sözleşmenin imzalanmasıyla, satıcı satım konusunu teslim eder ve ödünç talebini kredi kurumuna sunar ve kredi kurumu da satış parasını satıcıya öder ve alıcı da daha sonra bu tutarı taksitler halinde kredi veren kuruma öder¹⁷⁹. Bu tür kredilerde, alıcının ödeme gücü özellikle satıcı tarafından incelenir ve kredi kurumu genellikle ayrı bir araştırma yapmaksızın kredi talebinde alıcı tarafından verilen

¹⁷⁴ **Pechtold**, s.26.

¹⁷⁵ **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.263.

¹⁷⁶ Bu ifadenin kullanılmasının sebebi B tür işlemlerde genelde tüketici söz konusu malı satın alırken bir miktar ön ödeme yapması ve bakiye satış parasının finansman masrafları ile birlikte kredi kurumu tarafından satıcıya ödenmesidir. Bu hususta bkz. **Ozanoğlu**, s.106 dn. 57.

¹⁷⁷ **Ozanoğlu**, s.106 dn. 58'deki yazarlar. Söz konusu çerçeve sözleşmede kredi veren kurum her münferit olayda sebep göstermeksizin kredi mektubunu reddetme hakkını saklı tutabilir (**Ozanoğlu**, s.106 dn. 59'daki yazar).

¹⁷⁸ Genelde satım sözleşmesi ile kredi sözleşmesi aynı anda kurulursa da, bu bir zorunluluk değildir(**Bülow/Arzt**, Kommentar, s.265).

¹⁷⁹ **Ozanoğlu**, s.106 dn. 60'taki yazar.

bilgiler ile satıcı tarafından elde edilen bilgilerle sınırlı bir bilgiye sahip olur¹⁸⁰. B tür işlemlerde, kredi sözleşmesi tabiatıyla alıcı ve kredi veren arasında kurulmakta ancak bu sözleşmeye satıcı işletme/firma aracı olarak katılmakta olup, finansman daima belirli bir satım sözleşmesi kapsamında sağlanmaktadır¹⁸¹.

Bağlı kredinin dünyadaki en yaygın türü olan B tür işlem, Türkiye’de de yaygın olarak kullanılmaktadır. Nitekim özellikle otomotiv şirketlerinin kurdukları finansman şirketleri ile, söz konusu otomotiv şirketinin ürettikleri araçların yetkili satıcılar tarafından yapılan satışı kredilendirilmektedir. Bu doğrultuda, belirli marka araç satın almak isteyen tüketici, bu aracın yetkili satıcısına gittiğinde, bir yandan satıcı ile satım sözleşmesi yapmakta, diğer yandan da satıcının aracısı olduğu bir kredi sözleşmesi kurmaktadır. Gerçekten de, tüketiciler satın almayı düşündükleri aracın yetkili satıcısına gittiklerinde, kendilerine finansman seçenekleri hakkında bilgi verilmekte ve tüketicinin kredi kullanarak aracı satın almak istemesi halinde, yetkili satıcının işyerinde bulunan finansman şirketinin yetkilisi ile birlikte, Kredi Başvurusu Formu doldurularak internet aracılığıyla finansman şirketine gönderilmektedir. Finansman şirketi, bu bilgileri inceleyerek kısa sürede¹⁸² başvurunun sonucunu bildirmekte olup, kredinin kullanılmasına bir sakınca olmadığı belirlendiğinde, kredi sözleşmesi doğrudan satıcının işyerinde, finansman şirketinin yetkilisi aracılığıyla kurulabilmektedir. Gerçekten de, çoğu zaman yetkili satıcıda

¹⁸⁰ **Ozanoğlu**, s.106 dn. 61’deki yazar.

¹⁸¹ **Ozanoğlu**, s.107 dn. 63’teki yazarlar.

¹⁸² Koçfinans A.Ş.’nin internet sitesinde verilen bilgiye göre, yaklaşık 30 dakikada kredi başvurusunun sonucu ilgiliye bildirilmektedir. Bu konuda bkz. <http://www.kocfinans.com.tr/contentviewpage.aspx?PageId=107&FlashVars=3#Ta%C5%9F%C4%B1t%20kredisi>.

finansman şirketinin yetkilisi tüketici kredisi sözleşmesi ile, kredinin teminat altına alınmasını sağlayan rehin sözleşmesini tüketiciye sunmaktadır. Böylelikle tüketicinin finansman şirketine bizzat gitmesi gerekmekte ve tüketicinin aynı gün içerisinde araca kavuşması mümkün olmaktadır. Diğer yandan uygulamada, tüketicinin sahip olmak istediği aracın internet sitesi üzerinden de, otomotiv şirketinin kendi finansman şirketine ya da anlaşmalı olduğu bir başka kredi verene yönlendirilmesi mümkün olmaktadır, nitekim bu sitelerde anlaşmalı kredi veren açıkça gösterilmektedir. Bu doğrultuda anlaşmalı kredi verenin interneti sitesi üzerinden Kredi Başvurusu Formu tüketici tarafından doldurarak finansman şirketine ya da bankaya yollanabilmektedir. Kredi başvurusu onaylanan tüketici, daha sonra yetkili araç satıcısına giderek aracın satın alınmasına ilişkin sözleşme ile, tüketici kredisi sözleşmesini ve aracın rehnedilmesine ilişkin sözleşmeyi imzalayarak, ihtiyaç duyduğu mala kavuşmaktadır¹⁸³. Ülkemizde B tür işleme en sık kredili araç alımında

¹⁸³ Türkiye’de bu uygulamayı yürüten finansman şirketleri ve bunların uygulamaları hakkında bilgi için bkz. Volkswagen Doğu Tüketici Finansmanı A.Ş. <http://www.vdf.com.tr>, Koç Fiat Kredi Tüketici Finansmanı A.Ş. <https://www.kocfiatkredi.com.tr>, Koç Tüketici Finansmanı A.Ş. <http://www.kocfinans.com.tr>, Mercedes-Benz Finansman Türk A.Ş. <http://www.mercedes-benz-finansalhizmetler.com>. Söz konusu finansman şirketlerinin yanı sıra, belirli marka taşıtlar, bankalar tarafından da kredilendirilebilmektedir. Örneğin, İş Bankası A.Ş.’nin internet sitesinde (http://www.isbank.com.tr/content/TR/Kampanyalar/Detay/Tasit-Kredisinde_Yeni_Yil_Kampanyasi%E2%80%A6-302-2003.aspx) diğer kredi türlerine göre avantajlı faiz oranları “Bankamızca kredilendirilebilen markaların “yetkili satıcı”ları tarafından Türkiye’de satışı yapılan araçlar için kullanılan taşıt kredilerine uygulanacaktır” ifadesi bulunmaktadır. Deniz Bank A.Ş.’nin internet sitesinden edinilen bilgiye göre de (<http://www.denizbank.com/bankacilik/bireysel-bankacilik/bireysel-krediler/tasitkredisi.aspx>), banka yalnızca anlaşmalı olduğu (ve sitede gösterilen) markalarda otomobil alınması halinde diğer taşıt kredisi faizlerine göre avantajlı koşullarda kredi kullandırmaktadır. Akbank A.Ş.’nin internet sitesinde de anlaşmalı markalar için

başvurulmaktaysa da, beyaz eşya alımı ya da mobilya alımında da başvuru bir kredi türüdür¹⁸⁴.

Konut kredileri kapsamında verilen bağlı krediler bakımından da benzer bir durum söz konusudur. Nitekim bu kredilerde de, gerek kredi verenlerin internet sitelerinde, gerekse konut yapımını üstlenen inşaat şirketinin internet sitesinde, anlaşmalı şirketler açıkça gösterilmektedir¹⁸⁵. Öte yandan, tüketicinin ilgilendiği bir konut hakkında bilgi almak üzere inşaat şirketinin yetkilisi ile görüştüğü hallerde de, konutun bedelinin tamamını karşılama imkanı olmayan tüketiciye, anlaşmalı kredi verenlerin hazırladığı avantajlı faiz koşullarını içeren kredi alternatifleri sunulmaktadır. Kimi zaman ise bu bilgi konut satıcısının, satış ofislerinde ilgili kredi

kullandırılan kredinin %0'a kadar inebilmekte olduğu açıkça ifade edilmiş ve bu konuda Akbank Şubelerinden bilgi alınabileceği gibi aracın yetkili satıcısından da bilgi alınabileceği ifade edilmiştir (<http://www.akbank.com/kampanyalar-119.aspx>). Bu doğrultuda kullandırılan kredilerin bir bağlı kredi olacağı ve söz konusu tüketici kredisi sözleşmesinin bağlı kredi sözleşmesi olarak nitelendirileceği kuşkusuzdur.

¹⁸⁴ Gerçekten de örneğin Koç Tüketici Finansmanı A.Ş. bazı beyaz eşya markalarını kredilendireceğini internet sitesinde ilan edilip, söz konusu malları satın almak isteyen tüketicilerin bu sitede yer alan yetkili satıcılara yönlendirilmektedir. Bu konuda bkz. <http://www.kocfinans.com.tr/contentviewpage.aspx?PageId=110>. Öte yandan Citi Bank A.Ş.'nin de mobilya satan bazı satıcılara anlaşmalı olduğu ve bu satıcılardan alınacak mallar bakımından avantajlı koşullarda kredi sağladığı internet sitesinde ilan edilmektedir (http://www.citibank.com.tr/TRGCB/JPS/portal/LoadPage3.do?Warea=PersonalInstalmentLoanScreen&ad=ad_Loan).

¹⁸⁵ Bu konu bkz. DD Mortgage; <http://www.ddm.com.tr/Pages/tr-tr/Projects.aspx?PageId=55> Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. http://www.yapikredimortgage.com/anlasmali_projelerimiz/default.aspx, Finansbank A.Ş. <http://www.finansbank.com.tr/krediler/konut/anlasmali-konut-projelerimiz.aspx>.

verenin temsilcisi/yetkilisi aracılığıyla da verilebilmektedir¹⁸⁶. Böylelikle tüketici, satın almak istediği konutun satıcısının yönlendirmesi doğrultusunda bu kişinin anlaşmalı olduğu kredi verenle sözleşme kurmaktadır. Buna karşın, konut kredilerinin yüksek meblağlar içeren kredi sözleşmelerinden olması nedeniyle, bazı özel koşullara tabi olup, bu kredi sözleşmeleri genelde doğrudan kredi verenin işyerinde kurulmaktadır.

C. C Tür İşlem

Öğretide C tür işlem olarak adlandırılan bağlı kredi türü, esas itibariyle B tür işlemin bir diğer uygulama biçimidir¹⁸⁷. C tür işlemin özelliği, satıcı tarafından düzenlenen bir kambio senedinin sonradan bankaya ciro edilmek üzere alıcı tarafından kabul edilmesidir¹⁸⁸. Bu kredi türünün faydası kredi verene; alıcıya karşı taleplerini ve düzenleyen konumunda olan satıcıya karşı olan çeşitli rücu taleplerini ileri sürmesinde, belgenin kambio senedi olması dolayısıyla kolaylık sağlamasıdır¹⁸⁹. Ancak Türk hukuku bakımından tüketici kredisi verenin kredi ödemelerini kambio senedine bağlaması yasaktır. Gerçekten de TKHK m.10/6 uyarınca “kredi verenin ödemeleri bir kıymetli evraka bağlaması ya da krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına alması yasaktır...”¹⁹⁰

¹⁸⁶ Bu uygulamayı yürüten kredi verenlerden biri Finansbank A.Ş.’dir. Bkz. <http://www.finansbank.com.tr/krediler/konut/anlasmali-konut-projelerimiz.aspx>.

¹⁸⁷ Pechtold, s. 26; Ozanoğlu, s.117 dn. 108’deki yazarlar; Bülow/Arzt, Kommentar, s.264.

¹⁸⁸ Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. Ozanoğlu, s.117 dn. 109.

¹⁸⁹ Ozanoğlu, s.118.

¹⁹⁰ Benzer hüküm BGB § 496/2’de söz konusu olup, bir görüşe göre bu düzenleme ile tüketici hukukunda C tür işlem yasaklanmışken, bir diğer görüşe göre ise, C tür işlemin

§ 4. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

Her ne kadar 4077 sayılı TKHK’da bağlı kredi sözleşmesinin tanımı verilmemişse de, gerek AB ve bu doğrultuda hazırlanan Tasarı hükmünden, gerekse Alman BGB’inde bağlı sözleşmelere ilişkin hükümden hareketle bağlı kredi sözleşmesinin esaslı unsurlarının belirlenmesi mümkündür. Bu kapsamda, bir kredi sözleşmesinin bağlı kredi sözleşmesi sayılabilmesi için iki unsurun bir arada bulunması gerekmektedir. Bu unsurlar, kredinin belirli bir malın/hizmetin bedelini karşılamak üzere, bir başka deyişle bu bedeli finanse etmek için verilmesi ve söz konusu satım/hizmet temini sözleşmesi ile kredi sözleşmesinin ekonomik birlik oluşturmasıdır¹⁹¹.

I. Bir Malın/Hizmetin Finansmanı Unsuru

Bağlı kredi sözleşmesi bakımından önem taşıyan ilk unsur kredinin (kısmen ya da tamamen) belirli bir mal/hizmetin bedelinin finanse edilmesi için verilmiş olmasıdır¹⁹². Gerçekten, bağlı kredinin kullanılmasının sebebi, tüketicinin satın almak istediği bir mal/hizmeti finanse etmek için yeterli mali kaynağının olmamasıdır. Bir kredi kuruluşu tarafından verilen bağlı krediler, esasında taksitle

yapılma imkanı önemli ölçüde ortadan kalkmıştır (**Fikentscher/Heinemann**, s.553; **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.264).

¹⁹¹ **Akipek**, s.184; **Fikentscher/Heinemann**, s.553; **Schmidt**, Schuldrecht, s.239. Alman hukukunda TKK § 9’da da “bağlı işlemler” bakımından bu iki unsurun bir arada bulunması aranmıştır (**Pechtold**, s.151 vd.). Bu noktada hemen belirtelim ki uygulamada tüketiciye sıkça bağlı kredi kullanılmaktaysa da, bu kredi genelde “Tüketici Kredisi” sözleşmesi başlığı altında kullanılmaktadır. Ancak aşağıda belirlenen unsurların gerçekleşmesi halinde, kredi sözleşmesinin adı doğrudan bağlı kredi sözleşmesi olarak gösterilmemiş olsa bile, bağlı kredi sözleşmesi olarak kabul edileceği açıktır.

¹⁹² **Köksal**, s.95.

satım sözleşmesinin yerine getirdiği işlevle aynı işlevi yerine getirmekte olup, bu kredi aracılığıyla tüketicinin sahip olmak istediği mala ya da yararlanmak istediği hizmete hemen kavuşması, ancak bedelini zaman içerisinde taksitler ile ödemesi sağlanmaktadır. Böylelikle malın finansmanı kredi veren tarafından sağlanmakta olup, bunun karşılığında tüketici mal/hizmetin bedeli ile bu kapsamda kredinin faizini düzenli olarak kredi verene ödemekle yükümlü olmaktadır.

Bağlı kredi sözleşmelerinde, özellik arz eden husus, mal/hizmet temini sözleşmesi ile bunun finanse edilmesini sağlayan kredi sözleşmesi arasında karşılıklı bir bağıllık bulunmasıdır¹⁹³. Bir kredi sözleşmesinin “bağlı kredi sözleşmesi” olduğunun kabul edilebilmesi için kredi sözleşmesi ile tüketiciye sağlanan kredinin, belirli bir satım/hizmet temini sözleşmesine izafe edilebilmesi gerekmektedir¹⁹⁴. Bir başka deyişle kredi sözleşmesi ile kullanılan kredinin yalnızca herhangi bir mal ya da hizmet temini sözleşmesinin finanse edilmesi için kullanılması yeterli değildir. Nitekim gerek AB Direktifi m.3, n (i) uyarınca gerekse de BGB § 358/3 uyarınca kredi/ödünç sözleşmesinin, belirli bir mal/hizmet temini sözleşmesinin finanse edilmesine *hizmet* etmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle, kredinin bir malın/hizmetin finansmanında kullanılması yeterli olmayıp, kredi sözleşmesi ile kullanılan kredinin tüketicinin bir mal/hizmet temini sözleşmesinden doğan karşı edim borcunu finanse etmek için verilmesi gerekmektedir¹⁹⁵.

¹⁹³ Bu hususta bkz. 2008/48 sayılı Direktif’in giriş kısmının 37 numaralı paragrafı.

¹⁹⁴ **Pechtold**, s.159. Tüketici tarafından kredinin kullanılmasının amacı, belirli bir satımı finanse etmek olmalıdır (**Pechtold**, s.312).

¹⁹⁵ **Schmidt**, Lange; “Restschuldersicherung und verbundenes Geschaef”, BKR 2007, s.495

Bağlı kredinin belirli mal ya da hizmetin teminini sağlayan sözleşmenin finanse edilmesi için verilmesi nedeniyle, bu kapsamda verilen kredi üzerinde tüketicinin serbestçe tasarrufu söz konusu olmamaktadır¹⁹⁶. Gerçekten de kredi kurumu tarafından belirli bir sözleşmenin finansmanına yönelik olarak verilen kredi miktarı çoğunlukla satıcı/sağlayıcıya doğrudan kredi veren tarafından ödenmektedir ve tüketiciye kredi tutarı nakden verilmemektedir¹⁹⁷. Buna karşın belirtilmelidir ki, kredi sözleşmesinin satım/hizmet temini sözleşmesini finanse ettiğinin kabul edilebilmesi için kredi tutarının mutlaka kredi veren tarafından doğrudan satıcıya/sağlayıcıya ödenmesine gerek yoktur¹⁹⁸. Öte yandan, satım/hizmet temini sözleşmesinin ya da bağlı kredi sözleşmesinin hangisinin önce kurulduğunun da bir

¹⁹⁶ **Pechtold**, s.204.

¹⁹⁷ **Akipek**, s.183, 185. Bu husus bağlı kredi kullandıran kredi sözleşmelerinde de kimi zaman açıkça yer almaktadır. Örneğin bağlı konut kredisi kullandıran bir kredi sözleşmesinde, sözleşme kapsamında kullanılan “Kredi”nin; “Banka tarafından Müşteri’nin satın alacağı taşınmazın finansmanı için bir defada ve aşağıda belirlenen limitte (...) Müşteri adına Satıcı’ya ödenecek (...) olan tutarı” ifade ettiği belirlenmiştir.

¹⁹⁸ **Bülow**, Peter/**Artz**, Markus; *Verbraucherprivatrecht*, 2., neu bearb. Aufl., Heidelberg 2008, s.45; **Pechtold**, s.204-205; **Fikentscher/Heinemann**, s.554; **Schmidt**, *Schuldrecht*, s.239. Bir başka deyişle, kredi tutarının kredi veren tarafından doğrudan satıcı/sağlayıcıya ödenmediği hallerde bile, eğer tüketicinin kredi üzerindeki serbest tasarrufu kredi veren tarafından, kredi verenle iş birliği içerisinde olan bir satıcı/sağlayıcı lehine veya belirli marka bir malın alınması doğrultusunda sınırlandırılıyorsa, malın/hizmetin finansmanı unsurunun gerçekleştiğinden söz edilebilecektir. Öte yandan, bir kredi sözleşmesinin bağlı kredi sözleşmesi olarak kabul edilebilmesi için bu kredi sözleşmesi ile satım/hizmet temini sözleşmesi arasında objektif bağlılık unsurlarının bulunması (objektive Verbindungselemente) ve satım/hizmet temini sözleşmesinin finanse edilmesi amacıyla bir araya gelmiş olmaları gerektiği belirtilmekte olup, bu şartların mevcut olmaması halinde, kredi tutarının doğrudan bir satıcıya veya sağlayıcıya ödenmesinin kredi sözleşmesinin bağlı kredi sözleşmesi olarak nitelendirilmesi için yeterli olmadığına dikkat çekilmelidir (**Pechtold**, s.214).

önemi bulunmamaktadır¹⁹⁹. Bir başka deyişle, bağılı kredi sözleşmesi, bağılı kredi ile finanse edilen satım/hizmet temini sözleşmesi ile eş zamanlı olarak kurulabileceği gibi, önce ya da sonra da kurulabilir²⁰⁰. Bu kapsamda, yalnızca kredi sözleşmesinin kurulmasının temelinde, bir malın finansmanının sağlanması ekonomik amacının (wirtschaftlicher Grund) mevcut olması gerekli ve yeterlidir²⁰¹.

II. Ekonomik Birlik Unsuru

Bir kredi sözleşmesinin bağılı kredi sözleşmesi olarak kabul edilebilmesi için aranan ikinci unsur, kredi ile finanse edilen satım/hizmet temini sözleşmesi ile kredi sözleşmesinin ekonomik birlik oluşturmasıdır. Bir başka deyişle, kredi sözleşmesi ile finanse ettiği sözleşme arasında “ekonomik birlik” bulunduğu takdirde, bu kredi sözleşmesi bağılı kredi sözleşmesi olarak değerlendirilebilecektir. Alman Federal Mahkemesi’nin içtihatlarıyla geliştirilmiş olan ekonomik birlik unsurunun²⁰² ortaya çıkmasının temel sebebi, birbirinden hukuken bağımsız olan iki sözleşme arasındaki bağın oluşturulması ve buna dayanarak, kredi sözleşmesi ile finanse edilen satım/hizmet temini sözleşmesinden doğan hakların, kredi verene karşı ileri sürülebilmesinin hukuken temellendirilebilmesi ya da bir başka ifadeyle, hukuken meşrulaştırılabilmesidir²⁰³. Mahkeme kararları ile geliştirilmiş olan bu kavram, daha

¹⁹⁹ **Schmidt**, Schuldrecht, s.239.

²⁰⁰ Genelde satım sözleşmesi ile kredi sözleşmesi aynı anda kurulursa da, bu bir zorunluluk değildir (**Bülow/Arzt**, Kommentar, s.265).

²⁰¹ **Bülow/Arzt**, Verbraucher, s.45.

²⁰² **Pechtold**, s.3, 126. Ekonomik birlik kavramının Federal Mahkemesi kararları doğrultusunda izlediği gelişim süreci hakkında bilgi için bkz. **Pechtold**, s.130 vd.

²⁰³ **Tröster**, s.64; **Pechtold**, s. 126; **Rehberg**, s.57. Alman doktrininde, ekonomik birlik unsurunun iki fonksiyonunun olduğundan bahsedilmektedir. Bunlardan ilki, taksitle satım kapsamında ikiye ayrılan işlemlerin temin etmeye yöneldikleri ortak amacın

sonra bağı kredilere ilişkin yasal düzenlemelere yansıtılmıştır. Tüketicinin satın aldığı mal veya hizmet ile kurduğu kredi sözleşmesi arasında ekonomik birliğin bulunup bulunmadığının tespiti, hem AB Direktifi'nde hem de BGB'de özellikle vurgulanmış olan unsurdur. Ancak TKHK'da bağı kredilere ilişkin düzenlemeler getiren maddelerde, bu unsur açıkça ismen belirtilmemiştir. Buna karşın Türk hukukunda da, bağı kredi sözleşmeleri açısından ekonomik birlik unsurunun arandığı kabul edilmektedir²⁰⁴.

Türk hukukunda (TKHK m.10/5) taşınır malların veya hizmetlerin finanse edilmesine yönelik verilen kredilerin bağı kredi sayılması bakımından vurgulanan husus kredinin “belirli marka bir mal veya hizmete” ya da “belirli bir satıcı/sağlayıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı” ile verilmesidir. Dolayısıyla bu iki halden birinin gerçekleşmesi halinde kredi sözleşmesi ile satış sözleşmesinin bağı kabul edileceği hükme bağlanmıştır. Aynı düzenleme Kanun'un 10/B maddesinin 9. fıkrası uyarınca konut finansmanı kapsamındaki bağı kredi sözleşmeleri bakımından da söz konusudur. Bu düzenlemeye göre, kredi veren tarafından tüketiciye kullandırılan kredinin “belirli bir konutun satın alınması ya da belirli bir satıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı” ile verilmesi durumunda sözleşmelerin bağı olduğu kabul edilecektir²⁰⁵. Bu düzenlemeler dikkate alındığında, Türk hukukunda kredi

(Zweckbindung) ortaya konulması ikincisi ise, hukuken bağımsız kabul edilen sözleşmeler uyarınca kredi alan aleyhine oluşan riskin kredi verene yükletilebilmesini haklı gösterecek bağlantı noktasını (Anknüpfungspunkt) oluşturmasıdır (**Pechtold**, s.178).

²⁰⁴ Bu yönde bkz. **Akipek**, s.184; **Köksal**, s.94; **Atamer**, Yeşim/**Micklitz** W. Hans; “Türkisches Verbraucherrecht im Lichte des EG-Rechts”, Kompatibilität des türkischen und europäischen Wirtschaftsrechts, Tübingen 2009, s.217.

²⁰⁵ *Aker*, belirli bir (marka) malın kredi ile finanse edilmesi halinde bu durumu “konu yönünden bağı kredi”, belirli bir satıcı/sağlayıcı ile sözleşme yapılması şartı ile kredi

sözleşmesi ile satım/hizmet temini sözleşmesi arasındaki “ekonomik birliğin” yalnızca bu iki hal ile sınırlı olarak kabul edildiği söylenebilecektir²⁰⁶.

Türk doktrininde²⁰⁷ uygulamada çoğu zaman satıcı/sağlayıcı ve kredi veren arasında kurulan çerçeve sözleşme ile sözleşmeler arası ekonomik birlik unsurunun sağlandığı belirtilmektedir. Gerçekten de, genelde satıcılar/sağlayıcılar ile kredi verenler arasında, önceden anlaşma yapılmakta ve bu anlaşma nedeniyle kredi veren satıcının/sağlayıcının müşterilerine avantajlı koşullarda kredi kullandırmakta ya da tüketici belli marka bir malı satın alması ya da belli bir satıcıyla sözleşme yapması için yönlendirmektedir²⁰⁸. Bu sözleşme herhangi bir şekle tabi değildir²⁰⁹. Ancak

verilmesi halinde bu durumu “işlem tarafı yönünde bağlı kredi” olarak nitelendirmiştir (**Aker**, Halit; “Tüketici İlişkilerinin Hukuksal Yönetimi –BK ve 4077 Sayılı TKHK Bağlamında Yeni Perspektifler Mümkün Mü?” Prof. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara 2009, s.53).

²⁰⁶ *Atamer*, bağlı kredinin kapsamının Türk hukukunda dar bir şekilde belirlenmiş olduğunu ancak yine de uygulamada esas itibarıyla yalnızca bu iki hal ile karşılaştığını vurgulamaktadır (**Atamer/Micklitz**, Verbraucherrecht, s.217). Öte yandan, Yargıtay uygulamasına bakıldığında, Mahkeme’nin bağlı krediyi daha geniş ele aldığı söylenebilecektir. Yargıtay, kredinin proforma faturaya bağlı olarak verildiği durumlarda, fatura üzerinde aracın marka ve modelinin belirtilmiş olmasını bağlı kredinin varlığı bakımından yeterli kabul etmiştir (Yargıtay 13. HD, 22.11.2006, E.2006/11331, K. 2006/15280). Buna karşın *Atamer*, satıcı ile banka arasındaki ekonomik birliğin kabul edilmesi bakımından bankanın faturayı istemiş olmasının yeterli kabul edilemeyeceğini belirtmektedir. Yazar, uygulamada bu faturaların istenmesinin sebebinin, kredi verenin kullandığı taşıt kredisi uyarınca, satın alınan taşıt üzerinde rehin kurulabilmesi olduğunu ifade etmektedir. Karar hakkında daha detaylı bilgi ve eleştirisi için bkz. **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.267 dn. 66; **Reisoğlu**, Tüketici Kredileri, s.67-68.

²⁰⁷ **Akipek**, s.184; **Aslan**, s.202; **İnal**, s.328; **Aydos**, s.126; **Zevkliler/Aydoğdu**, s.290.

²⁰⁸ **İnal**, s.328. Nitekim, incelenen bir bağlı kredi sözleşmesinde, şu hüküm yer almaktadır; “Satıcı, Alıcı ile banka arasındaki kredi görüşmelerinde aracılık edecektir”. Bu hükümden de satıcı ve kredi veren arasındaki yakın ilişki ve iş birliği kendiliğinden ortaya çıkmakta olup,

belirtmelidir ki, Türk hukuku bakımından satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasında genel bir sözleşme ilişkisinin, ya da bir başka deyişle çerçeve sözleşmenin bulunması kural olarak yalnızca finansman şirketleri tarafından kullanılan bağlı krediler bakımından mutlak olarak aranmaktadır. Yönetmelik m.20’de, finansman şirketlerinin satıcı/sağlayıcı ile önceden “genel bir sözleşme” kurması açıkça aranmaktadır. Ancak böyle bir genel sözleşme/çerçeve sözleşme kurulması zorunluluğu mevzuatımızda bankalar için ayrıca düzenlenmemiş bulunmaktadır. Dolayısıyla bağlı kredi kullanılmak isteyen bankanın mutlaka satıcı/sağlayıcı ile çerçeve sözleşme kurması mecburiyeti hukuken söz konusu değildir. Öte yandan doktrinde²¹⁰, Alman Federal Mahkemesi kararları doğrultusunda, kredi verenin kredi sözleşmesinin hazırlık aşamasında veya sözleşmenin kurulması sırasında satıcının yardımını alması ve sözleşmelerden biri yapılmasaydı diğerinin yapılmayacak olması veya sözleşmelerin bir diğerinin varlığıyla anlam kazanması halinde de birliğin gerçekleştiğinin kabul edilebileceği belirtilmektedir²¹¹.

somut olayda kredi veren banka ile satıcının arasında bir çerçeve sözleşmenin bulunmasının mutlak olarak aranmasına gerek yoktur. Zira bu kişilerin iş birliği içerisinde hareket ettikleri tartışmasızdır.

²⁰⁹ **Aslan**, s.202; **Akipek**, s.184 dn. 146’daki yazar.

²¹⁰ **Köksal**, s.94-95; **Akipek**, s.185; **İnal**, s.331.

²¹¹ Bu konuda örnek olarak gösterilebilecek kararlardan biri için bkz. NJW 1996 3414, 3415. Bu yöndeki görüşler ve Alman Federal Mahkemesinin diğer kararları için bkz.; **Pechtold**, s.128 dn.525; **Schmidt**, Restschuldversicherung, s.496 dn.30’daki yazarlar; **Oetker/Maultzsch**, s.258 dn.138’deki yazarlar; **Schmidt**, Schuldrecht, s.239 ve dn.858’deki kararlar. Öte yandan, *Serozan* da, kredi veren ile satıcının/sağlayıcının arasında açık bir iş birliğinin ya da örtülü bir çıkar birliğinin bulunmasının yeterli olduğu kanaatindedir (**Serozan**, Tüketici, s.595).

Türk hukukunda, sözleşmeler arasındaki bağlantının yalnızca Kanun'da sayılan iki hal ile sınırlı olarak öngörölmüş olması dünyadaki modern eğilimlerle bağdaşmamaktadır. Nitekim günümüzde, bağı krediler bakımından satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasında bir çerçeve sözleşmenin bulunması aranmaktan ziyade, tüketicinin satıcı/sağlayıcı ile yaptığı sözleşme ve kredi verenle yaptığı kredi sözleşmesinin "ekonomik birlik" teşkil edip etmediğı belirleyici olmaktadır. Ekonomik birlik bakımından önem taşıyan husus ise, satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasında belirli yoğunlukta bir iş birliğinin bulunmasıdır²¹². Zira örneğın AB Direktifi'nde (m.3,n) ya da BGB'de (§ 358/3), sözleşmeler arasındaki ekonomik birlik vurgulanmış ve bu birlik (taşınır mal ya da hizmet sözleşmelerinin söz konusu olduğı haller bakımından) geniş şekilde ele alınmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında, satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasındaki ekonomik birliğin aralarında yaptıkları bir çerçeve anlaşma ile kurulması mümkün olduğı gibi, kredi verenin kredi sözleşmesinin hazırlık aşamasında veya sözleşmenin kurulması sırasında satıcının yardımını alması durumunda da sözleşmeler arasındaki ekonomik birliğin mevcudiyeti kabul edilecektir. Gerçekten, uzun süredir Alman Federal Mahkemesi de sözleşmelerin ekonomik birlik içerisinden olup olmadıklarını belirlemede satıcı ile kredi kurumu arasında önceden kurulmuş olan bir çerçeve sözleşmenin varlığını ya da bu iki kişi arasında devamlı bir iş ilişkisinin mevcut olması koşulunu mutlak

²¹² Taraflar arasındaki iş birliğinin ekonomik birlik unsurunu hangi hallerde sağlayacağı hakkında detaylı bilgi için bkz. **Tröster**, s.61-62; **Enders**, s.87 dn.231'deki yazarlar.

olarak aramamakta, satıcı ile kredi kurumu arasında bu yöndeki (bağlı kredi kullandırılması) tek seferlik iş ilişkisini de yeterli görmektedir²¹³.

AB Direktifi m.3,n'de bir kredi sözleşmesinin bağlı kredi sözleşmesi olduğunun kabul edilebilmesi için kredinin finanse ettiği satım/hizmet temini sözleşmesi ile kredi sözleşmesinin, “objektif olarak tespit edilebilecek bir ekonomik birlik” (from an objective point of view) oluşturması gerektiği belirtilmiştir²¹⁴. Gerçekten, Direktif m.3,n'de ekonomik birlik unsurunun varlığının kabul edileceği üç hal belirlenmiştir²¹⁵. Bu haller; satıcı veya sağlayıcının krediyi kendisinin finanse etmesi, ya da üçüncü bir kişinin finanse etmesi halinde kredi verenin kredi sözleşmesinin hazırlanmasında ya da kurulmasında satıcı veya sağlayıcının hizmetlerinden faydalanması, veya belirli/spesifik bir mal ya da hizmetin açıkça sözleşmede belirtilmesi halleridir. BGB'nin “Bağlı Sözleşmeler” başlıklı 358. paragrafının 3. fıkrasında da, taşınır mal ve hizmetlerin kredi ile finanse edilmesi hali

²¹³ BGH NJW 1967, 1026, 1027. Gerçekten de ekonomik birlik unsuru bakımından kredi veren ile satıcı/sağlayıcının somut olayda beraber çalışmış olmalarının yeterli olduğu kabul edilmektedir (**Fikentscher/Heinemann**, s.554). Oysaki Alman Federal Mahkemesi, önceden devamlı bir ilişkinin aranması gerektiği düşüncesindeydi (**Arkan**, Tüketici Kredisi, s.40; **Ozanoğlu**, s.116; **Tröster**, s.22).

²¹⁴ Bağlı krediler hakkında yasal düzenleme olmadığı dönemde Alman Federal Mahkemesi ekonomik birlik unsurunun somut olay bakımından tespitinde, kredi alanda, kredi verenle satıcı/sağlayıcının sanki tek bir sözleşen olduğu izleniminin oluşup oluşmadığını da dikkate almaktaydı. Bir başka deyişle, ekonomik birlik bakımından kredi alanın -kredi veren tarafından fark edilebilecek olan- subjektif izlenimi de önem taşımaktaydı (**Pechtold**, s.3, 140 vd.; **Rehberg**, s.58, 141 vd). Günümüzde Alman hukukunda, BGB'nin modernizasyonu sonucunda subjektif kriterin büyük ölçüde önemini kaybettiği ileri sürülmektedir (**Schmidt**, Schuldrecht, s.240 dn.865'deki yazar; **Enders**, s.86 ve ayrıca dn.228'deki yazarlar).

²¹⁵ Bu üç halin, örnek olarak gösterildiği hakkında bkz. **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.266.

bakımından ekonomik birliğin “özellikle” kabul edileceği haller²¹⁶, AB Direktifi’ndeki düzenlemeye paralel şekilde düzenlenmiştir. Bu hallerden ilki, satıcının/sağlayıcının mal/hizmetin bedelini kendisinin finanse etmesi, ikincisi ise finansmanın üçüncü bir kişi tarafından sağlandığı hallerde kredi verenin kredi sözleşmesinin hazırlanmasında ya da kurulmasında satıcı veya sağlayıcının hizmetlerinden faydalanmasıdır. Sözleşmenin kurulması aşamasında kredi verenin satıcıdan yardım aldığına delalet eden bir durum olarak, kredi verenin tüketici kredisi sözleşme nüshalarının tüketiciye doğrudan satıcı tarafından verilmesi, bir başka deyişle satım sözleşmesinin hemen yanında kredi sözleşmesinin de tüketiciye sunulması hali²¹⁷ ile tüketicinin satıcı/sağlayıcı ya da onun temsilcisi ile yürüttüğü görüşmeler neticesinde, iki sözleşmeyi birden imzalaması hali gösterilebilir²¹⁸. Ayrıca, kredi verenin kredi tutarını doğrudan satıcıya ödediği²¹⁹ ve bu kredinin geri ödenmesini teminen, tüketicinin satıcıdan satın aldığı malın üzerinde, örneğin satın alınan taşıtın üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi halinde²²⁰, bağlı kredi sözleşmesi ile satım sözleşmesi arasında ekonomik birliğin mevcut olduğu kabul edilecektir²²¹. Öte

²¹⁶ **Larenz/Wolf**, s.431; **Hohloch**, s. 79. Aynı durumun TTK. § 9 bakımından da söz konusu olduğu hakkında bkz. **Pechtold**, s.1.

²¹⁷ **Bülow/Artz**, Verbraucher, s.46; **Pechtold**, s.168; **Fikentscher/Heinemann**, s.553; **Schmidt**, Schuldrecht, s.239; **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.40, dn.79; **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.266.

²¹⁸ **Schmidt**, Schuldrecht, s.239.

²¹⁹ **Bülow/Artz**, Verbraucher, s.46; **Enders**, s.87.

²²⁰ **Larenz/Wolf**, s.431; **Bülow/Artz**, Verbraucher, s.46.

²²¹ **Schmidt**, Schuldrecht, s.239. Bu kapsamda, sözleşmeler arasında ekonomik birlik unsurunun bulunup bulunmadığı, Alman Federal Mahkemesi’nin geçmişte kullandığı ölçütler de dikkate alınarak, somut olayın özelliklerine göre tespit edilecek olan bir husustur (**Bülow/Artz**, Verbraucher, s.46; **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.38-39; **Gezder**, s.175). Alman Federal Mahkemesi’nin özellikle bağlı kredi işlemlerinin Alman hukukunda açıkça

yandan BGB § 358/3'ün son cümlesi uyarınca, taşınmaz malların ya da eş değer hakların satımına ilişkin sözleşmelerle bunları finanse eden kredi sözleşmelerinin bağlı olduğunun kabul edilmesi bakımından ekonomik birlik unsurunun şartları çok daha sıkı şekilde ve sınırlayıcı olarak belirlenmiştir²²².

§ 5. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİ İLE FİNANSE EDİLEBİLEN SÖZLEŞMELER

5582 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle, hukukumuzda yeni bir kavram olarak "konut finansmanı" girmiştir. Bu Kanun ile TKHK'nun da çeşitli maddelerinde değişiklik yapılmış ve 10/B maddesi eklenmiştir. Bu madde uyarınca, tüketicilere "konut finansmanı kuruluşları" tarafından verilen konut kredileri de bir tüketici kredisi türü olarak ayrıca düzenlenmiştir. Aşağıda, bağlı kredi sözleşmesi ile finanse edilebilen sözleşmeler ele alınacak ve konu özellikle konut finansmanı sistemi kapsamında tüketicilerle kurulan bağlı kredi sözleşmeleri bakımından özel olarak incelenecektir.

I. Taşınır Mal ya da Hizmet Teminini İçeren Sözleşmeler

TKHK'nun yürürlüğe girdiği ilk halinde, yalnızca taşınır mal ve hizmetlerin teminine yönelik sözleşmeler Kanun'un uygulama alanına girmektedir. Zira Kanun

düzenlenmediği tarihlerde öngördüğü ve geliştirdiği esasların BGB §§ 358, 359'un yorumunda hala faydalı olduğu ve bu kararlardan ekonomik birliğin mevcudiyetine işaret eden bazı göstergelerin çıkartılabileceği ifade edilmektedir (**Larenz/Wolf**, s.431 dn. 61). Gerçekten de bağlı krediler hakkında açık yasal düzenlemenin bulunmadığı dönemde, hangi hallerde ekonomik birliğin kabul edilmesi gerektiği Alman Federal Mahkemesi içtihatlarında belirlenmişti (**Pechtold**, s.3). Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. **Ozanoğlu**, s.115.

²²² **Schmidt**, Schuldrecht, s.241; **Bülow/Artz**, Verbraucher, s.46; **Hohloch**, s.80; **Fikentscher/Heinemann**, s.554; **Bülow/Artz**, Kommentar, s.273 vd.

m.3'te "mal" kavramı; "ticaret konusu *taşınır eşya*" olarak tanımlanmış ve "hizmet" kavramı ise, "bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan bedenî ve/veya fikrî faaliyetler" olarak belirlenmişti. Bu doğrultuda, bağlı kredi sözleşmeleri de Kanun'un 10/4 maddesi uyarınca "belirli bir mal veya hizmetin satın alınması ya da belirli bir satıcı ile yapılacak hukukî işlem koşulu ile..." tüketici kredisi verilmesi halinde söz konusu olduğundan, yalnızca ticaret konusu taşınır mallar ve Kanun'un hizmet tanımı kapsamındaki hizmetlerin temin edilmesine yönelik sözleşmelerin, bağlı kredi sözleşmesi ile kredi veren tarafından finanse edilmesi imkanı mevcuttu.

TKHK'nun 2003 yılında değişikliğe uğraması sonucunda gerek "mal" kavramının gerekse "hizmet" kavramının tanımı genişletilmiştir. Kanun'un değişik 3. maddesi uyarınca mal; "alış-verişe konu olan taşınır eşyayı, konut ve tatil amaçlı taşınmaz malları ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi malları" ifade etmektedir. Öte yandan hizmet ise; "bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan mal sağlama dışındaki her türlü faaliyeti" olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda değişik 4077 sayılı TKHK'nun 10/5 maddesine göre verilecek bağlı kredilerin, Kanun'da ayrı olarak düzenlenmiş olan konut temini sözleşmeleri haricinde (m.10/B), yukarıda sayılan türden tüm mal ve hizmetleri finanse etmek üzere kurulması mümkündür. Türk uygulamasında, TKHK m.10/5 kapsamında genellikle taşınır malların finanse edilmesi gündeme gelmektedir ve özellikle kredi kartı ile yapılan alışverişlerin taksitlendirilebilmesi karşısında hizmetlerin bağlı kredi sözleşmesi ile finanse edilmesine sık rastlanmamaktadır²²³.

²²³ Alman hukukunda, "bağlı sözleşmeler" bakımından son zamanlarda en çok tartışılan konulardan bir tanesi, "bakiye borç sigortası"nın (Restschuldersicherung) bir kredi sözleşmesi ile finanse edilmesi halinde, bu sözleşmelerin bağlı olduklarının kabul edip

Nitekim bir tatile gitmek isteyen kişi, bu tatili çeşitli kredi kartlarının taksit imkanıyla karşılamak yolunu tercih edecektir. Ancak örneğin bir arabanın, kredi kartı ile finanse edilmesi çoğunlukla mümkün değildir. Buna karşın Kanun'un tanımı kapsamında yer alan tüm mal ve hizmetlerin de bağlı kredi sözleşmesi ile finanse edilmesi hukuken mümkündür.

II. Konut ya da Tatil Amaçlı Taşınmaz Malların Teminini İçeren

Sözleşmeler

1995'te yürürlüğe giren TKHK'da bir taşınmazın satın alınması halinde, bu taşınmaz bir tüketici tarafından konut amaçlı satın alınmış olsa dahi, Kanun'un koruma kapsamına girmemekteydi. Buna karşın, Kanun'da 2003 yılında yapılan değişiklikle mal ifadesi, taşınmaz malları da kapsayacak şekilde genişletilmiş, konut ve tatil amaçlı taşınmazlar da Kanun'un uygulama alanına sokulmuştur (TKHK m.3/c)²²⁴. Böylelikle, 2003 yılından itibaren, kredi verenlerin "tüketici" sıfatını taşıyan kişilere kullandırdıkları "konut kredileri" de TKHK'nun koruma kapsamına dahil olmuştur.

2003 yılında TKHK'da yapılan değişiklikle, "konut" kavramının TKHK kapsamındaki malların kapsamına alınmasını takiben, kredi vermeye yetkili kuruluşlar tarafından 4077 sayılı TKHK'nun 10. maddesine göre tüketicilere konut

edilmeyeceğidir. Alman Federal Mahkemesi'nin bu sözleşmelerin bağlı olduğu yönünde kararları mevcuttur. Konu hakkında bilgi için bkz. **Schmidt**, Restschuldersicherung, s.493 vd.

²²⁴ Konut ve tatil amaçlı taşınmazlar dışındaki taşınmaz mallar TKHK'nun kapsamında değildir (**Aker**, s.52).

kredisi kullanılmıřtır²²⁵. Buna karşın, 2007 yılında 5582 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle²²⁶ TKHK'na "konut finansmanı" başlıklı 10/B maddesi eklenmiş "konut finansmanı" sistemini ilgilendiren maddelerde değişiklik yapılmıştır. Söz konusu değişiklikten sonra tüketicilere kullanılan konut kredileri doğrudan Kanun'un 10/B maddesine göre kullanılmaya bařlanmıřtır²²⁷. Böylelikle, 2003-2007 yılı arasında konut temini için tüketicilere Kanun'un 10. maddesine göre tüketici kredisi kullanılmışken, 2007'den itibaren "konut finansmanı kuruluşları"²²⁸ tarafından verilen konut kredileri doğrudan bu konuda özel bir hüküm olan 10/B maddesine tabi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda, yürürlükteki TKHK uyarınca, konut dışındaki malların (ve hizmetlerin) kredi ile finanse edilmesi TKHK'nun tüketici kredilerine ilişkin 10. maddesi kapsamında ele alınacakken, bir konutun satın alınmasına yönelik kredi sözleşmeleri kural olarak Kanun'un 10/B maddesi kapsamında ele alınacaktır²²⁹. TKHK'da

²²⁵ **Reisoğlu**, Seza; "Konut Edinme Amaçlı Konut Finansmanı Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları", BD, S. 2007/61, s.77.

²²⁶ Bu Kanun ile diğer mevzuatta yapılan değişiklikler hakkında bilgi için bkz. **Aydoğdu**, Murat; "Konut Finansman Sistemi ve Sözleşmelerin Tüketici Hukukuna Etkileri", DEÜHFD, Cilt 9, 2007. s.555 vd.

²²⁷ **Reisoğlu**, Konut, s.78.

²²⁸ Sermaya Piyasası Kanunu (SPK) m.38/A'nın 2. fıkrası uyarınca bu kuruluşlar, "konut finansmanı amacıyla doğrudan tüketiciye kredi kullandıran ya da finansal kiralama yapan bankalar ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından konut finansmanı faaliyetinde bulunması uygun görülen finansal kiralama şirketleri ve finansman şirketleridir". *Çabri*'ye göre konut kredisi sözleşmesinin "konut finansmanı kuruluşları" dışında kalan kişilerle yapılması halinde, bu sözleşmenin TKHK m.10'a göre değerlendirilmesi gerekmektedir (**Çabri**, s.35).

²²⁹ **Çabri**, s.25. Tüketicinin dilerse TKHK m.10 uyarınca konut kredisi kullanımının mümkün olup olmadığı hakkında bkz. **Aydoğdu**, s.566; **Reisoğlu**, Konut, s.78.

yapılan değişiklikler neticesinde, bağlı kredi sözleşmeleri ile taşınmazların da finanse edilmesi imkanı ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, bağlı kredi sözleşmesinin mutlaka taşınır bir mal ya da hizmeti finanse etmesi gerekmeyip, taşınmaz malların teminini içeren sözleşmeleri de finanse etmesi mümkündür. Çalışmamızda konut finansmanı sistemi yalnızca bağlı kredi sözleşmesi kapsamında ele alınmıştır. Buna rağmen aşağıda, öncelikle konut finansmanı sistemi ile neyin kastedildiği kısaca ortaya konulmaya çalışılmış ve konut finansmanının tanımına kısaca değinilmiştir.

A. Konut Finansmanının Tanımı ve Türleri

Konut finansmanı hakkında TKHK'nun 10/B maddesinde kapsamlı bir düzenleme olmakla beraber, konut finansmanı 5582 sayılı Kanun ile SPK'na eklenen "konut finansmanı" başlıklı 38/A maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

"Konut finansmanı, konut edinmeleri amacıyla tüketicilere kredi kullandırılması, konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması, sahip oldukları konutların teminatı altında tüketicilere kredi kullandırılmasıdır. Bu kapsamdaki kredilerin yeniden finansmanı amacıyla kullanılan krediler de konut finansmanı kapsamındadır."

Bu doğrultuda, bir işlemin "konut finansmanı" işlemi sayılması bakımından önem arz eden husus, söz konusu işlemin bu işlemlerden biri olması, kredi alanın (veya finansal kiralamada kiracının) tüketici olması ve kredi verenin (veya finansal kiralamada kiralayanın) konut finansmanı kuruluşu olmasıdır²³⁰. Bu açıklamalardan

²³⁰ Bu hususlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.**Doğru**, Halil; Menkul Kıymetleştireme-Mortgage, Genel ve Hukuki Esaslar, İstanbul 2007, s.282-286.

anlaşıldığı gibi, Kanun konut finansmanı kavramını geniş olarak ele almıştır²³¹. Bizim konumuz bakımından önem taşıyan husus yalnızca konut edinme amacıyla tüketicilere bağlı kredi sözleşmesi ile kredi kullandırılmasıdır. Bu konuda ise dikkate alınması gereken düzenleme TKHK m.10/B/9’da yer almaktadır.

B. Konut Kredisi Kapsamında Bağlı Kredi Sözleşmesi

Temelde tüketici kredisi sözleşmesi niteliğinde olan konut kredisi sözleşmesinin diğer tüketici kredisi sözleşmelerinden farkı konut edinmeye yönelik olarak yapılmasıdır²³². TKHK’da 5582 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle de, tüketici kredisi niteliğindeki konut kredisi hakkında özel düzenlemeler getirilmiştir²³³. Buna karşılık, konut alımını finanse eden her kredi, bağlı kredi sözleşmesi kapsamında verilen bir kredi niteliğinde değildir ve bu tip krediler bakımından Kanun’da düzenlenmiş özel sorumluluk hükümlerine tabi olmamaktadır. Bir başka deyişle, tüketicilere verilen konut kredilerinin yalnızca 4077 sayılı Kanun 10/B maddesinin 9. fıkrasında belirtilen koşullar dahilinde verilmiş olması halinde, bu krediler bağlı kredi olarak değerlendirilecek ve o sözleşme ilişkisinin bağlı kredi sözleşmesi olduğundan söz edilebilecektir. Söz konusu maddede; tüketiciye verilen kredinin konut finansmanı kuruluşu tarafından “belirli bir konutun satın alınması ya

²³¹ Belirli bir konutun ipotek altına alınarak herhangi bir tüketici kredisi verilmesi de SPK m.38/A kapsamında konut finansmanı işlemi olarak kabul edilmektedir. Bu konuda bilgi için bkz. **Reisoğlu**, Konut, s.77-78. Buna karşın konut üzerinde ipotek tesis edilmek suretiyle teminat altına alınan tüketici kredileri, AB’nin tüketici kredilerine ilişkin 2008/48 sayılı Direktif’in kapsamı dışında bırakılmıştır (m.2/2,b).

²³² **Aker**, s.53; **Ceylan**, s.87; **Çabri**, s.25. Genel olarak konut kredisi sözleşmeleri hakkında bkz. **Çabri**, s.23-45; **Aydoğdu**, s.561 vd.

²³³ **Reisoğlu**, Konut, s.76.

da belirli bir satıcı ile yapılacak satış sözleşmesi şartı ile vermesi durumunda” bağlı kredi sayılacağı belirlenmiş ve bu kredilerden doğan sorumluluk da maddede ayrıca düzenlenmiştir. Kanun’da özel olarak ele alınan ve diğer bağlı kredi sözleşmeleri bakımından da bir ölçüde farklı düzenlenmiş olan bu bağlı krediler, Türk hukukunda “bağlı konut kredisi” olarak da adlandırılmaktadır²³⁴.

Bu noktada konut finansmanı sistemi kapsamında yer alan bağlı kredilerin diğer konut kredisi sözleşmelerinden ayırt edilmesi önem taşımaktadır. Bir konut kredisinin bağlı kredi niteliği taşıması için, tüketicinin krediyi kredi verenin talimatı doğrultusunda kullanması ya da bir konutun alınması için ihtiyaç duyduğu krediyi satıcının yönlendirmesi doğrultusunda, anlaşmalı bir kredi kurumundan sağlaması söz konusu olmalıdır²³⁵. Bir başka deyişle, tüketicinin konut kredisi kullanarak dilediği konutu satın alması halinde bir “bağlı kredi” söz konusu olmayacaktır²³⁶. Nitekim, taşınır mal ve hizmetlerin teminine yönelik sözleşmelerde olduğu gibi, taşınmaz malların teminine yönelik sözleşmelerle, bağlı kredi sözleşmesinin ekonomik bir birlik içerisinde bulunması gerekmektedir. Öte yandan, uygulamada bankalar kimi zaman tüketiciye konut alması için kredi vermekte ve bu kapsamda tüketici dilediği konutu seçip alabilmekte ancak, banka kredi tutarını güvence altına almak amacıyla krediyi, konut üzerinde ipotek tesis edilmesinden sonra ödemektedir²³⁷. Burada kredi verenin krediyi, üzerinde ipotek tesis ettiği belirli bir konuta bağlı olarak verdiği akla gelebilecekse de, bu konut kredisi bir bağlı kredi olarak değerlendirilemeyecek ve kredi veren bağlı krediler bakımından söz konusu

²³⁴ **Reisoğlu**, Konut, s.81; **Çabri**, s.173.

²³⁵ **Çabri**, s.173.

²³⁶ **Çabri**, s.174 dn.35.

²³⁷ **Reisoğlu**, Konut, s.68.

olan sorumluluk hükümlerine tabi olmayacaktır. *Reisoğlu*²³⁸, bankanın sadece verdiği tüketici kredisinden doğan alacağını teminat altına almak açısından satın alınacak konutun, önceden tapusunu talep etmesi ve konut üzerinde alacağını teminen ipotek tesis etmesi, hatta taşınmazın bedelinin tüketicinin talimatı doğrultusunda satıcıya ödenmesi halinde de bağlı kredi iddiasının haklı görülemeyeceğini belirtmektedir. Yazar, bağlı kredilerde kural olarak kredi veren kurumların belirli bir satıcı (ya da sağlayıcı) ile sözleşme ilişkisine girmesinin söz konusu olduğunu, yani malını satmak isteyen satıcı (ya da sağlayıcı) ile kredi verenin önceden anlaşmış olduğunu vurgulamaktadır²³⁹. Bu nedenle, TKHK m.10/B kapsamındaki diğer konut finansmanı işlemleri ile bağlı krediler arasındaki fark belirlenirken, kredi sözleşmesi ile konutun temine ilişkin sözleşmenin ekonomik birlik içerisinde bulunup bulunmadığının tespiti önem taşımaktadır.

§ 6. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Bir kredi sözleşmesinin, bir satım/hizmet temini sözleşmesini finanse etmek için kurulması ve bu iki sözleşme arasında ekonomik birlik bulunması halinde, bu sözleşmelerin birbirine bağlı olduğu kabul edilecek ve bu kapsamdaki kredi sözleşmesinin “bağlı kredi sözleşmesi” olduğunun söylenmesi mümkün olacaktır. Bu kapsamda birbirine bağlı olan sözleşmelerin meydana getirdiği üçlü yapılanmanın hukuken ifade ettiği anlamın, bir başka ifadeyle ilişkinin hukuki niteliğinin tespit edilmesi önem taşıyan bir husustur. Nitekim satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasındaki ilişkinin “kurumlaşma düzeyine ulaştığı” bağlı kredi ilişkisinde yer alan münferit sözleşmeler arasındaki ilişkinin hukuken ne anlam ifade ettiği ve bu

²³⁸ **Reisoğlu**, Konut, s.68.

²³⁹ **Reisoğlu**, Konut, s.68.

ilişkinin, münferit sözleşmeler üzerinde etki yapıp yapmadığı sorusu özellikle Alman literatürünü epey meşgul etmiş bir konudur²⁴⁰. Buna karşın, bağlı krediler ile oluşan yapılanmada taraflar arasındaki ilişkilerin yasal olarak düzenlenmesiyle, bu tartışmalar Alman hukukunda önemini büyük ölçüde kaybetmiştir²⁴¹. Pratikte önemini kaybetmiş olmasına rağmen, bağlı kredi ile oluşan sözleşme yapılanmasının hukuki niteliğinin belirlenmesi halen hukuk dogmatigi bakımından önemli bir sorundur²⁴². Bu kapsamda aşağıda, bağlı krediler ile ortaya çıkan üçlü yapılanmanın hukuki niteliği incelenirken, başta bu ilişkide yer alan kredi sözleşmesinin hukuki niteliğine değinilmiş, ardından da bu kredi sözleşmesinin dahil olduğu hukuki yapılanma, Alman literatüründe ileri sürülen görüşlere kısaca değinildikten sonra, Türk hukukunda ileri sürülen görüşler bakımından incelenmiştir.

Türk hukuku bakımından bağlı kredi sözleşmesinin ve bu sözleşme kapsamında kurulan üçlü ilişkinin hukuki niteliğinin tespit edilebilmesi için öncelikle TKHK'nun 10/5 maddesine ve 10/B maddesinin 9. fıkrasına bakılmalıdır. Bu maddelerde bağlı kredi ilişkisi düzenlenmiş olmakla beraber, bağlı kredi sözleşmesi ifadesi yer almamaktadır. Bu durum karşısında bağlı kredi sözleşmesinin TKHK'da düzenlenmiş tipik bir sözleşme olarak mı yoksa temelinde BK'nun ödünç/karz sözleşmesi yatan bir sözleşme olarak mı değerlendirilmesi gerektiği Türk hukuku bakımından net değildir²⁴³.

²⁴⁰ Bu değerlendirme için bkz. **Ozanoğlu**, s.107.

²⁴¹ **Teufel**, s.76. Zira bu tartışmaların önemi, örneğin satım sözleşmesinden kaynaklanan defilerin kredi sözleşmesi kapsamında kredi verene karşı ileri sürülebilmesini hukuken temellendirmektir.

²⁴² **Teufel**, s.76.

²⁴³ Bu konuda bkz. **Gezder**, s. 67-68; **İnal**, s.311-312; **Serozan**, Özel, s.63.

Bu doğrultuda, öncelikle, bağlı kredi sözleşmesinin de bir tüketici kredisi sözleşmesi olması nedeniyle, genel olarak tüketici kredisi sözleşmesinin hukuki niteliğinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Ancak Türk hukukunda tüketici kredisi sözleşmesinin hukuki niteliği de tartışmalı bulunmaktadır. Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre²⁴⁴, tüketici kredisi sözleşmeleri, temelde karz/ödünç sözleşmesi olup, bu sözleşmenin TKHK’da düzenlenmiş olması hukuki niteliğini etkilememekte ve sözleşmenin özünde (faizli) ödünç (BK m.306 vd.) olgusunun yatmasını değiştirmemektedir²⁴⁵. Bazı yazarlara göre²⁴⁶ ise, tüketici kredisi sözleşmesi, TKHK’da belirlenmiş ve genel hatlarıyla düzenlenmiş olan, isimli ve bağımsız bir sözleşmedir. Bu doğrultuda, bir tüketici kredisi sözleşmesi türü olan bağlı kredi sözleşmesinin de hukuki niteliğinin tartışmalı olduğu söylenebilir. Nitekim, bir kısım yazar²⁴⁷ bu sözleşmeyi de, bir ödünç sözleşmesi olarak değerlendirirken, diğer bazı

²⁴⁴ **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.27; **Çabri**, s.37; **Gezder**, s.67; **İnal**, s.309.

²⁴⁵ **Çabri**, s.37 vd. Tüketici kredisi sözleşmeleri yönünden esas alınacak ödünç türü şüphesiz “para ödünçü” olarak anılan ödünçtür. YBK’da bu ödünç “Tüketim Ödünçü” başlıklı kısımda (m.386 vd.) özel olarak düzenlenmiştir.

²⁴⁶ **Akipek**, s.218; **Aslan**, s.205.

²⁴⁷ **Baykan**, s.396. *Canaris*, bağlı kredi sözleşmeleri hakkında yaptığı açıklamalarda bu kredi ilişkisinden kimi zaman ödünç ilişkisi olarak bahsetmektedir (**Canaris**, s.5). *Serozan* da, bağlı krediler kapsamında tüketici ile kredi veren arasında kurulan ilişkinin ödünç sözleşmesi olduğunu ifade etmektedir (**Serozan**, Özel, s.63; **Serozan**, Tüketici, s.594). Aynı yönde bkz. **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.42; **Çabri**, s.175; **Ozanoğlu**, s.114; **İnal**, s.312. Öte yandan vurgulanmalıdır ki, BGB’de 2002 yılında yapılan reform neticesinde, tüketici kredisi sözleşmeleri “tüketim ödünçü sözleşmeleri” kapsamında ele alınmaya başlanmıştır. Bu konuda bilgi için bkz. **Özsunay**, s.11.

yazarlar²⁴⁸ ödünç sözleşmesi unsurları ile bağlı kredi sözleşmesinin unsurlarının örtüşmediğini ifade etmektedir.

Öte yandan, bağlı kredi sözleşmesi ister ödünç sözleşmesi olarak kabul edilsin, ister tipik veya atipik bir sözleşme olarak kabul edilsin, yalnızca ekonomik birlik içerisinde bulunduğu satım/hizmet sözleşmesinin var olmasıyla anlam ifade eden bir sözleşmedir. Bir başka deyişle, herhangi bir kredi verenle tüketicinin bir kredi sözleşmesi kurması halinde bunun bağlı kredi sözleşmesi olarak nitelendirilmesi söz konusu değildir. Nitekim kredi sözleşmesi, ancak bir mal/hizmeti finanse eden sözleşmeye bağlı olarak kurulması ve bu sözleşme ile ekonomik birlik oluşturması halinde “bağlı kredi sözleşmesi” olarak nitelendirilecektir. Gerçekten de bağlı kredi sözleşmesinin tek başına anlam ifade eden bir sözleşme olmaması nedeniyle, sözleşmenin hukuki niteliği açısından yapılması gereken asıl belirleme, bu sözleşmenin ekonomik birlik içerisinde bulunduğu sözleşme ile oluşturduğu yapılanmanın hukuki niteliğidir.

Bu doğrultuda, geçmişte bir birbirine bağlı olduğu kabul edilen bu sözleşmelerin hukuken ifade ettiği anlam özellikle yabancı literatürde oldukça uzun tartışmalara neden olmuştur. Alman literatüründe, bu konuda başlıca birleşim teorisi

²⁴⁸ **Akipek**, s.217. Yazar, bağlı kredi sözleşmesi ile verilen kredinin belirli bir mal/hizmetin finanse edilmesi amacıyla verildiğini, buna karşın para ödünç sözleşmesinde kişilerin çeşitli amaçlarla ödünç almalarının mümkün olduğunu belirtmektedir. *Akipek*, bağlı kredi sözleşmeleri uyarınca kredinin, kredi verenin anlaşmalı olduğu bir satıcı veya hizmet sunan ile tüketicinin işlem yapması halinde verildiğini ve kredi tutarının tüketiciye doğrudan verilmek yerine doğrudan satıcıya ödendiğini, oysaki ödünç sözleşmelerinde ödünç veren ile üçüncü kişi arasında bu türden bir ilişkinin düşünülmediğini vurgulamaktadır (**Akipek**, s.217).

ile ayırım teorisi olarak adlandırılan iki teori öne sürülmüştür²⁴⁹. Birleşim teorisini (die Einheitstheorie) benimseyenlere göre, hem kredi sözleşmesi ile satım sözleşmesi, hem de kredi veren ile satıcı arasındaki çerçeve sözleşme bir birliğin bütününe ifade etmektedir²⁵⁰. Temelde bu yaklaşımı benimsemiş olmakla birlikte, birleşim teorisi olarak adlandırılan teori kendi içerisinde farklı görüşlere de ayrılmaktadır²⁵¹. Bu teori içerisinde öne sürülen görüşlerden birisi ise “üç taraflı bir sözleşme anlamında sui generis sözleşme oluşumu” görüşüdür²⁵². Bu görüşe göre satım ve kredi sözleşmesi birbirleriyle sıkı bağlantı içinde olan ve karşılıklılık içerisinde anlam ifade eden sözleşmeler olup, bu sözleşmeler “sadece hukuksal bir birlik oluşturan bütün işlemin birbirine bağımlı parçalarını” oluşturmaktadır²⁵³. Buna karşın Federal Mahkeme'nin uygulamasına geçmişte de hakim olan ve Alman literatüründe çoğunluk tarafından kabul edilmiş bulunan görüş ayırım teorisidir (Trennungstheorie)²⁵⁴. Nitekim BGB'nin bağılı sözleşmeleri düzenleyen maddelerinde de (§§ 358, 359) bu teori esas alınmıştır²⁵⁵. Bu teoriye göre, bağılı tüketici kredisi kapsamında yer alan iki veya ikiden fazla farklı sözleşme, hukuken birbirinden bağımsız ancak işlevsel ve ekonomik açıdan sıkı sıkıya bağılı

²⁴⁹ **Ozanoğlu**, s.107; **Teufel**, s.76 vd.

²⁵⁰ **Oğuzoğlu**, s.108 dn. 66. Alman doktrininde *Emmerich*, satıcı ve kredi veren arasındaki ilişkinin adi şirket niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür (bu hususta bkz. **Teufel**, s.76).

²⁵¹ Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. **Ozanoğlu**, s.108 vd; **Teufel**, s.76-79.

²⁵² **Ozanoğlu**, s.109 dn. 71'deki yazar; **Teufel**, s.77 dn.9, 11'deki yazarlar.

²⁵³ Bkz. **Ozanoğlu**, s.110.

²⁵⁴ **Ozanoğlu**, s.110; **Larenz/Wolf**, s.431; **Teufel**, s.79, 96; **Pechtold**, s.195; **Rehberg**, s.105. Nitekim Alman hukukunda bağılı kredilere ilişkin düzenlemeler incelendiğinde de, esas itibariyle “ayırım teorisi”nin kabul edildiği söylenebilecektir. Bu konuda bkz. **Teufel**, s.96,98.

²⁵⁵ **Teufel**, s.86, 95-96, 98; **Bölow/Artz**, Kommentar, s.263.

sözleşmelerdir²⁵⁶. Buna göre, ekonomik birlik içerisinde olan sözleşmeler arasında hukuken kurulan bağ, yalnızca bir sözleşmeden kaynaklanan hakların diğer sözleşme kapsamında da ileri sürülebilmesine ilişkin olup, bu sözleşmeler hukuken bağımsız olma niteliklerini kaybederek bir bütün ifade etmemektedir²⁵⁷. Bugün Alman hukukunda esas itibarıyla sözleşmelerin mutlak olarak birbirinden bağımsız olduklarının kabul edilmesinden ziyade, bağımsız sözleşmeler arasında yasal düzenlemeler kapsamında belirli ölçüde bir hukuki bağın meydana getirildiği kabul edilmektedir²⁵⁸. Bir başka deyişle, bağlı kredi ilişkisi kapsamında bir araya gelen ödünç sözleşmesi ile satım/hizmet temini sözleşmesinin kendi bağımsız niteliklerini kaybetmedikleri, buna karşın aralarında yasal bir bağ oluşturulduğu kabul edilmektedir²⁵⁹.

Türk doktrinin genelinde ise, bağlı kredi ilişkisi içerisinde bulunan bağlı kredi sözleşmesi ile satım/hizmet temini sözleşmesinin hukuken bağımsız sözleşmeler olduğu kabul edilmekte, ancak sıkı bir bağ ile bir araya getirilen bu sözleşmelerin “bileşik sözleşme” oluşturduğu görüşü kabul edilmektedir²⁶⁰. Buna göre,

²⁵⁶ **Larenz/Wolf**, s.431.

²⁵⁷ **Hohloch**, s.80; **Teufel**, s.79. Bu teori kapsamında ileri sürülen çeşitli teorilerden en önemlilerinden birisinin “işlem temeli teorisi” olduğu kabul edilmektedir (**Teufel**, s.79 vd.; **Rehberg**, s.86-89). Öte yandan bağlı kredinin yarattığı hukuki ilişkinin niteliği Fransız literatüründe de çokça tartışılmıştır. Bu kapsamda en çok taraftar toplayan teorilerden başlıcası “hukuki sebep (causa) teorisi” ve “bölünemezlik (Unteilbarkeit) teorisi”dir. Fransız hukukunda ileri sürülen görüşler için bkz. **Teufel**, s.87-95.

²⁵⁸ **Teufel**, s. 87, 96.

²⁵⁹ Bu konuda bilgi için bkz. **Teufel**, s.79 vd.

²⁶⁰ **Serozan**, Özel, s.63; **Gümüş**, M. Alper; **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 1**, İstanbul 2008, s.10; **İnal**, 312; **Baykan**, s.398; **Yavuz**, Cevdet; **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, İstanbul 2007, s.21; **Çabri**, s.175,341; **Gezder**, s.182, 68.

satım/hizmet temini sözleşmesi ile birleşen kredi sözleşmesi, bileşik sözleşme niteliğindedirler. Gerçekten de doktrindeki tanımlara göre²⁶¹ bileşik sözleşmeler; hukuki nitelik itibariyle birbirinden bağımsız olan farklı tipte birden fazla sözleşmenin, bu niteliklerine bir hanel gelmeksizin tarafların iradesiyle, birinin varlığı ve geçerliliği diğerininkine bağlı olacak şekilde birbirine bağlanmış olan sözleşmeleri ifade etmektedir. Bu kapsamda, münferit sözleşmeler arasındaki bu bağıllığın sonucu olarak, sözleşmelerden birinin geçerli olmaması veya ortadan kalkması halinde, diğeri de geçerli olmayacak ve ortadan kalkacaktır²⁶². Bir başka deyişle, sözleşmelerden her birinin varlığı ve geçerliliği, diğerinin varlığı ve geçerliliğinin zımni şartına bağlı olmakta ya da en azından birbirinin işlem temelini teşkil etmektedir²⁶³. Birden fazla sözleşmenin birleşik sözleşme oluşturup oluşturmadığının tespitinde önem taşıyan husus, sözleşme taraflarının bu hususta anlaşmış olmalarıdır²⁶⁴. Sözleşme taraflarının iradelerinin açık olarak beyan edilmediği hallerde, irade beyanlarının yorumlanması gerekmekte olup, yorumda önem teşkil eden husus tarafların güttükleri ekonomik amaç ya da sözleşmelerin ekonomik birliği gibi hususlar olmaktadır²⁶⁵.

²⁶¹ **Tandoğan**, Haluk; Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), C.I/1, İstanbul 2008, s. 75-76; **Kuntalp**, Erden; Karışık Muhtevalı Akit, Ankara 1971, s.103; **Serozan**, Özel, s.62-63; **Akyol**, Şener; Banka Sözleşmeleri, İstanbul 2001, s.11.

²⁶² **Kuntalp**, Akit, s.103; **Serozan**, Özel, s.43; **Akyol**, s.11.

²⁶³ **Kuntalp**, Akit, s.103 dn. 2'deki yazar; **Akyol**, s.11; **Tandoğan**, C/1, s.76 dn.17'deki yazar.

²⁶⁴ **Kuntalp**, Akit, s.103.

²⁶⁵ **Tandoğan**, C/I, s.76; **Kuntalp**, Akit, s.103.

Hukuken bileşik sözleşme olarak kabul edilen sözleşmelerin kural olarak iki özelliği bulunmaktadır²⁶⁶. Bunlardan ilki bileşik sözleşme oluşturan sözleşmelerden her birinin hukuken bağımsız bir niteliğe sahip olmasıdır. Bu nedenle her bir sözleşmenin esas itibarıyla kanunda kendisi için öngörülen hükümlere tabi olacağı kabul edilmektedir²⁶⁷. Bileşik sözleşmelerin ikinci özelliği ise, bağımsız niteliğe sahip sözleşmelerin birbirine bağlı olarak kurulması ve bu sözleşmelerin bir bütünlük teşkil edecek şekilde ortaya çıkmalarıdır²⁶⁸. Gerçekten de bileşik sözleşmelerde birleşen sözleşmelerin kendi bağımsızlıklarını korumalarına karşın, ekonomik bir amaçla birleştikleri kabul edilmektedir. *Serozan*'a göre, bağlı kredilerin kurduğu üçlü yapılanmada da bu açıklanan türden bir bileşik sözleşme söz konusudur. Yazar, bileşik sözleşmelerin, her birinin sözleşmelerin nispiyeti ilkesi kapsamında, birbirinden hukuken bağımsız olduklarının açık olduğunu ancak (tüketici ile mal satan/sağlayan arasında akdedilen) satım sözleşmesi ile (tüketici ile kredi veren arasında akdedilen) ödünç sözleşmesinin ekonomik ve işlevsel (fonksiyonel) yönden birbirine bağlı olduğunu, sözleşmelerin adeta birbirine düğümlendiğini ifade etmektedir²⁶⁹. Doktrinde *Yavuz* da, *Serozan*'ın görüşünü benimsemiş görmektedir²⁷⁰. *İnal*'a²⁷¹ göre de, bağlı kredilerin oluşturduğu üçlü yapılanma

²⁶⁶ **Kuntalp**, Akit, s.105.

²⁶⁷ **Kuntalp**, Akit, s.105 dn. 20'deki yazarlar; **Yavuz**, s.21.

²⁶⁸ **Kuntalp**, Akit, s.105.

²⁶⁹ **Serozan**, Özel, s.63. Yazar kimi durumlarda kredi veren ile satıcı arasındaki ilişkinin yoğunluğuna dikkat çekerek, "satıcıyla yandaşı banka, birbirlerinin BK m.100 kuralı anlamında ifa yardımcısı bile sayılabilir" ifadesini kullanmaktadır. Bu görüşün eleştirisi hakkında bkz. **Zevkliler/Aydoğdu**, s.290.

²⁷⁰ Gerçekten *Yavuz*, eserinin bileşik sözleşmeler kısmında *Serozan*'ın üç kişinin katıldığı sözleşmelerin tipik örneği olarak gösterdiği bağlı tüketici kredisi sözleşmesi hakkında yaptığı değerlendirmeye aynen yer vermiştir (bkz. **Yavuz**, s.21). Bu kapsamda *Gezder*,

bileşik sözleşme niteliğindedir. Yazar taraflar arasındaki sözleşmelerin, kendilerine özgü niteliklerinin değişmediğini ve sözleşmelerin bağımsız niteliklerini korumaya devam ederek, ekonomik ve işlevsel bir birlik oluşturduğunu vurgulamıştır²⁷². *Baykan* da²⁷³, bağı tüketici kredilerinde kredi sözleşmesi ile satım sözleşmesi (ya da hizmet sözleşmesi) arasında ekonomik ve fonksiyonel bir birliğin bulunduğunu ve dolayısıyla bu sözleşmelerin birbirlerinden ayrılamaz bir grup oluşturduğunu ve bağı tüketici kredisi ile oluşan üçlü ilişkinin hukuki niteliğinin bileşik sözleşme olduğunu ifade etmiştir.

Türk doktrinde *Ozanoğlu*²⁷⁴ ise, bağı tüketici kredilerinin “edim ve karşı edimin genetik ve yapısal anlamda karşı karşıya bulunduğu üç taraflı bir sözleşme yapılanması şeklinde bir araya gelmiş kendine özgü bir sözleşme yapılanması” olarak nitelendirmiştir. *Ozanoğlu*, bağı krediler kapsamında yer alan sözleşmeler arasında genetik ve yapısal bir karşılıklılığın yanı sıra içsel bir bağlantının da mevcut olduğunu vurgulamıştır²⁷⁵. Yazar, satım sözleşmesi ile kredi sözleşmesi arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu ve bu iki sözleşmeden herhangi birinin bir diğeri olmadan anlam ifade etmediğini ve sözleşmelerin her birinin bir diğeri ile olan bağlantısı yoluyla anlam kazandığını belirtmiştir²⁷⁶. *Ozanoğlu*'na göre, bağı kredi

Yavuz'un bağı kredilerin bileşik sözleşme sayılacağını dolaylı olarak belirttiğini ifade etmiştir (**Gezder**, s.62 dn. 152).

²⁷¹ **İnal**, s.312.

²⁷² **İnal**, s.312.

²⁷³ **Baykan**, s.398.

²⁷⁴ **Ozanoğlu**, s.111. *Ozanoğlu'nun* görüşü, Alman hukukunda savunulmuş olan “birleşim teorisi” kapsamında yer alan görüşlere paraleldir.

²⁷⁵ **Ozanoğlu**, s.111.

²⁷⁶ **Ozanoğlu**, s.111-2.

sözleşmesinin ortaya çıkardığı yapı genel olarak “üç taraflı sui generis bir sözleşme ilişkisi” olarak nitelendirilebilir²⁷⁷.

Bu açıklamalar uyarınca, Türk doktrinindeki yazarların çoğunluğunun, bağlı kredi sözleşmesinin katılımı ile oluşan üç taraflı yapılanmayı “bileşik sözleşme” olarak değerlendirdiğinin tespit edilmesi mümkündür²⁷⁸. Öte yandan, bağlı kredi sözleşmesi uyarınca, kredi veren tüketiciye kredi kullandırmayı üstlenirken, tüketici de bu kredi tutarını *faizi ile* taksitler halinde geri ödemeyi taahhüt etmektedir. Bu nedenle, bağlı kredi sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.

§ 7. BENZER SÖZLEŞMELERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Bağlı kredi sözleşmesinin tam olarak anlaşılabilmesi için bu sözleşmenin benzer sözleşmelerle karşılaştırılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda önem teşkil eden bazı sözleşmelerle bağlı kredi sözleşmesi kıyaslanmış, hukuki ilişkiler arasındaki farklar ve benzerlikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aşağıda, öncelikle kredi açma sözleşmesi, ardından taksitle satım sözleşmesi, finansal kiralama sözleşmesi, ile kredi kartı sözleşmeleri incelenmiştir.

I. Kredi Açma Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

Kredi açma sözleşmesi, kural olarak kredi verenin belirli bir limit dahilinde kredi alana kredi kullandırmayı taahhüt etmesine karşılık, kredi alanın kullandığı

²⁷⁷ **Ozanoğlu**, s.113. Alman hukukunda bu görüşü benimseyen yazarlar için bkz. **Ozanoğlu**, s.109 dn.17'deki yazarlar. Türk hukukunda bağlı krediler ile ortaya çıkan üçlü ilişkinin hukuki niteliği bakımından ileri sürülen bir diğer görüş için bkz. **Gezder**, s.68 dn. 191.

²⁷⁸ **Serozan**, Özel, s.63; **İnal**, s.312; **Baykan**, s.398; **Gümüş**, s.10; **Çabri**, s.175; **Gezder**, s.182.

kredi tutarını faiz ve komisyon ile birlikte kredi verene geri ödemeyi taahhüt ettiği, çerçeve bir sözleşme olarak tanımlanabilir²⁷⁹. Kredi açma sözleşmesine karakterini veren unsurlardan başlıcası “süreklilik” ya da “dönerlik” olarak adlandırılan unsur olup²⁸⁰ bu kapsamda kredi veren belirlenen limiti aşmamak üzere sözleşme süresi boyunca devamlı olarak kredi vermeyi üstlenmektedir²⁸¹. Bu sözleşme kapsamında kredi alan aldığı krediyi ödediği tutar oranında, saptanan limitin üst sınırına kadar yeniden krediden yararlanabilme olanağına sahiptir²⁸². Kredi açma sözleşmesinin önem taşıyan bir diğer özelliği, kredi alanın krediyi çeşitli şekillerde kullanma imkanının mevcudiyetidir²⁸³. Bir başka deyişle kredi alan, kredi açma sözleşmesi kapsamında belirlenmiş olan limit dahilinde krediyi nakit olarak çekebileceği gibi, akreditif açılması ya da teminat mektubu verilmesi gibi çeşitli kredi türlerinden de yararlanabilmektedir²⁸⁴. Kredi açma sözleşmesi bakımından son olarak üzerinde durulması gereken husus, kredi alanın sözleşmede belirtilen limitin üst sınırı kadar kredi kullanmakla yükümlü olmaması²⁸⁵ ve bu kredinin kısım kısım kullanılmasının mümkün olmasıdır²⁸⁶.

²⁷⁹ **Tandoğan**, Haluk; Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), C.I/2, İstanbul 2008, s.331-332; **Tekinalp**, s.479-480; **Yüksel**, A. Sait; Bankacılık Yönünden Kredi Açma Sözleşmesi, İstanbul 1972, s.24; **Serozan**, Özel, s.78.

²⁸⁰ **Yener**, M. Deniz; Kredi Açma Sözleşmesi, İstanbul 2008, s.37; **Tandoğan**, C.1/2, s.331.

²⁸¹ **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.28; **Yener**, s.37; **Akipek**, s.215.

²⁸² **Arkan**, s.28; **Yener**, s.37; **Yüksel**, s.22-3.

²⁸³ **Tandoğan**, C.I/2, s.332; **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.28; **Tekinalp**, s.479; **Yener**, 19 vd; **Serozan**, Özel, s.78; **Aslan**, s.200.

²⁸⁴ **Yener**, s.39 vd; **Tekinalp**, s.479; **Akipek**, s.215.

²⁸⁵ **Yener**, s.24; **Akipek**, s.215.

²⁸⁶ **Akipek**, s.215; **Yüksel**, s.22.

Kredi açma sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesinin karşılaştırılmasında ilk olarak belirtilmesi gereken husus, bağlı kredi sözleşmesinde, kredi açma sözleşmesinde mevcut olan “devamlılık” veya “dönerlik” unsurunun mevcut olmamasıdır. Zira bağlı kredi sözleşmesinde kredi alanın belli bir malı/hizmeti temin etme gayesi ön plana çıkmakta olup, bu kredi sözleşmesi de o malın/hizmetin finansmanına yönelik olarak yapılmaktadır. Dolayısıyla bağlı kredi sözleşmesi kapsamında tüketicinin geri ödediği kredi oranında tekrar kredilendirilebilmesi ihtimali söz konusu olmayıp, tüketici kullandığı kredi miktarını tamamen ödediği takdirde, sözleşme sona erer²⁸⁷. Diğer yandan kredi açma sözleşmesinde kredi alanın sözleşmede belirlenen limit dahilinde krediyi çok farklı şekillerde kullanabilme imkanına sahip olmasına karşın, bağlı kredi sözleşmesinde tüketicinin kredi üzerinde serbestçe tasarruf etmesi mümkün değildir. Zira bu kredi belirli mal/hizmetin finanse edilmesi amacıyla yönelik olarak verilmekte ve genellikle kredi veren tarafından havale yoluyla satıcı/sağlayıcıya ödenmektedir. Bunun yanı sıra, kredi açma sözleşmesinin aksine bağlı kredi sözleşmesinde kredinin kısım kısım kullanılması söz konusu değildir.

Kredi açma sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesinin karşılaştırılmasından sonra bu iki sözleşme arasındaki ilişkiye de değinilmelidir. Bu kapsamda, ATAD’ın “Rampion kararı” olarak bilinen kararına²⁸⁸ değinmek gerekmektedir. Bu karara konu olan olayda, Rampion çifti, bir satıcıdan bedeli 6150 Euro olan pencereler satın almış ve satım sözleşmesinin finansmanını sağlamak amacıyla satıcının yönlendirmesi doğrultusunda “FranFinance” isimli bağımsız bir kredi veren ile satım

²⁸⁷ Arkan, Tüketici Kredisi, s.28; Akipek, s.215.

²⁸⁸ ATAD, C-429/05, 4.10.2007.

sözleşmesinin tutarına eşit limitli bir “kredi açma sözleşmesi” imzalamışlardır. Söz konusu sözleşmede finanse edilen mal açıkça belirtilmemiş, yalnızca satıcısının kimliğinin belirtilmesiyle yetinilmiştir. Malın teslimi sırasında Rampion çiftinin pencerelerin ayıplı olduğunu tespit etmesi üzerine, satım sözleşmesi ile kredi sözleşmesinin feshini dava etmişlerdir. Temyiz aşamasında Fransız Mahkemesi konunun çözümünde 87/102 sayılı Direktif’in bağlı kredilere ilişkin maddesinin (m.11) sözleşmede finanse edilen malda bahsedilmediği hallerde de uygulanıp uygulanmayacağını sormuş ve ATAD’nun kararını bekletici mesele yapmaya karar vermiştir. ATAD, konuyu (o tarihte yürürlükte olan) 87/102 sayılı Direktif’in bağlı kredilere ilişkin 11. maddesi kapsamında değerlendirmiştir. Söz konusu uyumsuzluk bakımından kredi veren, malların ayıplı olması nedeniyle sorumluluğunun olmadığını, kredinin bağlı kredi sözleşmesi kapsamında değil kredi açma sözleşmesi kapsamında verilmiş olan bir kredi olduğunu, dolayısıyla tek bir işleme yönelik olan bir krediden ziyade, birden çok kullanıma izin veren bir kredi sözleşmesinin söz konusu olduğunu ve bu durumda her satın almaya bağlı ekonomik risklerin kredi verene yüklenilemeyeceğini iddia etmiştir²⁸⁹. ATAD, öncelikle “kredi açma sözleşmesi”nin söz konusu olduğu durumlarda da Direktif’in kredi verenin sorumluluğunu düzenleyen 11. maddesinin uygulanıp uygulanamayacağını incelemiştir. Bu çerçevede ATAD, tüketicinin korunması amacı doğrultusunda çıkartılmış olan Direktif ile bu Direktif’in bağlı kredilere ilişkin 11. maddesinin, tek bir işlemi finanse eden bir kredi sözleşmesinde uygulanacağı gibi, genel kredi sözleşmesi kapsamında da uygulanabileceğini ifade etmiştir²⁹⁰. ATAD bu doğrultuda

²⁸⁹ Bkz. Karar paragraf 31.

²⁹⁰ Bkz. Karar paragraf 41.

tüketicinin m.11 uyarınca satım sözleşmesinden doğan haklarını kredi verene karşı ileri sürme hakkının, kredi açma sözleşmesi ile sağlanan bağlı krediler bakımından da geçerli olduğunu belirlemiştir²⁹¹.

Yukarıda genel hatlarıyla kısaca açıklanan karardan yola çıkarak, kredi açma sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesi arasındaki ilişkinin belirlenmesi mümkündür. Bu açıdan yapılması gereken ilk belirleme, modern eğilimin, kredi açma sözleşmeleri kapsamında da tüketici kredilerinin verilebileceğini kabul etmek yönünde olduğudur. İkinci husus ise bu düşünce çerçevesinde, belirli bir üst limit belirlenen kredi açma sözleşmesi kapsamında kullanılan kredinin, belirli bir satıcı ile yapılan bir sözleşmeye izafe edilerek verilmesi durumunda da, kredi açma sözleşmesi kapsamında kullanılan kredinin bağlı kredi olarak kabul edilip bu tip krediler bakımından kredi verene yüklenen sorumluluğun sonuçlarını doğurmasına bir engel olmamasıdır. Bir başka deyişle, kredi açma sözleşmelerinin de, gerekli koşullar gerçekleştiği takdirde bir bağlı kredi sözleşmesi olarak kabul edilebilmesi mümkündür. Ancak konuya Türk hukuku bakımından baktığımızda, kredi açma sözleşmesinin kural olarak ticari nitelikte olduğunun kabul edildiği ve Yargıtay'ın kimi kararlarında, bir kredi işleminin tüketici kredisi sayılabilmesi için tüketicinin, Kredi Başvuru Formu doldurmak suretiyle kredi talep etmiş olmasının arandığı vurgulanmalıdır²⁹². Dolayısıyla Türk hukukunda, kredi açma sözleşmesi kapsamında

²⁹¹ Bkz. Karar paragraf 42. Rampion kararı hakkında daha fazla bilgi için bkz. **Werro**, s.230-239.

²⁹² Bkz. **Yener**, s.1-3; **Tandoğan**, C.1/2, s.331; **Aslan**, s.220. Gerçekten, özel bir tüketici kredisi başvurusunun bulunmadığı hallerde, genel kredi sözleşmesi ile verilen kredinin tüketici kredisi sayılmayacağına belirlendiği kararlar mevcuttur. Bir yerel mahkemenin genel kredi sözleşmesine istinaden verilmiş kredinin, tüketici kredisi sayılmayacağı

kullanılan bağı kredinin gerekli koşulları sağladığı takdirde bağı kredi sözleşmeleri bakımından Kanun'da öngörülen korumalardan yararlanıp yararlanamayacağı açık değildir.

II. Taksitle Satım Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

Taksitle satım sözleşmesi ile bağı kredi sözleşmesi arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır²⁹³. Hatta taksitle satım sözleşmesi en klasik tüketici kredisi türü olup, bu sözleşme ile bağı tüketici kredisi sözleşmesi arasında yakın bir bağı bulunmaktadır²⁹⁴. Ancak klasik taksitle satım ilişkisinin iki taraflı özelliğine karşın, bağı tüketici kredisi ilişkisinde genellikle üç taraflı bir ilişki söz konusu olmakta ve tüketici tarafından satın alınmak istenen malın finansmanı satım sözleşmesinin tarafı olan satıcı tarafından bizzat yapılmak yerine, satım sözleşmesine üçüncü kişi konumundaki kredi veren tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle, taksitle satım sözleşmesinde söz konusu olan ihtiyacın, satım sözleşmesine yabancı ancak satıcı ile iş birliği içerisinde olan bir üçüncü kişi tarafından sağlanması halinde ortada bir bağı kredi sözleşmesinin olduğundan söz edilebilecektir. Buna karşın taksitle satım sözleşmesi 4077 sayılı Kanun'da tüketici kredilerinden ayrı bir maddede, ayrı bir düzenlemeye tabi tutulmuş bulunmaktadır. TKHK'nun "Taksitle Satış" başlıklı 6/A maddesinin ilk fıkrasında verilen tanıma göre "Taksitle satış, satım bedelinin en az iki taksitle ödendiği ve malın veya hizmetin sözleşmenin düzenlendiği anda teslim

gerekçesi ile reddettiği bir karar Yargıtay tarafından onanmıştır (11.HD., T.12.02.2002, E.2001/914, K.2002/1181, Ankara Baro Dergisi 2002/2). Bu konuda bilgi için bkz. **Reisoğlu**, Konut, s.79; **Reisoğlu**, Tüketici Kredileri, s.52.

²⁹³ Bu konu çalışmamızın Birinci Bölümünün ikinci kısmında incelendiği için, burada önceki açıklamalarımıza atıf yapmakla yetiniyoruz.

²⁹⁴ **Ozanoğlu**, s.169.

veya ifa edildiği satım türüdür.” Diğer yandan taksitle satım sözleşmesinde yer alması gereken hususlar ile bu sözleşme bakımından öngörülen emredici kurallar, TKHK m.10’da tüketici kredileri (ve bağlı krediler) bakımından yer alan düzenlemelere büyük ölçüde benzer şekilde düzenlenmiştir²⁹⁵.

Her ne kadar TKHK’da bağlı kredi sözleşmesi ayrı bir sözleşme olarak düzenlenmişse de, modern eğilim taksitle satım sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesini aynı hükümlere tabi tutmak yönündedir²⁹⁶. 2008/48 sayılı AB Direktifi’nde bağlı tüketici kredisi tanımlanırken, mal veya hizmet sunan kişinin tüketici kredisini kendisinin finanse ettiği haller de, objektif açıdan ekonomik unsurun gerçekleştiğinin kabul edileceği haller arasında açıkça ifade edilmek suretiyle, bağlı kredi sözleşmesinin tanımı kapsamında ele alınmıştır (m.3,n,ii). Gerçekten de tüketiciye kullandırılan kredinin ikili ilişkide satıcı/sağlayıcı tarafından kullandırılması ve kredinin faizinin ona ödenmesi ile, finansmanın üçüncü kişi olan bir kredi kurumu tarafından yapılması arasında bir fark bulunmamaktadır²⁹⁷. AB Direktifi’nde olduğu gibi BGB § 358/3’te de bu durum açıkça bağlı kredi ilişkisi kapsamında düzenlenmiştir²⁹⁸. Bu noktada 2003 tarihli İsviçre Tüketici Kredisi Kanunu’nun da aynı yaklaşımı benimsediği ve bu Kanun’la İsviçre Borçlar Kanunu’nun taksitle satıma ilişkin hükümlerinin kaldırılıp tümüyle tüketici kredisi

²⁹⁵ Taksitle satım hükümlerinin kıyasen bağlı kredi sözleşmelerine uygulanabileceği hakkında bkz. **İnal**, s.330. Benzer görüş için ayrıca bkz. **Aydos**, s.137. Öte yandan taksitle satım sözleşmesi yürürlükteki BK’nun 222-224. maddeleri arasında da düzenlenmektedir. (YBK’da taksitle satıma ilişkin düzenlemeler için bkz. m.253 vd.).

²⁹⁶ Bu konuda bkz. **Atamer**, Tüketici Kredilerinde, s.248.

²⁹⁷ **Atamer**, Tüketici Kredilerinde, s.248; **Aydos**, s.137.

²⁹⁸ **Bülow/Arzt**, Verbraucher, s.45,46.

kanunu içerisine aktarıldığı belirtilmelidir²⁹⁹. Böylelikle, çağdaş eğilimin, aralarında çok yakın ilişki ve benzerlik bulunan taksitle satım sözleşmesinin de bağlı tüketici kredisi olarak kabul edilerek, bu durumu bağlı kredilerde ekonomik birliğin mevcut olduğu hallerden biri olarak değerlendirmek yönünde olduğunun tespit edilmesi mümkündür³⁰⁰.

III. Finansal Kiralama Sözleşmesi ile Karşılaştırılması

Finansal kiralama esas itibariyle “leasing” olarak adlandırılan ve bir kredi işlemi olarak kabul edilen işlemin bir alt türüdür³⁰¹. Bu çalışmada leasingin diğer alt türlerine değinilmeden yalnızca finansal kiralama sözleşmesi, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu’nda (FKK) belirlenen unsurları ve özellikleri itibariyle bağlı kredi ilişkisi ve bağlı kredi sözleşmesi ile karşılaştırılacaktır. Bu karşılaştırma finansal kiralama sözleşmesi uyarınca kiralama konusu malın mülkiyetinin kiralayana geçirilmesinin kararlaştırıldığı (ya da kiracıya bu hakkın tanındığı) finansal kiralama sözleşmeleri bakımından yapılacaktır. Gerçekten de, esas itibariyle yalnızca bu durumda finansal kiralama işleminin bir tüketici kredisi olarak kabulü mümkün olabilmektedir³⁰². Nitekim finansal kiralama sözleşmesinin sonunda malın mülkiyetinin (aynı zamanda bir tüketici sıfatına sahip olan) kiralayan tarafından devralınmasının öngörüldüğü ölçüde, bu sözleşmenin taksitle satım sözleşmesinden

²⁹⁹ **Atamer**, Tüketici Kredilerinde, s.248 ve ayrıca dn.23’teki yazarlar.

³⁰⁰ **Atamer**, Tüketici Kredilerinde, s.248; **Bülow/Arzt**, Verbraucher, s.45,46.

³⁰¹ Finansal kiralama işleminin bir kredi türü olduğu hakkında bkz. **Tekinalp**, s.502; **Akipek**, s.15-9. Leasing’in alt türleri hakkında bilgi için bkz. **Kuntalp**, Erden; Finansal Kiralama Kanununa Göre Kiralama (Leasing) Tanımı ve Hükümleri, Ankara 1988, s.9 vd; **Altop**, Atilla; Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Ankara 1990, s.50 vd.

³⁰² **Akipek**, s.194. **Serozan**, Özel, s.179.

ve dolayısıyla da tüketici finansmanından farklı olmadığı kabul edilmektedir³⁰³. AB Direktifi'nde de (m.2/2,d) mülkiyetin kiracıya geçmesinin öngörüldüğü hallerde finansal kiralamanın bir tüketici kredisi olarak kabul edileceği düzenlenmiştir³⁰⁴. Gerçekten de, finansal kiralama sözleşmesinin tüketici kredisi olarak kabul edilebileceği bu hallerde, finansal kiralama sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesi arasındaki ayrımın belirlenmesi önem taşımaktadır³⁰⁵.

Finansal kiralama sözleşmesinin temel özelliklerinden biri, kiralayanın kiracıya finansman sağlamasıdır (FKK m.1). Esasında FKK uyarınca tüketicinin finansal kiralama yapıp yapamayacağı tartışmalı bir husustur³⁰⁶. Nitekim öğretide finansal kiralamada esas olarak bir yatırımın finanse edilmesinin söz konusu olduğu ve kişilerin “tüketici” sıfatıyla yatırım yapmalarının mümkün olmadığı ileri sürülmektedir³⁰⁷. Buna karşın, bir başka görüşe göre³⁰⁸, finansal kiralama

³⁰³ **Atamer**, Tüketici Kredilerinde, s.287 dn.22'deki yazar.

³⁰⁴ Tüketicinin kurduğu finansal kiralama sözleşmeleri İsviçre Federal Tüketici Kredileri Kanunu'nun kapsamında da yer almaktadır. Buna karşın finansal kiralama sözleşmeleri, diğer tüketici kredilerine kıyasla daha az koruyucu düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bu konuda bilgi için bkz. **Werro**, s.212-229. **Serozan**, Türk hukukunda finansal kiralama sözleşmesinin tüketiciyi koruyan kuralların çerçevesi dışında tutulmuş olmasını eleştirmiştir (**Serozan**, Özel, s.179). TKHK m.10/B'de konutların tüketiciler tarafından finansal kiralama yoluyla edinilebileceği düzenlenmiştir.

³⁰⁵ **Aslan** finansal kiralama sözleşmesinin sona ermesi halinde, malın mülkiyetinin kiracıya geçtiği hallerde TKHK kapsamında bir satıştan söz edilebileceğini belirtmiştir (**Aslan**, s.40).

³⁰⁶ **Kuntalp**, Tüketim Malı, s.295 vd.

³⁰⁷ **Kuntalp**, Tüketim Malı, s.297. Bu durumun FKK m.1'in gerekçesinde belirlendiği hakkında bkz. **Kuntalp**, Tüketim Malı, s.296; **Reisoğlu**, Kiralama, s.49; **Ozanoğlu**, s.149. **Aslan** da, finansal kiralamada genelde ticari amaçlı bir yatırımın söz konusu olduğunu belirtmektedir (**Aslan**, s.40). Gerçekten de, finansal kiralama sözleşmeleri ile tacirlere vergi

sözleşmesinde, kiracının istisnaen tüketici sayılması mümkündür. Diğer yandan FKK kapsamında “tüketim malları”nın finansal kiralama sözleşmesine konu olup olamayacağı da tam bir belirlilik arz etmemektedir. Nitekim FKK’da (m.5) finansal kiralama sözleşmesine taşınır ya da taşınmaz malların konu olabileceği belirtilmiş olup, Kanun’da yatırım ve tüketim malı ayrımı yapılmamıştır. Her ne kadar Kanun’un gerekçesinden finansal kiralama sözleşmelerinin yatırım malları bakımından düzenlendiği anlaşılmaktaysa da, kanunların gerekçelerinin bağlayıcı olmaması karşısında tüketim mallarının da FKK’nın kapsamına girdiği kabul edilmektedir³⁰⁹.

FKK m.4’e göre, finansal kiralama sözleşmesi, “kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir.” Bu tanıma göre, FKK’ya tabi finansal kiralama sözleşmelerinde önemli olan, kiracının talebi üzerine bir malın kiralayan tarafından satın alınması ve bu malın kiracının zilyetliğine bırakılarak kiracının bu maldan faydalanmasının sağlanmasıdır³¹⁰.

Finansal kiralama sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesini birbirine yaklaştıran husus, teşvikleri sağlanmakta olup, bu nedenden ötürü de, bu işlem uygulamada daha ziyade tacirler tarafından tercih edilmektedir.

³⁰⁸ **Aslan**, s.41.

³⁰⁹ **Reisoğlu**, Kiralama, s.49 vd.; **Kuntalp**, Tüketim Malı, s.298; **Altıp**, s.68. Tüketim mallarının finansal kiralamaya konu olabileceği hakkındaki Yargıtay kararları için bkz. **Reisoğlu**, Kiralama, s.49 vd. Yatırım ve tüketim malı ayrımında kişinin “tüketici” sıfatına sahip olup olmamasının belirleyici olduğu hakkında bkz. **Kuntalp**, Tüketim Malı, s.311.

³¹⁰ Sözleşmenin unsurları, malın zilyetliğinin devri ve karşılığında kira bedellerinin ödenmesi, sözleşmenin belli bir süre sona erdirilememesi ile sözleşme konusu malın hasar ve ziyayının kiracıya ait olmasıdır (**Kuntalp**, Kiralama, s.26-36).

her iki sözleşmede de kredi veren kişinin³¹¹ bir malın finansmanını üstlenmesidir. Gerçekten de gerek finansal kiralama sözleşmelerinin kurulmasına gerekse bir taşınır malın finansmanı için bağlı kredi sözleşmelerinin kurulmasına esas teşkil eden sebep, alıcının belirli bir mala ihtiyaç duymasına rağmen, bu malın bedelini o anda finanse etme imkanına sahip olmaması ve bu malın finansmanının üçüncü bir kişi tarafından sağlanmasıdır. Bu nedenle, tüketicinin ihtiyaç duyduğu malın bedeli, doğrudan kredi veren tarafından malın satıcısına/sağlayıcısına ödenmektedir. Görüldüğü gibi bu husus bakımından bağlı kredi sözleşmeleri ile finansal kiralama sözleşmeleri arasında önemli bir benzerlik vardır. Zira her iki sözleşme ile esas itibariyle üçlü bir ilişki kurulmak suretiyle belirli bir malın finansmanı sağlanmaktadır³¹².

Öte yandan finansal kiralama sözleşmesi uyarınca kiralayanın, belirli bir satıcı/sağlayıcı ile sözleşme kurarak bir malı temin etmesi söz konusu olmakta olup, bu durumda da hukuken bağımsız finansal kiralama sözleşmesi ile satım sözleşmesi arasında bir ekonomik bağlantının/birliğin, var olduğundan söz etmek mümkündür³¹³. Buna karşın, bağlı kredi sözleşmesi ile finanse edilen satım/hizmet temini sözleşmeleri aksine, finansal kiralama ilişkisi kapsamındaki sözleşmeler arasında kural olarak bir “kader birliği” bulunmamakta ve örneğin finansal kiralama sözleşmesinin geçersizliği, satım sözleşmesinin geçersizliği sonucunu

³¹¹ Mevduat bankalarının emtia ticareti yapma yasağı nedeniyle (BnK. m.49) finansal kiralama yapamayacağı kabul edilmektedir (**Tekinalp**, s.502).

³¹² **Kuntalp** bağlı kredi kurgusu ile üç taraflı bir ilişki oluşturan finansal kiralama sözleşmesinin benzerliğine dikkat çekmiştir (**Kuntalp**; Tüketim Malı, s. 287-288).

³¹³ **Kuntalp**, Kiralama, s.21 dn.48’teki yazarlar. “Leasing” işleminde taraflar arası ilişkiler hakkında bilgi için bkz. **Altıp**, s.32-50; **Kuntalp**, Kiralama, s.19-20.

doğurmamaktadır³¹⁴. Ancak örneğin mal satıcısının, satın alınan malın alıcı tarafından başka bir kişiye finansal kiralama yoluyla kiralanacağını bildiği hallerde, aksi sonuca ulaşmak mümkündür³¹⁵.

Diğer yandan, FKK'da düzenlenen finansal kiralama sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesinin unsurları arasındaki en temel farklılık, finansal kiralama sözleşmesinin kurulduğu anda (ve en az dört yıl süreyle³¹⁶) bir kiralama işleminin söz konusu olmasıdır. Bir başka deyişle, finansal kiralama şirketi tarafından tüketiciye bir finansman sağlanmaktaysa da, bu finansman ile tüketici ilk etapta mülkiyeti iktisap edememektedir. Kiracının mülkiyet iktisabı, sözleşmede kararlaştırılması halinde, sözleşme süresinin sonunda mümkün olmaktadır. Öte yandan, tarafların bu hususu sözleşme süresinin sonunda da kararlaştırmaları mümkündür³¹⁷. Bu açıdan bakıldığında, finansal kiralama sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesini birbirinden ayıran esas özellik, bağlı kredi sözleşmesi kapsamında kredi verenin malın bedelini tüketicinin hesabına satıcıya ödemesidir. Bir başka deyişle, bağlı kredi sözleşmesi ile kurulan ilişki kapsamında genellikle kredi veren, kredi miktarını alıcı/tüketici yerine doğrudan satıcıya ödemektedir ve bu nedenle tüketici mal üzerinde malik olmaktadır. Oysa finansal kiralama sözleşmesinde kredi veren belirli bir malı üçüncü bir kişiden kendi adına ve hesabına satın almakta ya da

³¹⁴ **Kuntalp**, Kiralama, s.21.

³¹⁵ **Kuntalp**, Kiralama, s.21.

³¹⁶ FKK m.7 uyarınca sözleşmeler kural olarak en az dört yıl süre ile feshedilemez. Buna karşın, sözleşme taraflarının anlaşarak, finansal kiralama sözleşmesini dört yıl geçmeden fesh etmesi halinde sözleşme sona erecek, ancak bu durumun neticesinde sözleşme FKK kapsamında bir sözleşme sayılmayacaktır (**Reisoğlu**, Kiralama, s.52).

³¹⁷ **Reisoğlu**, Kiralama, s.53. *Altop*, sözleşmenin sonunda kiracının malı satın alma hakkının olmasının sözleşmenin niteliğine etki etmediği kanaatindedir (**Altop**, s.112-113).

Kanun'un ifadesiyle, "başka suretle temin ettiği bir malın" zilyetliğini tüketiciye bırakmaktadır. Bir başka deyişle, malın mülkiyeti finansal kiralama şirketinde kalmakta (FKK m.9), ancak malın "ekonomik mülkiyeti" olarak kabul edilen, maldan her türlü faydayı sağlama ve maldan yararlanma hakkı kiracıya geçirilmektedir³¹⁸.

Bağlı kredi sözleşmelerinde, genelde tüketicinin ihtiyaç duyduğu bir malın finanse edilmesi hususunda tüketicinin serbestisi büyük ölçüde sınırlandırılmıştır. Bir başka deyişle tüketicinin, kendisi tarafından tamamen serbestçe belirlenen bir satıcının malları arasından seçtiği herhangi bir malın, bağlı kredi sözleşmesiyle finanse edilmesini sağlama imkanı yoktur. Oysa finansal kiralamada, tüketici kural olarak dilediği satıcıdan dilediği malı seçip bu malın finansal kiralama şirketinin kabulüne bağlı olarak finansal kiralama sözleşmesiyle finanse edilmesini sağlayabilme imkanına sahiptir. Diğer bir ifadeyle finansal kiralama sözleşmesi uyarınca kiracı, ihtiyaç duyduğu malı satan veya imal eden firmalarla temas kurarak onlarla mutabık kalmakta ve finansal kiralama yapmaya yetkili kredi verene başvurarak malın bu kişiden alınarak kendisinin kullanımına tahsis edilmesini talep etmektedir³¹⁹. Kural olarak finansal kiralama sözleşmeleri uyarınca satın alınan

³¹⁸ Malın mülkiyetinin kiralama şirketinde kalmasının tek faydası, finansal kiralama yapan kurumun kiracıdan olan alacağını bu malın mülkiyetiyle teminat altına almasıdır (**Kuntalp**, *Kiralama*, s.6-17; **Reisoğlu**, *Kiralama*, s.53). Hemen belirtelimki, bağlı kredi sözleşmelerinde de kredi verenin alacağını teminat altına almak amacıyla mülkiyeti muhafaza kaydıyla, malın tüketiciye geçirilmesini kabul etmesi de mümkündür (**Akipek**, s.209-210).

³¹⁹ **Reisoğlu**, *Kiralama*, s.50; **Kuntalp**, *Kiralama*, s.80. Finansal kiralamada ise, tüketici kural olarak yalnızca kiralayan ile sözleşme yapmakta, buna karşın finansal kiralayan, kiracı ve malın satıcısı ile iki ayrı sözleşme yapmaktadır.

malın seçimi kiracı tarafından özgürce yapılmakta olup, bağlı kredi sözleşmelerindeki durumun aksine, finanse edilecek malın markası ya da hangi satıcıdan alınacağı konusunda tüketici yönlendirilmemektedir. Buna karşın finansal kiralama sözleşmesinde malın kiracı tarafından seçimi ve talebi esas olmakla beraber, kiralayanın bir malı kiracıya önermesi üzerine bir finansal kiralama sözleşmesi yapılması da mümkündür³²⁰.

Finansal kiralama sözleşmesinde kiralayanın, malın teslim edilmemesinden, geç tesliminden ya da ayıplı olmasından ötürü hiçbir sorumluluğu bulunmadığı şeklindeki sözleşme hükümleri geçerlidir³²¹. Bağlı kredi sözleşmeleri bakımından ise, bu türden kayıtlar Kanun'un emredici hükümlerine aykırı olması sebebiyle geçersizdir (TKHK m. 10/5; m.4/3). Nitekim finansal kiralamada malı, niteliklerini ve çoğu zaman hangi satıcıdan alınacağını kiracı belirleyip, kiralayan sadece kiracıya bir fon tahsis ederek malın bedelini satıcıya veya imalatçıya ödemektedir. Bu nedenlerden ötürü, kiralayanın malın daha sonra ayıplı çıkması nedeniyle tüketiciye karşı hiçbir sorumluluğu bulunmayacak³²², malın ayıplı olarak da olsa kiracıya teslimi ile kiralayanın yükümlülüğü sona erecektir³²³. Nitekim finansal kiralama

³²⁰ **Reisoğlu**, Kiralama, s.50.

³²¹ **Reisoğlu**, Kiralama, s.56, 59.

³²² **Kuntalp**, Kiralama, s.80 dn.157'deki yazarlar.

³²³ **Reisoğlu**, Kiralama, s.59. Buna karşılık finansal kiralama sözleşmesi uyarınca kiracının, kiralayandan satıcı/imalatçı firmaya karşı sözleşmeden doğan haklarını kiralayanı temsilen kullanması için kendisine yetki vermesini veya satıcı veya imalatçıya karşı olan haklarını kendisine temlik etmesini talep etme hakkı bulunmaktadır (**Reisoğlu**, Kiralama, s.50; **Kuntalp**, Kiralama, s.81 dn.158'teki yazarlar)

sözleşmelerinde kiracı kiralanan malı kural olarak serbestçe seçtiği için, seçtiği malla ilgili düştüğü yanılığın riski de kendisine ait olacaktır³²⁴.

Her ne kadar finansal kiralama, unsurları itibariyle bağıli kredi sözleşmesinden farklı bir sözleşme olsa da, karşıladığı ihtiyaç bakımından olsun, üç taraflı bir ilişkinin söz konusu olması bakımından olsun, bağıli kredi ilişkisi ve bu kapsamda yer alan bağıli kredi sözleşmesi ile önemli ortak noktaları da bulunmaktadır. Bu nedenle doktrininde *Akipek*, finansal kiralama süresinin sonunda malın mülkiyetinin kiracıya geçmesi halinde karşımıza “finanse edilmiş taksitle satımın” bir türünün çıktığının söylenmesinin mümkün olduğunu belirtmektedir³²⁵. Benzer şekilde *Ozanoğlu*'na göre de³²⁶, FKK'ya tabi bir finansal kiralama sözleşmesinde sözleşme süresi sonunda malın mülkiyetinin tüketiciye devredileceğine dair bir kaydın bulunması durumunda, “üçüncü şahsın finanse ettiği bir taksitle satım sözleşmesinin varlığından” söz edilebilecektir. *Serozan* da³²⁷ finansal kiralamanın, “son tahlilde finanse edilmiş taksitle satımdan başka bir şey olmadığını” ifade etmiştir. Yazarların kullandığı “finanse edilmiş taksitle satım” ifadesi ile bu çalışmada ele alınan bağıli kredi ilişkisinin ve bu kredinin tüketiciye kullanılmasını sağlayan bağıli kredi sözleşmesinin anlaşılacağına kuşku yoktur.³²⁸

³²⁴ **Reisoğlu**, *Kiralama*, s.50; **Kuntalp**, *Kiralama*, s.80.

³²⁵ **Akipek**, s.194.

³²⁶ **Ozanoğlu**, s.152 ve ayrıca dn.213.

³²⁷ **Serozan**, *Özel*, s.179. Yazar, finansal kiralama sözleşmesinin TKHK m.10/5'e tabi tutulması gerektiği kanaatindedir (**Serozan**, *Özel*, s.180).

³²⁸ “Finanse edilmiş taksitle satım” sözleşmesinden bağıli kredi sözleşmesinin anlaşılacağı hakkında bkz. Birinci Bölüm, § 2, V. Alman hukukunda finansal kiralama sözleşmesi ve bağıli işlemler hakkındaki ilişki de uzunca tartışılmış bir konudur (bkz. **Pechtold**, s.290 vd.). Öte yandan *BGB'nin 500. paragrafında 2010'da yapılan değişiklikten önce*, finansal

IV. Kredi Kartları Sözleşmesi ile Bağlı Kredi Sözleşmesinin

Karşılaştırılması

Kredi kartları, özellikle nakit taşımaksızın alışveriş yapabilme ve alışverişlerin toplam tutarının tamamını her ay belirli bir tarihte ödeyebilme imkanı sağlayan bir araçtır³²⁹. 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nda (BKKK) kredi kartları “Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kart veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarası” şeklinde tanımlanmıştır (m.3/d). Bu çalışmada, yalnızca “üç taraflı sistem” olarak bilinen kredi kartı sistemi ile bağlı kredi ilişkisi ve sözleşmesi karşılaştırılacaktır³³⁰. Üç taraflı sistemde kartı çıkaran kurum, üye işyeri³³¹ ve kart

kiralama sözleşmelerine BGB'nin bağlı sözleşmelerle ilgili hükümlerinin (§§ 358, 359) uygulanacağı açıkça belirlenmişti. Bu düzenleme uyarınca hangi hallerde finansal kiralamanın bağlı sözleşmeler kapsamında ele alınabileceği ve doktrinde ileri sürülen bazı görüşler için bkz. **Schmidt**, Schuldrecht, s.240; **Hohloch**, s.85.

³²⁹ **Pechtold**, s.103.

³³⁰ Öte yandan kredi kartları konusunda “iki taraflı sistem”e de değinilmesi gerekmektedir. Bu sistem bir işletmenin müşterilerine bir kart vererek kendine ait işletmelerde nakit ödemeksizin alışveriş imkanı sağlandığı durumda söz konusu olup, temel özelliği kartı çıkaran kurum ile kartın kullanılacağı işletmenin aynı olmasıdır (**Teoman**, Ömer; Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, İstanbul 1996, s.46 dn. 2'deki yazarlar; **Pechtold**, s.105 dn.529'daki yazar). Doktrinde bu türden kartların gerçek anlamda kredi kartı sayılmayacağı belirtilmektedir (**Teoman**, s.47; **İşgüzar**, Hasan; Banka Kredi Kartı Sözleşmeleri, Ankara 2003, s.30; **Akıpek**, s.190). Gerçekten de BKKK m.2'nin gerekçesinde, bu kartların Kanun kapsamına alınmadığı belirtilmiştir. Alman doktrininde, satım/hizmet temini sözleşmesinin bu türden kartlarla finanse edilmesi halinde, ekonomik birlik unsuru gerçekleştiği takdirde “bağlı sözleşmeler”in oluşabileceği kabul edilmektedir (**Pechtold**, s.274 dn.1180'deki yazarlar). Aksi görüşte bkz. **Pechtold**, s.278-279. Öte yandan kart çıkaran kuruluşların uluslararası bir kredi kartı şirketiyle lisans sözleşmesi ya da benzer bir borçlar hukuku ilişkisi kurması halinde ortaya “genişletilmiş üç taraflı sistem” ya da “dört taraflı sistem” adı verilen

hamili olmak üzere üç taraf bulunmaktadır. Bu sistemde kartı çıkaran kurum, kart hamili tarafından kredi kartı ile alışveriş yapıldığı zaman bu alışveriş bedelini işyerine ödemeyi taahhüt etmekte ve ödenmeme riskini kendi üzerine almaktadır³³². Böylelikle kartı çıkaran kurum ile üye işyerinin anlaşması neticesinde, kart hamili bu işyerlerinde nakit kullanmaksızın ödeme yapabilmektedir. Bir bankanın kendi çıkarttığı kartla yapılan ödemeleri karşılamak zorunda olması, üç taraflı sistemin tipik özelliğidir³³³. Bu sistem kapsamında müşterinin borçlandığı tutarı, kartı çıkaran kurum üye işyerine öder ve ödediği bu tutarı da daha sonra kredi kartı hamilinden tahsil eder³³⁴. Böylelikle bu sistemde kartı çıkaran kurum, bir taraftan ticari işletmelerle üye işyeri sözleşmesi imzalayarak onların (üye işyerlerinin) kredi kartı ile yapılacak alışverişlerde nakit ödeme talebinden vazgeçmelerini sağlamakta; diğer yandan kredi kartı üyelik sözleşmesi imzaladığı kişilere kredi kartı vermek suretiyle nakit yerine alışveriş yapma olanağı sağlamaktadır³³⁵.

Hukukumuzda kredi kartları ile “kredi” sağlandığı daha önce açıklığa kavuşmuş olmakla beraber³³⁶, TKHK’da 2003 yılında yapılan değişikle kredi kartları

sistem çıkmaktadır. Bilgi için bkz. **Teoman**, s.48; **Çeker**, Mustafa; Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı, Ankara 1997, s.10; **İşgüzar**, s.30; **Akipek**, s.192; **Reisoğlu**, Kredi Kartları, s.103 vd.

³³¹ Kredi kartı çıkaran kuruluş ile işyerleri bu kartın o işyerinde kullanımını temin etmek üzere üye işyeri sözleşmesi kurmaktadır. Üye işyerinden kasıt, mal satan veya hizmet sunan ticari işletmelerdir (**İşgüzar**, s.70 vd.).

³³² **Çeker**, Kredi Kartı, s.8.

³³³ **Teoman**, s.48 dn. 8’deki yazarlar.

³³⁴ **Teoman**, s.47 dn. 8’deki yazarlar.

³³⁵ **İşgüzar**, s.62-63.

³³⁶ Mülga 3182 sayılı Kanunu’na ilişkin çıkarılan (yürürlükten kalkan) 09.02.1995 tarihli 11. no.lu Tebliğ ile kredi olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

ile kullandırılan kredinin tüketici kredilerinin bir türü olduğu belirlenmiştir³³⁷. Bu kapsamda, yukarıda açıklanan kredi kartı sisteminin gerek üç taraflı bir ilişki oluşturması gerekse de tüketici kredisi olarak kabul edilmesi yönüyle, bağlı kredi ilişkisine benzediği söylenebilecektir. Kartı çıkaran kurum ile kredi kartı hamili arasında imzalanan kredi kartı üyelik sözleşmesinin beş unsuru bulunmaktadır. Bunlar, taraflar arasında sürekli bir ilişkinin bulunması, sözleşme ile kredi kartı sahibine belli üye işyerlerinde nakit ödemeksizin alışveriş yapma olanağının sağlanması, kredi kartı ile yapılan harcamaların kart çıkaran kuruluş tarafından üye işyerlerine ödenmesi ve kart hamilinin kredi kartı ile yaptığı harcamaların tutarını kartı çıkaran kuruluşa ödemesidir³³⁸. Bu unsurları dikkate aldığımızda, kredi kartı sözleşmesinin doğurduğu hukuki ilişki ile bağlı kredi sözleşmesinin doğurduğu hukuki ilişki arasında bazı benzerlikler bulunduğu söylenebilecektir. Bu benzerliklerden başlıcası, tüketicinin satın aldığı malın/hizmetin bedelinin ilk etapta doğrudan kartı çıkaran kurum tarafından satıcıya ödenmesidir. Bilindiği gibi bağlı kredi sözleşmesinde de, tüketici tarafından satın alınan mal veya hizmetin bedeli genelde doğrudan satıcı/sağlayıcıya ödenmektedir. Buna karşın gerek kredi kartı sözleşmesi uyarınca gerekse de bağlı kredi sözleşmesi uyarınca, bu tutar sonradan tüketici tarafından doğrudan kredi verene iade edilecektir. Uygulamada kredi kartları ile taksitle satım imkanı da tanındığından, kart hamili temin ettiği mal/hizmetin bedelini taksitler halinde de kart çıkaran kuruluşa ödeyebilmektedir. Bağlı kredi sözleşmesinde de, tüketici satıcı/sağlayıcıdan temin ettiği malın bedelini taksitler halinde doğrudan kredi veren kuruluşa ödemektedir. Diğer yandan her iki sözleşme uyarınca da, tüketici satın aldığı malın bedelinin tamamını nakden peşin olarak ödemeksizin, mala/hizmete o anda kavuşabilme imkanı elde etmektedir.

³³⁷ Kredi kartı ile kullanılan kredinin niteliği hakkında bilgi için bkz. **İşgüzar**, s.149-159.

³³⁸ **İşgüzar**, s.63 vd.

Kredi kartları sözleşmesi ile bağı kredi sözleşmesinin yarattığı ilişkide bazı benzerliklerin mevcut olduğunun söylenmesi mümkün olmakla beraber bu iki sözleşme ile sağlanan kredilerin uyuştuğu, bir başka deyişle kredi kartları ile verilen kredinin kural olarak bağı kredi niteliğı taşıdığı söylenemez. Bunun nedeni, bağı kredi ve bağı kredi sözleşmesi bakımından aranan belirli marka bir malın/hizmetin finansmanı unsuru ve sözleşmeler arasındaki ekonomik birlik unsurunun kredi kartı ilişkisinde mevcut olmamasıdır. Nitekim kredi kartları ile sağlanan kredi imkanı kural olarak serbest kredi niteliğinde olup, kart çıkaran kuruluşun kart hamilinin hangi satıcıdan alış veriş yapacağına ya da hangi marka malı alacağına karışması söz konusu değildir. Her ne kadar kart çıkaran kuruluş ile üye iş yeri arasında sözleşmesel bir ilişki bulunsa da, kart çıkan kuruluşun tüketiciyi doğrudan bu işyerlerine yönlendirmesi söz konusu değildir³³⁹. Zira kredi kartı çıkan kuruluş ile yapılan üye işyeri anlaşması uyarınca, yalnızca kart hamiline bu işyerlerinden yaptığı alış-verişlerin bedelini nakit olarak ödemek yerine kart ile ödeme imkanı getirilmektedir. Gerçekten de, özellikle Visa ve MasterCard uygulaması kapsamında, kendisine kredi kartı verilen tüketicinin, bu kredi kartını belki binlerce üye işyerinde-Türkiye’de veya yurtdışında-mal veya hizmet alımında kullanması mümkün olup, burada kart çıkaran kuruluşun (malın hiç ya da zamanında ifa edilmemesi halinde)

³³⁹ Buna karşın *Canaris*, kredi kartının bağı kredinin bir türü olarak sayılabileceğini ifade etmiştir. Yazar kredi kartı işletmelerinin planlı olarak belirli tacirlerle birlikte çalıştığını vurgulamaktadır. Bu görüş için bkz. **Canaris**, s.10, 41. *Serozan* da, kredi kartlarının TKHK m.10/5’e tabi olduğunun kabul edilmesi gerektiğini kanaatindedir (**Serozan**, Özel, s.77). Buna karşılık Alman hukukunda “üç taraflı sistem” kapsamındaki kredi kartlarıyla yapılan işlemlerin, sözleşmeler arasında ekonomik birlik oluşmaması sebebiyle, bağı işlem sayılmayacağı kabul edilmektedir (**Pechtold**, s.274 dn.1179’daki yazarlar). Yabancı hukuklarda kredi verenin, tüketicinin kredi kartı ile yaptığı alım nedeniyle bazı hallerde sorumlu olabileceği hakkında bkz. **Iossa/Palumbo**, s.2.

TKHK m.10/5, (mal/hizmetin ayıplı ifa edilmesi halinde) m.4/3 ya da 4/A/3'e tabi tutulması düşünülemez³⁴⁰.

Öte yandan kredi kartı sözleşmesi uyarınca, tüketiciye kredi kullanma imkanı yaratılmaktaysa da, tüketicinin bu krediyi hangi marka malın temininde ya da kartın geçerli olduğu belki yüzlerce işyerinden hangisinde kullanacağı belli olmadığı gibi, kullanıp kullanmayacağı dahi sözleşmenin kurulması aşamasında belli değildir³⁴¹. Ancak bağlı kredi sözleşmesinde, sözleşme kurulduğu andan itibaren belirli bir satım/hizmet temini sözleşmesine izafe edilmektedir ve gerekli şartların gerçekleşmesiyle³⁴² kredi tutarı doğrudan satıcı/sağlayıcıyla ödenmektedir. Dolayısıyla sözleşmenin kurulması aşamasından sonra tüketicinin, krediyi kullanıp kullanmamak doğrultusunda bir seçimi kural olarak söz konusu değildir. Bu sayılan nedenlerden ötürü, kredi kartı sözleşmesi ile bağlı kredi sözleşmesinin farklı olduğunun kabul edilmesi ve kredi kartı ile sağlanan kredinin bağlı kredi olmadığını tespit edilmesi mümkündür³⁴³.

³⁴⁰ **Reisoğlu**, Kredi Kartı, s.120.

³⁴¹ **Pechtold**, s.278 dn.1201'deki yazar.

³⁴² Finansman şirketlerinin, satıcı/sağlayıcıya ödeme yapabilmeleri için, öncelikle malın/hizmetin tüketiciye ifa edilmiş olması gerekmektedir (Yönetmelik m.20).

³⁴³ Konu hakkında daha fazla bilgi için **Reisoğlu**, Kredi Kartları, s.120. *Serozan*'a göre, bağlı krediler bakımından söz konusu olan müteselsil sorumluluk TKHK'nun 10/A maddesi uyarınca kredi kartı verene karşı da söz konusudur (**Serozan**, Özel, s.65).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI, HÜKÜMLERİ,
KREDİ VERENİN MÜTESELSİL SORUMLULUĞU
ve SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

§ 8. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

I. Bağlı Kredi Sözleşmesinin Kurulması

Tüketici kredisi sözleşmelerinin kurulmasında genellikle üç aşama bulunmaktadır³⁴⁴. İlk aşamada kredi veren, kredi sözleşmesinin ön hazırlığını yapmakta ve hem sözleşme metnini hem de tüketicinin kredi talep edebilmesini sağlayan başvuru formunu hazırlamaktadır. Tüketicinin bu forma kolayca ulaşabilmesini temin etmek amacıyla bu formu şubelerine göndermekte³⁴⁵ ve günümüzde çoğu zaman internet sitesine de koyarak tüketicinin şubeye gelmeden kredi başvurusunda bulunabilmesi sağlanmaktadır. İkinci aşamada kredi kullanmak isteyen tüketici bu başvuru formunu doldurmak suretiyle, kredi veren tarafından kendisine “kredi verilebilirliğin” araştırılması için hukuken icapta bulunmaktadır³⁴⁶. Kredi verenin bu icabı kabul etmesi halinde, tüketicinin formda verdiği bilgilerin doğruluğunu araştırarak, tüketicinin mali durumunu ve krediyi geri ödeme olanaklarını değerlendirecektir³⁴⁷. Kredi verenin, yaptığı araştırmalar sonucunda

³⁴⁴ **Akipek**, s.219.

³⁴⁵ **Akipek**, s.219.

³⁴⁶ **Akipek**, s.219; **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.28.

³⁴⁷ **Akipek**, s.219; **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.29. Öte yandan, tüketim toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda, kişilerin cep telefonlarından SMS atmak suretiyle ilgi bankalara

olumlu bir sonuca ulaşması halinde, son aşama olan tüketici kredisi sözleşmesinin imzalanması aşamasına geçilerek, önceden hazırlanan sözleşmenin kredi veren ve tüketici tarafından imzalanmasıyla, tüketici kredisi sözleşmesi kurulmuş olacaktır.

Bağlı kredi sözleşmelerinin kurulmasında da kural olarak bu üç aşama geçerli olmakla beraber, sözleşmenin kurulması bazı yönlerden klasik tüketici kredisi sözleşmelerine göre farklılık arz edebilmektedir. Bu farklılığın başlıca sebebi, (B tür işlemlerde) tüketici ile kredi veren arasında kurulan kredi sözleşmesine bir satıcının/sağlayıcının aracılık etmesidir³⁴⁸. Gerçekten de, B tür işlemlerde, genellikle tüketici belirli bir malı taksitle satın almak üzere bir satıcının iş yerine gittiğinde, satım sözleşmesinin yanında doğrudan doğruya satıcı tarafından ya da modern uygulamada genellikle yetkili satıcının anlaşmalı olduğu kredi verenin satıcının işyerinde bulunan temsilcisi tarafından, tüketiciye Kredi Başvuru Formu sunulur ve bu Form satıcının ya da kredi verenin yetkilisinin yardımı ile doldurularak kredi verene iletilir. Uygulamada, doldurulan bu Form neticesinde tüketiciye bağlı kredi kullandırılıp kullandırılmayacağı ilgili kredi veren tarafından kısa bir süre içerisinde tüketiciye bildirilmektedir. Bunun üzerine, orada hazır bulunan kredi verenin yetkilisi tüketiciye söz konusu mal için kredi kullanabilmesini sağlayacak olan tüketici kredisi sözleşmesini sunar. Bu sözleşme kredi verenin yetkilisi ve tüketici tarafından imzalanmak suretiyle kurulur. Kurulan bu tüketici kredisi sözleşmesi,

kredi başvurusu yapmaları da mümkün hale gelmiştir. Bu uygulamayı yürüten bankalardan bazıları için bkz. Garanti Bankası A.Ş.,

http://www.garanti.com.tr/tr/bireysel/krediler/bireysel_destek_kredisi/5_dakikada_kredi/sms_le_kredi.page, Akbank A.Ş., <http://www.akbank.com/smskredi-i-4425-107.aspx>.

³⁴⁸ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. **Ozanoğlu**, s.106. Bu konu hakkındaki önceki açıklamalarımız için bkz. İkinci Bölüm § 3, II, B.

satıcı ve kredi verenin iş birliği dahilinde tüketiciye daha kolay ve (serbest tüketici kredisi sözleşmesine göre) daha avantajlı koşullarda kredi kullanma imkanı sunmakta olup, bağlı kredi sözleşmesi olarak nitelendirilebilir. Bu uygulama Türkiye’de daha ziyade taşıt satımlarına ilişkin sözleşmelerde karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda aracın satımına ve kredi ile finansmanına ilişkin olarak kurulan sözleşmenin yanında, kredi verenin alacağını teminat altına almak üzere araç üzerinde rehin hakkının kurulmasına ilişkin, kredi verenin yetkilisi ve tüketici arasında, bir de rehin sözleşmesi kurulmaktadır.

Konut finansmanı sistemi kapsamında kullanılan bağlı kredilere baktığımızda da, tüketicinin ilgilendiği belli bir konutun satıcısından konutun fiyatları ve ödeme koşulları hakkında bilgi almaya gittiğinde, kendisine çeşitli banka veya finansman şirketleri ile olan anlaşmalar çerçevesinde finansman seçenekleri sunulduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, tüketiciye söz konusu konutun ya da söz konusu satıcının/inşaat şirketinin satışa sunduğu diğer konutlara hangi kredi verenlerin avantajlı ödeme seçenekleri ve koşullarda kredi kullandığı hakkında bilgi verilmekte ve tüketici bu kredi verenlerden kredi kullanarak konut satın almaya yönlendirilmektedir³⁴⁹. Satıcının sunduğu bu imkan ile kredi kullanarak konut satın almak isteyen tüketici genellikle öncelikle satıcı ile bu konutun teminine ilişkin sözleşmeyi yapmakta, daha sonra da kredi verenle kredi sözleşmesi kurmaktadır. Örneğin tüketicinin proje düzeyindeki bir konutu satın almak üzere satıcı (inşaat

³⁴⁹ Kimi zaman bu bilgi doğrudan satıcının yetkilisi tarafından verilirken, kimi zamanda satıcı ile anlaşmalı olan kredi verenin satıcının iş yerinde bulunan Müşteri Hizmetleri Temsilcisi tarafından verilmektedir. Bu uygulamayı yürüten kredi verenler hakkında bkz. Finansbank A.Ş., <http://www.finansbank.com.tr/krediler/konut/anlasmali-konut-projelerimiz.aspx>.

şirketi) ile imzaladığı taşınmaz satış vaadi sözleşmesi kapsamında tüketiciye, belirli bir süre içerisinde söz konusu malın finansmanını sağlama konusunda satıcı ile anlaşmalı olan kredi verene müracaat ederek, kredi sözleşmesi imzalaması gerektiği sözleşmede açık bir kayıtla öngörülmektedir³⁵⁰. Böylelikle tüketiciye belirli bir süre içerisinde kredi verenle konut kredisi sözleşmesi kurma yükümlülüğü getirilmektedir. Bu durumda, tüketicinin satım sözleşmesini satıcının anlaşmalı olduğu bir kredi verenden kullandığı kredi ile finanse etmesi halinde kredi veren ile kurulan kredi sözleşmesi bir “bağlı kredi sözleşmesi” olarak nitelendirilecektir.

Öte yandan kredi veren tarafından bir “konut finansmanı” kapsamında verilen bu tür kredilerde, TKHK’nun “konut finansmanı” başlıklı 10/B maddesinin düzenlemesinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu maddenin ilk fıkrasına göre, kredi verenler tüketicilere teklif ettikleri kredi (veya finansal kiralama) işlemleri ile ilgili genel bilgiler vermek ve tüketiciye teklif ettikleri kredi sözleşmesinin koşullarını içeren Sözleşme Öncesi Bilgi Formu vermek zorundadır³⁵¹. TKHK m.10/B/2’ye göre “Sözleşme Öncesi Bilgi Formunun tüketiciye verilmesini takip eden bir iş günü geçmeden imzalanan sözleşme geçersizdir”. Görüldüğü gibi, konutun kredi ile teminini sağlayacak böylesine önemli bir sözleşmenin

³⁵⁰ Bağlı kredi ile finanse edilen bir “Gayri Menkul Satış Vaadi ve İnşaat Sözleşmesi” kapsamında bu husus ile ilgili şöyle bir maddeye rastlanmıştır; “ALICI, işbu Sözleşmenin imzalanmasını takiben 10 iş günü içerisinde başvuru için gerekli belgelerle birlikte sözkonusu banka şubesine kredi başvurusunda bulunacaktır”. Aynı maddede aksi takdirde satıcının, sözleşmede öngörülen usuller dahilinde sözleşmeyi tek taraflı olarak fesh etme yetkisine sahip olduğu düzenlenmiştir.

³⁵¹ Bu yükümlülüğün amacı sözleşmenin içeriğine etki etme gücü olmayan tüketicinin kredi sözleşmesiyle nasıl bir yükümlülük altına girdiğini öğrenebilmesini sağlamaktadır (Çabri, s.163).

kurulmasından önce kanun koyucu, tüketicilere en azından bir gün düşünebilmeleri için süre verilmesini öngörmüştür. Kanun, bir iş günü geçmeden imzalanan konut kredisi sözleşmelerinin geçersiz olduğunu açıkça düzenlemiştir. Bu nedenle, konut finansmanı kapsamında kurulan bir bağlı kredi sözleşmesinin de geçerli olarak kurulabilmesi için, genellikle satıcının yönlendirmesi doğrultusunda³⁵² kredi verene müracaat eden tüketiciyle kredi veren arasında imzalanan sözleşmenin, Sözleşme Öncesi Bilgi Formu'nun verilmesini takiben en az bir iş gününün geçmesinden sonra kurulması gerekmektedir.³⁵³

II. Sözleşmenin Şekli

4077 sayılı Kanun'un değişik 10. maddesinin ilk fıkrasına göre, "...Tüketici kredisi sözleşmesinin yazılı olarak yapılması ve bu sözleşmenin bir nüshasının tüketiciye verilmesi zorunludur...". Kanun'un 10/B maddesinin 3. fıkrasında konut finansmanı kapsamındaki tüketici kredi sözleşmeleri açısından da bu durum ayrıca düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerden, Türk hukukunda tüketici kredileri sözleşmelerinin yazılı olarak kurulması koşulunun arandığı ve bu hükmün emredici bir kural olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, söz konusu yazılı şekil koşulunun bir geçerlilik (sıhhat) koşulu olarak aranıp aranmadığı net değildir³⁵⁴. Esasında Kanun'un kullandığı "zorunludur" ifadesinden bu hükmün emredici bir kural olduğu anlaşılmakta olup, bu nedenle yazılı şekil koşulunun geçerlilik şartı olarak kabul

³⁵² Buna karşın tüketicinin öncelikle bir konut finansmanı kuruluşuna giderek konut kredisi kullanmak istediğini belirtmesi üzerine konut satıcısına/inşaat şirketine kredi veren tarafından yöneltilmesi de mümkündür.

³⁵³ Sözleşmenin en az bir gün sonra imzalandığının ispatı için, bilgi formunda bir tarih bulunması zorunludur (**Reisoğlu**, Hukuki Sorunlar, s.60).

³⁵⁴ **Serozan**, Tüketici, s.583.

edilmesi mümkündür³⁵⁵. Buna karşın, şekil şartının bu kadar katı uygulanması kimi zaman kanun koyucunun bu şartı öngörmekteki amacına aykırı olarak, tüketicinin aleyhine sonuç doğurabilecektir³⁵⁶. Gerçekten de, TKHK tüketici kredisi sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılmasını öngörmüşse de, bu şekil koşulunun yerine getirilmemesinin hukuki sonucunu açıkça belirlememiş, yalnızca TKHK m.25 uyarınca idari para cezasına hükmedilebileceği düzenlenmiştir. Bu nedenle TKHK m.30 uyarınca, geçersizliğin sözleşme üzerindeki hukuki etkisi genel hükümlere göre belirlenecek olup, bu durumda BK'nun düzenlemeleri önem taşımaktadır. Buna karşın geçersiz olduğu kabul edilen sözleşme nedeniyle, özellikle tüketicinin krediyi kullandığı hallerde BK'na göre sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde almış olduğu kredi miktarının tamamını banka ya da finansman şirketine derhal iade etmek durumunda kalması nedeniyle mağdur olabilecektir³⁵⁷. Bu nedenle doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre³⁵⁸, özellikle tüketicinin krediyi kullandığı hallerde, yazılı şekil koşuluna uymayan tüketici kredisi sözleşmelerine butlan yaptırımının uygulanmayıp olabildiği ölçüde bu sözleşmeler ayakta tutulmaya çalışılmalıdır³⁵⁹.

³⁵⁵ **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.37; **Aslan**, s.205; **Köksal**, s.209-210; **Zevkliler/Aydoğdu**, s.284; **İnal**, s.411. Yönetmelik m.19 kapsamında finansman şirketlerinin müşterileri ile yazılı sözleşme yapmaları zorunluluğu ayrıca düzenlenmiştir.

³⁵⁶ **Canaris**, s.14; **Akipek**, s.261; **Çeker**, Mustafa; "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Tüketici Kredileri Açısından Bankalara Getirdiği Yükümlülükler", BD, S. 15, Haziran 1995, s.19; **Köksal**, s.210.

³⁵⁷ **Canaris**, s.14; **Akipek**, s.261; **Aslan**, s.205; **Çabri**, s.124. Burada kendine özgü bir geçersizlik olduğu hakkında bkz. **Köksal**, s.90.

³⁵⁸ **Akipek**, s.261-2; **Aslan**, s.205. *Çabri*, kredinin ifa edilmemiş olması halinde sözleşmenin kesin hükümsüz olacağını belirtmiştir(**Çabri**, s.125).

³⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Akipek**, s.261-2. Alman hukukunda da bu doğrultuda bir çözüm benimsenmiştir. Bu konuda bkz. **Oetker/Maultzsch**, s.253. *Canaris* de, bu durumda sınırlı

4077 sayılı TKHK'nun 10/1. maddesi ve konut kredileri açısından Kanun m. 10/B/3, tüketici kredisi sözleşmesinin bir nüshasının tüketiciye verilmesi zorunluluğunu da düzenlenmiştir. Bu nedenle kredi kurumları bağlı kredisi sözleşmelerini de iki nüsha olarak düzenlemeli ve bu nüshalardan birini tüketiciye teslim etmelidir³⁶⁰. Bu düzenlemelere aykırı davranış halinde TKHK'nun 25. maddesi uyarınca kredi veren para cezası ödemek zorunda kalacaktır. Öte yandan TKHK m.6/6 uyarınca sözleşmenin en az oniki punto ve koyu siyah harflerle düzenlenmesi gerekmektedir.

III. Sözleşmenin İçeriğinde Yer Alması Gereken Şartlar

4077 sayılı TKHK'nun 10. maddesinin 2. fıkrasında, tüketici kredisi sözleşmelerinde bulunması gereken hükümler sayılmıştır. Tüketici kredisi sözleşmesinin yazılı olarak yapılması kuralının tam olarak anlamlandırılabilmesi bakımından bu sözleşmenin içeriğinde yer alması gereken bazı özel hususların da Kanun tarafından ayrıca belirlenmiş olması doğaldır³⁶¹. TKHK'nun söz konusu maddelerinde bağlı kredi sözleşmesinin içeriğine ilişkin ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla bağlı kredi sözleşmesinin içeriği de doğrudan bu

bir geçersizliğin kabul edilmesi ve kredinin iade edilmesi konusunda kredi alanın sözleşmede yer alan haklarının baki kalması, ancak faiz yükümlülüğünün sona ermesi gerektiğini belirtmiştir (**Canaris**, s.14). Öte yandan doktrinde tüketici sözleşmeleri için aranan şekil şartlarının tüketiciyi koruma ve uyarma amacı taşıdığı ve uyulmamasından doğacak geçersizliğin sadece tüketici tarafından ileri sürülebileceği veya hakim tarafından ancak tüketicinin lehine göz önünde bulundurulabileceği belirtilmektedir (**Oğuzman/Öz**, s.120).

³⁶⁰ Benzer düzenleme 2008/48 sayılı Direktif m.10/1'de de yer almaktadır.

³⁶¹ 2008/48 sayılı Direktif de, yazılı olarak yapılan tüketici kredisi sözleşmesinin içeriğinde hangi hususların açıkça belirlenmesi gerektiğini m.10/2'de sıralamıştır. Benzer düzenleme için ayrıca bkz. BGB § 496-498.

düzenlemeler kapsamında belirlenmelidir. Kanun tüketici kredisi sözleşmesinin içeriğinde özellikle şu hususlara ilişkin hükümlerin bulunmasını aramıştır: Tüketici kredisi tutarı, faiz ve diğer unsurlarla birlikte toplam borç tutarı, faizin hesaplandığı yıllık oranı, ödeme tarihleri, anapara, faiz, fon ve diğer masrafların ayrı ayrı belirtildiği ödeme planı, istenecek teminatlar, akdi faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere gecikme faizi oranı, borçlunun temerrüde düşmesinin hukuki sonuçları, kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin şartlar, kredinin yabancı para birimi cinsinden kullanılması durumunda geri ödemeye ilişkin taksitlerin ve toplam kredi tutarının hesaplanmasında hangi tarihteki kurun dikkate alınacağına ilişkin şartlar. TKHK m.6/6 uyarınca "...sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir veya birkaçının bulunmaması durumunda eksiklik sözleşmenin geçerliliğini etkilemez..." ancak eksikliklerin derhal giderilmesi gerekir.

Öte yandan konut finansmanı sözleşmelerinde ve dolayısıyla bir konutun satın alınmasını finanse eden bağlı kredi sözleşmelerinde zorunlu olarak yer alması gereken hususlar ise 10/B maddesinin 15. fıkrasında ayrıca düzenlenmiş ve uzun bir liste şeklinde belirlenmiştir. Buna karşılık konut finansmanı kapsamında yapılan yazılı sözleşmelerde bulunması gereken bu şartlarda eksiklik olması halinde sözleşmenin hukuki akıbeti hakkında TKHK'da açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna rağmen doktrinde sözleşmedeki eksikliklerin TKHK m.6/6 gereği sonradan tamamlanması gerektiği ifade edilmiştir³⁶².

³⁶² **Çabri**, s.189. Aynı yönde, **Akipek**, s.271-2; **Yavuz**, Şerh, s.672. Ancak sözleşmenin esaslı noktalarındaki eksikliklerin daha sonra taraflardan birisi tarafından tamamlanmasının mümkün olmadığı gözden kaçırılmamalıdır.

§ 9. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ

Sözleşmenin hükmü kavramından anlaşılması gereken alacaklının edimin yerine getirilmesini/ifa edilmesini talep edebilmesi ile borçlunun ifayı yerine getirmekle yükümlü olmasıdır³⁶³. Aşağıda, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olan bağlı kredi sözleşmesinin hükmü, bir başka deyişle tarafların karşılıklı hak ve yükümlülükleri incelenmiştir. Bağlı kredi sözleşmesi, bir hizmetin finanse edilmesi için verilebileceği gibi, taşınır ya da taşınmaz bir malın finanse edilmesi için de verilebilmektedir. Bağlı kredi sözleşmesinin bir taşınmazı (konutu) finanse etmek üzere kurulması halinde konuya “konut finansmanı sistemi” bakımından yaklaşılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu çalışmada açıklamalarımız gerek TKHK m.10 gerekse de TKHK m.10/B göz önünde tutularak yapılmaya çalışılmıştır³⁶⁴.

I. Kredi Veren Hak ve Borçları

4077 sayılı Kanun uyarınca m.10/5 kapsamındaki bağlı kredi sözleşmeleri bankalar (mevduat ve katılım) ve finansman şirketleri tarafından; konut finansmanı (m.10/B) kapsamındaki bağlı kredi sözleşmeleri de, SPK m.38/A/2’de belirlenen “konut finansmanı kuruluşları” tarafından kurulabilmektedir. Bağlı kredi sözleşmesi kapsamında doğan borçlardan ilk olarak kredi verenin temel borcu olan kredi tutarının (satıcıya) ödenmesi borcu yerine getirilmelidir.

³⁶³ Oğuzman/Öz, s.194.

³⁶⁴ Buna karşın çalışmanın sınırlarının aşılması açısından konut finansmanı sözleşmelerinden doğan hak ve yükümlülükler yalnızca bağlı konut kredileri bakımından önem taşıyan hususlar kapsamında ele alınmıştır. Konut finansmanı sözleşmelerinin hükmü hakkında daha fazla bilgi için bkz. Aydoğdu, s.566 vd; Çabri, s.163 vd.

A. Kredi Vereninin Borçları

1. Kredi Tutarının Ödenmesi

Kredi verenin bağlı kredi sözleşmesi kapsamındaki en önemli borcu kredi tutarının ödenmesi borcudur. Bağlı kredi sözleşmelerini diğer tüketici kredisi sözleşmelerinden ayıran en önemli husus, kredi veren banka ya da finansman şirketinin kredi miktarını genellikle doğrudan kredi alan/tüketiciye değil, arasında çoğu zaman³⁶⁵ bir çerçeve sözleşme bulunan *satıcıya ya da sağlayıcıya* ödemesidir³⁶⁶. Bir başka deyişle, kural olarak bağlı kredi sözleşmesi kapsamında kredi verenin borcu kredi miktarını kredi alana peşin olarak teslim etmek olmayıp, tüketicinin kendisi ile sözleşme yaptığı satıcı/sağlayıcıya ödemektir³⁶⁷. Zira bağlı kredi sözleşmeleri bakımından önem arz eden husus, kredi sözleşmesi ile tüketiciye sağlanan kredi tutarı üzerinde tüketicinin serbestçe tasarruf edemeyecek olmasıdır³⁶⁸. Gerçekten de, kredi sözleşmesi uyarınca kredi verenin tüketiciye kredi kullandırması borcu, kredi tutarı üzerinde tüketicinin serbestçe tasarruf imkanının olmamasına bağlantılı olarak genelde kredi veren tarafından doğrudan satıcı/sağlayıcıya havale edilmek suretiyle ifa edilmektedir³⁶⁹. Öte yandan kredi veren ile satıcı/sağlayıcı

³⁶⁵ Uygulamada satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasında çoğu zaman çerçeve sözleşme bulunmakla beraber bu husus kural olarak zorunlu bir unsur değildir (**Bülow/Arzt**, Kommentar, s.263). Buna karşın Türk hukukunda Yönetmeliğin 20. maddesi uyarınca, finansman şirketleri ile satıcı/sağlayıcı arasında sözleşmesel bir ilişkinin bulunması zorunludur.

³⁶⁶ Bu durum finansman şirketleri bakımından bir zorunluluk olmakla beraber, bankalar da çoğu zaman kredi tutarını doğrudan satıcıya/sağlayıcıya ödemektedir (**Akıpek**, s.276 vd.).

³⁶⁷ **Tröster**, s.14; **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.262; **Çabri**, s.165; **İnal**, s.326.

³⁶⁸ **Pechtold**, s.204.

³⁶⁹ **Pechtold**, s.204 vd.

arasında daha önce yapılan anlaşmada bu türden bir kayıt olması halinde, tüketicinin krediyi satıcı/sağlayıcı şirkete hitaben nama yazılı bloke çekler düzenlenmek suretiyle de kullanabilmesi mümkündür³⁷⁰.

Türk hukukunda, bağlı kredi sözleşmesi kuran *finansman şirketlerinin*, tüketiciye kullandırmayı borçlandıkları kredi tutarını doğrudan satıcı/sağlayıcıya ödemek suretiyle kullandırmaları özel olarak düzenlenmiştir. Yönetmelik m.20'ye göre, "...Finansman şirketlerince açılan krediler, genel sözleşmedeki esaslara göre tüketicinin nam ve hesabına mal veya hizmetin teslim ve temini ile birlikte, doğrudan satıcıya ödenir...". Dolayısıyla, gerek konut kredisi kullandıran finansman şirketleri gerekse de taşınır mal ya da hizmetlerin finanse edilmesi doğrultusunda kredi kullandıran finansman şirketleri tarafından, kredi tutarının doğrudan satıcıya ödeneceği hukukumuzda açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır³⁷¹. Öte yandan bankalar bakımından böyle bir özel düzenleme olmamakla birlikte, uygulamada bankalar da kredi tutarını doğrudan satıcı/sağlayıcılara havale etmektedir³⁷².

Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer husus, Yönetmelik m.20 uyarınca, ancak kredi sözleşmesi ile finanse edilen mal veya hizmetin tüketiciye teslim ya da temin edilmesinden sonra, kredi tutarının finansman şirketi tarafından satıcı/sağlayıcıya ödenebilecek olmasıdır. Bir başka deyişle, finansman şirketlerinin kredi tutarını ancak kredi ile finanse edilen mal/hizmetin tüketiciye ifa edilmesinden

³⁷⁰ **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.42; **Akipek**, s.183 dn.144'teki yazar; **Pechtold**, s.204. Kredi verenin kredi tutarını doğrudan satıcı/sağlayıcıya ödemesinde kullanılacak yöntemler hakkında bkz. **Pechtold**, s.204 vd.

³⁷¹ **Çabri**, s.165.

³⁷² **Akipek**, s.276 vd. Alman hukukunda bedelin doğrudan satıcıya ödenmesinin zorunlu olmadığı hakkında bkz. **Pechtold**, s.204-205; **Fikentscher/Heinemann**, s.554

sonra ödeyebilecekleri hükme bağlanmıştır. Böylece, finansman şirketlerinin satım/hizmet temini bedelini ödemesine rağmen tüketicinin mala kavuşamaması, buna rağmen kredi verenin borcunu ifa etmiş olması sebebiyle tüketiciden kredinin taksitlerini talep edebilmesinin önüne geçilmiştir³⁷³. Doktrinde bu hüküm ile tüketicilere önemli bir koruma getirildiği belirtilmekte olup, benzer bir hükmün TKHK'da bulunmaması eleştirilmektedir³⁷⁴. Nitekim bankalar tarafından verilecek bağlı krediler bakımından, kredinin satıcıya/sağlayıcıya ödenmesi için, finanse edilen mal/hizmetin tüketiciye ifa edilmesini beklemek zorunluluğu bulunmamaktadır. Buna karşın öğretide bu hükmün kıyas yoluyla bankalara da uygulanabileceği ileri sürülmektedir³⁷⁵. Öte yandan bağlı kredi sözleşmesinin kurulmasına rağmen Yönetmelik m.20 uyarınca satıcı/sağlayıcıyla arasında mutlaka çerçeve sözleşme bulunan finansman şirketi, kredi tutarının ödenmemesinden/geç ödenmesinden dolayı satıcıya/sağlayıcıya karşı sorumlu olur ve bunun gibi durumlarda kredi verenin bedeli ödememiş olmasından dolayı tüketicinin bir sorumluluğu söz konusu olmamaktadır³⁷⁶.

³⁷³ **Çabri**, s.166.

³⁷⁴ **Akipek**, s.278.

³⁷⁵ **Akipek**, s.278. Daha farklı bir çözüm için ayrıca bkz. **Akipek**, s.293 dn.59.

³⁷⁶ **Çabri**, s.168. *Akipek* de, satıcının kendi borcunu ifa etmesine rağmen malın bedelinin kredi veren tarafından ödenmemesi halinde, malın tüketiciden geri alınacağını ancak satıcının zararı bulunduğu takdirde bu zararın kredi verenden talep edilebileceğini belirtmiştir (**Akipek**, s.342). Bu hususta ayrıca bkz. **Çabri**, s.288-289.

2. Kredi Şartlarının Tüketici Aleyhine Değiştirilememesi

TKHK'nun yürürlüğe girmesinden önce tüketici kredileri bakımından yaşanan başlıca sorunlardan biri, kredi kurumlarının hazırladıkları sözleşmelerde, sözleşme şartlarını tek taraflı olarak değiştirme haklarını saklı tutmalarıydı. Kredi kurumları sözleşmenin kurulmasından sonra bu kayıtlara dayanarak sözleşme hükümlerini değiştirebildiği gibi, sonradan ortaya çıkan değişiklikleri ya da ülke ekonomisini bahane ederek sözleşmede başlangıçta yer almayan yeni hükümleri tek taraflı olarak tüketici kredisi sözleşmesine ekleyebilmekteydi³⁷⁷. Gerçekten, kredi verenin sözleşmenin kurulmasından sonra kredinin geri ödeme miktarını artırması ya da belirli ekonomik durumlarda kredinin tamamının vadesinden önce ödenmesini talep edebilmesi, tüketicilerin mağdur olmalarına sebep olmaktaydı³⁷⁸. Uygulamada yaşanmış olan bu olumsuzluklar nedeniyle, TKHK m.10/1'de " taraflar arasında akdedilen sözleşmede öngörülen kredi şartları, sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemez" hükmü getirilerek sözleşmenin taraflarca imzalanmasından sonra kredi şartlarının artık *tüketici aleyhine* değiştirilmesi imkanı kalmamıştır. Kredi kurumunun, sözleşmenin kurulmasından sonra, yazılı olarak yapılmış sözleşmenin koşullarını tüketicinin aleyhine olarak değiştirmesi halinde, bu değişiklikler geçersiz olacak³⁷⁹ ve kredi kurumuna TKHK m.25 uyarınca idari para cezası uygulanacaktır. Genel olarak tüm tüketici kredisi sözleşmeleri için öngörülmüş olan bu hükmün bağlı kredi sözleşmeleri bakımından da uygulanacağı tartışmasızdır. Aynı husus konutların finanse edilmesi amacıyla kurulan bağlı kredi sözleşmeleri bakımından da geçerlidir,

³⁷⁷ Zevkliler/Aydoğdu, s.285.

³⁷⁸ Çabri, s.169.

³⁷⁹ Arkan, Tüketici Kredileri, s.39; Köksal, s.91; Zevkliler/Aydoğdu, s.285; Akipek, s.282.

zira tüketici aleyhine sözleşmede değişiklik yapılamaması “konut finansmanı” kapsamında yer alan tüm kredi sözleşmeleri bakımından ayrıca öngörülmüştür.

Tüketici kredilerinde sözleşme şartlarının hiçbir şekilde tüketici aleyhine değiştirilememesi doktrinde eleştirilere sebep olmuştur. *Akipek*'e göre TKHK'nun bu yöndeki düzenlemesi tüketicileri korumak bakımından olumlu olmakla beraber, tüketicilere sağlanan bu koruma ile taraflar arasındaki denge kredi veren aleyhine bozulmuştur³⁸⁰. Nitekim yabancı hukuklarda, örneğin uygulanacak faiz oranına ilişkin şartların sonradan değiştirilmesine karşı bu kadar katı bir tutum izlenmemektedir. Gerçekten 2008/48 sayılı AB Direktifi'nde de tüketici kredisi sözleşmesinde öngörülen faiz oranının, hangi haller ve hangi usuller dahilinde yapılabileceği sözleşmede belirlenmiş olmak kaydıyla, tüketicinin aleyhine de olsa değiştirilmesine izin verilmiştir (m.10/2,f, m.11, m.12/2).

3. Satıcının/Sağlayıcının Borcunu Hiç, Geç ya da Ayıplı İfa Etmesi Nedeniyle Kredi Veren Sorumluluğu

Türk hukuku bakımından bağlı kredi sözleşmelerinin en ayırt edici sonucu, kredi verenin de satıcı/sağlayıcı ile birlikte, kredi ile satın alınan mal/hizmetten sorumlu olmasıdır. Bir başka deyişle, bağlı kredi sözleşmesi olarak nitelendirilebilen tüketici kredi sözleşmelerini kuran kredi verenler, tüketicinin satıcı ya da sağlayıcı ile yaptığı sözleşme kapsamında satıcı/sağlayıcıdan elde etmesi gereken ifanın, hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesinden sorumludur. Bu sorumluluk 4077 sayılı TKHK'nun 4/3,4/A/3, 7/3, 10/5 ve 10/B/9 maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Kredi verenin satıcının/sağlayıcının kendi borcunu hiç ya da gereği gibi ifa etmemesi

³⁸⁰ *Akipek*, s.282.

halinde sorumlu olması söz konusu düzenlemeler kapsamında emredici olarak düzenlenmiştir. Bir başka deyişle, bu sorumluluğun kredi veren tarafından, kredi alanla yapılan bağlı kredi sözleşmesine sorumsuzluk kaydı konulması yoluyla ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bu nedenle, kredi veren tarafından sözleşmeye konulan bu hükümler emredici kurallara aykırılık teşkil etmesi sebebiyle geçersiz olacaktır³⁸¹. Doktrinde³⁸², kredi verene satım/hizmet temini sözleşmesine bağlı olarak sorumluluk yüklenmesi ile kredi verenlerin bağlantı kurdukları şirketleri daha etkin bir şekilde denetlemesi ve kaliteli mal satmaya zorlamalarının sağlandığı belirtilmektedir.

Satıcı/sağlayıcının yerine getirmekle yükümlü olduğu ifayı hiç ya da zamanında yerine getirmemesi ile ayıplı olarak yerine getirmesi halinde kredi

³⁸¹ **Akipek**, s.302. Bağlı kredi sözleşmelerinde kredi verenin ayıptan ya da ifa edilmemeden sorumlu olmayacağı yönünde kayıt koyması doğrudan emredici hukuk kurallarına aykırılık nedeniyle geçersizdir. İncelenen bir konut kredisi sözleşmesinin genel işlem şartlarında şu hüküm yer almaktadır; “Banka’nın Müşteri’nin bu kredi ile satın alacağı taşınmaz ile ilgili yönlendirmesi, şartlandırması ve ilgisinin mevcut olmadığını, Banka’nın bu krediyi belirli bir taşınmazı satın alması ya da belirli bir Satıcı ile yapılacak hukuki işlem koşulu ile vermediğini, bu nedenle taşınmazın ferağının verilmemiş olması, teslim edilmemiş olması, (...) taşınmazdaki açık veya gizli ayıplardan Banka’nın sorumlu olmadığını, bu konudaki her türlü talep ve dava haklarından peşinen feragat ettiğini Müşteri beyan ve kabul eder.” Hükümün içerisinde yer aldığı sözleşmenin, banka tarafından tüm konut kredisi sözleşmelerine uygulanmak üzere hazırlandığı anlaşılmaktadır. Ancak, eğer somut olayda, konut satıcısının/inşaat şirketinin aracılığıyla veya yönlendirmesi ile, tüketici kredi sözleşmesini kurmuşsa ve bağlı krediler bakımından aranan unsurlar gerçekleşmişse, söz konusu hükümün *emredici kurallara aykırılık nedeniyle* somut olayda uygulanamayacağı ve geçersiz olacağı açıktır. Buna rağmen Yargıtay’ın bir kararında, bu yöndeki bir sorumsuzluk hükmünün “haksız şart” niteliğinde olması nedeniyle geçersizliğine hükmedilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Yargıtay, 13. HD., E. 2003/13819, K. 2004/1888, T. 19.2.2004).

³⁸² **Zevkliler/Aydoğdu**, s.292; **Akipek**, s.293.

verenin sorumluluğu çeşitli maddelerde konunun çeşitli yönleri bakımından düzenlenmiş olduğundan konu bu başlık altında üçe ayrılarak incelenmiştir³⁸³. Buna göre sırasıyla ayıplı mal ve ayıplı hizmetin ifa edilmesi, ardından da hiç ya da zamanında ifa edilmeme hali ele alınacaktır. Hemen belirtelim ki, çalışmamızın bu kısmında yalnızca Türk hukuku bakımından kanunen düzenlenmiş olan sorumluluğun hangi hallerde ortaya çıkacağı belirlenmekle yetinilmiş, bu sorumluluğun sonuçları ve konunun esası bakımından değer taşıyan hukuki kavramlar aşağıda kredi verenin müteselsil sorumluluğu başlığı altında ayrı olarak incelenmiştir.

a. Satıcı Tarafından Ayıplı Mal İfa Edilmesi Halinde Kredi Verenin Sorumluluğu

4077 sayılı Kanun'un m.10/5 ve m.10/B'nin 9. fıkrası uyarınca bağlı kredi veren kredi kurumu, aynı Kanun'un 4. maddesinin 3. fıkrası gereği, satıcının tüketiciye (aralarındaki satım sözleşmesi kapsamında) ayıplı mal teslim etmesi halinde, tüketicinin TKHK kapsamında ayıplı malın ifası nedeniyle sahip olduğ u seçimlik haklardan ve ayıplı malın neden olduğ u zararlardan müteselsilen sorumlu tutulmuştur. Tüketicinin kredi verenin sorumluluğuna başvurabilmesi için de, aynen

³⁸³ TKHK'da, satım/hizmet temini sözleşmesinden kaynaklanan borcun ifasının imkansızlaşması ile ilgili özel bir hüküm bulunmamakta olup, borcun satıcının/sağlayıcının kusuruyla imkansızlaşması halinde de kredi verenin tüketicinin zararından müteselsilen sorumluluğu kabul edilmektedir. Bu konunun bağlı konut kredisi sözleşmeleri bakımından incelenmesi hakkında bkz. **Çabri**, s.289-291.

doğrudan satıcıya/sağlayıcıya başvurması halinde olduğu gibi, TKHK'da öngörülen muayene ve ayıp ihbar külfetlerini usulüne uygun yerine getirmiş olması gerekir³⁸⁴.

4077 sayılı Kanun'un 4. maddesi, "ayıplı mal" başlıklı olup, bu maddenin ilk fıkrasında bir malın (taşınır ya da taşınmaz) hangi hallerde ayıplı mal olarak nitelendirileceği belirlenmiştir. Söz konusu maddede belirlenmiş şekliyle ayıplı bir malın satım sözleşmesi kapsamında tüketiciye ifa edilmesi halinde, tüketicinin (TKHK m. 4/2'ye göre ayıp ihbar külfetini zamanında yerine getirdiği takdirde) dört seçimlik hakkı gündeme gelmektedir. TKHK m.4/2'e göre tüketicinin seçimlik hakları sözleşmeden dönme, malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi, ayıp oranında bedel indirimi ile ücretsiz onarım isteyebilme haklarıdır. Kanun'un değişik 4/3 maddesine göre "imalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı ve 10. maddenin beşinci fıkrasına veya 10/B maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre kredi veren, ayıplı maldan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı müteselsilen sorumludur...". Her ne kadar Kanun'un lafı kredi verenin, tüketicinin seçimlik hakları arasında yer alan onarma ve misli ile değiştirme haklarından da sorumlu olacağı gibi bir izlenim çıkarmaya elverişli ise de, böyle bir durumun işin tabiatı gereği mümkün olamayacak olması nedeniyle, yalnızca bedelden indirim hakkının kullanılması ya da sözleşmeden dönülmesi halinde, kredi veren kuruluşun bedel iadesi konusunda müteselsil sorumluluğunun gündeme geleceğini kabul etmek isabetli olacaktır.

Bağlı kredi veren kredi kurumunun müteselsil sorumluluğu TKHK m.4/3 uyarınca bağlı kredi sözleşmesinin bir taşınır malın finanse edilmesi için verildiği

³⁸⁴ Çabri, s.337.

hallerde olduğu gibi, taşınmaz malın (konutun) finanse edilmesi için verilen krediler bakımından da söz konusudur³⁸⁵. Buna karşın bağlı kredi ile konut satın alınması bakımından TKHK m.4/3'te kredi verenin sorumluluğu bakımından özel bir düzenleme söz konusudur. Buna göre, kredi veren konut finansmanı kuruluşu konutun tüketiciye teslim tarihinden itibaren bir yıl süre ile sorumlu olacak ve müteselsil sorumluluğununun kapsamı, kullanılan kredi miktarı ile sınırlı olacaktır.

b. Sağlayıcı Tarafından Ayıplı Hizmet İfa Edilmesi Halinde Kredi

Verenin Sorumluluğu

Bağlı kredi sözleşmesi kapsamında bir hizmetin finanse edilmesi için verilen krediler nedeniyle de, Kanun'daki koşulların gerçekleşmesi halinde kredi verenin hizmetin ayıplı ifasından müteselsil sorumlu olacağı düzenlenmiştir. 4077 sayılı Kanun'un 4/A maddesinde bir hizmetin hangi hallerde ayıplı olarak kabul edilebileceği belirlenmiştir. Tüketicinin hizmet sağlayıcısı ile kurduğu hukuki ilişki kapsamında kendisine ayıplı hizmet ifa edildiğinde, ayıp ihbar külfetini Kanun'un 4/A maddesinin 2. fıkrasına göre zamanında yerine getirdiği takdirde, aynı maddede yer alan üç seçimlik haktan birini kullanma hakkına sahip olacaktır. Kanun'a göre ayıplı hizmet bakımından söz konusu olan bu seçimlik haklar "sözleşmeden dönme, hizmetin yeniden görülmesi veya ayıp oranında bedel indirimi" talep etme haklarıdır. Ayıplı hizmetleri düzenleyen TKHK'nun 4/A maddesinin 3. fıkrası ise, kredi verenin, Kanun'un 10/5 maddesi kapsamında kredi vermesi halinde "ayıplı hizmetten ve ayıplı hizmetin neden olduğu her türlü zarardan ve tüketicinin bu maddede yer

³⁸⁵ Konut finansmanı kapsamında verilen bağlı kredi sözleşmesi uyarınca kredi verenin ayıba karşı tekeffülden sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Çabri**, s.312-336.

alan seçimlik haklarından dolayı müteselsilen sorumludur” hükmünü getirmekte ve ayrıca sunulan hizmetin ayıplı olduğunun bilinmemesinin bu sorumluluğu ortadan kaldırmayacağını ifade etmektedir. Kanun’un bu maddesinde de seçimlik haklar bakımından kredi verenin müteselsil sorumluluğu düzenlenmişse de, bu sorumluluğunun yalnızca bedelin indirilmesi ya da hizmet bedelinin iadesi bakımından ve hizmetin neden olduğu zararların tahsili açısından anlam taşıdığı açıktır.

c. Satıcının/Sağlayıcının Borcunu Hiç ya da Zamanında İfa Etmemesi Nedeniyle Kredi Veren Sorumluluğu

Satıcı/sağlayıcının borcunu hiç ya da zamanında ifa etmemesi nedeniyle kredi verenin sorumluluğu bağlı kredinin ele alındığı m.10/5 ve m.10/B’nin 9. fıkrasında düzenlenmiştir. Taşınır mallar ve hizmetler bakımından düzenleme getiren m.10/5’nin ilgili kısmı şu şekildedir: “...malın veya hizmetin hiç ya da zamanında teslim veya ifa edilmemesi halinde kredi veren tüketiciye karşı satıcı veya sağlayıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu olur”. Konut finansmanı kapsamındaki bağlı krediler bakımından da aynı durum TKHK’nun 10/B maddesinin 9. fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: “...konutun hiç ya da zamanında teslim edilmemesi halinde kredi veren satıcı ile birlikte, tüketiciye karşı, kullanılan kredi miktarı kadar müteselsilen sorumlu olur”. Görüldüğü gibi burada kredi verenin konut finanse edilmesi doğrultusunda kurduğu bağlı kredi sözleşmeleri kapsamında konutun hiç ya da zamanında teslim edilmemesi nedeniyle müteselsil sorumlu olduğu ancak bu sorumluluğun üst sınırının kullanılan kredi miktarı olduğu belirlenmiştir. Bu düzenlemeler kapsamında, tüketicinin, satıcının/sağlayıcının borcunu ifa etmekte

temerrüde düşmesi halinde ya da hiç ifa etmemesi halinde, zararının tazminini (BK m.96 vd.) müteselsil sorumlu olan kredi verenden de talep etme hakkı bulunacaktır³⁸⁶.

4. Kredi Verenin Aldığı Teminatları İade Borcu

Her ne kadar tüketici kredilerinin kural olarak kredi veren ile kredi alan arasındaki güven ilişkisine dayalı olarak verildiği kabul edilmekteyse de³⁸⁷, uygulamada genellikle bu güvenin teminat alınmak suretiyle pekiştirilmesi gereğine dayalı olarak kredi alandan teminat istenmektedir³⁸⁸. Bağlı kredilerde bu bakımdan özellik arz eden husus, örneğin belirli bir marka taşıtın alınması için kredi verilmesi halinde, doğrudan kredinin finanse ettiği taşıt üzerinde rehin hakkı tesis edilmesidir. Diğer yandan bir konut alımının finanse edilmesi için kredi verildiği hallerde alıcı tarafından kredi ile satın alınan konutun üstünde kredi veren kurum tarafından genellikle ipotek tesis etmektedir.

Diğer tüketici kredisi sözleşmelerinde olduğu gibi, bağlı kredi sözleşmesinde de kredi alan kredi verene karşı olan borçlarını yerine getirdiği takdirde, teminat altına alınması gereken alacak ortadan kalktığına göre, kredi verenin teminatları iade etmesi gerekecektir. Esasen eğer bağlı kredi sözleşmesi ile kredi verenin kredi alandan olan alacağı bir şahsi teminatla teminat altına alınmışsa, burada işin niteliği gereği borç ödendiği anda şahsi teminat da sona erecek olduğundan kural olarak bir

³⁸⁶ Konunun bağlı konut kredileri bakımından ele alınması için bkz. **Çabri**, s.302; **Aydoğdu**, s.591.

³⁸⁷ **Arkan**, Tüketici Kredileri, s.25.

³⁸⁸ **Akipek**, s.303.

iade borcunun varlığından söz edilemeyecektir³⁸⁹. Buna karşın alacak örneğin bir teminat mektubu ile teminat altına alınmışsa, bu mektubun kredi alana iade edilmesi gerekir. Diğer yandan taşıt rehni ya da konutun ipotek altına alınması gibi hallerde, kredi verenin söz konusu mallar üzerinde sahip olduğu sınırlı ayni hakları kaldırması ile teminatın iade edildiği kabul edilir³⁹⁰.

5. Kredi Verenin Sır Saklama Borcu

Her ne kadar sır saklama borcu ne tüketici kredisi bakımından ne de bağlı kredi bakımından TKHK’da düzenlenmemişse de, doktrinde kredi verenin kredi sözleşmesi kapsamında kredi alan hakkında öğrendiği bilgileri açıklamamakla yükümlü olduğu ifade edilmektedir³⁹¹. Gerçekten de, sır saklama borcu tüm bankacılık işlemlerinin, özellikle bankacılık sözleşmelerinin temelinde bulunan bir borçtur³⁹². Tüketici kredisi verme işlemi de bankacılık işlemi olup, gerek bankanın veya finansmanın şirketinin gerekse konut finansmanı kuruluşlarının tüketici hakkında edindiği bilgileri açığa vurmaması ve sır olarak saklaması gerekmektedir³⁹³. 5411 sayılı BnK.’nun “Sır Saklama” başlıklı 73. maddesinin ilk fıkrasında da müşterilere ait sırların (kanun gereği yetkili olan kişiler dışındaki kişilere) açıklanmasının yasak olduğu öngörülmüştür. Öte yandan doktrinde³⁹⁴ sır saklama borcunun, özel bir kanuni düzenlemeden bağımsız olarak var olduğu belirtilmektedir.

³⁸⁹ **Akipek**, s.303.

³⁹⁰ **Akipek**, s.303.

³⁹¹ **Akipek**, s.306.

³⁹² **Akipek**, s.306.

³⁹³ **Akipek**, s.306; **Çabri**, s.172.

³⁹⁴ **Tekinalp**, s.411-417; **Akipek**, s.307; **Çabri**, s.172.

B. Kredi Vereninin Hakları

Bağlı kredi sözleşmesi gereği öncelikle kredi veren, kredi alana taahhüt ettiği kredi miktarını anlaşmalı olduğu satıcı/sağlayıcıya ödemekle yükümlüdür. Dolayısıyla, kural olarak kredi verenin bağlı kredi sözleşmesi kapsamında herhangi bir hak ileri sürebilmesi için, öncelikle kredi tutarını satıcı/sağlayıcıya ödemesi gerekmektedir. Ancak buna rağmen, kredi verenin sözleşmenin kurulması aşamasında teminat talep etme hakkı bulunmaktadır.

1. Teminat Talep Etme Hakkı

Kredi verenin teminat talep etme hakkı için niteliğinden kaynaklanan bir haktır³⁹⁵. Kredi verenin kullandığı kredi karşılığında, bu kredinin geri ödenmesi için bir güvence teşkil etmesi doğrultusunda kredi alandan teminat talep etmesine hem Türk uygulamasında hem de yabancı uygulamalarda sıkça karşılaşılr³⁹⁶. Bu nedenle genellikle sözleşmenin kurulmasından önce kredi veren kredi miktarını ne şekilde teminat altına almak istediğini belirler ve kredi alanın bunu kabul etmesi halinde kredi sözleşmesi kurulur³⁹⁷. Kredi verenin tüketici kredisi sözleşmelerinden doğan alacaklarını teminat altına almak üzere kefalet talep edebilmesi mümkün olmakla beraber, TKHK m.10/3'ün ifadesinden, ve 10/B maddesinin 8. fıkrasından, bu sözleşmeler kapsamında yalnızca “adi kefalet”in verilmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır³⁹⁸. Öte yandan bağlı kredi sözleşmelerinde, kredi genelde yüksek

³⁹⁵ **Akipek**, s.309.

³⁹⁶ **Akipek**, s.309.

³⁹⁷ **Akipek**, s.309.

³⁹⁸ **Öztek**, s.13. Gerçekten, 4077 sayılı Kanun 2003 yılında değişikliğe uğramadan önce, kefalet sözleşmesinde kefilin sorumluluğunun baştan belirli olması zorunluluğunun (BK

değerdeki bir malın finansmanı için kullanılmakta olup, kredi alan tarafından satın alınan malın mülkiyetinin kredi verene ait olması ve mülkiyeti muhafaza kaydıyla bu malın kredi alana verilmesi, ya da örneğin taşıt üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi gibi durumlarla sıkça karşılaşılmaktadır³⁹⁹. Bunun yanı sıra konut temin edilmesine yönelik olarak kurulan bağlı kredi sözleşmelerinde, kredi veren kredi alan tarafından kredi kullanılarak edinilecek taşınmazda lehine ipotek tesis edileceği hususuna kredi sözleşmesinde yer vermektedir. Dolayısıyla konut kredisi sözleşmelerinde satın alınan konut aynı zamanda konut finansmanı kuruluşunun finansman sözleşmesinden doğan alacağının teminatını oluşturmaktadır⁴⁰⁰. Bu sözleşmelerde, kredi kullanılarak alınan taşınmazın üzerinde kredi verenin ipotek hakkı, derecesi, serbest dereceden istifade hakkı gibi hususlara kredi sözleşmesinde yer verilmekte ve sözleşmenin tarafları arasında bu konulara ilişkin mutabakat sağlanmaktadır⁴⁰¹.

Bu noktada hemen belirtelim ki, 4077 sayılı Kanun'da 2003 tarihinde yapılan değişiklikle, Kanun'un 10. maddesinin son fıkrasına "Kredi verenin ödemeleri bir

m.484) aşılabilmesi amacıyla bankalar kredi kartı sözleşmelerinde teminatın hukuki niteliğinin garanti sözleşmesi olmasını sağlayacak ifadeler kullanmaya başlamışlardı. Buna karşılık mevcut Kanun m.10/3 uyarınca tüketici kredileri kapsamında (ve m.10/A uyarınca tüketici kredisi olarak kabul edilen kredi kartları bakımından) verilen şahsi teminatın niteliğinin "adi kefalet" olacağı belirlenmiş olup, bu sorun bugün için aşılmıştır (Bu konuda bkz. **İşgüzar**, s.200 vd.). Bu düzenleme uyarınca, kredi veren asıl borçluya başvurmadan ve gerekli takibatı yapmadan önce, kefilden borcun ifasını isteyemez (**Aslan**, s.211; **Öztek**, s.14). Öte yandan tüketici kredisi sözleşmeleri kapsamında hem şahsi teminat verilmesi hem de aynı teminat verilmesi halinde de, kredi verenin öncelikle borçluya ve diğer teminatlara başvurması gerekmektedir (**Reisoğlu**, Konut, s.80; **Öztek**, s.14).

³⁹⁹ **Akipek**, s.209-210. Tüketicinin bağlı kredi ile satın aldığı taşıt üzerinde rehin hakkı tesis edilmesinde izlenen usul hakkında bilgi için bkz. **İnal**, s.330.

⁴⁰⁰ **Çabri**, s.5.

⁴⁰¹ **Reisoğlu**, Konut, s.79.

kıymetli evraka bağlaması ya da krediyi kıymetli evrak kabul etmek suretiyle teminat altına alması yasaktır ...” hükmü getirilmiştir. Aynı düzenleme konut finansmanı kapsamındaki krediler bakımından Kanun’un 10/B maddesinin 10. fıkrasında da düzenlenmiştir. Söz konusu maddelerde bu yasağa rağmen tüketiciden bir kıymetli evrak alınması halinde tüketicinin bu kıymetli evrakı kredi verenden geri istemek hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Böylelikle kredi verenin alacağını kambiyo senediyle teminat altına almasının yarattığı sakıncaların önüne geçilmiştir.

2. Kredi Bedelinin İadesini Talep Etme Hakkı

Kredi verenin bağlı kredi sözleşmesi kapsamında doğan en önemli hakkı kullandığı kredi tutarının kendisine iade edilmesini talep etme hakkıdır. Buna karşılık bağlı kredi sözleşmesi uyarınca kredi miktarı tüketici tarafından, aynen bir taksitle satım sözleşmesi gibi, belirli dönemlerde kısım kısım ödenecektir. TKHK m.10/2’de ve m.10/B’nin 15. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, kredi veren, kredi alanın kredi geri ödemelerini yapacağı ödeme tarihleri ile anapara, faiz, fon ve diğer masrafların ayrı ayrı belirtildiği ödeme planını kredi sözleşmesi içerisinde belirlemekle yükümlüdür. Bunun yanı sıra TKHK m.10/1 ve konut kredileri bakımından 10/B maddesinin 3. fıkrası uyarınca kredi sözleşmesinin bir nüshasının kredi alana verilmesinin gerekmesi nedeniyle, kredi ödemeleri kredi alanının elinde bulunan sözleşmenin ödeme planı hükümleri doğrultusunda yapılacaktır. Bu nedenle kredi verenin, kullandığı kredinin iadesini ancak bu ödeme planı doğrultusunda talep etme hakkı bulunmaktadır. Kredi alanın ödemelerini ödeme planı çerçevesinde yaptığı sürece kredi verenin ödemenin tamamını talep etmesi ya da ek bir ödeme talep etmesi herhangi bir sonuç doğurmayacaktır. Nitekim TKHK m.10/1 ve

m.10/B/3 uyarınca, kredi verenin kredi sözleşmesinde öngörülen ödeme şartlarını tek taraflı olarak tüketicinin aleyhine değiştirmesi de yasak olup, geri ödemelerin “ödeme planı”nda daha önceden belirlendiği şekliyle talep edilebilmesi mümkün olacaktır.

3. Faiz ve Sair Masrafların Karşılanmasını Talep Etme Hakkı

Kredi verenin kredi kullandırarak faiz geliri elde etmeyi amaçladığı açıktır. Gerçekten de TKHK uyarınca bankalar ve finansman şirketleri kredi verebilmekte olup bu kuruluşların tacir statüsünde olduğu hususu göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁰². Nitekim temel amaçları kar elde etmek olan tacirlerin tüketici kredilerinin bir türü olan bağlı kredilerde de bu kar kalemlerinden en önemlisi, faiz kazancı olmaktadır⁴⁰³. Kredi veren kural olarak bağlı kredilere uygulanacak faizi hukuk düzeninin sınırları içerisinde serbestçe belirleyebilir⁴⁰⁴. Buna karşın, faizin hesaplandığı yıllık oran ile faiz ve diğer unsurlarla birlikte toplam borç tutarı TKHK m.10/2 ve m.10/B'nin 15. fıkrası uyarınca sözleşmede belirtilmelidir. Diğer yandan kredi verenin faiz isteme hakkının yanı sıra, diğer tüketici kredisi sözleşmelerinde olduğu gibi⁴⁰⁵, bağlı kredi sözleşmesi kapsamında ortaya çıkan masrafları da tüketiciden isteme hakkının bulunduğu kabul edilmektedir.

⁴⁰² Bu durumun sonuçları hakkında bilgi için bkz. **Arkan**, s.33 vd; **Akipek**, s.311.

⁴⁰³ **Akipek**, s.311.

⁴⁰⁴ **Akipek**, s.312; **Çabri**, s.200 vd. Tüketici kredisi sözleşmelerinin bir tarafının tacir olması nedeniyle, sözleşmede kararlaştırılmasa bile bu sözleşmelerin faize tabi olduğu kabul edilmektedir (**Çabri**, s.34).

⁴⁰⁵ **Ceylan**, s.91; **Arkan**, Tüketici Kredisi, s. 34; **Akipek**, s.313. *Aslan'a* göre sözleşmeden doğan bazı masraflar taraflar arasında paylaşılmalıdır (**Aslan**, s.207).

II. Kredi Alanın Hak ve Borçları

Tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olan bağıli kredi sözleşmesinde, kredi verenin hakları tüketicinin/kredi alanın borçları olmakta ve kredi verenin borçları da tüketicinin haklarını teşkil etmektedir. Buna karşın, bağıli kredi sözleşmelerinde, gerek sözleşmenin bir tarafının tüketici olması ve kredi alan tüketicinin kredi veren kuruma göre her zaman daha güçsüz olması, gerekse bağıli kredi sözleşmeleri kapsamında doğan üç taraflı ilişki nedeniyle tüketicinin diğer kredi sözleşmelerine göre korunmaya daha çok ihtiyacının olması nedeniyle, kredi alana bazı imkanların tanındığından söz edilmesi mümkündür. Bu imkanlardan biri, kredi miktarının satıcı/sağlayıcıya ödenmesinden sonra tüketicinin borçlarının doğması ile, bazı şartlar altında kredi alanın kredi verene yapacağı ödemeleri durdurabilmesi imkanındır. Aşağıda bu hususlar kısaca kredi verenin borçları ve hakları başlıkları altında ele alınacaktır.

A. Kredi Alanın Borçları

1. Kredi Bedelinin Kredi Verene Ödenmesi Borcu

Kredi alanın bağıli kredi sözleşmesi kapsamındaki en önemli borcu, kredi verenin kredi miktarı olarak mal/hizmet satıcısı/sağlayıcısına yaptığı ödemeyi kredi verene iade etme borcudur. Bağıli kredi sözleşmesinin kurulmasındaki amaç belirli bir malın/hizmetin kredi veren tarafından finanse edilmesi olduğu için, işin tabiatı gereği öncelikle kredi veren, anlaşmalı olduğu satıcı/sağlayıcıya tüketicinin edinmek istediği (ve bu nedenle kredi aldığı) mal/hizmetin bedelini ödemelidir. Ancak bu aşamadan sonra, yani tüketicinin ihtiyaç duyduğu malın bağıli kredi sözleşmesi ile kredi veren tarafından finanse edilmesinden sonra, kredi alanın kredi verene iade

borcu ortaya çıkar. Yönetmelik m.20 kapsamında finansman şirketleri bakımından bu durum ayrıca düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre, finansman şirketleri, mal/hizmetin tüketiciye ifa edilmesinden sonra bunların bedelini satıcı/sağlayıcıya ödeyecek ve ancak bu aşamadan sonra kredi alanın kredi geri ödemelerini iade etme borcu gündeme gelecektir. Tüketicinin kredi verene kredi miktarını iade etme borcu bir defada iade edilmesi gereken bir borç niteliğinde olmayıp, bu borç zaman içerisinde, taksitler halinde kredi alan tarafından ödenmesi gereken bir borçtur. Tüketicinin ödemesi gereken taksitlerin tutarının, kredi sözleşmesinde belirlenmiş olması gerekmektedir (TKHK m.10/2(d), m.10/B/15(g)).

Öte yandan TKHK m.10/2 (g) ve m.10/B'nin 15. fıkrasının (i) bendi uyarınca, kredi sözleşmesinden doğan borçlarını ifa etmede borçlu tüketicinin temerrüde düşmesi halinde temerrüdün sonuçları sözleşmede ayrıca belirlenmelidir. Böylelikle tüketicinin ayrı bir araştırma yapmaksızın, ödemeleri geciktirmesi halinde hangi hukuki sonuçlarla karşı karşıya kalabileceğini bilebilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, tüketicinin krediyi iade etmede temerrüde düşmesi halinde, ödeyeceği temerrüt faizi de sözleşmede belirtilmelidir. TKHK m.10/2 (f) ve m.10/B'nin 15. fıkrasının (i) bendi uyarınca temerrüt faizi, akdi faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere belirlenmeli ve sözleşme kapsamında belirtilmelidir. TKHK'nun değişik 10. maddesinin 4. fıkrasında ve (konut kredileri sözleşmeleri açısından) 10/B maddesinin 5. fıkrasında, kredi sözleşmesinde kredi veren lehine yer alan muacceliyet şartlarının, ancak kredi verenin borcunun tamamını ifa etmiş olmasına rağmen tüketicinin arka arkaya en az iki taksiti ödemekte temerrüde düşmesi ve kendisine verilen süre içerisinde ödemedede bulunmaması halinde geçerli olabileceği düzenlenmiştir. Buna göre bağlı kredi sözleşmelerinde de tüketicinin temerrüdü halinde kalan tüm

taksitlerin muaccel olacağını öngören bir hükmün bulunması halinde, tüketicinin borcunun tamamının muaccel hale gelebilmesi için birbirini izleyen en az iki taksiti ödemekte temerrüde düşmüş olması ve kredi verenin en az bir hafta (eğer konut kredisi sözleşmesi söz konusu ise m.10/B'nin 5. fıkrası uyarınca *en az bir ay*) süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması gerekmektedir. Ancak bu sürenin sonunda kalan kredi borcu muaccel hale gelmektedir⁴⁰⁶.

2. Faiz ve Sözleşmeden Doğan Sair Masrafları Ödeme Borcu

Tüketici kredilerinde kredi verenin tüketiciye kredi vermekteki temel gayesi, kullandığı kredi miktarı üzerinden faiz geliri elde etmek olduğuna göre⁴⁰⁷, kredi alanın en önemli borçlarından biri bağlı kredi sözleşmesinde belirlenmiş tutar oranında faizi kredi verene ödemektir. TKHK m.10/2 kapsamında, kredi sözleşmesinde faiz ve diğer unsurlarla birlikte tüketicinin kredi verene toplamda ne kadar ödeme yapması gerektiği belirtilmeli, faizin hesaplandığı yıllık oran sözleşmede gösterilmeli ve ödeme planı içerisinde faiz de ayrıca belirtilmelidir. Tüketici kredisi sözleşmeleri, tüketicinin lehine olarak yapılan bir sözleşme olarak kabul edildiği için sözleşmeden doğan masrafların da tüketici tarafından ödenmesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁰⁸. Bu masrafların kredi sözleşmesinde ayrıca gösterilmesi gerekmektedir (TKHK m.10/2(d)).

⁴⁰⁶ Detaylı bilgi için bkz. **Çabri**, s.361 vd. Öte yandan konut finansmanı kuruluşu bakımından TKHKm.10/B/4'de tüketicinin temerrüdü halinde beş gün içerisinde iadeli taahhütlü posta yoluyla bildirimde bulunulması aranmıştır.

⁴⁰⁷ **Aslan**, s.207.

⁴⁰⁸ **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.33; **Tandoğan**, C.1/2, s.360; **Akipek**, s.320.

B. Kredi Alanın Hakları

1. Kalan Kredi Borcunu Ödemekten Kaçınma, Zararın Tazmini ve Verilenlerin İadesini Talep Edebilme Hakkı

Tüketici, kural olarak aldığı krediyi sözleşmede belirlenen ödeme planı doğrultusunda aksatmadan ödemekle yükümlüdür⁴⁰⁹. Buna karşın, *bağlı kredi sözleşmesi* kapsamında kredi kullanan tüketiciler bakımından TKHK’da bazı özel düzenlemeler bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeler, bağlı kredi kullanılmak suretiyle temin edilen mal/hizmetin ayıplı olması ya da mal/hizmetin hiç ya da zamanında teslim edilmemesine ilişkin TKHK’nun 4, 4/A, 7/3, 10/5 maddeleri ile 10/B maddesinin 9. fıkrasında yer almaktadır. Bu çerçevede, TKHK’nun ilgili maddelerinde kredi verenin satıcı/sağlayıcı ile müteselsil sorumlu olması ile tüketiciye malın/hizmetin ayıplı ifası halinde, hiç ya da zamanında ifa edilmemesi halinde, tüketiciye kredi ödemesini durdurma hakkı tanındığı kabul edilmektedir⁴¹⁰. Bu hak yalnızca bağlı kredi sözleşmesi kuran tüketiciler bakımından söz konusu olup, serbest tüketici kredilerinde tüketicinin kredi sözleşmesinden doğan borçlarını ifa etmekten kaçınma hakkı söz konusu değildir⁴¹¹. TKHK’nun mal/hizmetin ayıplı olması, hiç ya da zamanında ifa edilmemesi halinde kredi verenin de satıcı/sağlayıcı

⁴⁰⁹ **Akipek**, s.326.

⁴¹⁰ **Çeker**, TKHK, s.17; **Akipek**, s.327; **Aydos**, s.134; **Öztek**, s.12. Nitekim yabancı doktrinde, tüketicinin bağlı kredi sözleşmelerinde, kredi kullanarak finanse edilmesinin sağlanmasını amaçladığı mal/hizmetin, satıcı/sağlayıcı tarafından hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi halinde, tüketicinin buna rağmen kredi ödemelerini aynen ifa etmeye devam etmekle yükümlü olmasının yarattığı adaletsiz durum karşısında, tüketiciye ödemeleri durdurma hakkı tanınmasının en uygun çözüm yolu olduğu kabul edilmektedir (**Canaris**, s.18).

⁴¹¹ **Akipek**, s.327.

ile müteselsil sorumlu olduğunun düzenlenmesinin, tüketicinin ödemeleri durdurma hakkını belirlediği ileri sürülebilecektir⁴¹². Nitekim müteselsil sorumluluğun anlamı, kredi verenin de satıcı/sağlayıcının yanında, onunla aynı derecede tüketiciye karşı sorumlu olmasıdır. Gerçekten de, kredi verenin satıcı veya sağlayıcı ile müteselsil sorumlu olduğunun düzenlenmesi, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesi kapsamında sahip olduğu hakların/defilerin kredi verene karşı ileri sürülebilmesini sağlaması bakımından anlam taşımaktadır. Bir başka deyişle, bu sorumluluk kapsamında tüketici, satım/hizmet temini sözleşmesi kapsamında elde etmeye yetkili olduğu ifayı hiç ya da gereği gibi elde edemediği takdirde, kredi geri ödemelerini yapmaktan da kaçınabilecektir. Örneğin, tüketiciye ayıplı mal/hizmet ifa edildiğinde, tüketicinin ayıptan doğan haklarını kredi verene ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınma hakkı bulunmaktadır (TKHK m.4/3, 4/A/3)⁴¹³. Buna karşın bağlı kredi alanın hangi andan itibaren ödemeleri durdurabileceği konusunda Kanun'da bir açıklık bulunmamaktadır⁴¹⁴.

Öte yandan bağlı kredi sözleşmesinde, Kanun'un emredici düzenlemeleri uyarınca, tüketicinin edimin hiç ya da zamanında ifa edilmemesi veya ayıplı olarak ifa edilmesi nedeniyle uğradığı zararları da kredi verenden talep etme hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla, tüketicinin satım sözleşmesinden doğan bu haklarını da, müteselsil sorumlu olan kredi verenden doğrudan bağlı kredi sözleşmesi kapsamında

⁴¹² **Akipek**, s.327. Bu maddeler kapsamında tüketicinin satıcıya/sağlayıcıya karşı ileri sürmeye yetkili olduğu borca aykırılık savunmalarını kredi verene karşı da ileri sürebilmesi kabul edilmektedir (**Serozan**, Tüketici, s.581).

⁴¹³ **Akipek**, s.327.

⁴¹⁴ **Çeker**, s.16.

talep etme hakkı mevcuttur. Bu hususlar, çalışmamızın devamında daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2. Krediyi Erken Ödeme Hakkı

Tüketici kredilerinde, kredi verenin kredi miktarının tamamını ödemesine karşın, kredi alan (faiz ve masrafları da içeren) toplam borcu taksitler halinde zaman içinde kredi verene iade etmekle yükümlüdür. Nitekim kredi kullanılmasının temel nedeni tüketicinin tüketim yapmak istediği anda ihtiyaç duyduğu yeterli finansmanı kendisinin sağlayamayacak olmasıdır. Bu nedenle, tüketici kredilerinin özelliği, tüketicinin kullandığı kredi tutarını taksitler şeklinde ödeyebilmesidir. Tüketicinin kredi miktarını zaman içerisinde ödemesi, kredi verenin de faiz kazancı elde etmesi bakımından önem taşımaktadır. Zira kredi verenin kredi vermesindeki temel gayelerden biri de faiz kazancı elde ederek kar etmektir⁴¹⁵. Dolayısıyla, kredi tutarının zaman içerisinde ödenmesi diğer tüketici kredisi sözleşmelerinde olduğu gibi bağlı kredi sözleşmelerinde de sözleşmenin her iki tarafı bakımından önem arz eden bir husustur. Buna karşın, bazen öyle durumlar olur ki, tüketici kredi verene olan borcunun tamamını kapatma imkanına sahip olur ve fazladan faiz ödemekten kurtulmak amacıyla kredinin kalanının tamamını ödemek ister. Ancak bu durum, amacı faizden kar etmek olan kredi veren tarafından olumlu karşılanmamaktadır⁴¹⁶.

TKHK'un yürürlüğe girmesinden önce, uygulamada bazı kredi verenler, hazırladıkları kredi sözleşmelerinde tüketicilerin erken ödeme yapmak istemeleri durumunda bu talebi kabul edip etmeme konusunda kendilerine mutlak anlamda

⁴¹⁵ **Akipek**, s.328.

⁴¹⁶ **Arkan**, Tüketici Kredisi, s.36; **Canaris**, s.16-17.

serbesti koyan hükümlere yer vermektedir⁴¹⁷. Buna karşın mevcut TKHK'da (m.10/4; m.10/B/13) kredi verenlerin taksitlerin birden çoğunu ya da kalan borcun tamamını erken ödeme talebini reddetmelerinin mümkün olmadığı emredici hükümlerle düzenlenmiş olup⁴¹⁸, ödenen miktara göre faiz ve komisyon indirimi yapma yükümlülüğü de ayrıca düzenlenmiştir⁴¹⁹. Bir başka deyişle, mevcut düzenlemeler kapsamında kredi verenlerin erken ödemeyi reddetme imkanları bulunmadığı gibi, faiz ve komisyondan da indirim yapmakla yükümlüdürler. Bunun yanı sıra, TKHK (m.10/2(h); m.10/B/13/(k)) uyarınca kredinin vadesinden önce kapatılmasına ilişkin tüm şartlar da, kredi sözleşmesinin içeriğinde belirtilmelidir⁴²⁰.

Ş 10. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNDE KREDİ VERENİN MÜTESELSİL SORUMLULUĞU

Bağlı kredi ilişkisinin genelde üç taraflı bir ilişki niteliğinde olması ve bu ilişkide tüketicinin aralarında iş birliği olan ancak hukuken bağımsız iki ayrı kişi ile kurduğu iki farklı sözleşmenin nispi niteliği, tüketici için elverişsiz bir durum

⁴¹⁷ **Akipek**, s.328. Bu düzenleme ile BK m.80'e istisna getirildiği hakkında bkz. **Reisoğlu**, Tüketici Kredileri, s.53-54; **Aslan**, s.290.

⁴¹⁸ Bu düzenleme ile BK m.80'e istisna getirildiği hakkında bkz. **Reisoğlu**, Tüketici Kredileri, s.53-54; **Aslan**, s.290.

⁴¹⁹ Ödenen miktara göre gerekli faiz ve komisyon indiriminin ne oranda yapılacağıın usul ve esasları Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan Tüketici Kredisinde Erken Ödeme İndirimi ve Kredinin Yıllık Maliyet Oranının Hesaplama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile "Konut Finansmanı Sisteminde Erken Ödeme İndirimi ve Yıllık Maliyet Oranı Hesaplama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"lerinde düzenlenmiştir. Konut finansmanı kapsamındaki krediler bakımından erken ödeme hakkına ilişkin daha fazla bilgi için bkz. **Çabri**, s.68 vd.

⁴²⁰ AB Direktifi m.16 uyarınca da, tüketicinin krediyi erken ödemesi mümkün olup, bu konuda detaylı bir düzenleme yapılmıştır.

yaratabilmekte ve hukuken çözülmesi gereken bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Gerçekten de, tüketicinin, ekonomik anlamda birlik teşkil eden işlemin hukuken birbirinden bağımsız iki sözleşmeye ayrılmış olması nedeniyle hukuken özel olarak korunması gerekmektedir⁴²¹. Bu nedenle modern hukuk düzenleri bağlı krediler kapsamındaki bağımsız sözleşmelerden doğan haklardan, belirli hallerde kredi verenin de satım/hizmet temini sözleşmesi uyarınca sorumlu tutulabilmesini benimsemiştir. Bu sorumluluğun hukuken ifade ettiği anlam ise, borçlar hukukunun temelinde yatan ilkelere biri olan “sözleşmelerin nispiyeti” ilkesine istisna getirilmesidir⁴²². *Serozan*, “nispiyet ilkesinin parçalanması pahasına benimsenen bu borçlunun üzerinden uzanan haklar (Durchgriff) mekanizması sayesinde” bağlı kredi sözleşmesi ile kullanılan krediler bakımından tüketicinin kredi verene başvurma imkanının tanınması ile korunmuş olduğunu belirtmiştir⁴²³. Gerçekten de, sözleşme konusu mal ya da hizmetin tüketiciye hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi halinde, tüketicinin satıcı/sağlayıcıya karşı kullanabileceği haklara paralel doğrultuda kredi verene de başvuru imkanı önem taşır⁴²⁴. Örneğin tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesinden dönme hakkını kullanmasına karşın, bu sözleşmenin tarafı olmayan ve aralarında bağımsız bir kredi sözleşmesi olan kredi verene karşı, kredinin geri ödemelerine devam etmek zorunda kalması, tüketici bakımından hayli adaletsiz bir durum yaratacaktır. Öte yandan sözleşmeden dönülen zamana kadar ödenen bedelin satıcı/sağlayıcı tarafından geri ödenmeme riskinin

⁴²¹ **Schmidt**, Schuldrecht, s.250.

⁴²² **Tröster**, s.82; **Teufel**, s.150.

⁴²³ **Serozan**, Özel, s.65.

⁴²⁴ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.267.

(örneğin iflas halinde) tüketici tarafından taşınması da tüketicinin aleyhinedir⁴²⁵. Bu sakıncalara ve tehlikelere karşı çözüm olarak Alman hukukunda 1950'lerden sonra “defi müdahalesi” (Einwendungsdurchgriff) ve “istirdat müdahalesi” (Rückforderungsdurchgriff) kavramları gündeme gelmiştir.

Aşağıda, bağlı kredi sözleşmesi ile ekonomik birlik içinde bulunan satım/hizmet temini sözleşmesinden doğan edimlerin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle tüketicinin taksitleri ödemekten kaçınmasının hangi hallerde mümkün olduğu ve önceden yaptığı ödemelerin iadesini doğrudan kredi verenden isteyip isteyemeyeceği ile kredi verenin bu hususlardaki sorumluluğunun niteliği, kısmen karşılaştırmalı hukuk verileri de dikkate alınarak incelenmiştir.

I. Bağlı Kredi Sözleşmesinde Defi ve İstirdat Müdahalesi Sorunu

A. Defi Müdahalesi Sorunu

Bağlı kredi sözleşmesinin ve bu sözleşme kapsamında kredi verenin sorumluluğunun hukuken düzenlenmemiş olması halinde tüketici bakımından gündeme gelen tehlikelerin başında tüketicinin satım/hizmet sözleşmesi kapsamında elde etmesi gereken edimi hiç, geç ya da ayıplı olarak elde etmesine rağmen, satıcı/sağlayıcı ile olan nispi sözleşme ilişkisindeki hakları kredi verene karşı ileri süremeyerek, kredinin geri ödemesi talebine karşı savunmasız kalmasıdır⁴²⁶. Bu tehlike karşısında sorunun açık hukuki düzenlemelerle çözüme kavuşturulması gerektiği anlaşılmış ve getirilen hukuki düzenlemelerle, Kıta Avrupası hukukunda sorun büyük ölçüde çözülmüştür. Böylelikle kişilerin, taksitle satım sözleşmesi

⁴²⁵ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.267.

⁴²⁶ **Ozanoğlu**, s.119.

kapsamında sahip oldukları haklardan, bu sözleşmeyle büyük ölçüde benzer olan bağlı kredi sözleşmesi kapsamında da sahip olabilmeleri amaçlanmıştır. Tüketicinin bağlı kredi sözleşmesi bakımından güvenceli bir duruma sahip olması ve ikiye ayrılmış sözleşmeler nedeniyle mağdur olmamasını sağlayacak bir yol olarak Alman hukukunda “defi müdahalesi” kavramı ortaya çıkmıştır⁴²⁷. Defi müdahalesi, kredi alanın, satım/hizmet temini sözleşmesi kapsamında satıcı/sağlayıcıya karşı sahip olduğu hakları (defileri) kredi verene karşı ileri sürerek, krediyi geri ödemekten kaçınabilmesini sağlar⁴²⁸. Esasında satım sözleşmesinden kaynaklanan definin kredi verene karşı ileri sürülebilmesinin hukuken ifade ettiği anlam, kredi verenin aslında hukuken taraf olmadığı başka bir borç ilişkisine bağlanmasıdır⁴²⁹. Gerçekten de, “defi müdahalesi” (Einwendungsdurchgriff) sözleşmelerin nispiyeti ilkesine getirilen bir istisna niteliğindedir⁴³⁰. Nitekim “defi müdahalesi” ile amaçlanan kredi verenin hukuken taraf olmadığı bir hukuki ilişkiye bağlanması neticesinde tüketicinin, örneğin kendisine satıcı tarafından teslim edilen ayıplı malın bedelini ödemeye devam etmesinden haklı olarak kaçınabilmesinin sağlanmasıdır.

Defi müdahalesi Alman hukukunda Alman Federal Mahkemesi’nin kararları doğrultusunda 1950’lerden itibaren kabul edilmeye başlanmış ve Alman literatürünü

⁴²⁷ Alman hukukunda kullanılan ifadeye karşılık olarak (Einwendungsdurchgriff) Türk hukuku bakımından bu duruma öğretilde “defi müdahalesi” adı verilmektedir (**Ozanoğlu**, s.129).

⁴²⁸ **Ozanoğlu**, s.129. Nitekim, defi müdahalesi kavramının geliştirilmesiyle, hukuken bağımsız ancak ekonomik anlamda birlik içerisinde olan sözleşmelerin kredi alan için doğurduğu sakıncaların bertaraf edilmesi ile kredi alanın korunması amaçlanmıştır (**Rehberg**, s.57).

⁴²⁹ **Ozanoğlu**, s.129.

⁴³⁰ **Tröster**, s.82; **Teufel**, s.150; **Serozan**, Özel, s.65; **İnal**, s.312.

özellikle bu konuda 1991 tarihinde Tüketici Kredisi Kanunu'nda yasal düzenleme yapılana kadar, oldukça meşgul etmiştir. Alman öğretisinde⁴³¹, defî müdahalesine karşı genel olarak olumlu bir yaklaşım benimsenmiş ve “defî müdahalesi” kapsamında belirli hallerde tüketicinin kredi verene yapması gereken ödemeleri durdurabilmesinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Gerçekten *Canaris*⁴³², alıcının belirli durumlarda kredi verene yapacağı ödemeleri durdurmasının kabul edilmesi gerektiğini ve hatta alıcının ayıbı ilk öğrendiği andan itibaren ödemeleri durdurmasının en uygun çözüm yolu olduğunu ifade etmiştir.

Modern hukuklarda tüketicinin bazı hallerde bağı kredinin geri ödemesini yapmaktan kaçınabilmesi kabul edilmektedir⁴³³. Tüketicinin kredi verene karşı ödeme yapmaktan kaçınabilmesi hakkı BGB'nin 359. paragrafında açıkça düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre tüketicinin, satım/hizmet temini sözleşmesi uyarınca işletmeye (Unternehmer) karşı ileri sürmeye yetkili olduğu defileri kredi verene karşı ileri sürerek, (bu defiler satıcıya/sağlayıcıya karşı ödemededen kaçınma

⁴³¹ **Tröster**, s.82; **Teufel**, s.150.

⁴³² **Canaris**, s.18.

⁴³³ Bu konuda yasal düzenleme ilk olarak 1974 tarihli İngiltere Tüketici Kredisi Kanunu'nda daha sonra 1987 yılında yayınlanan (2008'de yürürlükten kaldırılan) AB'nin tüketici kredilerini düzenleyen 87/102 sayılı Direktifi ile yapılmıştır. Bu düzenleme uyarınca, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesinden doğan haklarını satıcıya/sağlayıcıya karşı ileri sürmüş olmasına rağmen, haklarının gereği gibi yerine getirilmediği hallerde kredi verene başvurması kabul edilmişti (m.11/2). Almanya'da da 1991 tarihinde yürürlüğe giren TKK'nu § 9/3'te, konuyla ilgili açık düzenleme yapılmış ve belirli hallerde doğrudan, belirli hallerde önceden satıcıya/sağlayıcıya başvurulmuş olması kaydıyla, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesinden kaynaklanan defileri, (belirli koşullarda) kredi verene karşı da ileri sürebileceği ve ödemededen kaçınabileceği açıkça kabul edilmiştir. 2002'de bu düzenleme büyük ölçüde aynen BGB'ye aktarılmıştır.

hakkı tanıdığı ölçüde) kredi verene ödeme yapmaktan kaçınması mümkündür⁴³⁴. Öte yandan maddenin devamında, tüketicinin onarma ya da değiştirme (Nacherfüllung) talep edebileceği durumlarda, ancak bu talebin yerine getirilmemesi/akamete uğraması (fehlgeschlagen) halinde tüketicinin kredi verene ödeme yapmaktan kaçınma hakkının söz konusu olabileceği düzenlenmiştir⁴³⁵.

AB'nin 2008/48 sayılı Direktifi'nde ise, bağlı kredi sözleşmesini düzenleyen m.15'in 2. fıkrasında defiler sorunu ile ilgili Alman hukukunda yapılmış olan kadar net bir düzenlemenin yapıldığını söylemek güçtür. Söz konusu maddede, mal ya da hizmetin finansmanının bağlı kredi sözleşmesi ile sağlandığı durumlarda, ifanın hiç ya da kısmen gerçekleştirilmediği hallerde veya malın sözleşmeye uygun olmaması halinde, tüketicinin haklarını satıcıya/sağlayıcıya karşı kullanmasına karşın sözleşme ya da kanun uyarınca elde etmesi gereken sonucu/hakları elde edemediği hallerde, bu hakları kredi verene karşı da ileri sürebileceği düzenlenmiştir. Bir başka ifadeyle, Direktif'in düzenlemesine göre, tüketici satım/hizmet temini sözleşmesinden doğan haklarını öncelikle satıcı/sağlayıcıya karşı ileri sürecek, ancak sonuç alamadığı takdirde bu haklarını kredi verene karşı da ileri sürebilecek olup, haklarını ileri sürmesinin sonuçlarından birinin ödemeleri durdurma olduğundan kuşku yoktur⁴³⁶.

⁴³⁴ Buna karşın satıcı/sağlayıcı ile tüketicinin, kredi sözleşmesinin kurulmasından sonra satım/hizmet temini sözleşmesinde yaptıkları sözleşme değişikliklerinden doğan hakların (defi hakkının) bu kapsamda olmadığı ayrıca belirlenmiştir.

⁴³⁵ Bu konuda bilgi için bkz. **Schmidt**, Schuldrecht, s.251.

⁴³⁶ AB'nin düzenlemesi bu şekilde olmakla beraber, aynı maddede hakların kullanılmasının şartlarını ve hakların kapsamını üye ülkelerin belirleyeceği belirlenmiş ve m.15/3'te üye ülkelerin müteselsil sorumluluğu benimseyebilecekleri açıkça ifade edilmiştir.

Türk hukukunda, yürürlükteki Kanun'un çeşitli maddelerinde, satım/hizmet temini sözleşmesinin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle kredi verenin müteselsil sorumluluğu düzenlenmektedir⁴³⁷. Ancak hukukumuzda, kredi verenin ayıplı mal, ayıplı hizmet ve mal/hizmetin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi halleri bakımından farklı maddelerde kredi verenin müteselsil sorumlu olduğunun ifade edilmiş olmasına karşın, defî müdahalesi sorunu açık bir ifade ile çözümlenmemiştir. Buna rağmen, Türk hukukunda tüketicinin satım/hizmet sözleşmesinden kaynaklanan defileri kredi verene karşı ileri sürebileceğinin kabul edildiği söylenebilecektir. Gerçekten de, bu düzenlemelerden tüketiciye temin edilmesi gereken mal ya da hizmetin hiç ya da gereği gibi (ayıpsız ve zamanında) temin edilmemesi durumunda satım/hizmet temini sözleşmesi gereği satıcı/sağlayıcıya ileri sürebileceği hakları kredi kurumuna karşı da ileri sürebilecek ve özellikle satım/hizmet temini sözleşmesinden dönmeyi seçtiği takdirde, bu andan sonra kredi kurumuna yapacağı ödemeleri durdurabilecektir⁴³⁸. Tüketicinin sözleşmeden dönmeyi değil de bedelden indirim hakkını tercih etmesi halinde, ödemeleri azaltması hakkının da bulunduğu kabul edilmelidir. Gerçekten de kredi verenin müteselsil sorumlu olduğunun düzenlenmesi ile, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesi kapsamında olan haklarını bağımsız bir kişi olan ancak satıcı/sağlayıcı ile arasında ekonomik birlik bulunan kredi verene karşı ileri sürememesinin doğurduğu olumsuz sonuçlara karşı korunması hedeflenmektedir. Dolayısıyla, kredi verene karşı satım/hizmet temini sözleşmesinden kaynaklanan defilerin ileri sürülebilmesinin yarattığı hukuki sonuç bu defilerin ileri sürülmesinin haklı oldukları ölçüde,

⁴³⁷ Bu konudaki düzenlemeler hakkında bkz. Yuk. § 8, I,A,3.

⁴³⁸ **Ozanoğlu**, s.129.

tüketicinin kredi verene karşı yapacağı ödemeleri durdurabilmesidir. Buna karşın Türk hukukunda bu durumun açıkça ifade edilmemiş olması tereddütlere sebep olabilmektedir. Gerçekten de TKHK uyarınca, kredi alanın sahip olduğu haklar doğrultusunda (defi ileri sürerek) ödemeleri yapmaktan kaçınma hakkının olup olmadığı ya da kredi verenin daha sonra temerrüde ilişkin hükümleri işletmek suretiyle kredinin geri ödenmesini talep etmesinin engellenmesi için, öncelikle mahkemeye başvurmasının gerekip gerekmediği açık değildir. Uygulamada tüketiciler mahkemeye başvurarak bu konuda karar almak durumunda kalmaktadır.

TKHK'nun değiştirilmesi hakkındaki Tasarı'da ise, bağlı kredi sözleşmeleri bakımından büyük önemi haiz “defi sorunu”na ilişkin olarak daha net bir düzenleme bulunmaktadır. Tasarı'nın düzenlemesi şu şekildedir: “Bağlı kredilerde, tedarik edilen malın veya hizmetin gereği gibi ifa edilmemesi halinde tüketicinin, müteşebbise karşı kullanacağı haklarına bağlı olarak kredi verene karşı da ödemeleri durdurma veya azaltma hakkı vardır. Tüketicinin bedel indirimi hakkını kullanması halinde kredi de bu oranda indirilir ve ödeme planı buna göre değiştirilir...” Söz konusu madde ile tüketicinin kredi verene karşı satım/hizmet temini sözleşmesinden kaynaklanan haklarını ileri sürebileceği, bir başka deyişle “defi müdahalesi”nde bulunabileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin kanunlaşması halinde, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesinden kaynaklanan defileri kredi verene karşı ileri sürerek, ödeme yapmaktan kaçınabileceği veya ödemeleri azaltabileceği açıklığa kavuşmuş olacaktır.

B. İstirdat Müdahalesi Sorunu

Bağlı kredi ilişkileri kapsamında tüketici için büyük önemi haiz bir diğer konu da “istirdat müdahalesi” (Rückforderungsdurchgriff) sorunudur⁴³⁹. İstirdat müdahalesi (iadeyi talep) kavramı iki taraflı satım/hizmet sözleşmesi ilişkisi kapsamında özellikle tüketicinin sözleşmeden dönmesi halinde kendiliğinden gündeme gelen verilenlerin iadesi talebinin (ana para ve faizinin) satım/hizmet temini sözleşmesinin gerçek anlamda tarafı olmayan kredi kurumuna karşı da ileri sürülebilmesi düşüncesine dayanmaktadır⁴⁴⁰. Tüketici bakımından “istirdat müdahalesi”nin kabul edilip edilmemesi, özellikle tüketicinin bedelin iadesini istemeye hakkı olduğu durumlarda, mal/hizmet temin ettiği satıcının/sağlayıcının iflas etmesi/acze düşmesi ya da bulunamaması halinde önem taşımaktadır⁴⁴¹.

Defi müdahalesinin aksine, istirdat müdahalesinin kabul edilip edilmemesi gerektiği Alman hukukunda geçmişten beri tartışmalıdır⁴⁴². Alman literatüründe istirdat müdahalesini savunan kimi yazarlar, iadeyi talep hakkını (istirdat müdahalesini) defi müdahalesinin mantıksal olarak uzatılmış şekli olarak değerlendirirken⁴⁴³ diğer bazı yazarlar ise⁴⁴⁴ söz konusu müdahalenin geçmişe etkili defi müdahalesi niteliğini taşıdığını ifade etmiştir. Kimi yazarsa⁴⁴⁵, istirdat

⁴³⁹ Bu kavram hakkında daha detaylı bilgi için bkz. **Reberg**, s.10 vd.

⁴⁴⁰ **Ozanoğlu**, s.130 dn. 141’deki yazar.

⁴⁴¹ **Oetker/Maultzsch**, s.262.

⁴⁴² **Reberg**, s.15 vd.; **Teufel**, s. 157 vd.; **Fikentscher/Heinemann**, s.556; **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.263. Bu tartışmalar hakkında detaylı bilgi için bkz. **Teufel**, s.157-175.

⁴⁴³ **Ozanoğlu**, s.130 dn. 142 ve 143’teki yazarlar.

⁴⁴⁴ **Ozanoğlu**, s.130 dn.144’teki yazar.

⁴⁴⁵ **Reberg**, s.61.

müdahalesini defi müdahalesinin gelişmiş bir şekli olarak nitelendirmiş ve defi müdahalesi ile istirdat müdahalesi arasında yakın bir bağ bulunduğunu ifade etmiştir. *Rehberg'e* göre⁴⁴⁶, bu iki müdahale arasındaki tek fark, defi müdahalesinde alıcının/tüketicinin hakkının kredi verene karşı pasif bir şekilde kullanılmasının söz konusu olmasına karşın (ödemeden kaçınma), istirdat müdahalesinde alıcının/tüketicinin (yaptığı ödemelerin iadesini talep etmek suretiyle) hakkını aktif bir şekilde kullanmasının söz konusu olduğunu ifade etmiştir⁴⁴⁷.

İstirdat müdahalesinin kabul edilmesi gerektiğinin savunan bu yazarlara karşın, Alman hukukunda geçmişte gerek öğretide gerekse de mahkeme kararlarında *genel olarak* istirdat müdahalesine karşı olumsuz bir tavrın benimsendiği söylenebilir⁴⁴⁸. Nitekim istirdat müdahalesine karşı çıkan bir kısım yazara göre⁴⁴⁹ istirdat müdahalesinin kabul edilmesiyle, sözleşmelerin ayrılmış olmasından dolayı tüketici avantajlı bir durum elde etmiş olacak ve kredi veren bakımından da adaletsiz bir durum yaratılmış olacaktır. Gerçekten bu kapsamda *Canaris*⁴⁵⁰, ekonomik birlik içerisinde bulunan sözleşmelerin ayrılmış olması nedeniyle alıcının (taksitle satım sözleşmesine göre) daha kötü duruma düşmemesi ya da hukuki korumadan yoksun bırakılmamasının gerekmesine karşılık, tüketicinin satıcının ödememe rizikosunu taşımaktan kurtularak, iade borçlusunun banka/finansman şirketi olduğu bir alacak

⁴⁴⁶ **Rehberg**, s.61 vd.

⁴⁴⁷ Alman öğretisinde istirdat müdahalesine olumlu yaklaşan yazarlara göre hangi şartlarda istirdat müdahalesinin kabul edilmesi gerektiği için bkz. **Rehberg**, s.47-55.

⁴⁴⁸ **Ozanoğlu**, s.131 ve dn. 149; **Rehberg**, s.15 vd. Bu husustaki Federal Mahkeme kararları için bkz. **Rehberg**, s.15 vd.

⁴⁴⁹ Bkz. **Teufel**, s.171-172 dn. 152'deki yazarlar.

⁴⁵⁰ **Canaris**, s.18. İstirdat müdahalesinin kabul edilmesinin kredi veren açısından kontrol edilebilir olmayan bir risk yarattığı hakkında bkz. **Teufel**, s.170 dn.147'deki yazar.

hakkı kazandırılmak suretiyle daha elverişli bir duruma getirilmesinin de haklı bir yanının olmadığını belirtmiştir⁴⁵¹. Nitekim yazar⁴⁵², sözleşme doğrudan satıcıyla yapılan bir taksitle satım sözleşmesi olsaydı da, alıcının ancak ayıbı öğrendiği tarihten itibaren ödemeleri durdurabilecek olduğunu, buna karşın o tarihe kadar ödemiş olduğu taksitler açısından satıcının ödeme kabiliyetini yitirmiş olması rizikosunu taşımak zorunda kalacağını belirtmiştir⁴⁵³. Benzer şekilde Alman Mahkemeleri'nin de, istirdat müdahalesine karşı olumsuz bir tutum benimsemesinin temel sebebi, tüketicinin basit bir taksitle satım sözleşmesinde de kendi edimini ifa etmekten kaçınma hakkının olmasına karşılık, daha önce yaptığı ödemelerin iadesini satıcıdan/sağlayıcıdan talep etmek zorunda olması ve özellikle bedel iadesinin, iflas etmemiş bir satıcı/sağlayıcıdan talep edilmesinin mümkün olduğu hallerde, tüketiciye kredi verenden talep etme hakkının verilerek avantajlı duruma getirilmesinin hukuken haklı kılan bir neden olmadığı düşüncesidir⁴⁵⁴.

Öte yandan BGB § 359'da defî müdahalesinin açıkça öngörülmesine karşın istirdat müdahalesinden bahsedilmemesinin kanun koyucunun bu konudaki “olumsuz kararının” (Negativentscheidung) bir tezahürü olup olmadığı ve istirdat talebinin kredi verene karşı ileri sürülebilmesinin kanunun diğer hükümlerinden çıkarılıp çıkarılamayacağı konusu oldukça tartışmalıdır⁴⁵⁵. Bazı yazarlar⁴⁵⁶, mevcut yasal

⁴⁵¹ Bu görüşün eleştirisi için bkz. **Rehberg**, s.112.

⁴⁵² **Canaris**, s.18.

⁴⁵³ Benzer görüş için bkz. **Fikentscher/Heinemann**, s.557; **Akipek**, s.298.

⁴⁵⁴ Mahkemenin bu yaklaşımı ve söz konusu kararlar hakkında bkz. **Rehberg**, s.16-17, 79-80. Buna karşın Alman Mahkemeleri'nin istisnaen defî müdahalesini kabul ettikleri kararları da mevcuttur (**Rehberg**, s.74, 106).

⁴⁵⁵ **Teufel**, s.175. Bu konudaki görüşler hakkında bilgi için bkz. **Teufel**, s.161-175.

⁴⁵⁶ **Fikentscher/Heinemann**, s.556-557; **Schmidt**, Schuldrecht, s.252 dn.907'deki yazarlar.

düzenleme karşısında (BGB § 359) tüketicinin kredi verenden istirdat talebinde bulunma hakkının olmadığını zira bu düzenleme ile tüketiciye sadece defî müdahalesinde bulunma hakkı tanındığını ifade etmektedir. Buna karşın, artık gerek mahkeme kararlarında gerekse de literatürde, kanun koyucunun istirdat müdahalesini BGB § 359’da açıkça düzenlememiş olmasının, bunun tamamen dışlandığı anlamına gelmediği ve kanun koyucunun bu sorunun cevabını bilinçli olarak mahkemelere ve literatüre bıraktığı görüşü öne çıkmaktadır⁴⁵⁷. Alman Federal Mahkemesi’nin de yakın tarihte istirdat müdahalesini kabul ettiği kararları mevcuttur⁴⁵⁸.

Konunun Türk hukuku açısından incelenmesinde bağılı kredi sözleşmesinin doğurduğu sonuçların ele alındığı maddelere, yani 4077 sayılı Kanun’un 10/V, 4/3, 4/A/3, 7/3 ve konut kredileri bakımından 10/B maddelerine bakılması gerekmektedir. Kanun’un bu maddelerinde, gerek ayıplı mal/hizmet ifası halinde gerekse de ifanın hiç ya da zamanında yerine getirilmemesi halinde, satıcı/sağlayıcı ile kredi verenin müteselsilen sorumlu olması öngörülmüştür. *Ozanoğlu*’na göre⁴⁵⁹, satıcı/sağlayıcı ile kredi veren arasındaki ilişki öylesine güçlüdür ki Kanun tarafından bu ilişki müteselsil sorumluluk şeklindeki sonuç bağlantısıyla görüntülenmiştir. Buna göre, özellikle ayıplı ifa halinde sözleşmeden dönüldüğü takdirde gündeme gelecek olan iade sorunu çerçevesinde, tüketicinin verilenlerin iadesini kredi verenden talep

⁴⁵⁷ **Schmidt**, Schuldrecht, s.252. İstirdat müdahalesinin de Kanun’da açıkça düzenlenmesi gerektiği görüşü için bkz. **Rehberg**, s.69-70. Alman hukukunda hangi durumlarda istirdat müdahalesinin kabul edilmesi gerektiği hakkında bkz. **Schmidt**, Schuldrecht, s.252-253.

⁴⁵⁸ Bu konuda bkz. **Fikentscher/Heinemann**, s.557; **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.296; **Schmidt**, Schuldrecht, s.252-253.

⁴⁵⁹ **Ozanoğlu**, s.133.

edebileceği açıktır⁴⁶⁰. Öte yandan, tüketiciye ifa edilen malın ayıplı olması halinde, kredi veren de tüketicinin seçimlik haklarından müteselsilen sorumlu tutulduğuna göre, tüketicinin bu seçimlik hakları kapsamında bedelin indirilmesinin talep edilmesi durumunda, indirilecek miktar tüketici tarafından henüz ödenmeyen taksitlerin miktarını aşıyorsa tüketici o oranda ödediklerinin iadesini talep edebilecekken, dönme hakkının kullanılması halinde de verilenlerin iadesi talebi kredi verene karşı da ileri sürülebilecektir⁴⁶¹.

TKHK kapsamında kredi veren geç ifa ya da hiç ifa etmemeden de müteselsil sorumlu tutulmuştur. Buna karşın, Yönetmelik m.20'de, finansman şirketlerinin kredi tutarını ancak mal/hizmetin tüketiciye ifa edilmesinden sonra ödeyebilecekleri ve bu aşamadan sonra kredinin geri ödenmesini tüketiciden talep edebilecekleri düzenlenmiştir. Dolayısıyla mal/hizmet tüketiciye teslim edilene kadar, tüketicinin geri ödeme yapma borcu doğmayacağından burada bir iade sorunu da olmayacaktır. Ancak bankalar bakımından benzer bir zorunluluk söz konusu olmadığına göre,

⁴⁶⁰ Müteselsil sorumluluğun öngörüldüğü hallerde tüketicinin iki yönden korunduğu kabul edilmektedir. Buna göre tüketiciler hem kredi tutarının geri ödemesinden kaçınabilecek hem de belirli hallerde ödediği bedelin iadesini doğrudan kredi verenden talep edebilecektir (**Iossa/Palumbo**, s.4).

⁴⁶¹ **Ozanoğlu**, s.133-4. *Serozan* da, kredi verenin müteselsil sorumluluğunun, tüketicinin iadeyi doğrudan kredi verenden talep edebilmesi sonucunu doğurduğunu belirtmiş ve tüketicinin korunması açısından olumlu bir düzenleme olduğunu ifade etmiştir (**Serozan**, Tüketici, s.595). Buna karşın doktrinde bazı yazarlara göre, tüketici kural olarak verilenlerin iadesini kredi verenden doğrudan isteyemeyecek olup, iade sorunu sebepsiz zenginleşme esaslarına göre çözümlenmelidir (**Akipek**, s.327; **Çeker**, TKHK, s.18). Öte yandan *Ozanoğlu* TKHK ile düzenlenen sorumluluk sisteminde tüketicinin verilenlerin iadesini kredi verenden doğrudan talep edebileceğini belirlemiş olmakla birlikte, bu durumu eleştirmektedir (**Ozanoğlu**, s.135). TKHK m.4/3 kapsamında imalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı da kredi verene birlikte tüketiciye karşı müteselsil sorumludur.

malın/hizmetin hiç ya da geç ifası nedeniyle kredi alanın bankaya karşı bir iade talebi gündeme gelebilecektir. Bu takdirde, müteselsil sorumluluğu olan banka bu iadeyi gerçekleştirmekle yükümlü olacaktır. Bir başka deyişle Türk hukukunda, kredi verenin bağlı kredi sözleşmesi kapsamında satıcı/sağlayıcı ile müteselsil sorumlu tutulmuş olması nedeniyle, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesi kapsamında parasının iadesini isteme hakkı olduğu ölçüde, bu hakkı doğrudan kredi verene karşı ileri sürebilmesi ve kredi verenin bu bedelin iadesinden sorumlu olmasının kabul edildiği söylenebilir⁴⁶².

Öte yandan sözleşmenin sona ermesi halinde, bağlı kredi sözleşmesi uyarınca tüketicinin kredi verene ödediği faiz tutarının da iade edilip edilmeyeceği hakkında TKHK’da açık hüküm yoktur. Bazı yazarlara göre⁴⁶³, kredi sözleşmesinin feshedildiği ana kadar sözleşmede tüketicinin ödemesi öngörülen faiz tutarı, kredi verence iade edilmemelidir. Yazarlara göre, sözleşmenin feshedilmesine kadar kullanılan paranın faizinin kredi veren tarafından talep edilebilmesi, menfaatler dengesi bakımından uygun bir çözüm olacaktır⁴⁶⁴.

⁴⁶² *Serozan*’a göre, TKHK’nun düzenlemeleri ile sadece savunma düzeyinde (defi ileri sürülebilmesi) değil aynı zamanda “atak düzeyinde nispiyet ilkesi delinmiştir” ve tüketici önceden gerçekleştirdiği ödemelerin iadesi ile tazminat taleplerini de kredi verene karşı yöneltebilecektir (**Serozan**, Özel, s.64-65, 180; **Serozan**, Tüketici, s.581). Öte yandan *Çeker*’e göre, kredi veren bedelin iadesinden sorumlu tutulmamalıdır nitekim, diğer sözleşmelerde olduğu gibi, ödemelerin iade edilmemesi riski tüketici tarafından kabul edilmelidir (**Çeker**, TKHK, s.17-18).

⁴⁶³ **Akipek**, s.298; **Köksal**, s.95-96; **Çabri**, 338.Aksi görüşte; **Aslan**, s.214; **Aydoğdu**, s.595.

⁴⁶⁴ **Akipek**, s.298 ve dn.74.

II. Bağlı Kredi Sözleşmesinde Satıcı/Sağlayıcı ile Kredi Verenin Mütteselsil Sorumluluğu ve Sonuçları

Bağlı krediler bakımından özel önem taşıyan husus, kredi alanın seçimlik haklarını kredi verene karşı doğrudan kullanmasının mümkün olup olmadığıdır. Bir başka deyişle, bağlı kredi sözleşmesinden doğan sorumluluk uyarınca, tüketicinin satıcıya karşı yürüteceği yasal girişimin sonuçsuz kalacağı haller (örneğin satıcının iflası) hariç olmak üzere, öncelikle satıcıya karşı her türlü başvuru yolunu denemesi zorunluluğunun bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekmektedir⁴⁶⁵. Bu zamana kadar da belirttiğimiz üzere, bağlı kredi sözleşmesinin Türk hukuku bakımından en önemli hukuki sonucu kredi veren ile satıcı/sağlayıcının tüketici karşısında mütteselsil sorumlu olmasıdır. Aşağıda, genel olarak mütteselsil sorumluluk kavramı ve bu sorumluluk şeklinin sonuçları üzerinde durulmuş ve bağlı kredi sözleşmesi kapsamında öngörölmüş olan mütteselsil sorumluluğun anlamı/niteliği incelenmiş ve bu kapsamda AB Direktifi ile Alman hukukunda düzenlenen sorumluluğun niteliğine kısaca değinilmiştir. Son olarak ise, TKHK’da konut finansmanı kapsamında kurulan bağlı kredi sözleşmelerinde kredi verenin mütteselsil sorumluluğuna Kanun’la getirilen sınırlamalara değinilmiştir.

A. Mütteselsil Borçluluk Kavramı ve Sonuçları

Yürürlükte bulunan Borçlar Kanunu’muz 7 madde halinde (BK m.141-147) mütteselsil borçluluk müessesini düzenlemiş ancak bu kavramın tanımını vermemiştir⁴⁶⁶. Doktrinde⁴⁶⁷ mütteselsil borçluluk, bir irade beyanı veya kanun

⁴⁶⁵ Canaris, s.18.

⁴⁶⁶ YBK’da da mütteselsil sorumluluk m.162-168 arasında düzenlenmiştir.

hükmü nedeniyle birden fazla borçlunun, her birinin borcun tamamının ifası ile yükümlü bulunduğu, alacaklının ise, edimi elde etmek üzere borçlulardan dilediğine başvurmaya yetkili olduğu ve borçlulardan birinin ifası veya ifa yerini tutan fiiliyle diğerlerinin bu oranda borçlarından kurtuldukları bir birlikte borçluluk hali olarak tanımlanmıştır. Birden fazla kişinin müteselsil borçluluğu BK m.141/2 (YBK m.162/2) uyarınca kanunlardan da doğabilmektedir. Bağlı tüketici kredisi nedeniyle kredi veren ile satıcı/sağlayıcı arasında doğan müteselsil borçluluk da, kanundan doğan müteselsil borçluluğun bir örneğidir⁴⁶⁸. Gerek yürürlükte bulunan 818 sayılı BK gerekse Temmuz 2012’de yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı YBK’da müteselsil borçluluk ifadesinin kullanılmasına karşın 4077 sayılı TKHK’da müteselsil sorumluluk ifadesi kullanılmaktadır. Çalışmamızda TKHK’da yer alan sorumluluk incelendiği için müteselsil sorumluluk ifadesi kullanılmıştır.

Müteselsil sorumluluğun yukarıda verilen tanımında da belirlenmiş olduğu üzere, bu türden sorumluluğun en önemli sonucu, alacaklının alacağını tahsil edebilmek için dilediği borçluya karşı haklarını doğrudan ileri sürme imkanının bulunmasıdır (BK m.142/1)⁴⁶⁹. Bir başka ifadeyle, müteselsil sorumluluk asli nitelikte olan bir sorumluluğu ifade etmektedir. Bu nedenle birden fazla borçlunun müteselsil sorumlu olduğunun belirlendiği hallerde, alacaklının öncelikle belirli bir borçluya karşı bu haklarının yerine getirilmesini talep etme mecburiyeti bulunmamakta olup, borçlulardan her biri kural olarak borcun tamamından sorumlu

⁴⁶⁷ **Akıntürk**, Turgut; Müteselsil Borçluluk, Ankara 1971, s.35.

⁴⁶⁸ Diğer kanunlar kapsamında söz konusu olan müteselsil borçluluk için bkz. **Oğuzman/Öz**, s.845-6; **Canyürek**, Murat; Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, İstanbul 2003, s.13.

⁴⁶⁹ **Oğuzman/Öz**, s.847; **Akıntürk**, s.84 vd.; **Canyürek**, s.24.

ve alacaklıya karşı asli borçlu konumundadır. Buna karşın alacaklının, borcu müteselsil sorumlu tutulanların birinden tahsil etmesi halinde, borç sona erecek ancak ifade bulunan müteselsil borçlunun diğer müteselsil borçluya (BK m.51/2 uyarınca) rücu etme hakkı bulunacaktır⁴⁷⁰.

B. Bağlı Kredi Sözleşmesi Kapsamında Kredi Veren Müteselsil

Sorumlu Olmasının Sonuçları

Türk hukukunda bağlı kredi sözleşmesi kapsamında kredi veren ile satıcının/sağlayıcının belirli hallerde müteselsil sorumlu olmasının hukuken ifade ettiği anlam, tüketicinin satıcıya/sağlayıcıya karşı ileri sürmeye yetkili olduğu hakları/defileri *doğrudan* kredi verene karşı da ileri sürerek, ödemeleri durdurabilmesi ve bunun da ötesinde, örneğin satım sözleşmesinden dönmeyi seçmesi halinde o ana kadar ödemediği bedelin iadesini ve ayıplı mal nedeniyle ya da ifanın hiç ya da zamanında yerine getirilmemesi nedeniyle zararı doğmuşsa, zararının tazminini kredi verenden isteyebilecek olmasıdır⁴⁷¹. Hukukumuzda bağlı kredi sözleşmesi açısından kredi verenin asli sorumluluğunun düzenlenmesiyle, kredi kullanan tüketici hayli güvenceli bir konuma getirilmiştir⁴⁷². Hatta TKHK'da bu alanda tüketicilere sağlanan korumanın düzeyi, AB Direktifi'nin dahi üzerindedir.

⁴⁷⁰ **Reisoğlu**, Tüketici Kredileri, s.70; **Oğuzman/Öz**, s.859; **Canyürek**, s.16. Müteselsil sorumlular arasındaki iç ilişki hakkında bkz. **Cayürek**, s.109 vd.

⁴⁷¹ Hukuken kredi veren ile satıcı/sağlayıcının müteselsil sorumluluğunun benimsenmesi ile, kredi veren ile satıcı/sağlayıcının iş birliği yapmak suretiyle elde ettikleri menfaatlerin (tüketicilere) yeniden dağılımının sağlandığı belirtilmektedir (**Iossa/Palumbo**, s.4). Serozan, bu korumanın geleneksel "Durchgriff" korumasının çerçevesini çatlatan ve onu aşan bir koruma sağladığını ifade etmiştir (**Serozan**, Tüketici, s.595).

⁴⁷² **Akipek**, s.185; **Köksal**, s.95.

Nitekim örneğin AB Direktifi'nde bağlı kredi sözleşmeleri bakımından kredi verenin tali sorumluluğu esası benimsenmiştir. Gerçekten de 2008/48 sayılı Direktif m.15/2'de, ancak tüketicinin satıcıya/sağlayıcıya karşı kullanmaya yetkili olduğu haklarını kullanmasına rağmen, sözleşme ya da kanun uyarınca elde etmeye yetkili olduğu haklarını elde edememesi halinde, bu haklarını kredi verene karşı da ileri sürebilmesi kabul edilmiştir. Görüldüğü gibi bu düzenleme ile Direktif'te kademeli bir sistem öngörülmüş⁴⁷³ ve sorumluluğun ikincilliği/taliliği benimsenmiştir. Buna karşılık Direktif'in bağlı krediyi düzenleyen 15. maddesinin 3. fıkrasında, üye devletlerin satıcı/sağlayıcı ile kredi verenin müteselsil sorumluluğunu öngören düzenlemelerinin muhafaza edilmesine izin verilmiştir. Böylelikle bağlı kredi sözleşmelerinde sorumluluk bakımından 2008/48 sayılı Direktif ile tüketici kredilerinde hedeflenen tam harmonizasyona⁴⁷⁴ bağlı kredi sözleşmesi bakımından m.15/3'te açık hükümlerle istisna tanınmıştır⁴⁷⁵. Gerçekten üye ülkelerden örneğin İngiltere tüketicilere daha kapsamlı bir koruma sağlayan müteselsil sorumluluk ilkesini benimsemiş ve tüketicinin öncelikle satıcı/sağlayıcıya başvurmasına rağmen

⁴⁷³ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.267.

⁴⁷⁴ Gerçekten de, her ne kadar tüketici kredilerini düzenleyen 1987/102 sayılı Direktif'te asgari uyum (Mindestharmonisierung) ilkesi benimsenmişse de, 2008/48 sayılı Direktif'te bu ilke esas itibariyle terk edilmiş ve tam uyum (Vollharmonisierung) ilkesi benimsenmiştir (bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Direktif'in giriş kısmında yer alan 9. paragraf ve **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.242).

⁴⁷⁵ Direktif'in giriş kısmının 38. paragrafında, tüketicilerin üye ülkelerin hukuk düzenlerinde yer alan müteselsil sorumluluğun doğurduğu haklardan yoksun bırakılmaması gerektiği belirtilmektedir.

haklarını elde edememesini, kredi verene karşı talepte bulunması bakımından bir koşul olarak aramamıştır⁴⁷⁶.

Öte yandan BGB § 359'un ilk cümlesine göre, tüketicinin satıcıya karşı ödeme yapmaktan kaçınma hakkı olduğu kapsamda ödünç verene karşı da aynı hakları (defileri) ileri sürmeye yetkilidir. Bu cümle ile, tüketicinin haklarını/defileri *doğrudan* ödünç verene karşı ileri sürebileceği düzenlenmiş olmaktadır⁴⁷⁷. Buna karşılık aynı maddenin son cümlesinde, tüketicinin satıcıdan/sağlayıcıdan değiştirme/yeniden ifa ya da onarma talep edebileceği (Nacherfüllung) durumlarda, ancak bu talebin yerine getirilmemesi/akamete uğraması (fehlgeschlagen) halinde⁴⁷⁸ ödünç verene ödeme yapmaktan kaçınma hakkının söz konusu olabileceği düzenlenmiştir. Bu cümle ile, Alman hukukunda, tüketicinin değiştirme/onarma istemesinin mümkün olduğu haller bakımından defi müdahalesinin *ikincilliği* benimsenmiş ve tüketicinin (bu hallerde) kredi verene başvurması bakımından *kademeli* bir sistem öngörülmüştür⁴⁷⁹. Gerçekten de, ifa edilmesi gereken mal/hizmetin hiç ifa edilmediği durumlarda tüketiciye kredi verene karşı haklarını doğrudan ileri sürme imkanı tanınmışken, ayıplı mal/hizmet durumunda öncelikle satıcıya/sağlayıcıya başvurması gereği düzenlenmiştir⁴⁸⁰. Alman doktrininde, defi

⁴⁷⁶ **Atamer**, Tüketici Kredileri, s.267; **Iossa/Palumbo**, s.2; **Akipek**, s.290.

⁴⁷⁷ **Teufel**, s.151.

⁴⁷⁸ Bu haller hakkında bkz. **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.307-308.

⁴⁷⁹ **Teufel**, s.151. Benzer düzenleme TKK § 9/3'te de söz konusu idi. Bu düzenleme hakkında bkz. **Akipek**, s.291.

⁴⁸⁰ **Akipek**, s.291. Bu konuda bilgi için bkz. **Bülow/Arzt**, Kommentar, s.306-308.

müdahalesinin ikincilliği ilkesinin yalnızca sınırlı bir alan için tanındığı belirtilmektedir⁴⁸¹.

Buna karşılık Türk hukukunda gerek ayıplı mallar bakımından gerekse de mal/hizmetin hiç ya da zamanında ifa edilmemesi bakımından kredi verenin satıcı/sağlayıcı ile müteselsil, bir başka deyişle asli sorumluluğu benimsenmiştir ve bu nedenle tüketicinin doğrudan kredi verene başvurabilmesi mümkündür. Doktrinde⁴⁸², kredi verenin belirli bir satıcının mallarını kredilendirerek, söz konusu firmanın güvenilir bir firma olduğunu ve ürünlerinin ayıptan ari olduğunu tekeffül etmiş olduğu ve bu nedenle kredi verenin de tüketici karşısında sorumlu olması gerektiği belirtilmektedir⁴⁸³. Bu doğrultuda, kredi verenin “müteselsil sorumluluğu”

⁴⁸¹ **Teufel**, s.154. Bağlı kredi hakkındaki düzenlemenin BGB’ye alınmasından önce yürürlükte bulunan TKK § 9 kapsamında, *Tröster*’e göre, defi müdahalesinin ikincilliği ilkesi kural olarak terk edilmiştir (**Tröster**, s.83). Bu düzenleme doğrultusunda *Ozanoğlu* da, Alman hukukunda kredi verenin sorumluluğunun asli olarak düzenlendiğini ifade etmiştir (**Ozanoğlu**, s.134 ve dn. 160’daki yazarlar. Aksi görüş için bkz. **Akipek**, s.291 dn.54’deki yazarlar). *Teufel* da, BGB § 359 uyarınca defi müdahalesinin ikincilliği ilkesinin kural olarak terk edildiğini, ancak bu kurala tüketicinin ayıplı mal nedeniyle onarım ya da değiştirme (Nacherfüllung) isteyebileceği haller bakımından istisna tanındığını ifade etmektedir (**Teufel**, s.70). *Enders* de, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesinden doğan defileri kural olarak derhal kredi verene karşı ileri sürülebileceğini, ancak bu kurala BGB § 359’un son cümlesi uyarınca istisna tanındığını ifade etmektedir. Yazar BGB uyarınca defi müdahalesinin “kısmen tali nitelikte” (partielle Subsidiarität) düzenlendiğini belirtmiştir (**Enders**, s.278).

⁴⁸² **Aslan**, s.213.

⁴⁸³ *Aydos*’a göre, kredi verirken tüketicinin tercihlerine etki eden kuruluşun, tüketicinin uğradığı zararlardan sorumlu olması adaletin gereğidir (**Aydos**, s.135). *Çabri* de, bağlı konut kredileri bakımından getirilen ve kredi miktarı ile sınırlanan müteselsil sorumluluk düzenlemesini olumlu bulmakta ve konut finansmanı kuruluşunun tüketiciyi belirli bir

tüketici için oldukça elverişli/güvenceli bir durum yaratmıştır⁴⁸⁴. Nitekim Türk hukukunda, ayıplı ifa, hiç ya da geç ifa halinde, tüketicinin öncelikle karşılıklı satım/hizmet temini sözleşmesi ilişkisi içerisinde olduğu satıcı/sağlayıcıdan tam ve düzgün ifaya yönelik haklarını kullanması ve kullandığı bu hakların sonucunu alamaması halinde kendisine ikinci bir alternatif olarak kredi verene başvurma hakkı tanınmak yerine, çoğu zaman satıcı/sağlayıcıdan ekonomik anlamda çok daha güçlü olan kredi veren kuruma karşı, haklarını *doğrudan* kullanmasına imkan tanınmıştır.

Öte yandan, kredi veren ile satıcı/sağlayıcının müteselsil sorumlu tutulmasının doktrinde eleştiriye uğradığı da belirtilmelidir⁴⁸⁵. Bu çözümün eleştiriye uğramasının temel sebebi, tüketici ile kredi veren arasındaki hukuki ilişkide, tüketicuyu koruyucu hükümlerin dengeyi kredi veren aleyhine bozmasıdır⁴⁸⁶. Zira *Ozanoğlu'na* göre⁴⁸⁷, yalnızca satıcının/sağlayıcının iflası ya da bulunamaması hali ile tüketicinin taleplerini satıcı/sağlayıcıya yöneltmesine karşın hakkını elde edemediği istisnai durumlarda, kredi veren satıcının/sağlayıcının yükümünü yerine getirmemesinden doğan rizikoyu üstlenmelidir. Yazara göre, 4077 sayılı Kanun'da böyle bir tutumun benimsenmemiş olması sebebiyle, kredi verenlerin bağlı tüketici kredisi verme imkanları büyük ölçüde kısıtlanmış ve AB'ne üye devletlerin çoğu tarafından talilik ilkesinin benimsenmiş olması nedeniyle, Türk kredi verenlerinin

satıcıyla sözleşme yapmaya ya da belirli bir konutu satın almaya yönlendirmesinin sonucuna katlanması gerektiğini ifade etmektedir (**Çabri**, s.177).

⁴⁸⁴ Kredi verenler ile satıcı/sağlayıcı arasında anlaşma bulunan haller bakımından müteselsil sorumluluğun öngörülmesinin ekonomik analizi ve tüketicinin korunması bakımından faydaları hakkında bkz. **Iossa/Palumbo**, s.5 vd.

⁴⁸⁵ **Akipek**, s.296-298; **Ozanoğlu**, s.135.

⁴⁸⁶ **Ozanoğlu**, s.135.

⁴⁸⁷ **Ozanoğlu**, s.135.

Avrupa banka/finansman şirketleriyle rekabet imkanının önüne geçilmiştir⁴⁸⁸. *Akipek* de Türk hukukunda kredi verenin tüketicinin tüm seçimlik haklarından müteselsil sorumlu tutulmasını eleştirmiştir⁴⁸⁹. Yazara göre⁴⁹⁰, tüketicinin kullanma imkanı olan seçimlik hakları kapsamında, kredi verenin yerine göre asli yerine göre tali sorumlu tutulması menfaatler dengesine daha uygun bir çözümdür. *Aslan* ise⁴⁹¹, genel olarak kredi verenin müteselsil sorumluluğu düzenlenmesini olumlu bulmakla beraber, kredi verenin ayıplı mal veya hizmetin meydana getirdiği zararlardan dolayı da müteselsil sorumlu tutulmasını eleştirmiştir (TKHK m.4/3, 4/A/3)⁴⁹². Yazar, bu noktadaki sorumluluğun, en azından ikinci derecede düzenlenmesinin daha adil olacağı kanaatindedir⁴⁹³. Gerçekten, kredi veren ile satıcı/sağlayıcının müteselsil sorumlu tutulması yaklaşımını genel olarak eleştiren *Canaris*'e göre de⁴⁹⁴, malın ayıplı olması ve bunun gibi diğer borca aykırılıklar hakkındaki uyumsuzluklar, alıcı/tüketici ve satıcı arasındaki ilişkiyi ilgilendiren ve bu nedenle bu kişiler arasında dava konusu edilmesi/çözülmesi gereken konulardır. Nitekim yazar, kredi verenin mal ile hiçbir ilgisinin olmadığını ve malın gereği gibi teslim edilip edilmediği

⁴⁸⁸ **Ozanoğlu**, s.135.

⁴⁸⁹ **Akipek**, s.296.

⁴⁹⁰ **Akipek**, s.296.

⁴⁹¹ **Aslan**, s.214.

⁴⁹² TKHK m.4/3'e göre, "...Ayıplı malın neden olduğu zarardan dolayı birden fazla kimse sorumlu olduğu takdirde bunlar müteselsilen sorumludurlar. Satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz...".

⁴⁹³ **Aslan**, s.214. Buna karşın TKHK m.4/3'de ayıplı malın neden olduğu zararlardan satıcının yanında, üretici ve ithalatçı gibi kişilerin de müteselsil sorumlu olması düzenlenmek suretiyle kredi verenin bunları rücu hakkı kabul edilmiş olduğundan kredi verenin zarara uğramasının engellendiği kabul edilmektedir (**Akipek**, s.299).

⁴⁹⁴ **Canaris**, s.18.

konusundaki davayı yönetebilmek için gerekli temel bilgilerden yoksun olduğunu vurgulamıştır⁴⁹⁵.

Hemen belirtelimki, TKHK'nu değiştirmesi öngörülen Tasarı'da kredi verenin sorumluluğu daha açık şekilde düzenlenmiş ve müteselsil sorumluluğuna (miktar itibariyle) sınırlama getirilmiştir. Bu düzenleme şu şekildedir: "...Tüketicinin sözleşmeden dönme hakkını kullanması halinde, o güne kadar yapmış olduğu ödemenin iadesi hususunda müteşebbis ve kredi veren müteselsil olarak sorumludur. Ancak, kredi verenin sorumluluğu kullanılan kredi miktarı ile sınırlıdır. Kredi veren ile müteşebbis arasındaki rücu ilişkisi saklıdır." Görüldüğü gibi söz konusu Tasarı hükmünde, bağlı kredi sözleşmeleri kapsamında tüketicinin sözleşmeden dönme halinde verilenlerin iadesini müteselsil sorumlu olan kredi verenden doğrudan talep edebileceği düzenlenmiştir. Diğer yandan, kredi verenin iade sorumluluğunun üst sınırı "kullanılan kredi miktarı" olarak belirlenmiřtir⁴⁹⁶.

C. Bağlı Konut Kredisinde Kredi Verenin Müteselsil Sorumluluğunun

Sınırı

TKHK m.10/B'ye tabi olan bağlı konut kredisi sözleşmeleri bakımından gerek Kanun'un 10/B/9 maddesinde, gerekse "ayıplı mal" başlıklı 4/3 ve kampanyalı satışları ilişkin 7/3 maddelerinde, kredi verenin sorumluluğu sınırlandırılmıştır.

⁴⁹⁵ **Canaris**, s.18.

⁴⁹⁶ Söz konusu Tasarı'da bağlı konut kredileri için de bu düzenleme ile paralel bir düzenleme getirilmiştir. Tasarı'nın kanunlaşması halinde, mevcut düzenlemede bağlı konut kredisi bakımından kredi verenin sınırlı sorumlu olması ancak diğer mal/hizmetlerin finanse edilmesini sağlayan bağlı kredi sözleşmeleri bakımından kredi verenin sınırsız sorumluluğu konusundaki ikilik kaldırılarak, her iki sözleşme bakımından da kredi verenin sorumluluğu kullanılan kredi miktarı ile sınırlı olacaktır.

Gerçekten de, m.10/9 kapsamında kurulan bağılı kredi sözleşmesi ile tüketiciye konut kredisi verilmesi durumunda, ayıplı bir konutun ifa edilmesi ile konutun hiç ya da zamanında teslim edilmemesi halinde (taşınır mallar ve hizmetler bakımından öngörülen) sorumluluk konut finansmanı kuruluşları lehine daraltılmıştır⁴⁹⁷.

Konut finansmanı sistemi çerçevesinde yapılan bağılı kredi sözleşmelerinin diğerk bağılı kredi sözleşmelerinin tabi olduğu sorumluluk sisteminden farkı incelenirken, öncelikle TKHK m.4/3 kapsamında kredi verenin konutun ayıplı çıkması halindeki sorumluluğu ele alınmalıdır. Bu düzenlemede, bağılı kredi sözleşmesi ile kullanılan kredi ile satın alınan konutun ayıplı çıkması halinde tüketicinin TKHK kapsamında ayıplı mal konusunda sahip olduğu seçimlik haklardan kredi verenin müteselsil sorumlu olduğu ifade edilmiş ancak bu sorumluluğun, konutun tüketiciye teslim edilmesinden itibaren *bir yıl süre ile* ve konut finansmanı kuruluşundan *kullanılan kredi miktarı ile sınırlı* olacağı öngörülmüştür. Bu düzenleme bakımından dikkati ilk çeken husus, konut finansmanı kuruluşunun teslim tarihinden itibaren bir yıl süre ile müteselsil sorumlu olduğunun öngörülmüş olmasıdır. Buna karşın TKHK m.4/4'te düzenlenen genel kurala göre ayıptan sorumlu tutulanlar “...ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile malın tüketiciye teslimi tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımına tabidir. Bu süre konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallarda beş yıldır...” Görüldüğü gibi, burada kanun koyucu konut temini için verilen bağılı kredilerde, kredi verenin beş yıl sorumlu olmasını benimsememiş ve sorumluluğunu konutun tüketiciye tesliminden itibaren bir yıl ile

⁴⁹⁷ Doğru, s.205.

sınırlandırmıştır⁴⁹⁸. Buna karşın örneğin konutu inşa eden inşaat şirketinin ayıplı mal nedeniyle sorumluluğu beş yıl devam edecektir (TKHK m.4/4). Öte yandan taşınır malların/hizmetlerin tüketiciye ayıplı olarak ifa edilmesi haline ilişkin olarak kanun kredi verenin sorumluluğunun süresini özel bir şekilde *sınırlamamıştır*. Bir başka deyişle TKHK m.10/B/9 kapsamında olmayan bağlı kredi sözleşmelerinde, ayıplı mal nedeniyle satıcının sorumluluğu devam ettiği sürece, kredi verenin de sorumluluğu devam edecektir.

TKHK m.4/3'te konut finansmanı kapsamında verilen bağlı krediler bakımından getirilen bir diğer özel düzenleme de, konut finansmanı kuruluşunun müteselsil sorumluluğunun sınırının kullandığı “kredi miktarı” kadar olduğunun belirlenmiş olmasıdır⁴⁹⁹. Bu düzenleme uyarınca, kredi verenin konutun bedelinin tamamından müteselsil sorumlu olmayacağı öngörülmüş olmaktadır. Bir başka ifadeyle, örneğin tüketici konutun bir kısmını kendisi peşin olarak satıcıya ödemiş ve kalan kısmını konut finansmanı kuruluşundan kredi kullanarak finanse etmek yoluna gitmişse, malın ayıplı çıkması halinde tüketicinin seçimlik haklarından sözleşmeden dönmeyi (veya bedelden indirimini) seçtiği takdirde, konut finansmanı kuruluşu yalnızca kullandığı kredi miktarı kadar tüketiciye geri ödeme yapmakla yükümlü

⁴⁹⁸ Daha fazla bilgi için bkz. **Çabri**, s.339. Buna karşın kampanyalı satışlar kapsamında tüketiciye ayıplı mal teslimi halinde TKHK m.7/3 uyarınca böyle bir süre sınırlaması söz konusu değildir ve kampanyalı satışlarda (gerek taşınır malların gerekse taşınmaz malların bağlı kredi ile finanse edilmesi halinde) kredi verenin müteselsil sorumluluğu genel sürelerle göre tespit edilecektir (**Reisoğlu**, Konut, s.81; **Aydoğdu**, s.594).

⁴⁹⁹ **Aker**, söz konusu sınırlamayı eleştirmektedir ve TKHK m.10 kapsamındaki kredilerle konut finansmanı kapsamındaki krediler arasında ayrıma gidilmesinin tüketici hakları bakımından iyi bir işaret olmadığını belirtmektedir (**Aker**, s.56 dn.84).

olacaktır. Nitekim kredi verenin, konutun bedelinin tamamından sorumlu olması söz konusu değildir ve sorumluluğunun üst sınırı kullanılan kredi tutarı ile eşittir⁵⁰⁰.

Konutun ayıplı olarak teslim edilmesinin TKHK m.4/3'te düzenlenmesine karşın, konutun hiç ya da zamanında teslim edilmemesi TKHK m. 10/B'de düzenlenmiştir. TKHK m.10/B'nin 9. fıkrasında konutun hiç ya da geç teslim edilmesi nedeniyle tüketicinin zarara uğramış olması halinde, kredi verenin ancak kullandığı kredi miktarı ile sınırlı olarak bu zararı karşılama yükümlülüğünün bulunacağı öngörülmüş bulunmaktadır⁵⁰¹. Bir başka deyişle, bağlı konut kredileri bakımından kredi verenin tüketicinin zararını karşılama yükümlülüğü kullanılan kredi tutarı ile sınırlandırılmıştır. Bu düzenleme ile konutun hiç teslim edilmemesi ile vaktinde teslim edilmemesinin ayıptan ayrı olarak değerlendirilmiş olduğu anlaşıldığından, konutun vaktinde ancak ayıplı teslimi halinde konut finansmanı kuruluşunun sorumluluğu 10/B maddesi kapsamında değil, 4. madde kapsamında belirlenecektir ve teslimden itibaren kredi verenin 1 yıllık sorumluluk süresi başlayacaktır⁵⁰².

Öte yandan, konut kredisinin bağlı kredi sözleşmesi kapsamında verilmesi halinde konut finansmanı kuruluşları tarafından verilen kredilerin ipotek finansmanı kuruluşlarına, konut finansmanı fonlarına veya ipotek teminatlı menkul kıymet

⁵⁰⁰ TKHK m.4/3'te ayıplı malın neden olduğu zararlardan da birden fazla kişinin sorumlu olduğu takdirde bunların müteselsil sorumluluğu düzenlenmiştir.

⁵⁰¹ **Çabri**, s.338. Gerçekten de, TKHK m.10/5 kapsamında taşınır mal ve hizmetlerin finanse edildiği hallerde kredi veren, tüketicinin zararının tamamını karşılamakla sorumlu olacaksa da, TKHK m.10/B/9 kapsamındaki konut finansmanı sözleşmeleri bakımından kredi verenin zararı tazmin sorumluluğu, kullanılan kredi miktarı ile sınırlandırılmıştır.

⁵⁰² **Reisoğlu**, Konut, s.81

teminat havuzlarına “devrolması halinde dahi”, kredi veren konut finansmanı kuruluşunun sorumluluğunun devam edeceği açıkça düzenlenmiştir (TKHK m.4/3,m.7/3, m.10/B/9). Buna karşın doktrinde⁵⁰³, Borçlar Hukuku’nda alacağın temlikinin borçlunun durumunu değiştirmemesinin genel kural olmasına rağmen⁵⁰⁴, “kredinin devrolması halinde dahi” kredi verenin sorumluluğunun devam edeceği hükmü gereksiz olmakla eleştirilmiştir. TKHK m.10/B’nin 9. fıkrasında kredinin devrolunması halinde tüketiciyle bağlı kredi sözleşmesi kuran kredi verenin sorumluluğunun devam edeceği belirlendikten sonra, maddenin son cümlesinde “Krediyi devralan kuruluş bu madde kapsamında sorumlu olmaz” hükmü yer almaktadır. Aynı ifade, yani krediyi devralanın sorumlu olmaması düzenlemesi TKHK m.4/3 ve 7/3’tede de yer almaktadır. Bu ifadeden anlaşılması gereken husus, kredi alan tüketicinin kredi verene karşı sahip olduğu hakları, krediyi devralan kuruluşa karşı ileri süremeyecek olmasıdır⁵⁰⁵. Bir başka ifadeyle, bu düzenlemenin hukuki sonucu, konut finansmanı kapsamındaki bağlı kredi sözleşmelerinden doğan alacakların temlik edilmesi halinde, tüketicinin esas kredi verene karşı ileri sürmeye yetkili olduğu hakları alacağı temlik alan kuruluşlara karşı ileri sürememesidir⁵⁰⁶. Dolayısıyla, böyle bir temlik halinde, kredi alan satım sözleşmesi kapsamında ileri sürmeye yetkili olduğu hakları krediyi devralana karşı ileri süremeyeceği için, kredi taksitlerini ödemeye devam etmek zorunda kalacaktır⁵⁰⁷. Buna karşılık, kredi alanın

⁵⁰³ **Doğru**, s.292.

⁵⁰⁴ **Oğuzman/Öz**, s.938 vd.

⁵⁰⁵ **Doğru**, s.293.

⁵⁰⁶ **Doğru**, s.293.

⁵⁰⁷ **Doğru**, s.293. Daha farklı bir değerlendirme için bkz. **Aydoğdu**, s.596-597. Bu durumunun tüketiciyi koruma amacı ve alacağın temlik neticesinde borçlunun durumunun ağırlaşmaması ilkesine aykırı olduğu hakkında bkz. **Doğru**, s.292-294.

haklarını esas kredi verene karşı ileri sürme hakkı devam edeceğine göre, tüketici ödenenlerin iadesini ondan isteyebilecektir.

§ 11. BAĞLI KREDİ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Bağlı krediler, tüketici kredilerinin özel ve ayrı bir türü olmasına karşın, diğer tüketici kredisi sözleşmeleri bakımından sözleşmeyi sona erdiren sebepler kural olarak bağlı kredi sözleşmesi bakımından da aynen geçerlidir. Bu nedenle aşağıda bağlı kredi sözleşmesinin sona ermesinin diğer tüketici kredileri sözleşmeleri bakımından bir özellik arz etmeyen hususlara kısaca değinilmiş ve yalnızca bağlı kredi sözleşmesi bakımından önem taşıyan hususlar incelenmeye çalışılmıştır.

Diğer sözleşmeler gibi, bağlı kredi sözleşmeleri de ifa ile kendiliğinden sona erer. Buna göre, kredi verenin kredi miktarının tamamını ilk etapta satıcı/sağlayıcıya ödemesini takiben, tüketicinin de bağlı kredi sözleşmesi ile kullandığı bu kredi miktarını tam, zamanında ve usulüne uygun olarak kredi verene geri ödemesi halinde, bağlı kredi sözleşmesi sona erecektir. Tüketicinin TKHK m.10/4 ve m.10/B/13 uyarınca, borcunu vadeden önce de ödeme hakkı bulunduğu için, tüketicinin borcunu sözleşmede kararlaştırılan vade tarihlerinden önce kapatması halinde de, borç hukuka uygun olarak ifa edilmiş olacak ve sözleşme sona erecektir. Öte yandan TKHK'da tüketicinin, borçlarını ifa etmekte temerrüde düşmesi halinde, kredi verenin alacaklarını tahsil için izlemesi gereken yol (m.10 kapsamındaki tüketici kredileri açısından 3. fıkra, m.10/B kapsamındaki konut kredileri açısından maddenin 4,5 ve 8. fıkralarında) belirlenmiştir. Tüketicinin, bağlı kredi sözleşmesinden doğan borcunu sözleşmeye uygun olarak ifa etmemesi halinde, alacaklı/kredi verenin TKHK'daki düzenlemeler çerçevesinde İcra İflas Kanunu

uyarınca yaptığı takibat neticesinde, borcunun tamamını tahsil etmesi halinde de, bağlı kredi sözleşmesi sona erecektir.

Bağlı kredi sözleşmesinin taraflarından birinin ölümü, fiil ehliyetinin kaybı veya iflası halinde kural olarak sözleşme sona ermeyecektir. Ancak *kredi verenin* kredi sözleşmesinden kaynaklanan borcunu henüz ifa etmeden iflas etmesi veya kapatılması halinde bağlı kredi sözleşmesinin kendiliğinden sona ereceği söylenebilecektir, nitekim bağlı kredilerde işin mahiyeti gereği öncelikle kredi verenin kredi miktarını kural olarak satıcı/sağlayıcıya ödemesi gerekmekte olup, ancak bu aşamadan sonra tüketicinin geri ödeme borcu söz konusu olacaktır. Kredi verenin borcunu ifa etmesinden sonra iflas etmesi, ya da kapatılması gibi durumlarda, tüketicinin kredi tutarını geri ödeme borcu etkilenmeyecektir ve sözleşme sona ermeyecektir. Buna karşın kredi verenin kredi miktarını ödemesi gereken satıcıya/sağlayıcıya *ödemeden önce*, kredi alan/tüketicinin ölmesi ya da fiil ehliyetini kaybetmesi halinde, sözleşmenin kendiliğinden sona ereceğinin kabul edilmesi uygun olacaktır. Ancak kredi verildikten sonra tüketicinin ölmesi halinde, borç mirasçılara geçecek ve fiil ehliyeti kaybının gerçekleşmesi halinde de yasal temsilci tüketicinin malvarlığından ödemelerin yapılmasını sağlayacaktır.⁵⁰⁸

Tüketici kredilerinin sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerden olduğunun kabul edilmesi nedeniyle kural olarak “fesih” yoluyla sona erdirilebileceği kabul edilmektedir⁵⁰⁹. Buna karşın, örneğin kredi verenin sözleşmeden doğan borcunu ifa etmemesi halinde, ya da yukarıda belirtildiği gibi, kredi tutarının kredi veren tarafından ödenmesinden önce tüketicinin ölmesi ya da fiil ehliyetini kaybetmesi

⁵⁰⁸ Bu hususlar hakkında bilgi için bkz. **Akipek**, s.360-361.

⁵⁰⁹ **Akipek**, s.361.

halinde “dönme” yoluyla bağlı kredi sözleşmesi sona erdirilebilecektir⁵¹⁰. Bu haller dışında, belirli süreli bir sürekli borç ilişkisi doğurduğu kabul edilen tüketici kredisi sözleşmelerinin ve bu nedenle bağlı kredi sözleşmesinin, haklı sebeplerin bulunması halinde olağanüstü olarak feshedilebileceği kabul edilmektedir⁵¹¹. *Akipek*, tüketicinin kredi geri ödemelerini aksatmasının kredi veren açısından haklı sebep olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir⁵¹².

Görüldüğü gibi, bağlı kredi sözleşmelerinin sona ermesi, diğer tüketici kredisi sözleşmelerinin sona ermesiyle büyük ölçüde aynıdır. Buna karşın, bağlı kredi sözleşmeleri bakımından özellik arz eden husus, bu sözleşmenin ekonomik birlik içerisinde olduğu satım/hizmet temini sözleşmesinin sona ermesinden de etkilenmesidir⁵¹³. Bir başka deyişle, bağlı kredi sözleşmesi, belirli bir satım/hizmet temini sözleşmesine izafe edilen bir sözleşme olması nedeniyle, bu sözleşmeden doğan sona erme nedenleri de bağlı kredi sözleşmesini doğrudan etkilemektedir. Bunun sebebi, bağlı kredi sözleşmesinin temelini oluşturan alım-satım sözleşmesinin ortadan kalkması halinde, bağlı kredi sözleşmesinin de hukuki sebepten yoksun kalmasıdır⁵¹⁴. Zira sözleşmelerden biri diğeri olmadan anlam ifade etmemektedir⁵¹⁵. Gerçekten de, bağlı kredi sözleşmesi ile finanse ettiği sözleşme, ortak bir amaç

⁵¹⁰ Bilgi için bkz. **Akipek**, s.362.

⁵¹¹ **Akipek**, s.363.

⁵¹² **Akipek**, s.363.

⁵¹³ **Teufel**, s.212. Bağlı kredi sözleşmesi ile finanse edilen sözleşmenin geçersizliğinin Alman hukuku bakımından bağlı kredi sözleşmesine yaptığı etki ve sonuçları hakkında bilgi için bkz. **Teufel**, s.212-219; **Rehberg**, s. 83.

⁵¹⁴ **Akipek**, s.297. Alman hukukunda ise finanse edilen sözleşmenin (satım/hizmet temini sözleşmesi), kredi sözleşmesinin işlem temelini teşkil ettiği belirtilmektedir (**Rehberg**, s.91).

Bu görüş ve eleştirisi hakkında bkz. **Rehberg**, s.86-88, 91-92.

⁵¹⁵ **Akipek**, s.185; **Serozan**, Özel, s.180; **Çabri**, s.341.

etrafında bir araya gelmiş olup, “bileşik sözleşme” oluşturmaktadırlar⁵¹⁶. Bu doğrultuda, bağlı kredi sözleşmeleri bakımından esas olarak önem taşıyan husus, bu kredi sözleşmesi ile finanse edilen sözleşmenin geçerli olmasıdır. Nitekim bağlı kredi sözleşmesi, belirli marka bir mal alınması ya da belirli bir satıcıyla sözleşme yapılması şartıyla kurulmaktadır ve satım/hizmet temini sözleşmesinin herhangi bir sebeple geçersiz olması ya da sona ermesi halinde, kredi sözleşmesi de sona erecektir⁵¹⁷. *Ozanoğlu'na* göre⁵¹⁸, THKH'nun bağlı tüketici kredisi düzenlemesinin lafından ve ruhundan söz konusu sözleşmelerin birbirine bağlandığı ve sözleşmelerden birinin geçersizliğinin diğerinin de geçersiz olmasına yol açan bir hukuki ilişki oluşturduğu söylenebilir. *Serozan*, örneğin satım sözleşmesinin baştan itibaren geçersiz olması halinde kredi sözleşmesinin de geçersiz olacağını belirtmektedir⁵¹⁹.

Öte yandan, satım/hizmet temini sözleşmesinin kurulmasından sonra ortaya çıkan sona erme nedenlerinin de bağlı kredi sözleşmesini sona erdireceği söylenebilecektir. Nitekim *Serozan*⁵²⁰, örneğin satım sözleşmesinin sonradan ortaya çıkan ifa engeli yüzünden geçersiz hale gelmesi durumunda kredi sözleşmesinin de geçersiz hale geleceğini ifade etmektedir. Gerçekten doktrinde⁵²¹, örneğin tüketicinin

⁵¹⁶ **Çabri**, s.340-341.

⁵¹⁷ **Çabri**, s.176. *Serozan*, bileşik sözleşmelerin ortak hukuki yazgıya tabi olacağını ifade etmiştir (**Serozan**, Özel, s.62).

⁵¹⁸ **Ozanoğlu**, s.112. Ozanoğlu'nun eserinin yayımlanmasından sonra TKHK'nun ilgili maddesi 2003 tarihinde değişikliğe uğramışsa da yazarın madde metninden yola çıkarak bu kanaatini desteklemesini sağlayan hususlarda bir değişiklik olmamıştır.

⁵¹⁹ **Serozan**, Özel, s.180.

⁵²⁰ **Serozan**, Özel, s.180.

⁵²¹ **Çabri**, s.341; **Aydos**, s.134.

ayıp nedeniyle satım sözleşmesinden dönmesi halinde, bağlı kredi sözleşmesinin de kendiliğinden sona ereceği kabul edilmektedir. Ayrıca her ne kadar THKH'da tüketici kredisi sözleşmesinden cayma düzenlenmemişse de, mesafeli sözleşmeler bakımından Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmelik m.7/5'te tüketicinin mesafeli sözleşmeden cayması halinde bu sözleşmeyi finanse etmek üzere kurduğu kredi sözleşmesinin de sona ereceği düzenlenmiştir⁵²².

Diğer yandan, TKHK'nun çeşitli maddelerinde kredi verenin müteselsil sorumluluğunun öngörülmesinin ifade ettiği anlam, örneğin tüketicinin satım ya da hizmet temini sözleşmesinden dönmesi halinde bu dönmenin sonuçlarından kredi verenin de sorumlu olması, dolayısıyla kredi sözleşmesinin, satım/hizmet temini sözleşmesindeki değişikliklerden de etkilenmesidir. Örneğin bir malın ayıplı olması nedeniyle tüketici TKHK m.4/2'de yer alan seçimlik haklarından “dönme” hakkını kullandığı takdirde, (ani ifalı bir sözleşme olarak) satım sözleşmesi yapıldığı andan itibaren geçersiz kabul edileceği için, satım konusu malın bedelinin satıcı tarafından iade edilmesi gerekecektir. Bu durumda, Türk hukukuna göre, tüketicinin seçimlik haklarından dönme hakkını kullanmasına kadar yaptığı ödemelerin tutarından satıcı ile kredi veren müteselsilen sorumlu olduğundan, tüketicinin dönme hakkını kullanması üzerine, bağlı kredi sözleşmesi kapsamında tüketicinin kredi tutarını geri ödeme borcu sona erecektir. Tüketici, kredi tutarının tamamını ödemişse bu tutarın tamamının, yalnızca bir kısım taksitleri ödemişse de ödenen bu taksitlerin toplamının kendisine iade edilmesini, müteselsil sorumlu olan kredi verenden doğrudan talep edebilecektir. Kredi veren, bu tutarı tüketiciye iade ettiği oranda, satıcı/sağlayıcıya

⁵²² Bunun için yalnızca tüketicinin cayma bildirimini kredi verene de yazılı olarak iletmesi gerekir.

rücu edebilecektir. Bu rücu ilişkisi, kredi verenle satıcının iç ilişkisinde çözümlenecek bir husus olup, satıcı ile kredi verenin çerçeve anlaşma yapmış olduğu durumlarda rücu ilişkisinde bu çerçeve anlaşmanın hükümleri önem taşıyacaktır. Tüketicinin, kredi verene ödediği tutarın tamamının kendisine müteselsil sorumlu olan kişilerden biri tarafından ödenmesi halinde, bağlı kredi sözleşmesi de kendiliğinden sona erecektir.

SONUÇ

Tüketim toplumunun ihtiyaçlarının finanse edilebilmesi kapsamında sözleşmeler hukuku alanındaki işlemler çeşitlenmiş ve tüketicinin, tüketim yapmak istediği anda yeterli mali güce sahip olmamasına rağmen tüketim yapabilmesi imkanı yaratılmıştır. Tüketicie bu imkanı sağlayan sözleşmelerden birisi de bağlı kredi sözleşmesidir. Bu sözleşme ile tüketicie “bağlı kredi” adı verilen bir kredi kullandırılmakta olup, kurulan bağlı kredi sözleşmesi sayesinde tüketicinin ihtiyaç duyduğu malın/hizmetin bedeli genellikle doğrudan kredi veren tarafından satıcıya/sağlayıcıya ödenmekte ve tüketici de kredinin tutarını taksitler halinde kredi verene iade etmekle yükümlü olmaktadır. Dolayısıyla bu sözleşme ile tüketici, belirli bir mal ya da hizmeti taksitle satın alma imkanına, satım sözleşmesine üçüncü bir kişi konumunda olan kredi verenden kredi kullanarak sahip olmaktadır. Bu kredinin “bağlı” olduğunun kabul edilmesinin temel sebebi, tüketicinin kredi tutarı üzerinde serbestçe tasarruf hakkına sahip olmaması ve ancak belirli bir marka mal veya hizmeti satın alması ya da belirli bir satıcıyla/sağlayıcıyla sözleşme yapması şartı ile krediyi kullanabilecek olmasıdır.

4077 sayılı TKHK’da bağlı kredi ya da bağlı kredi sözleşmesi ifadesi geçmemekte ve bu sözleşmenin tam anlamıyla bir tanımı verilmemektedir. Buna karşın gerek yabancı hukuklardaki düzenlemeler gerekse TKHK m.10/5, 10/B’nin 9. fıkrası ve “Tasarı”nın hükmünü dikkate alınarak, “bağlı kredi sözleşmesi”nin, mal veya hizmet teminine ilişkin bir sözleşmenin finansmanı için yapılan ve bu sözleşme ile objektif açıdan ekonomik bir birlik oluşturan bir tüketici kredisi sözleşmesi olarak tanımlanması mümkündür. Günümüzde en sık uygulaması “B tür işlem”ler

bakımından olan bağılı kredi sözleşmesinin, iki unsuru taşıması gerekmektedir. Bunlardan ilki, bağılı kredi sözleşmesinin TKHK kapsamında bir mal (taşınır ya da konut/tatil amaçlı taşınmaz) ya da hizmet teminine yönelik belirli bir sözleşmeyi finanse etmek için kurulmuş olmasıdır. İkinci unsur ise, bu kredi sözleşmesi ile finanse edilen sözleşmenin “ekonomik birlik” içerisinde bulunmasıdır.

Hukuk düzenleri tarafından bağılı kredi sözleşmelerinin diğer tüketici kredisi sözleşmelerinden ayrı ve bağımsız olarak düzenlenmesinin başlıca sebebi, belirli durumlarda bu sözleşme nedeniyle tüketicinin oldukça riskli bir durumda kalmasıdır. Bu nedenle, hukuken bağımsız ancak ekonomik anlamda birlik oluşturan bu sözleşmeler bakımından tüketici Türk hukukunda da, ayrıca ve özel olarak korunmuştur. Bağılı kredi sözleşmeleri bakımından söz konusu olan bu koruma, TKHK m.10/5, m.10/B'nin 9. fıkrası, m.4, 4/A, 7'nin 3. fıkralarında kredi verenin satıcı/sağlayıcı ile müteselsil sorumlu olması şeklinde belirlenmiştir. Bağılı kredi sözleşmesi, doğurduğu üç taraflı ilişki yönünden ya da hizmet ettiği amaç yönünden bazı sözleşmelere benzemekle beraber, bağımsız bir sözleşme olup, doktrinde genellikle ödünç sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Öte yandan bağılı kredi sözleşmesi tek başına anlam ifade eden bir sözleşme olmayıp, ancak finanse ettiği satım/hizmet temini sözleşmesi ile anlam ifade etmekte olduğundan, Türk hukukunda bünyesinde iki veya daha fazla taraf ve sözleşme bulunduran bu yapılanmanın hukuki niteliğinin “bileşik sözleşme” olduğu kabul edilmektedir.

Bağılı kredi sözleşmesinin şekli, içeriği, hükümleri ve sona ermesi, TKHK'nun tüketici kredilerini düzenleyen 10. maddesi ile konut finansmanı kapsamında kullanılan krediler bakımından da 10/B maddesine tabidir. Buna

karşın bu iki maddenin düzenlemesi büyük ölçüde paraleldir. Gerçekten de bağılı kredi sözleşmesi ister bir taşınmazı ya da bir taşınır mal veya hizmeti finanse etmek için kurulmuş olsun, yazılı olarak yapılmalı ve bir nüshası tüketiciye verilmelidir. Bunun dışında, toplam borç tutarı, işleyecek faiz, masraflar, ödeme tarihleri ve her ay ödenecek tutar gibi hususların da söz konusu sözleşmede bulunması gerekmektedir. TKHK uyarınca, sözleşmede öngörülen kredi şartlarının, daha sonra tek taraflı olarak kredi veren tarafından tüketicinin aleyhine değiştirilmesi mümkün değildir. Öte yandan Kanun'da kredi verenin, tüketicinin temerrüdü halinde tüm taksitlerin muaccel olacağına dair koyduğu hükümlerin de, ancak tüketicinin üst üste iki taksiti ifa etmemesi ve kredi verenin Kanun'da öngörülen sürelerle uyararak muacceliyet uyarısında bulunmuş olması halinde geçerli olacağı düzenlenmiştir. Ayrıca tüketicinin kredi sözleşmesi taksitlerini kısmen veya tamamen erken ödeme hakkı olduğu ve kredi verenin gerekli faiz indirimi yapma yükümlülüğü de bu maddelerde düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi, TKHK'da yer alan ve genel olarak tüm tüketici kredilerine uygulanması öngörülen bu kurallar uyarınca tüketici, bağılı kredi sözleşmesi bakımından da, kredi verenin sözleşmenin nüshasını vermemesi, kredi şartlarını sonradan tek taraflı değiştirmesi, bir taksidin ödenmemesi halinde tüm borcun muaccel hale gelmesi gibi hususlar bakımından korunmuş olmaktadır.

Türk hukukunda bağılı kredi sözleşmesi kuran kredi verenin, kredi ile finanse edilen sözleşme kapsamında tüketiciye hiç ya da gereği gibi ifade bulunulmaması halinde müteselsil sorumluluğu düzenlenmiştir (TKHK m.4/3, 4/A/3, 7/3, 10/5, 10/B/9). Bu düzenlemeler uyarınca tüketicinin, gerekli koşullar oluştuğu takdirde, kredinin geri ödemesinden kaçınma hakkı bulunmaktadır. Alman hukukunda, tüketicinin satım/hizmet temini sözleşmesinden doğan ve ödemedi kaçınmanın

sebebini oluşturan bu defilerin, sözleşmenin hukuken tarafı olmayan kredi verene karşı ileri sürülebilmesine “defi müdahalesi” adı verilmektedir. Tüketicinin, kredi verenin müteselsil sorumluluğu kapsamında bir diğer hakkı da, gerekli şartlar oluştuğu takdirde (örneğin tüketicinin seçimlik hakları doğrultusunda sözleşmeden dönmesi ya da bedel indirimini seçmesi hallerinde) verilenlerin iadesini doğrudan kredi verenden talep edebilmesidir. Alman hukukunda bu duruma ise “istirdat müdahalesi” adı verilmektedir. Türk hukukunda tüketiciye bu açılardan oldukça geniş bir koruma sağlanmış olup, kredi verenin bu çerçevede asli sorumlu olması nedeniyle tüketici bağlı kredi sözleşmeleri bakımından oldukça güvenceli bir hukuki duruma sahiptir. Buna karşın konut kredileri kapsamındaki bağlı kredi sözleşmeleri bakımından kredi verenin müteselsil sorumluluğuna bazı sınırlamalar getirilmiştir (m.10/B/9, 4/3, 7/3).

Bağlı kredi sözleşmesinin sona ermesi ise, genel hatları itibariyle diğer tüketici kredisi sözleşmelerinin sona ermesiyle aynıdır. Buna karşın bağlı kredi sözleşmeleri bakımından özellik arz eden husus, birlikte bileşik sözleşme oluşturduğu kabul edilen satım/hizmet temini sözleşmesinin herhangi bir nedenden dolayı sona ermesinden de doğrudan etkilenecek olmasıdır. Örneğin bağlı kredi sözleşmesi ile finanse edilen satım sözleşmesi kapsamında tüketiciye ayıplı mal ifa edildiği takdirde, tüketicinin sözleşmeden dönme hakkını kullanması durumunda, bedel iadesinden kredi veren de (m.4/3) müteselsil olarak sorumlu tutulacak olup, tüketicinin bu bedeli satıcıdan ya da kredi verenden tahsil etmesi halinde, her iki sözleşme de sona erecektir. Buna karşın, kredi verenin satıcıya rücu edebileceği kuşkusuzdur.

KAYNAKÇA

Aker, Halit; “Tüketici İlişkilerinin Hukuksal Yönetimi –BK ve 4077 Sayılı TKHK”

Akıntürk’e Armağan, İstanbul 2008, s. 319 vd.

Akıntürk, Turgut; Müteselsil Borçluluk, Ankara 1971.

Akipek, Şebnem; Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi,

Ankara 1999.

Akman, G. Sermet; Sorumsuzluk Anlaşması, İstanbul 1976.

Akyol, Şener; Banka Sözleşmeleri, İstanbul 2001.

Altop, Atilla; Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Ankara 1990.

Arkan, Sabih; “Tüketici Kredileri”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 1995, Cilt

XVII, Sayı 1-2. (Tüketici)

Arkan, Sabih; “Tüketici Kredisi ve Uygulaması”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

1989, Cilt XV, Sayı 1. (Tüketici Kredisi)

Aslan, Yılmaz; Tüketici Hukuku Dersleri, Bursa 2010.

Atamer, Yeşim/**Micklitz** W. Hans; “Türkisches Verbraucherrecht im Lichte des

EG-Rechts”, Kompatibilität des türkischen und europäischen

Wirtschaftsrechts, Tübingen 2009. (Verbraucherrecht)

Atamer, Yeşim; “Tüketici Hukukunun Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını”,

Tüketicinin Korunması Semineri (2-4 Kasım 2006) Ankara 2007. (Tüketici)

Atamer, Yeşim; Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Çerçevesinde Genel

İşlem Şartlarının Denetlenmesi, İstanbul 2001. (GİŞ)

- Atamer**, Yeşim; “Tüketici Kredisi Hukukunda Reform Projeleri ve Avrupa Birliği Hukuku ile Uyumu”, Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu, İstanbul 2010. (Tüketici Kredisi)
- Aydoğdu**, Murat; “Konut Finansman Sistemi ve Sözleşmelerin Tüketici Hukukuna Etkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, 2007.
- Aydos**, S.Oğuz; “Bağlı Kredi Veren Ayıplı Mal Nedeniyle Sorumluluğu”, Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.III, Ankara 2009, s.119-140.
- Baykan**, Renan; Tüketici Hukuku Mevzuatına İlişkin Yorum-Eleştiri-Öneri, İstanbul 2005.
- Bülow**, Peter/Artz, Markus; Heidelberger Kommentar zum Verbraucherkreditrecht, 6. Auflage, Heidelberg 2006. (Kommentar)
- Bülow**, Peter/Artz, Markus; Verbraucherprivatrecht, 2. Auflage, Heidelberg 2008. (Verbraucher)
- Canaris**, Claus-Wilhelm; Avrupa’da Tüketici Kredisi Alanında Hukuki Uyumlaşmayı Temin Açısından 22.12.1986 Tarihli Avrupa Topluluğu Yönergesi’nin Getirdikleri, Altıncı Avrupa Hukuku Haftası, Avrupa Topluluğunda Banka Hukuku (İstanbul, 5-7 Mart 1993), Çev. Yeşim Atamer, Ankara 1991, s.3 vd.
- Canyürek**, Murat; Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, İstanbul 2003.
- Ceylan**, Ebru; “Tüketici Kredileri”, Tüketicinin Korunması Semineri (2-4 Kasım 2006, Ankara) Ankara 2007.
- Çabri**, Sezer; Konut Finansmanı Sözleşmeleri, İstanbul 2010.

- Çeker, Mustafa;** “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Tüketici Kredileri Açısından Bankalara Getirdiği Yükümlülükler”, Bankacılar Dergisi, Sayı 15, Haziran 1995. (TKHK)
- Çeker, Mustafa;** Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı, Ankara 1997. (Kredi Kartı)
- Doğru, Halil;** Menkul Kıymetleştirme-Mortgage, Genel ve Hukuki Esaslar, İstanbul 2007.
- Enders, Germar;** Neuerungen im Recht der Verbraucherdarlehensverträge, Berlin 2004.
- Fikentscher, Wolfgang/Heinemann, Anderas;** Schuldrecht, 10. Auflage, Berlin 2006.
- Gezder, Ümit;** Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İstanbul 1998.
- Gümüş, M. Alper;** Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 1, İstanbul 2008.
- Güngör, Gülin,** Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması, Ankara 2000.
- Havutçu, Ayşe;** Açık İçerik Denetimi Yoluyla Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması, İzmir 2003.
- Hohloch, Gerhard;** “Das Verbraucherkreditrecht in der Reform des Schuldrechts-Kodifizierung und Europaisierung Des Konsumentkreditrechts”, Tüketici Kredilerinde Yeni Gelişmeler, İstanbul 2004.
- İnal, Tamer;** Açıklamalı-İçtihatlı Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredisi Sözleşmeleri, İstanbul 2005.

- Iossa, Elisabetta/Palumbo, Giuliana;** “Lender Liability in the Consumer Credit Market”,<http://bibliotecadigital.fgv.br/dspace/bitstream/handle/10438/800/1301.pdf;jsessionid=887AB9DB8DA710AC23DB37757978BC76?sequence=2>
(Erişim tarihi: 21 Nisan 2011).
- İşgüzar, Hasan;** Banka Kredi Kartı Sözleşmeleri, Ankara 2003.
- Kapağan, Gönül;** Bağlı Tüketici Kredileri, İstanbul 2004 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip;** Boręlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Cilt 1 İstanbul 2008.
- Köksal, Mehmet;** Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun şerhi, İstanbul 1995
- Kuntalp, Erden;** “Finansal Kiralama Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna Göre Tüketim ve Yatırım Malı Ayırımı”, Ali Bozer’e Armağan, Ankara 1998. (Tüketim Malı)
- Kuntalp, Erden;** Finansal Kiralama Kanununa Göre Kiralama (Leasing) Tanımı ve Hükümleri, Ankara 1988. (Kiralama)
- Kuntalp, Erden;** Karışık Muhtevalı Akit, Ankara, 1971. (Akit)
- Küçükyałın, Arzu;** “Karşılaştırmalı Hukukta Sözleřme Özgürlüęünün Sınırlandırılması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 53, Sayı 4, 2004.
- Larenz, Karl/ Wolf, Manfred;** Allgemeiner Teil Des Bürgerlichen Rechts Verlag C.H.Beck 9. Auflage, München 2004.
- Oetker, Harmut/Maultzsch, Felix;** Vertragliche Schuldverhaeltnisse, 2. Auflage, Heidelberg 2004.

Oğuzman, M.Kemal/Öz, M. Turgut; Borçlar Hukuku Genel Hükümler,
İstanbul 2009.

Ozanoğlu, Hasan Seçkin, Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım
Sözleşmesi, Ankara 1999.

Özsunay, Ergun; “AB Hukukunda Tüketici Kredileri”, Tüketici Kredilerinde Yeni
Gelişmeler, İstanbul 2004.

Öztek, Selçuk; “Genel Olarak Tüketici Kredileri ve Tüketici Kredilerinde Kişisel
Teminatlar”, Bankacılar Dergisi, Sayı 2008/67, s.6 vd.

Pechtold, Wolfram; Der Tatbestand des verbundenen Geschäfts zwischen normierter
Rechtsprechung und Regelungskonzeption des § 9 VerbrKrG, Aachen 2000.

Rehberg, Jürgen; Der Rückforderungsdurchgriff als Instrument des
Verbraucherschutzes beim drittfinanzierten Abzahlungskauf, Mainz 1990.

Rehbinder, Manfred; “Genel İşlem Şartları ve Tüketicinin Korunması : Genel İşlem
Şartları Hukukunun Düzenlenmesine İlişkin Yeni Alman Yasası Üstüne”;
(Çeviren Ömer Teoman) Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'e Armağan Özel Sayı,
1977, s. 641 vd.

Reisoğlu, Seza; “Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve Uygulama Sorunları”,
Bankacılar Dergisi, Sayı 2004/48. (Kiralama).

Reisoğlu, Seza; “Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları”, Bankacılar Dergisi,
Sayı 2004/49, s.100 vd. (Kredi Kartları)

Reisoğlu, Seza; “Tüketici Kredileri Hukuki Sorunlar: 4077 Sayılı Yasada Değişiklik
Öngören Taslak”, Bankacılar Dergisi, Sayı 2009/69, s.50 vd. (Tüketici
Kredileri)

- Reisoğlu**, Seza; “Konut Edinme Amaçlı Konut Finansmanı Sozlesmeleri ve Uygulama Sorunları”, Bankacılar Dergisi, Sayı 2007/61, s.75 vd. (Konut).
- Schmidt**, Lange; Restschuldersicherung und verbundenes Geschaef, Zeitschrift für Bank- und Kapitalmarktrecht, 2007, s.493 vd.
- Schmidt**; Alpmann; Schuldrecht BT 2, 15. Auflage, Münster 2008.
- Serozan**, Rona; “Tüketiciyi Koruma Yasasının Sözleşme Hukuku Alanındaki Düzenlemesinin Eleştirisi”, Yasa Hukuku Dergisi 1996, Cilt XV, Sayı 173/4.
- Serozan**, Rona; Borçlar Hukuku Özel, İstanbul 2006.
- Sirmen**, “Banka Kredi Kartı Hamillerinden Yıllık Kart Ücreti Alınmasına İlişkin Sözleşme Hükümünün Denetlenmesi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi Cilt XXV, Sayı 4, Ankara, 2009. (Kredi Kartı)
- Sirmen**, Lale; “Modern Hukukta Sözleşme Kavramı ve Türk Hukuku”, H. Cahit Oğuzoğlu’na Armağan, Ankara 1972. (Sözleşme)
- Tandoğan**, Haluk; Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Cilt I/1, İstanbul 2008.
- Tandoğan**, Haluk; Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Cilt I/2, İstanbul 2008.
- Tandoğan**, Haluk; Tüketicinin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açıdan Sınırlandırılması, Ankara 1977.
- Tekinalp**, Ünal; Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 2009.
- Teoman**, Ömer; Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, İstanbul 1996.
- Teufel**, A. Julia; Der finanzierte Verbrauchsgüterkauf im deutschen und französischen Recht, Baden-Baden 2008.
- Tröster**, Michael; Verbundene Geschäfte, Berlin 2001.

Uzbark, Hamide; “Dogmatik ve Sosyolojik Bakımdan Hususi Hukukta İltihaki Akidler Meselesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, Ankara 1946.

Werro, Franz; “Tüketici Kredisi Hukuku Alanında Bazı Yeni Gelişmeler”, (Çev. Gönen, Doruk), Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu, İstanbul 2010.

Yavuz, Cevdet; Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2007.

Yavuz, Nihat; Öğretinin ve Uygulamanın Işığında Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Ankara 2007.

Yener, M. Deniz; Kredi Açma Sözleşmesi, İstanbul 2008.

Yüksel, A. Sait; Bankacılık Yönünden Kredi Açma Sözleşmesi, İstanbul 1972.

Zevkliler, Aydın/**Aydoğdu**, Murat; Tüketicinin Korunması Hukuku, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Ankara 2004.

ÖZET

Tezimizde, bir tüketici kredisi türü olan “bağlı kredi sözleşmesi” tüketici hukuku kapsamında incelenmiş olup, çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri haricinde toplam üç bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, sözleşme özgürlüğünün sınırlandırılması kapsamında tüketici hukukunun ortaya çıkışı incelenmiş, tüketici kredisi genel olarak tanımlanmış ve bağlı kredinin ortaya çıkışının fiili nedenleri ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca, bağlı kredi sözleşmeleri bakımından tüketicinin özel olarak korunmasını gerektiren nedenler belirlenmiş ve tüketicilere bu sözleşmeler bakımından sağlanan özel korumanın gelişim süreci hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde bağlı kredi sözleşmesi tanımlanarak, çeşitli görünüm biçimleri hakkında bilgi verildikten sonra, sözleşmenin unsurları incelenmiştir. Bu bölümde bağlı kredi sözleşmesi ile finanse edilebilen sözleşmeler ele alınmış ve bu kapsamda konut finansmanı kapsamındaki bağlı kredi sözleşmesi üzerinde ayrıca durulmuştur. Ardından bağlı kredi sözleşmesi ile bu sözleşmenin finanse ettiği sözleşmenin oluşturduğu yapılanmanın hukuki niteliği doktrindeki görüşler doğrultusunda incelenmiştir. Bu bölümün son kısmında, bağlı kredi sözleşmesi, kredi açma, taksitle satım, finansal kiralama ve kredi kartı sözleşmeleri ile karşılaştırılmıştır.

Üçüncü ve son bölümünde, bağlı kredi sözleşmesinin şekli, içeriğinde yer alması gereken şartlar ve sözleşmenin hükmü TKHK'nun 10 ve 10/B maddeleri kapsamında ele alınmıştır. Bu doğrultuda öncelikle tarafların hak ve borçları üzerinde durulmuştur. Bölümün devamında ise, kredi verenin bağlı kredi sözleşmesi kapsamındaki müteselsil sorumluluğunun anlam ve sonuçları incelenmiş ve satıcı/sağlayıcı ile müteselsil sorumlu olan kredi verene karşı tüketicinin hangi hakları ileri sürebileceği belirlenmiş ve konut finansmanı kuruluşunun bağlı kredi sözleşmesi kapsamında söz konusu olan müteselsil sorumluluğunun TKHK m.4/3 ve m.10/B/9'da öngörülen sınırlaması üzerinde ayrıca durulmuştur. Son olarak ise, bağlı kredi sözleşmesinin sona ermesi kısaca incelenmiştir.

SUMMARY

Our thesis which is composed of three parts, apart from the introduction and the conclusion, explains a consumer credit agreement, namely the “linked credit agreement” in scope of Turkish Consumer Protection Law (TCPL).

In the first part, we have dealt with the principle of freedom of contract and analyzed the modern approach to this principle with relation to consumer law and explained the special importance of consumer credit agreements in this scope. Further, we have explained the development of linked credit agreements while focusing on the reasons why it needs to be regulated differently than other consumer credit agreements. Lastly in this section, we have explained the development of the protection granted to consumers who enter into a linked credit agreement.

In the second part, we have given the definition of the linked credit agreement and explained the types of contracts that can be financed by a linked credit agreement in scope of TCPL while focusing on the linked credit agreements financing the purchase of a real property/residence. Additionally we have analyzed the legal characteristic of linked credit agreements and compared this agreement with credit facility, hire purchase, financial leasing and credit card agreements.

In the third and the last section, we have determined the form of linked credit agreements in scope of TCPL and also generally determined the provisions which must be included in the written contract. Further on, we have determined each party’s obligations arising from the linked credit agreement. In this scope we have first dealt with the obligations and the rights of the creditor and then, the obligations and rights of the consumer with regards to the TCPL. Later on, we have analyzed the meaning and the scope of the creditors’ “joint liability” arising from linked credit agreements and determined the restrictions of the joint liability of the creditor who credited the financing of a real property/residence. Finally, we have taken an overall view of the conclusion of the linked credit agreement.